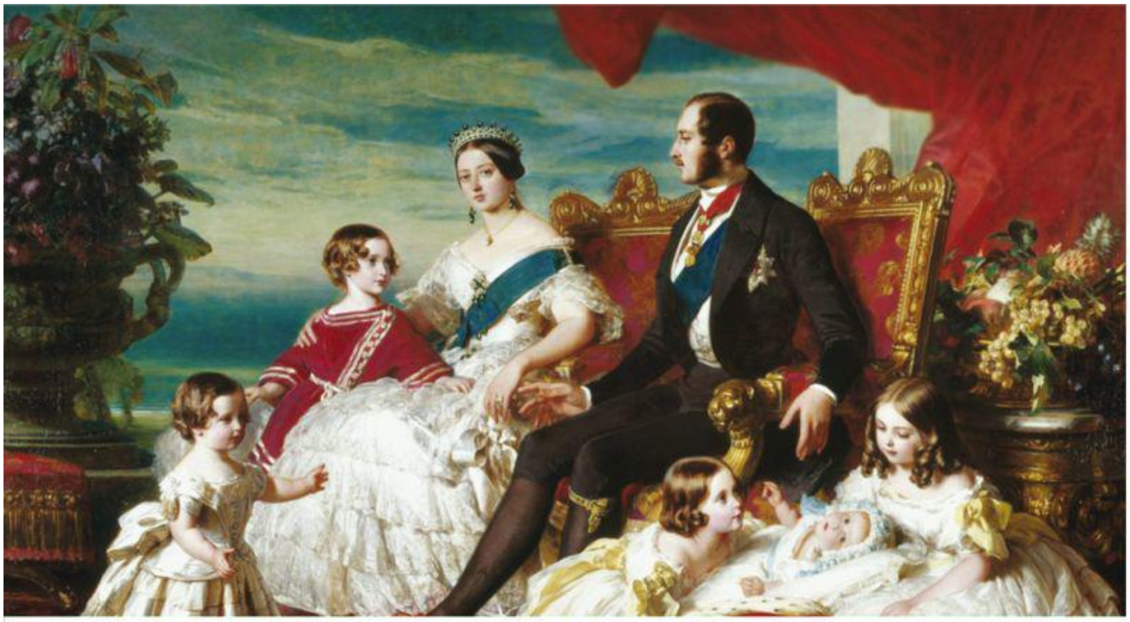
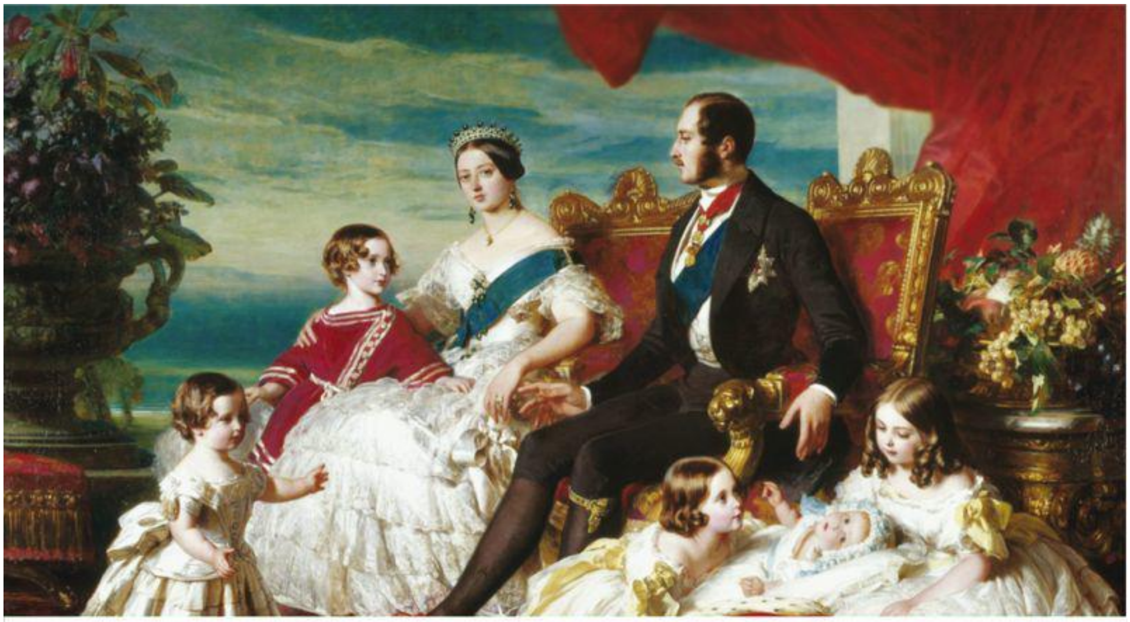

DAVID COHEN

EDUCAȚIA REGALĂ

Cum și-au crescut regii britanici copiii din 1066 până în prezent

DAVID COHEN

EDUCAȚIA REGALĂ

Cum și-au crescut regii britanici copiii din 1066 până în prezent

David Cohen

Educaţia regală

Cum şi-au crescut regii britanici copiii din 1066 până în prezent

Traducere din limba engleză de

Adriana Ionescu

ALL

2015

BRINGING THEM UP ROYAL

How the royals raised their children

from 1066 to the present day

David Cohen

EDUCAȚIA REGALĂ

Cum și-au crescut regii britanici copiii

din 1066 până în prezent

David Cohen

ISBN ePub: 978-606-587-403-9

ISBN PDF: 978-606-587-404-6

ISBN Print: 978-606-587-220-2

Redactare: Ioana Văcărescu

Tehnoredactare: Liviu Stoica

Corectură: Elena Georgescu

Design copertă: Alexandru Novac

Editura ALL

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512, București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuţie:

021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi:

comenzi@all.ro

www.all.ro

Oamenii vorbesc despre o creștere și o educație normală a copiilor. Dar ce înseamnă această normalitate? Ce vreți să spuneți – am insistat ca ei sa cunoască toate dezavantajele de a fi crescuți așa cum sunt crescuți alți copii? Cu siguranță asta înseamnă – dezavantaje.

Prințul Philip

Dacă ne înțepi, oare nu sângerăm?

Dacă ne gâdili, oare nu râdem?

Dacă ne otrăvești, oare nu murim?

Și dacă greșești în fața noastră,

nu ar trebui oare să ne răzbunăm?

Dacă în rest suntem ca tine

Ție îți vom semăna în toate.

William Shakespeare, Negutătorul din Veneția

Dedic cu drag această carte

amintirii fiului meu Reuben,

care se simțea legat de România

prin dragostea pentru bunica lui,

născută în București. Reuben a murit

în mod tragic când avea doar 38 de ani.

1

——————

Cazul istoric de o mie de ani

„Regina, ca toate mamele tinere, este exigeante și nu crede niciodată că bebelușul face suficiente progrese sau că este destul de bine“, scria lady Sarah Lyttelton, guvernanta regală și stră-străbunica defunctei prințese Diana, în 6 octombrie 1843. Copilașul care stârnea nemulțumire era primul copil al reginei Victoria și al prințului Albert, prințesa Victoria.

Când lady Diana Spencer s-a căsătorit cu prințul Charles în 29 iulie 1981, s-a crezut că ea era mireasa potrivită, pentru cel mai medieval dintre motive: era virgină. Datoria ei era să nască un moștenitor fără cusur și, așa cum avea să spună mai târziu, „o soluție de rezervă“. Niciun membru al familiei regale nu s-a întrebat dacă Diana va fi o mamă bună. Când a devenit limpede că era una devotată și inteligentă, mulți au fost uimiți. Cu unele excepții, regii nu s-au făcut remarcați ca părinți buni de-a lungul ultimilor 1000 de ani.

Un mic exemplu de părinte imperfect: când prințul William a fost lovit de o crosă de golf și a fost rănit grav chiar înainte de cea de-a zecea aniversare, Diana s-a dus în grabă la școala lui și l-a dus la spital pentru o radiografie. Și prințul Charles a venit, dar nici vorbă să zăbovească la patul fiului său, deoarece avea în program să meargă la operă.

În zilele noastre, părintele ideal în rândul regilor ar trebui să fie iubitor, inteligent, să dea dovadă de inteligență emoțională și să-și crească copiii pentru a avea toate acele calități, precum și pentru a fi eroici, așa cum s-a

dorit întotdeauna să fie regii. Shakespeare a înțeles că un prinț are nevoie și de o latură comună. În Henric al V-lea, regele rătăcește incognito printre trupele sale în ajunul bătăliei de la Agincourt, pentru a afla ce gândesc soldații cu adevărat. Să fii obișnuit și extraordinar totodată presupune multe lucruri. „Copilul“ regal care stăpânește acum atât „obișnuitul“, cât și eroicul este probabil „soluția de rezervă“: prințul Harry. El și-a slujit țara în Afganistan, s-a îmbătat cu camarazii săi de arme, a fost fotografiat în pielea goală și și-a riscat viața pe front; de asemenea, s-a implicat în acțiuni de caritate pentru asociațiile Help for Heroes („Ajutor pentru Eroi“) și Walking with the Wounded („Alături de răniții de război“).

E.M. Forster scria: „Cum să știu ce gândesc până ce nu înțeleg ceea ce spun?“ și acest lucru este adevărat în ceea ce privește experiența mea în scrierea acestei cărți. Doar după ce îmi începusem cercetarea mi-am dat seama că familia regală britanică oferă unul dintre cele mai lungi, dacă nu cumva chiar cel mai îndelungat caz istoric. Folosirea sintagmei „caz istoric“ nu implică faptul că fiecare rege, începând din 1066, a avut nevoie de serviciile unui terapeut; totuși, unii au avut nevoie, iar mulți alții ar fi avut de câștigat de pe urma unor asemenea servicii.

Pe linie paternă, prinții William și Harry își pot trasa descendența până la William Cuceritorul, care a câștigat bătălia de la Hastings din 1066. Pe linie maternă, ADN-ul lor poate fi identificat până la Carol al II-lea, care a avut cel puțin douăsprezece amante. Pe lângă alții, „fericitul monarh“ i-a conceput pe Henry Fitzroy, duce de Grafton, și pe Charles Lennox, duce de Richmond. Dincolo de Carol al II-lea, prinții William și Harry își pot trasa originea pe linie maternă până la familia Despenser. Totuși, relațiile dintre acea familie și monarhi nu au fost întotdeauna armonioase: în 1326, de exemplu, regina Isabella, soția regelui Eduard al II-lea, l-a executat pe Hugh Despenser pentru trădare. Când Diana Spencer se căsătorea cu prințul Charles, ea își lega destinul de cel al descendentului unui om care îl ucisese pe unul dintre strămoșii ei.

Nu putem să construim un caz istoric similar, lung de zece secole, în cazul familiilor lui George Washington, Mozart, Einstein, Freud, Marx, Stalin sau chiar al familiei Kennedy – există puține detalii despre modul în care

aceștia își creșteau copiii. Nimănui nu îi păsa de familia Mozart la 1500 și nimeni nu știe unde a locuit Freud, deși mulți analiști zeloși au încercat să traseze originea familiei lui Sigmund, înapoi în timp, până la arca lui Noe. Nu putem să scriem o istorie similară pentru familiile mafiote, care, asemenea regilor, fascinează deoarece sunt atât de diferite de familiile normale – și totuși sunt atât de asemănătoare.

În ciuda sutelor de biografii ale regilor și reginelor, care variază de la cei slugarnici, la cei chibzuiți și la cei faimos de caustici, se pare că nu a fost nicio încercare de a studia modalitățile în care părinții regi și-au crescut copiii și de a urmări modul în care aceste experiențe timpurii le-au afectat viețile de mai târziu. În această carte, voi face tocmai acest lucru, împletind istoria cu infinit mai tânăra disciplină a psihologiei copilului, care nu are nici măcar 150 de ani. Această disciplină îi datorează mult lui Charles Darwin. În 1872, el a scris A Biographical Sketch of an Infant (Schiță biografică a unui copil), în care a înregistrat observații despre fiul său. Darwin nu a fost tocmai obiectiv, referindu-se la William ca la „o încununare a frumuseții și a intelectului", dar marele naturalist era, totuși, un observator perspicace. Într-un jurnal zilnic, el a notat gesturile și expresiile faciale ale lui William și a comparat comportamentul copilului său cu cel al maimuțelor de la grădina zoologică din Londra. Notițele lui Darwin i-au inspirat pe mulți psihologi să își studieze propriii copii. În următorii cincizeci de ani, aceste observații, de multe ori încântătoare, au devenit mai ambițioase pe măsură ce psihologii încercau să identifice modul în care erau afectați sau chiar „modelați" tinerii de experiențele timpurii. Câțiva dintre cei care s-au ocupat de această temă – Freud, Jean Piaget, John B. Watson și B.F. Skinner – au fost unii dintre cei mai influenți psihologi ai secolului XX.

Există mai multe aspecte care ar putea explica penuria de studii privind educația monarhică. În primul rând, mulți istorici cunosc prea puțină psihologie și cei mai mulți psihologi cunosc și mai puțină istorie. În al doilea rând, istoricii studiază mai ales documente și, până în secolul al XV-lea, informațiile despre modul în care erau crescuți copiii-regi sunt insuficiente. Totuși, există unele excepții importante, după cum vom vedea în Capitolul 2.

Prin urmare, cartea lui F.A. Mumby, The Girlhood of Elizabeth („Copilăria Elisabetei“, 1909) oferă informații bogate despre „Regina Virgină“, din arhivele britanice, franceze și venețiene, în timp ce jurnalul reginei Victoria descrie multe aspecte din copilăria ei și din cea a copiilor ei. Bunica prințului Philip, prințesa Victoria, a scris 380 de pagini de memorii, ce nu au fost publicate niciodată. Cartea The Little Princesses („Micuțele prințese“), a lui Marion Crawford, are ca temă copilăria actualei regine și a surorii ei, prințesa Margareta, și este condimentată cu observații pătrunzătoare. Tocmai pentru că era de așteptat ca odraslele regale să moștenească tronul, informațiile sunt de asemenea dispersate, în cronici, scrisori și jurnale. Am încercat să dau un înțeles acestei situații și am ajuns să observ schimbări profunde în creșterea și educarea copiilor regali de-a lungul ultimilor 1000 de ani.

Timp de patru secole, după 1066, orice pretendent la tron trebuia să fie un bun luptător, iar creșterea și educarea băieților era o chestiune de pregătire fizică intensă. Deseori, tații își învățau fiii să mânuiască săbiile, buzduganele și chiar arcurile cu săgeți; de multe ori, ei luptau alături de fiii lor în bătălii. Fiecare rege englez avea sub comandă forțe combatante la un moment dat în viața lui, și câțiva dintre ei au fost chiar generali buni. Totuși, după 1515, doar doi regi englezi au participat la lupte după ce au ajuns pe tron, și au luptat împotriva propriilor supuși în Războiul Civil din 1642.

Pe la mijlocul secolului al XVI-lea, monarhii trebuia mai degrabă să fie politicieni vicleni decât conducători militari. Inteligența ascuțită conta mai mult decât floretele și, timp de 150 de ani, părinții-regi și-au încredințat progeniturile celor mai buni profesori din Europa. Acești prinți și prințese au profitat de educația lor foarte bună și, fără scriitori care să le redacteze lucrările, au produs o mulțime de tratate savante, traduceri și chiar câteva poezii acceptabile.

Iacob I a avut o educație minunată și a fost probabil cel mai bun scriitor care s-a aflat vreodată pe tron. El și-a admirat bunicul, care a condus unul dintre primele experimente psihologice când a aranjat ca doi copii să locuiască cu o femeie mută pe o insulă din Scoția, pentru a afla dacă trebuia

să audă limba vorbită pentru a o putea vorbi ei înșiși. Întrebarea pusă de bunicul lui Iacob I – dacă limba este moștenită sau dobândită – încă mai este dezbătută. Iacob a scris mai multe poeme acceptabile și patru cărți, inclusiv una pentru fiul său cel mai mare, prințul Henric, dându-i sfaturi părintești despre cum să fie rege.

Cu toate acestea, după Iacob I s-a pus mai puțin accentul pe educarea fiicelor și fiilor regali. Calibrul intelectual al monarhiei a avut de suferit din 1714, când George I, prinț elector de Hanovra, a ocupat tronul. George I nu numai că vorbea o engleză îngrozitoare și îi lipsea orice curiozitate intelectuală, dar comportamentul lui terifiant față de fiul său cel mai mare a stabilit și modelul pentru următoarele patru generații. Între 1720 și 1820, tații regi și fiii lor cei mari au fost în permanență ostili unii față de ceilalți. (Mai mult, George al III-lea a încercat să își ucidă moștenitorul.) Următoarea schimbare de tipar o vizează pe regina Victoria, care s-a născut în 1821 – la un an după ce George al III-lea a decedat. Ea a fost o victimă a abuzului emoțional, ale cărui consecințe încă se mai văd.

Abuzul emoţional și regina Victoria

Tatăl Victoriei a murit când aceasta era încă un bebeluș. Mama ei rămasă văduvă, ducesa de Kent, și consilierul ei, John Conroy, controlau orice aspect al vieții prințesei. Controlul obsesiv și-a pus amprenta. Nepoata Victoriei își amintea de propria mamă, care povestea că regina Victoria afirmase odată „Detest încăperea aceasta“ în timp ce se afla în încăperea tapetată, la Castelul Windsor. Când avea cincisprezece ani, mama Victoriei a certat-o acolo, furioasă, acuzând-o că o face „de râs în fața regelui William al IV-lea, la cină“. Ducesa era furioasă deoarece „regele băuse în sănătatea ei [a Victoriei] și o insultase pe mama ei“. Chiar și peste treizeci de ani, Victoria își amintea foarte bine furia mamei.

Conroy a încurajat scrierea unui pamflet pentru a explica ceea ce el numea pompos „Sistemul Kensington“, numit după reședința familiei de la Palatul Kensington. Sistemul avea reguli rigide. Conform uneia dintre ele, Victoria nu avea voie să întâlnească pe nimeni fără mama sa, fără Conroy sau în absența guvernantei sale. Aveau loc confruntări nesfârșite între ducesă și regele William al IV-lea deoarece ea nu îl lăsa să-și vadă nepoata suficient de des. Rezultatul a fost că Victoria s-a simțit oprimată și neiubită. Când a devenit regină, ea s-a întors împotriva mamei sale și a lui Conroy, dar cei care au fost abuzați adesea abuzează la rândul lor. Victoria a încercat să își controleze propriii copii, dar a simțit că experiențele lor vor fi foarte diferite deoarece ea își iubea copiii, ca de altfel și soțul său, prințul Albert.

Victoria și Albert erau atât de nevrotici în legătură cu fiul lor, Bertie, încât au fost primii părinți-regi care au cerut ajutor psihiatric profesionist pentru una dintre progenituri. Ei au încercat să-i îmbunătățească starea prin analizarea capului său de către George Combe, autoritatea supremă din Anglia în materie de frenologie – o teorie foarte la modă pe atunci, care susținea că se poate cunoaște caracterul unei persoane prin localizarea umflăturilor de pe craniu. Combe a pus la punct un program educativ pentru Bertie, ale cărui umflături lăsau mult de dorit. Copilul detesta întregul proces umilitor și a reacționat împotriva lui când el însuși a devenit tată, în 1864. El a încercat să nu repete greșelile pe care considera că le făcuseră părinții lui. Cel de-al doilea fiu al său – viitorul rege George al V-lea – a văzut că indulgența tatălui său avusese consecințe dezastruoase, devenind în schimb un părinte foarte exigent, așa cum au fost prințul Albert și regina Victoria. Cel mai mare fiu al lui George, David – viitorul Eduard al VIII-lea –, a fost victima acestei severități, și a scris că se afla „într-o răzvrătire inconștientă împotriva tatălui“. Se pare că i-au fost prezentate scrierile lui Freud, iar Freud figurează în istoria regală recentă mult mai mult decât își poate imagina cineva. Nu este nicio întâmplare că, atunci când s-a deschis Muzeul Freud la Londra, prințesa Alexandra a oficiat ceremonia.

Freud și ambiția psihoistoriei

De la mijlocul secolului al XIX-lea, multi istorici străluciți s-au concentrat asupra istoriei economice, sociale și politice. La școală am avut doi distinși profesori: Peter Brooks, care a devenit decan la Peterhouse, Cambridge, și T.E.B. Howarth, ulterior director la Trinity College, Oxford. Ei ne-au învățat să analizăm motivele pentru care am câștigat bătălia de la Agincourt, de ce am învins Armada spaniolă și modul în care George al III-lea a pierdut America. Elev fiind, a trebuit să cunosc disputele dintre catolici, luterani, calviniști și anabaptiști, cei cu frica de Dumnezeu și obsedați de sex, care au pus stăpânire pe orașul Münster în 1533 și care au declarat că Regatul lui Dumnezeu pe Pământ se materializase în oraș. Cușca în care conducătorul lor, Jan din Leyden, a fost expus înainte de a fi eviscerat în public încă mai atârnă în turla bisericii. Teza lui Max Weber se apropie cel mai mult de analizarea cauzelor psihologice în istorie. El a susținut că dezvoltarea capitalismului a fost ajutată de Reformă. Protestanții erau mai motivați să-și atingă scopurile, chiar dacă doar ca să se convingă pe ei înșiși că se numărau printre cei aleși să găsească drumul spre rai.

În multe dintre scrierile sale de după 1910, Freud încearcă să folosească introspecțiile psihanalitice pentru a înțelege personalitățile istorice. Mai întâi, el analizează lucrarea lui Da Vinci „Fecioara cu pruncul și Sfânta Ana“ și oferă o interpretare analitică. Uitați-vă la ornamentele laterale ale Fecioarei și veți vedea un vultur, susținea el, explicând că aceasta era manifestarea unui fantezii din copilărie, aparținând unui „homosexual pasiv“. În Codex Atlanticus, Da Vinci descrie cum fusese atacat în odaia sa de un vultur. Freud interpretează pasajul în felul următor: „Îmi vine în minte una dintre cele mai timpurii amintiri, cum că în timp ce eram în leagănul meu, un vultur s-a lăsat în jos pe mine, mi-a deschis gura cu coada lui și m-a lovit cu ea pe buze de mai multe ori.“

Coada în gură semnifică felația. Freud credea că fantezia lui Da Vinci se bazează pe amintirea suptului la sânul mamei. Freud avea o imaginație suprarealistă și a elaborat o teorie care să se potrivească. Închipuirea lui Da Vinci era legată de hieroglifele egiptene, care reprezentau mama ca pe un vultur, deoarece egiptenii credeau că nu există vulturi masculi. Din păcate, cuvântul „vultur“ era o traducere eronată. Pasărea pe care și-o imaginase

Da Vinci era de fapt un erete roșu, care i-a demolat teoria, deoarece există erete roșu mascul, iar egiptenii știau asta.

Eroarea lui Freud a permis multor istorici să îi bagatelizeze ideile și nici Pentagonul nu a știut sau nu i-a păsat de aceste ciorovăieli academice. În 1940, armata americană a contactat un tânăr psihiatru, Walter Langer, care a studiat psihanaliza în Viena înainte de începerea războiului. I s-a cerut să colaboreze la un proiect strict secret privind profilul psihologic al lui Hitler. Aliații au sperat că analiza lui Langer avea să dezvăluie slăbiciunile lui Hitler și să ofere sugestii despre modul în care poate fi învins. Cu toate acestea, studiul era precaut și nu trăgea prea multe concluzii cuprinzătoare din dovezile limitate.

Orice speranță că istoricii vor folosi psihologia la modul serios a fost spulberată în 1959, când renumitul psihanalist Erik Erikson a publicat Young Man Luther (Tânărul Luther). Luther s-a răzvrătit împotriva Bisericii deoarece nu își rezolvase problemele cu tatăl său, susținea Erikson. Călugărul tinerel, care și-a țintuit cele nouăzeci și cinci de teze pe ușa bisericii din Wittenberg, era furios pe papă deoarece nu conștientizase niciodată furia împotriva propriului tată. Mulți istorici nu au fost impresionați, mai ales că Erikson făcuse unele erori factuale și se baza mult prea mult pe trei afirmații făcute, după cum se spune, de către Luther la bătrânețe. Cartea lui Erikson a creat multe controverse, dar el a ales să stea deoparte și a refuzat să răspundă criticilor.

În 1967, la aproape treizeci de ani după ce a murit, Freud a „publicat" ultima sa carte. Era biografia președintelui Woodrow Wilson, fiind co-autor cu William Bullitt, fost pacient de-al lui Freud, care a devenit primul ambasador al SUA în Uniunea Sovietică. Cartea era un atac nemilos la adresa lui Wilson, care nu-și înțelesese niciodată nevrozele. Deoarece nu consultase niciodată un terapeut, îi lipsea perspicacitatea și astfel planurile i-au fost dejucate de Clemenceau și de Lloyd George, la negocierile din timpul Tratatului de la Versailles. Întrucât Bullitt îi cunoștea bine pe Wilson și pe nepotul lui Freud, Edward Bernays, și lucrase pentru președinte, cartea era foarte bine documentată, dar viciată de disprețul pe care cei doi autori îl aveau pentru subiectul lor. Președintele suferea de canibalism

subconștient – cârcoteau ei – și dorea să își devoreze tatăl, pe care se prefăcea că îl adoră.

În general, istoricii sunt reticenți în a pătrunde în abisul psiho-aiurelilor. În biografia ei despre Carol al II-lea, de exemplu, Antonia Fraser lansează o critică: „În cazul lui, sângele era mai puțin important decât acei ani timpurii de formare, apreciați atât de mult de către iezuiți și de psihologia modernă“, aruncându-i pe Freud și pe Ignațiu de Loyola în aceeași oală. Dar Carol al II-lea și Elisabeta I sunt printre monarhii britanici care intrigă cel mai mult – în copilărie, fiecare a trebuit să facă față unor traume grave, dar au supraviețuit și nu au ajuns psihopați, fiind adesea generoși cu dușmanii lor.

Copiii cei mari au reușit rareori

Monarhia este în mare parte o afacere de familie. Potrivit legii întâiului născut, fiul cel mare își urmează tatăl la tron. Însă statisticile sunt surprinzătoare. Includ câteva figuri obscure în rândul celor 48 care au fost proclamați regi sau regine ale Angliei. Nefericita lady Jane Grey a domnit doar zece zile – la cincisprezece ani a fost urcată pe tron de către tatăl ei. Alte domnii în mare măsură uitate au fost cele ale lui Henric cel Tânăr, care a domnit împreună cu tatăl său, Henric al II-lea, între 1170 și 1183, precum și cea a lui Ludovic, regele Franței, de asemenea proclamat rege al Angliei în 1216. Timp de șase luni el a domnit peste ținuturile aflate la sud de golful Wash.

Henric al VI-lea produce confuzie în statistici deoarece a domnit de două ori sau, potrivit lui Shakespeare, a avut o singură domnie în două părți. În 1461, regele a fost detronat și înlocuit cu Eduard al IV-lea, iar astfel și-a încheiat prima parte a domniei. În mod neobișnuit, Henric nu a fost tranșat, decapitat sau înecat în vin de Malmsey și nici nu a fost îndepărtat în vreunul dintre modurile atât de populare în vremurile medievale. Această

concesie i-a permis să revină pentru un final glorios. (Totuși, l-am socotit pe Henric cu o singură domnie.) Un rege încoronat nu putea fi încoronat încă o dată, astfel că Henric a trebuit să fie „readoptat“, un termen curios de modern; el avea să fie ucis mai târziu de către vărul său.

De asemenea, au domnit și doi lorzi protectori. Când Oliver Cromwell a murit în 1658, credința că fiul ar trebui să-i succeadă tatălui la tron era atât de puternic înrădăcinată, încât Parlamentul l-a numit pe fiul lui Oliver, Richard, drept următorul Lord Protector. Anglia se afla cu 300 de ani în fața Coreii de Nord în încercarea de a înființa o republică ereditară. Richard Cromwell a fost un adevărat supraviețuitor: le-a supraviețuit lui Carol al II-lea, Iacob al II-lea, William al III-lea și reginei Maria. În 1712, Richard a murit în pace în patul său, la 54 de ani după ce renunțase să mai încerce să conducă Anglia.

Surpriza este că doar 9 dintre cei 48 de domnitori au fost primul copil al monarhului anterior. În 1272, Henric al III-lea a fost urmat de primul său fiu – Eduard I, și, pentru următorii 105 de ani, fiii cei mari și-au urmat tații la tron. Aceasta este cea mai lungă perioadă a succesiunii luată în ordine în zece secole. În 1307, Eduard I a fost urmat de către fiul său cel mare, Eduard al II-lea. Apoi, în ianuarie 1327, Eduard al II-lea a abdicat, pentru a fi succedat de către fiul său cel mare, Eduard al III-lea. Eduard al II-lea a fost ucis la sfârșitul anului pentru a se împiedica o revenire a sa.

Când a murit, în 1422, Henric al V-lea a fost urmat la tron de fiul său, Henric al VI-lea. Vor mai trece alți 126 de ani până când, din nou, primul fiu își va succeda tatăl la tron. În 1548, Eduard al VI-lea i-a urmat flamboiantului Henric al VIII-lea. În 1727 a avut loc următoarea succesiune „corectă“, când George al II-lea a devenit rege după moartea tatălui său, George I. Următoarea succesiune tată-fiul cel mare a avut loc în 1820, când George al IV-lea a preluat puterea de la tatăl său „nebun“, George al III-lea. Aveau să mai treacă optzeci de ani până când alt întâi născut avea să moștenească tronul: Eduard al VII-lea, în 1901. În 1936, Eduard al VIII-lea, primul fiu al lui George al V-lea, a fost încoronat, dar a abdicat. Apoi, în 1952, a existat o succesiune „corectă“ când fiica cea mai mare a lui George al VI-lea, Elisabeta, și-a succedat tatăl.

Copilul cel mai mare nu a urcat pe tron din mai multe motive. Lista accidentelor și a tragediilor include nave naufragiate, crime, epidemii, îngrijire medicală îngrozitoare, conspirații, exil, execuții, o minge de crichet nimerită aiurea și multe alte ironii ale sorții neîndurătoare. Dintre primii născuți care au ajuns pe tron în cele din urmă, șase s-au numit Eduard. Adesea, a existat o rivalitate între și în interiorul generațiilor. Din 1066, fiii au complotat împotriva taților, mai ales când monarhul a trăit absurd de mult timp. Până în prezent, niciun monarh britanic nu a domnit până la vârsta nonagenară. George al III-lea a murit la 82 de ani; regina Victoria a trăit până la 83. Actuala regină, Elisabeta a II-a, are 86 de ani și este cea mai vârstnică persoană care a ocupat tronul vreodată.

Unele figuri regale nu au putut să reziste presiunii. George al III-lea nu a fost primul care a avut un fel de cădere nervoasă. Îndelungata istorie dezvăluie că un număr de monarhi erau fragili din punct de vedere psihologic. În jurul anului 1330, Eduard al III-lea a suferit o asemenea cădere, la fel ca Henric al VI-lea prin 1441, precum și Henric al VII-lea după ce doi dintre copiii săi au murit de friguri, iar soția sa a murit în 1503.

Regii, îngrijirea copiilor și terapia

În The King's Speech („Discursul regelui", 2010), logopedul Lionel Logue „îl salvează" pe George al VI-lea. Filmul nu menționează deloc faptul că George fusese tratat de depresie cu mulți ani înainte să îl cunoască pe Logue. El fusese consultat de către sir Frederick Treves, care mai apoi l-a îngrijit pe „Omul-elefant", Joseph Merrick, și de eminentul psihiatru sir Maurice Craig, printre ai cărui pacienți se numărau entuziaști ai sporturilor de iarnă, aparținând înaltei clase, care sufereau de o „epuizare nervoasă" pe pârtie. Tatăl lui George, regele George al V-lea, era atât de îngrijorat încât a angajat un doctor, Louis Greig, în staff-ul permanent al fiului său. Regele vedea că băiatul era emotiv și se bâlbâia, dar nu părea să-și fi dat seama că

propriul său comportament ca tată ar fi putut contribui la declanșarea acestor probleme.

De asemenea, este imposibil să înțelegem familia regală de astăzi fără a privi la copilăria reginei Elisabeta a II-a și la cea a prințului Philip. Capitolul 10 se ocupă de copilăria fericită a reginei; prințul Philip a avut o experiență total diferită. El a crescut într-o familie din care făcea parte prințesa Marie Bonaparte, o renumită psihanalistă, foarte apropiată de Freud. Mătușa lui prin căsătorie, Edwina Mounbatten, a fost nepoata lui sir Ernest Cassel, care a înființat un spital psihiatric pentru soldații marcați de șocul cauzat de explozii în războiul din 1914-1918. Cassell i-a cerut psihiatrului sir Maurice Craig să îl ajute la organizarea spitalului. Împreună l-au numit pe primul director, Thomas Ross. Atât Ross cât și Craig au tratat membri ai familiei regale, inclusiv pe mama prințului Philip, pe prințesa Alice și pe George al VI-lea.

La patru ani după ce s-a născut prințul Philip, tatăl său s-a confruntat cu un eveniment de viață extrem: prințul Andrea al Greciei și al Danemarcei a compărut în fața Curții Marțiale pentru pierderea unei bătălii împotriva turcilor și a fost obligat să fugă din propria țară. Curând după aceea, mama lui Philip a început să se poarte într-un mod foarte bizar. Familia l-a consultat pe Thomas Ross, care a diagnosticat-o cu schizofrenie – o concluzie rezonabilă, întrucât prințesa Alice pretindea că deseori conversează cu Hristos și cu Buddha.

Doar cei care au avut o persoană cu tulburări grave în familie pot înțelege cu adevărat stresul constant generat de această situație. Tatăl prințului Philip nu a mai putut să reziste când soția sa „a înnebunit“ și a plecat în sudul Franței. În contrast, mama prințesei Alice era afectată, dar pragmatică. Ea a aranjat ca fiica sa să se trateze în clinica Tegel din Berlin, care era condusă de Edward Simmel, un coleg apropiat lui Freud. Apoi prințesa Alice a mers într-un azil din Elveția condus de Ludwig Binswanger, alt discipol al lui Freud. De asemenea, Binswanger a descris starea ei drept „schizofrenie paranoidă“.

Mama prințului Philip nu este singurul membru al familiei regale care a fost închis într-un azil în ultimii șaizeci de ani. Familia Bowes-Lyon, din care

făcea parte mama Elisabetei a II-a, a trebuit să-și interneze doi verișori în spitalul Banstead din Surrey; prezența lor acolo a fost dezvăluită în anii 1980 de ziarul The Sun, iar familiei regale i-a fost jenă să furnizeze informații despre ei. Un motiv pentru care faptul a fost ținut secret este că cel puțin alți doi membri ai familiei regale au primit ajutor psihiatric – și aproape sigur aceste episoade le-au afectat comportamentul ca părinți.

George al VI-lea și Elisabeta Bowes-Lyon cunoșteau această istorie tulburată și au făcut încercări eroice de a le oferi actualei regine și prințesei Margaret o copilărie normală, afectuoasă. Fetele și-au văzut părinții zilnic, îmbrățișările și sărutările erau la ordinea zilei și membrii familiei se jucau împreună. Totuși, când a devenit regină, în 1952, Elisabeta a II-a a fost copleșită de presiuni: avea doar 25 de ani și era obligată să facă față unor responsabilități enorme, dar și pierderii tatălui mult iubit. Îndatoririle oficiale au ținut-o departe de familia ei. Copiii mici ai căror părinți au rămas recent văduvi absorb deseori depresia lor.

Când era mic, prințul Charles s-a confruntat cu o altă problemă. Tatăl său a supraviețuit unei copilării traumatizante și supraviețuitorilor le este adesea greu să empatizeze cu cei mai puțin robuști decât ei înșiși. Se pare că prințul Philip a fost incapabil să înțeleagă de ce fiul său nu putea „să meargă mai departe“, așa cum el însuși o făcuse (propriile cuvinte ale lui Philip pentru a-și descrie reacția față de copilăria sa haotică). Desigur, fiii prințului Charles a trebuit să depășească moartea mamei lor, când Mercedesul în care aceasta călătorea a fost distrus în Paris, în noaptea de 31 august 1997.

Unul dintre țelurile mele este de a folosi cercetarea psihologică contemporană pentru a înțelege relațiile dintre copiii regali și părinții lor. Autorii nu știu întotdeauna dacă cititorii lor sunt familiarizați cu unele concepte, astfel că e mai prudent să le explice. Freud susținea că toți băieții trec prin etapa oedipiană, când doresc în mod inconștient să se culce cu mamele lor și să-și ucidă tații. El s-a preocupat mult de rivalitatea fraternă. În 1912, a scris Despre narcisism și îndelungatul caz istoric demonstrează că un număr de regi, inclusiv Henric al VIII-lea și George al IV-lea, au fost profund narcisiști.

Evenimentele de viaţă şi efectele lor asupra creşterii şi educării copiilor

Un al patrulea concept trebuie luat în discuție: evenimentele de viață. În 1967, Thomas H. Holmes și dr. Richard H. Rahe au sugerat că indivizii ar putea fi mult mai vulnerabili la boală dacă au suferit prea multe „evenimente de viață". După câțiva ani, ei au inclus într-un tabel 43 de evenimente de viață care provoacă stres. Scala evenimentelor de viață a devenit un subiect principal de discuție în cercetarea psihologică și acum este clar că există o legătură între evenimentele de viață și modul în care se comportă părinții. Evenimentele de viață principale includ:

• Decesul soțului/soției;

• Divorțul;

• Decesul unui membru apropiat din familie;

• Sarcina;

• Problemele sexuale;

• Succesul în carieră;

• Probleme cu rudele prin alianță;

• Schimbări în condițiile de trai.

Orice analiză a istoriei familiei regale trebuie să includă și neverosimilul grotesc. Holmes și Rahe nu au avut prea mulți subiecți care să fi avut cazuri de crime în propriile familii, ca să nu discutăm de situația în care un membru al familiei a comandat crima altuia. Ei nu și-a imaginat că „schimbările în condițiile de trai" ar putea include și evacuarea forțată de

către soldați, dintr-un palat unde li se făcuseră toate hatârurile, pentru a fi aruncați în Turnul Londrei, infestat cu șobolani, știind că multe dintre rudele lor nu au ieșit de acolo tefere. De asemenea, Holmes și Rahe au neglijat ideea răpirii de copii. În 1786, George Washington a încurajat un complot ce viza să-l ia prizonier pe prințul William, cel de-al treilea fiu al lui George al III-lea, căruia îi plăcea să colinde prin împrejurimile New York-ului fără escortă. Și prințesa Anne a fost ținta unei încercări de răpire în 1974.

Asasinatul nu apare în scală ca o categorie separată. Membrii familiei regale au fost vizați mai mult decât alții. Doi alienați mintal au încercat să îl omoare pe „nebunul“ rege George al III-lea. Șase bărbați au încercat să o ucidă pe regina Victoria, iar unul dintre ei a încercat chiar de două ori. Primul atentat a fost în 1840, iar al doilea în 1884. De asemenea, a mai existat cel puțin o tentativă de omor a regelui Charles. Un număr surprinzător de membri ai familiei regale și apropiații lor au murit în accidente. Sora prințului Philip, Cecilie, soțul ei și doi dintre copiii lor au murit într-un accident aviatic în Ostende în 1936. Ea era însărcinată și fătul a fost găsit între resturile avionului. Cel de-al patrulea fiu al lui George al V-lea, Henry, a murit într-un accident aviatic în Scoția, în 1941. Ducele de Gloucester și-a distrus Rolls Royce-ul în timp ce-l conducea la întoarcerea de la funeraliile lui Churchill. A supraviețuit, dar în 1972 fiul său a murit într-un accident aviatic. În 1979, „bunicul onorific“ al lui Philip, lordul Mountbatten, a fost ucis de IRA, la fel ca și lady Brabourne, soacra fiicei mai mari a lui Mountbatten.

Unele dintre cercetările bazate pe scala evenimentelor de viață subliniază faptul că aceste episoade afectează creșterea și educarea copiilor. Un studiu asupra a 451 de familii din Iowa, de exemplu, a arătat că atunci când părinții trec prin „evenimente de viață stresante“, mulți devin deprimați, „ceea ce contribuie la perturbarea practicilor de creștere și educare“. Asta, în schimb, face mult mai posibil ca adolescenții să devină deprimați. Părinții copleșiți tind să fie mai aspri și inconsecvenți, a dezvăluit studiul. În lucrarea Parenting with Reason (Parenting rațional, 2011), Esther Strahan demonstrează că e mai puțin probabil ca părinții deprimați să interacționeze cu progeniturile lor, deoarece sunt obsedați de propriile probleme. De

asemenea, ea arată că părinții deprimați sunt mult mai ostili față de copiii lor, uneori fără să își dea seama. Dacă părinții sunt anxioși și deprimați, copiii lor vor avea și mai multe dezavantaje.

Parenting-ul acceptabil

În cele din urmă, trebuie să analizăm un concept dezvoltat de unul dintre prietenii prințesei Marie Bonaparte, Donald Winnicott, terapeut pediatru de vază de la mijlocul secolului XX. Winnicott a întrevăzut pericolele marilor așteptări și a inventat sintagma „maturitate aparentă". Cine încearcă să fie un părinte perfect este nevrotic, susținea el. Mamele și tații nu pot fi perfecți, sunt supuși greșelilor; cei mai iubitori părinți pot doar să spere că asigură „o creștere și o educație suficient de bune", așa cum definea el termenii. „Obișnuita mamă devotată" nu trebuie să fie un model de perfecțiune, ci trebuie doar – și într-adevăr doar atât poate – să asigure o „dragoste grijulie obișnuită propriului copil."

Winnicott a accentuat nevoia bebelușului de a fi atins. El a descris „ținerea în brațe a bebelușului" și modul în care „tehnica mamei de a-l ține, de a-l îmbăia, de a-l hrăni, tot ceea ce ea face pentru copil, conturează prima idee a copilului despre mamă". „Abilitatea copilului de a simți corpul ca un loc unde locuiește spiritul nu s-ar fi putut dezvolta fără o tehnică consistentă de manipulare a copilului." Adesea, copiii din familia regală nu erau pe mâini bune. Aproape toți aveau doici, până spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Uneori doica hrănea și mângâia bebelușul în același timp; câteodată mama biologică nu-l alăpta, dar era foarte implicată în îngrijirea bebelușului.

În cele mai multe cazuri, un bebeluș bine hrănit, mângâiat și ocrotit devine mai încrezător, în timp ce un copil care nu este ținut în brațe suficient poate să-și piardă ceea ce Winnicott numește „simțul de a fi", esențial pentru dezvoltarea „unui adevărat Sine". Winnicott opunea acest concept unui fals simț al Sinelui, care în schimb ducea la „a face prea mult și a fi prea puțin".

Totodată, joaca este esențială. Winnicott a afirmat că „bebelușii pot fi foarte jucăuși atunci când sunt îngrijiți de către oameni care le răspund cu căldură și cu veselie, ca o mamă care zâmbește și spune: „Cucu bau!“ Când copiii – ba chiar și adulții – se joacă, ei simt că există cu adevărat, că sunt spontani și plini de viață. Doar prin joacă se simt într-adevăr ei înșiși, în opinia lui Winnicott. Copilul cu o „tulburare de Sine fals“ nu se poate juca așa cum trebuie, își ascunde Sinele și își imaginează că este ceea ce crede că ceilalți vor sau au nevoie ca el să fie. Copilul poartă o mască. Winnicot a pus la colț Sinele fals ca pe o „impostură ridicolă. O asemenea întruchipare a unei persoane de către o alta poate fi de vină pentru acea maturitate falsă cu care ne întâlnim adesea.“ El a insistat asupra necesității ca „indivizii să nu se maturizeze prematur și să parcurgă (să fi parcurs) toate etapele de maturizare la vârste mai mici“.

Copiii reprezintă întotdeauna viitorul, dar numai copiii regali reprezintă viitorul unui întreg popor. Se așteaptă mult de la ei și așteptările prea mari pot duce la probleme grave. Copiii regali au fost uneori ceea ce am putea numi „copii-trofeu“ și au fost obligati să dea reprezentații – și nu doar să cânte la pian pentru unchii și mătușile senile cu avere. De exemplu, când avea șase ani, Mariei Tudor i s-a cerut să danseze și să cânte pentru împăratul Carol al V-lea. Părinții ei au sperat că ea îi va lua ochii, deoarece doreau să o mărite cu Carol. Viitoarea regină Victoria a fost prezentată de către mama ei în Grădinile Kensington, astfel ca poporul să vadă că fata e fericită, când ea era, de fapt, o victimă a abuzului emoțional.

Copiii-trofeu pot fi făcuți să sufere dacă nu reușesc să acționeze așa cum părinții lor se așteaptă ca ei să o facă. Când avea doar cinci ani, prințul Charles s-a reîntâlnit cu mama sa, care fusese plecată timp de câteva luni. Jurnalele ni-l înfățișează în Gara Victoria. Îmbrăcat impecabil, așa cum trebuie să fie un copil-trofeu, se aștepta de la el să nu reacționeze potrivit vârstei. Când mama lui s-a dat jos din tren, nu s-a grăbit spre el să îl sărute sau să îl îmbrățișeze. În schimb, ea i-a strâns mâna. Într-o minunată etalare de „maturitate aparentă“ și el i-a strâns mâna. În mod îngrozitor de formal,

acesta este un exemplu aproape perfect de protocol care are prioritate în fața iubirii.

Despre părinții care cer o maturitate aparentă s-ar putea spune că au lacune de inteligență emoțională. Cu greu se poate da vina pe istorici pentru faptul că n-au folosit acest concept, deoarece psihologii au „descoperit“ inteligența emoțională în 1990, când termenul apare într-o lucrare a lui Salovey și Mayer. În următorii șapte ani, numai specialiștii știau de ea, până ce Daniel Goleman și-a publicat lucrarea Emotional Intelligence (Inteligența emoțională). Prințesa Diana a fost lăudată uneori ca fiind prima persoană din familia regală care a dat dovadă de inteligență emoțională. Pe parcursul a zece secole, totuși, ea nu este singura. Eleanor de Aquitania, Elisabeta I, Carol al II-lea, nebunul George al III-lea (exceptând cazul fiului său cel mare), Adelaide, soția lui William al IV-lea și Victoria (exceptând cazul fiului ei cel mare) – toți au afișat elemente de inteligență emoțională. Regina Victoria, de exemplu, a accentuat faptul că băieții trebuie să treacă și prin „greutăți“ pe măsură ce creșteau și recunoștea că ei erau adesea prea izolați.

Inteligența emoțională sugerează deschidere, dar monarhii britanici sunt secretoși de obicei și, când vine vorba de comportamentul lor ca părinți, există suficiente motive pentru asta. Au existat situații care demonstrează cruzime și nepăsare, exact genul de defecte ale membrilor familiei regale – care vor să pară perfecți – despre care nu se dorește să fie dezvăluite.

Toate revelațiile și argumentele din această carte trebuie să fie percepute în lumina unei afirmații făcute de geniul-clovn psihiatru R.D. Laing, care a dobândit faima în anii 1960 și 1970 cu The Divided Self (Sinele împărțit), o carte minunată despre schizofrenie, și cu Knots („Noduri“), o carte de „poezii“ poate mai puțin minunate. Laing susținea că schizofrenia e rezultatul unei creșteri și educări disfuncționale a copiilor, dar era atent să nu fie prea critic. Când cineva îi blamează pe părinți, spunea el, ar trebui să-și amintească de faptul că și el a avut părinți, care au fost la rândul lor părinți, și așa mai departe, din generație în generație, până la Grădina Edenului, care era, la urma urmei, disfuncțională. Șarpele a sedus-o pe Eva

și mai apoi, în primul moment consemnat de rivalitate fraternă, Cain l-a ucis pe Abel.

Cei mai mulți copii moștenesc de la părinți bani și o casă, dar progeniturile regale vor moșteni tronul, însemnele puterii și un loc în istorie. Prinții au încercat adesea să influențeze procesul politic. Obiceiul prințului Charles de a-i bombarda pe miniștri cu memorii împotriva „hibelor“ arhitecturii moderne și pentru promovarea medicinei alternative este o nimica toată în comparație cu bufoneriile precedenților prinți de Wales.

Când am realizat un program de televiziune, The Madness of Prince Charles („Nebunia Prințului Charles“), în 2006, sondajele de opinie raportau că mulți englezi nu doreau ca el să moștenească tronul. Ei preferau să se sară peste o generație și prințul William să îi succeadă reginei Elisabeta. Sondajele mai recente susțin că doar 39% dintre englezi doresc ca Charles să moștenească tronul. Nimeni nu a îndrăznit să îl întrebe pe prințul Charles, care și-a petrecut șaizeci de ani așteptând să moștenească tronul, ce părere are.

Cele zece porunci pentru adulți

Înainte de a examina îndelungatul caz istoric al Marii Britanii, e necesar să ne întrebăm ce așteptări poate avea cineva de la părinții regali – și cum diferă acestea de ceea ce am cere de la părinții destul de buni, dar obișnuiti. În 1979, un profesor german de educație comparativă, Leonhard Froeze de la Universitatea din Marburg, a scris Cele zece porunci pentru adulți, în special pentru părinți. Ele erau:

• Să privești copilul ca pe bunul cel mai de preț ce ți-a fost încredințat;

• Să nu îți formezi copilul după propriul tău chip;

• Copiii au nevoie de spațiu pentru a-și desfășura abilitățile fizice și spirituale;

• Să respecți personalitatea copilului;

• Să nu folosești forța împotriva copilului;

• Să nu distrugi încrederea copilului;

• Să-ți protejezi copilul de moarte;

• Să nu-ți îndrumi copilul să mintă;

• Să recunoști nevoile copilului;

• Să îi acorzi copilului drepturile lui.

Între timp, educarea copilului a devenit un domeniu de studiu din ce în ce mai important. Psihiatri, psihologi, doctori, asistente, nutriționiști, asistenți sociali și profesori – toți au ajuns la un consens despre ce ar trebui să le ofere părinții copiilor pentru a fi „destul de buni". În afară de asigurarea hranei, a căminului și a băilor regulate, părinții suficient de buni ar trebui să se joace, să vorbească cu copiii lor și să fie atașați de ei. Acestora trebuie să li se acorde suficientă încredere de la naștere și asta include încrederea că părinții lor nu îi vor abandona sau trăda. Dragostea nu este de ajuns; dragostea trebuie să fie practică și copilul trebuie să simtă dragostea. Aceste „reguli" presupun, în esență, a pune pe primul loc nevoile copilului. De asemenea, în cele din urmă, părinții destul de buni își lasă copiii să se desprindă de ei, cu dragoste. Asta nu este întotdeauna ușor în familiile obișnuite, dar poate fi chiar și mai greu în cercurile regale.

2

——————————

Patru relaţii medievale (1066-1400)

Relațiile dintre patru mame și fiii lor au avut un impact major asupra istoriei britanice. Adela, una dintre fiicele lui William Cuceritorul, l-a preferat pe fiul său Stephen și chiar i-a permis să o viziteze când s-a retras la o mănăstire. El a devenit rege în 1135. Stephen s-a dovedit a fi un părinte mai puțin bun și a fost dispus să renunțe la dreptul fiului său cel mai mare la tron pentru a aduce pacea în Anglia.

Eleanor de Aquitania și-a adorat cel de-al treilea fiu, Richard, pe care îl cunoaștem ca „Inimă de Leu“. În 1192, ea a devalizat regatul pentru a plăti răscumpărarea cerută când fiul ei a fost luat prizonier în timp ce se întorcea din Țara Sfântă, după un eșec în a cuceri Ierusalimul.

Relația dintre Eduard al III-lea și mama sa, Isabella, l-ar fi fascinat pe Freud, dată fiind încrederea lui în complexul lui Oedip. Isabella a ordonat uciderea soțului ei, Eduard al II-lea, în 1327. Deși fiul ei a întemnițat-o repede, avea să o ierte curând pentru complicitatea la omor. Freud nu ar fi fost surprins de acest gest.

Copilăria dificilă a lui Henric al VII-lea i-a afectat comportamentul pentru tot restul vieții. Istoria primilor Tudori nu poate fi înțeleasă dacă nu este luat în considerare modul în care abandonul timpuriu de către mama sa a afectat atât personalitatea lui Henric, cât creșterea fiului său, Henric al VIII-lea. Când l-a născut pe viitorul Henric al VII-lea, Margaret era ea însăși o copilă – avea doar doisprezece ani.

Înainte de a examina aceste relații, este necesar să facem o scurtă expunere a câtorva dintre ideile lui Freud. El nu era interesat doar de istorie, ci și de preistorie. Cu mult înainte de Oedip, strămoșii aveau totuși un complex al lui Oedip, susținea el. În bizara sa carte, Totem și Tabu (1913), Freud susținea că fiii din epoca de piatră își ucideau tații deoarece doreau să se culce cu mamele lor. Tinerii desfrânați erau apoi paralizați de vină, astfel că își venerau tatăl mort, îi fixau capul pe un stâlp totemic și îl idolatrizau. Apoi, ei înșiși se pedepseau prin crearea acestui tabu al incestului, care îi împiedica să se culce cu mamele lor, acestea fiind obiectul dorințelor de la bun început.

Cu treizeci de ani înainte de a scrie Totem și Tabu, Freud a câștigat un premiu la școală pentru traducerea unei părți din piesa lui Sofocle, Oedipus rex (Oedip rege). Sofocle povestește cum Oedip ajunge în Teba imediat după uciderea conducătorului său, regele Laius. Ciuma face ravagii în oraș și nu se oprește până când cineva nu dezleagă enigma sfinxului, spune oracolul. Întrebarea este: Ce merge în patru picioare, apoi în două, apoi în trei? Răspunsul este „un om“. Copilul se târăște pe toate cele patru picioare, adultul stă în două picioare, iar când îmbătrânim folosim trei picioare pentru că avem nevoie de un baston. Oedip rezolvă ghicitoarea, câștigă coroana și pe Iocasta, văduva regelui. Doisprezece ani mai târziu, ciuma revine și profetul orb Tiresias dezvăluie că însuși Oedip l-a ucis pe Laius. Iocasta recunoaște în fața lui Oedip că oracolul i-a prezis că fiul ei își va ucide tatăl și că va avea copii cu mama sa. Pentru a evita îndeplinirea profeției, Iocasta își încredințează copilul unui păstor, căruia îi poruncește să îl omoare, dar păstorul, milos, l-a crescut pe Oedip ca pe fiul său. Astfel, când Oedip și-a ucis tatăl biologic „unde trei drumuri se întretaie“, în drum spre renumitul oracol din Delphi, el nu știa ce face, și cu atât mai puțin știa că femeia cu care se căsătorise era mama sa. Finalul este teribil: Iocasta se spânzură, iar Oedip își scoate ochii și pleacă în exil.

Începutul cazului istoric

În Evul mediu, istoria familiei regale era aproape la fel de înfiorătoare, chiar dacă regii englezi nu se culpabilizau, fiind mai puțin evoluați decât Neanderthalii pe care și-i închipuise Freud. Pentru a înțelege îndelungatul caz istoric, trebuie să începem cu anul 1066, când William Cuceritorul a câștigat bătălia de la Hastings și a cucerit Anglia. William a avut patru fii și nimeni nu știe exact câte fiice. Una dintre ele, Adela, s-a dovedit remarcabil de înțeleaptă. William Cuceritorul a murit în 1089, iar teritoriile sale au fost împărțite între cei doi fii mai mari. Anglia i-a revenit însă celui de-al doilea fiu, William Rufus (William Roșcovanul). În august 1100, William Rufus a devenit primul din șirul de regi care au fost probabil uciși din ordinul unui frate. Desigur, nu există un exemplu mai bun de rivalitate fraternă.

În timp ce vâna în New Forest, William a fost ucis de o săgeată rătăcită. Normanzii vânau tot timpul, aveau loc accidente, dar Walter Tirel era un arcaș bun și e puțin probabil să fi tras în regele său din greșeală. Nu există mărturii că Tirel a fost pedepsit vreodată. William nu avea copii. Fratele mai mic al lui William, Henry, se număra printre participanții la vânătoare și era interesat ca fratele lui să moară, deoarece ar fi moștenit tronul. De îndată ce a fost sigur că fratele lui a murit, Henry s-a grăbit să asigure tezaurul regal și a pornit spre Londra, unde a fost încoronat în câteva zile. Sora lui Henry era remarcabila Adela.

Pentru o femeie a timpurilor ei, Adela dobândise neobișnuit de multă influență. Implicarea ei a fost esențială pentru încheierea unui tratat între fratele ei, Henric I, și regele Franței. Adela avea șase fii cu contele Stephen Henry de Blois, dar fiul cel mai mare o dezamăgea, întrucât era „lipsit de inteligență și mediocru“, potrivit cronicarului William de Newburgh. Pe de altă parte, cel de-al treilea fiu, Stephen, a impresionat-o și a devenit preferatul ei. Ea l-a învățat să citească și s-a asigurat că avea parte de o educație adecvată. Stephen a demonstrat că e capabil de multe fapte vitejești pe câmpul de luptă. După ce a ajutat la încheierea tratatului, Adela s-a retras la o mănăstire, unde i-a permis fiului preferat să o viziteze. Stephen era copilul mult iubit, favorizat de soartă prin acest aspect și prin multe altele.

În 1120, Stephen se afla printre cei trei sute de cavaleri și soldați convocați în portul Barfleur din Normandia pentru a porni pe mare spre Anglia, pe White Ship. Totuși, a decis să nu plece din două motive: s-a gândit că vasul era supraîncărcat, iar el avea diaree. Oricare dintre aceste două motive era adevărat, Stephen a spus că va călători mai târziu.

Curând după ce White Ship a pornit să navigheze în întuneric, nava a lovit o stâncă, care se mai poate vedea și astăzi. Vasul s-a scufundat. S-a spus după aceea că nu văzuse nimeni stânca pentru că echipajul băuse și niciun preot nu binecuvântase ambarcațiunea. William de Nangis a mai adăugat și fantezia puțin probabilă că toți oamenii de la bord erau sodomiți și Dumnezeu hotărâse să ofere o versiune maritimă a Sodomei și Gomorei. Singurul supraviețuitor a fost un măcelar din Rouen, care purta piei groase de berbec, ce l-au salvat când a căzut în apa rece ca gheața. Acest dezastru a decimat nobilimea anglo-normandă. William de Malmesbury a pomenit morții, printre care câțiva dintre copiii nelegitimi ai lui Henric, și se tânguia: „Niciun vas nu a adus atâta nefericire Angliei."

Unchiul lui Stephen, regele Henric I, avea acum un singur copil supraviețuitor: pe fiica lui, Matilda. Nu existase vreodată o regină care să domnească singură, dar Henric văzuse de-a lungul anilor cât de capabilă era sora lui, Adela. Nu exista niciun motiv ca fiica lui să nu domnească, atâta timp cât avea sfătuitori credincioși. Strategia regelui depindea și de sprijinul pe care Stephen i-l acorda, astfel că Henric l-a copleșit cu onoruri și cu proprietăți imense. În schimb, Stephen se pare că a promis să o sprijine pe Matilda în încercarea ei de a deveni prima regină care să domnească singură.

Totuși, când Henric a murit în 1135, Stephen a ignorat promisiunea pe care o făcuse și marea i-a venit încă o dată în ajutor. Stephen era lângă Boulogne când a aflat de moartea regelui, în timp ce Matilda era în sudul Franței. El a plecat îndată și în câteva săptămâni s-a încoronat la Winchester; în mod convenabil, fratele lui era episcop acolo. Matilda a contestat pretenția lui Stephen și a urmat un lung război civil între cei doi veri. Cronicarii l-au numit „anarhia". A durat paisprezece ani, i-a epuizat pe toți și a fost deosebit de costisitor.

De drept, Stephen, care se căsătorise în 1125 cu Matilda, contesă de Boulogne, trebuia să fie succedat de către fiul său cel mai mare, Eustaţiu. Mama lui Eustaţiu dorea ca el să moștenească tronul, dar Stephen voia să-și trădeze fiul pentru a-i aduce Angliei liniștea de care avea nevoie disperată. El a pus interesele statului înaintea celor ale fiului său și a făcut pace cu Matilda și cu fiul ei, Henric. Condiţiile erau simple: războiul ar înceta și Stephen ar rămâne rege, dar apoi fiul Matildei ar prelua tronul.

Stephen a încercat să își justifice decizia sieși, lui Eustaţiu și mamei acestuia. El a sugerat că Eustaţiu nu era făcut să succeadă, argumentând că tânărul era brutal și pretindea taxe excesive. Eustaţiu nu a supravieţuit trădării tatălui său și a murit la 22 de ani, aparent din cauze naturale. Sacrificiul lui Stephen a fost răsplătit cu vârf și îndesat pentru ţară: Henric al II-lea a domnit douăzeci de ani într-o pace relativă, fapt care i-a permis să organizeze instituţiile de guvernare mai bine decât orice lider de până atunci.

Eleanor și Richard – o relaţie oedipiană

Cu doi ani înainte ca fiul Matildei, Henric al II-lea, să fie încoronat, el s-a căsătorit cu Eleanor de Aquitania, o femeie plină de viaţă ce își făcuse un obicei din a se mărita cu monarhi. Primul ei soţ cu sânge regesc a fost Ludovic al VII-lea al Franţei, dar nu l-a considerat satisfăcător. Ea se plângea deoarece crezuse că s-a căsătorit cu un rege și a descoperit că se măritase cu un călugăr. Ludovic nu era pe de-a-ntregul călugăr: el era tatăl al două fiice. Printr-o rară dovadă de maturitate, Ludovic și Eleanor au pus capăt căsătoriei lor relativ amiabil, deși probabil Ludovic nu și-a dat seama că Eleanor avea deja în minte un al doilea soţ. La două luni după ce a fost liberă, ea s-a măritat cu Henric.

Surse contemporane o lăudau pe Eleanor ca fiind perpulchra – neasemuit de frumoasă. Când avea în jur de 30 de ani, trubadurul Bernard de Ventadour o

considera „grațioasă, încântătoare, întruchiparea farmecului“, întrucât avea „ochi minunați și ținută nobilă“ și „merita să poarte coroana oricărui rege“. Chiar și când era deja bătrână – a trăit până la 84 de ani – Richard de Devizes o descria ca fiind frumoasă.

Eleanor i-a născut lui Henric cinci fii și trei fiice. Căsătoria lor a fost pasională și adesea furtunoasă. Au avut norocul de a le trăi toți copiii. Henric a mai făcut copii și cu alte femei, dar Eleanor știa să fie tolerantă. I-a crescut unul dintre bastarzi la curte, deși mama copilului era o prostituată.

Primul fiu al lui Eleanor și al lui Henric s-a născut în 1154. Regele a dorit ca fiul lui să primească o educație bună, așa că l-a crescut prietenul său, Lordul Cancelar Thomas Becket. Henric și Becket se vedeau des deoarece vânau căprioare și femei împreună, astfel că Henric își vedea des fiul, dar găzduirea va avea consecințe neprevăzute.

Cel de-al treilea fiu al lui Henric s-a născut în 1157. Ne-a fost lăsat un detaliu frumos despre viitorul Richard Inimă-de-Leu: a avut ca doică pe o anume Hodierna, de care își amintea cu afecțiune, oferindu-i o pensie generoasă. Doica nu îi ținea locul mamei în ceea ce privește afecțiunea, și Eleanor nu ascundea faptul că, dintre toți fiii, Richard era preferatul ei. Relația lor a devenit una dintre cele mai solide și mai practice alianțe din istoria Angliei. Freud a făcut celebra afirmație că dragostea mamei sale l-a făcut să fie un cuceritor. Dragostea lui Eleanor, de asemenea, i-a insuflat lui Richard ceva dintr-un conchistador, dar ea a trebuit să facă ceva mai multe decât Amalie Freud. Așa curajoasă cum era, Amalie nu s-a ocupat de regatul lui Freud când el era plecat, nici nu a adunat bani pentru una din cele mai mari răscumpărări din istorie ca să își salveze fiul.

Eleanor l-a luat pe mult iubitul ei Richard în Franța natală când acesta avea 12 ani. Acolo, el a observat o instituție medievală ciudată, dar și ciudat de încântătoare. Mama sa a creat „Curtea iubirii“ în Poitiers și a vegheat asupra acestei fantezii filosofice împreună cu Marie de Champagne, una dintre fiicele ei din prima căsătorie. O carte a acelor vremuri – The Art of Courtly Love – descria cum doamnele din familia regală ascultau certurile

iubiților și hotărau asupra problemelor de dragoste; totodată, a consemnat amănunțit 21 de cazuri, inclusiv unul care punea în discuție veșnica întrebare dacă dragostea adevărată poate exista în căsătorie. Mama căsătorită și fiica ei, de asemenea căsătorită, nu credeau asta.

În Poitiers, Richard a crescut în spiritul legilor cavalerești. Conform uneia dintre ciudățeniile codului, cavalerii trebuia să își asculte lordul, dar nu neapărat și pe tatăl lor. Evenimentele din următorii ani vor arăta că la fel cum regii medievali își trădau fiii, și prinții își trădau tații.

Probabil datorită confuziilor provocate de războiul civil ce avusese loc cu 40 de ani înainte, Henric al II-lea a încercat să facă ceva ce niciun alt rege al Angliei nu a făcut. El l-a numit pe fiul său cel mai mare, cunoscut ca Henric cel Tânăr, rege asociat la domnie. Pe la 1170, Henric al II-lea domnea peste Anglia și peste o treime din Franța, ca de altfel și peste Irlanda. Nu era chiar atât de ciudat să îi dea fiului său cel mai mare responsabilități mai multe, dar aranjamentul a generat probleme, dintr-o multitudine de motive. Regilor nu le-a fost niciodată ușor să renunțe la putere și, după 18 ani, căsătoria dintre Eleanor și Henric a eșuat, iar fiul își dorea mai multă putere decât îi permitea tatăl său să exercite.

În 1171, mama sa l-a luat pe Richard al ei, de 14 ani, într-o călătorie prin Aquitania în încercarea de a-i îmbuna pe unii lorzi locali care creau probleme. Prințul adolescent era o prezență impunătoare pentru Evul Mediu, având o înălțime de 1,93 m – un adevărat uriaș, ținând cont de înălțimea medie din acele timpuri. Eleanor era mândră de curajul și abilitatea politică a fiului ei, dată fiind tinerețea lui.

Richard li s-a alăturat fraților săi, Henric și Geoffrey, într-o revoltă împotriva tatălui lor în 1173, când Henric cel Tânăr s-a săturat în sfârșit de limitele pe care tatăl său i le impusese în exercitarea autorității. Mai era la mijloc și suferința cauzată de uciderea lui Becket în 1170 în Catedrala Canterbury. Unii cronicari medievali sugerează că lui Henric cel Tânăr îi era greu să își ierte tatăl, deoarece acesta pusese să-i fie ucis tatăl adoptiv. Motivele lui Richard erau mai simple: el era furios că tatăl său o părăsise pe

mama sa pentru o femeie mai tânără, Rosamund Clifford. A decis să o răzbune pe Eleanor și, potrivit istoricului Jean Flori, ea era nerăbdătoare să-și vadă fiii revoltându-se împotriva tatălui lor. Lupta din familie a luat o turnură care are ecou în tensiunile și tacticile din familiile adoptive din zilele noastre. Primul soț al Eleanorei, Ludovic al VII-lea, i-a sprijinit pe cei trei fii ai femeii cu cel de-al doilea soț al ei, în lupta împotriva tatălui lor. Ludovic chiar l-a făcut pe Richard cavaler și legile cavalerești îl obligau să-i fie loial lui, mai degrabă decât tatălui său biologic.

Atunci norocul i-a surâs mai vârstnicului Henric. Câțiva dintre soldații săi au capturat-o pe Eleanor și Henric și-a pus soția sub arest. Richard a rămas să conducă această campanie împotriva tatălui său de unul singur. Apoi, cei doi regi bătrâni și vicleni, Henric al II-lea și Ludovic al VII-lea, au făcut un armistițiu în septembrie 1174, punându-l pe Richard într-o poziție dificilă. Ludovic îl părăsise, iar propriul tată, pe care îl trădase, avea o armată mult mai mare. Richard a făcut atunci un lucru deosebit de dramatic și de curajos: a mers la curtea tatălui său, la Poitiers, în 23 septembrie 1174. Acolo, a căzut la picioarele lui Henric, vărsând lacrimi și implorându-l să îl ierte. Uneori, cronicarii medievali au lacune exasperante: niciunul dintre ei nu descrie această scenă amănunțit. Tot ce știm este că scena s-a terminat cu Henric dându-i fiului său sărutul de pace. Penitentului Richard i s-au mai dat și două castele în Poitou, dar Eleanor a rămas prizoniera soțului ei – regele știa că Richard i se va supune dacă viața mamei sale ar fi fost în primejdie.

Ca în cazul multor căsătorii tensionate, Eleanor și Henric nu au părut niciodată în stare să își încheie pasionala relație de dragoste-ură și, în anii 1180, Eleanor mai apărea alături de Henric din când în când, fiindcă încă era căsătorită cu el.

Când Henric al II-lea a murit, în 1189, Richard a devenit rege. Mama și fiul își împărțeau victoria. Eleanor a mers la Westminster și a primit jurăminte de loialitate pentru fiul ei preferat. El avea încredere în ea, permițându-i să domnească, și ea a făcut asta în numele lui, semnându-se „Eleanor, prin voia Domnului, regină a Angliei“.

În 13 august 1189, Richard punea piciorul în Portsmouth, dar nu a stat prea mult în Anglia. Câteva luni mai târziu, el a pornit spre Țara Sfântă, în cea de-a treia cruciadă. A lăsat-o pe Eleanor să aibă Anglia în grijă, în calitate de regentă a lui. În cele din urmă, Richard a ajuns în Țara Sfântă și a cucerit Acra, dar nu a putut cuceri Ierusalimul. El și sultanul Saladin au încheiat un armistițiu de trei ani în septembrie 1192. Apoi Richard a plecat spre Anglia, dar, din nou, naufragiul unui vas s-a dovedit un moment crucial.

Nava lui Richard a fost forțată să acosteze lângă Dubrovnik, la Marea Adriatică, pe teritoriul inamic. Richard s-a apropiat de Viena, curând după Crăciunul anului 1192, dar a fost capturat de soldații lui Leopold al V-lea, duce de Austria. Capturarea unui rege care a salvat o parte din Țara Sfântă era, totuși, un ultraj pentru creștinătate și papa l-a excomunicat pe Leopold. El a fost sfătuit să predea prizonierul lui Henric al VI-lea, conducătorul Sfântului Imperiu Roman, dacă nu dorea să ardă în Iad pentru totdeauna. Henric nu era în mod personal ostil lui Richard, dar avea nevoie de bani pentru a recruta o armată în Italia sudică, așa că a cerut o răscumpărare de 150.000 de mărci. Eleanor s-a dat peste cap să adune această sumă uriașă, aproximativ de două ori venitul anual al Coroanei Angliei. Ea a impus taxe noi, a devalizat comorile de aur și argint ale fiecărei biserici și, încet-încet, a adunat suma pentru răscumpărare. În februarie 1194 a plătit-o în întregime și Richard a fost eliberat. Atunci, regele Filip al Franței i-a trimis un mesaj abil fratelui mai mic al lui Richard, John: „Ai grijă; diavolul este liber." Filip credea cu tărie în rivalitatea dintre frați și se aștepta ca un frate să îl ucidă pe celălalt. Eleanor și-a cicălit fiii să facă pace și l-a convins pe Richard să îl numească pe John moștenitorul său.

Cinci ani mai târziu, Richard se plimba seara în jurul castelului său, la Chalus. Un soldat stătea pe ziduri, cu arbaleta într-o mână și strângând o tigaie în cealaltă. Era o glumă – el folosise tigaia ca scut. Apoi a țintit spre rege și Richard a considerat că e o glumă și a aplaudat. Totuși, în același timp, un alt soldat cu arbaletă, care avea pică pe rege, chiar a tras spre el. Această a doua săgeată a străpuns umărul stâng al regelui. În cele din urmă, un chirurg a îndepărtat săgeata, dar a făcut-o cu stângăcie, „sfârtecând fără nepăsare" brațul regelui. Rana lui Richard s-a cangrenat.

Eleanor s-a grăbit să fie lângă fiul ei, dar nu putea să îl vindece de cangrenă. Richard a murit în brațele ei, în 6 aprilie 1199. Era un sfârșit oedipian pe măsura îndelungatei lor povești de dragoste.

Nepotul nervos

Este imposibil să nu menționăm următoarea parte din epopeea familiei, deoarece este unică. Personajul principal este nepotul lui Richard, Arthur de Bretania. Tatăl lui Arthur era Geoffrey, cel de-al patrulea fiu al lui Henric al II-lea. În 1190, înainte ca Richard și John să se împace, Richard l-a numit pe Arthur moștenitorul său la tronul Angliei. În timp ce Richard se stingea în brațele mamei sale, la presiunile ei, acesta s-a răzgândit în favoarea lui John. Tânărul Arthur a refuzat să accepte această trădare, dar prima lui reacție a fost să își găsească refugiul la unchiul său.

La început, John și-a tratat bine nepotul, dar asta s-a schimbat curând. Temându-se pentru viața lui, Arthur a fugit și a făcut ceea ce orice tânăr descurcăreț de 13 ani ar fi făcut: și-a ridicat o armată. El știa că Eleanor încă își mai putea influența unicul fiu în viață și i-a întins o cursă în orașul Mirabeau. Arthur a devenit primul nepot din analele istoriei care și-a asediat bunica.

John a trimis trupe împotriva prințului adolescent delincvent și Arthur a fost capturat. Din păcate, se pare că niciun cronicar nu a înregistrat scena în care Eleanor își întreabă nepotul ce intenționa să facă. Apoi, Arthur a dispărut în mod misterios în aprilie 1203. Se zvonește că temnicerii erau prea înfricoșați să îl omoare, astfel că unchiul său John a trebuit să îl ucidă personal. Analele de la Margam oferă detalii macabre:

După cina din joia de dinaintea Paștelui, când el [regele John] era beat și posedat de diavol, l-a ucis cu mâinile sale și, legându-i un bolovan de corp,

l-a aruncat în Sena. A fost descoperit de un pescar în plasa sa, tras pe mal și recunoscut, a fost luat pentru a fi îngropat în secret, de teama tiranului, în mănăstirea din Bec, numită Notre Dame de Pres.

Lui William de Braose, temnicerul lui Arthur de la Rouen, a început să-i meargă bine curând după ce băiatul a dispărut. John l-a copleșit cu pământuri și titluri, lucru care a trezit suspiciunile contemporanilor săi. Câțiva ani mai tâziu, soția lui de Braose l-a acuzat pe rege de uciderea lui Arthur. Imprudenta Maud a fost întemnițată și lăsată să moară de foame în Castelul Corfe din Dorset.

Salvată de asediul nepotului său, Eleanor s-a călugărit. Ea a avut o existență plină de „evenimente de viață“: și-a văzut fiii ducând un război împotriva soțului; soțul ei s-a asigurat că arhiepiscopul său a fost ucis; unul dintre propriii fii a fost ucis și un nepot a fost omorât de către unul dintre fiii săi. În ultimii trei ani de viață, ea a dus o existență înclinată spre meditație, iar mormântul ei sugerează că a citit Biblia cu multă conștiinciozitate. Deși pare violent în multe situații, Vechiul Testament este cumva mai liniștit decât povestea familiei lui Eleanor. Probabil că merită să subliniem aspectele statistice: între 1066 și 1216 au domnit șase regi; unul a pus să-i fie ucis fratele, altul și-a ucis nepotul.

O fantezie oedipiană împlinită – Eduard al III-lea și mama sa

La mai mult de un secol după ce a murit regele John, familia regală a jucat o dramă oedipiană aproape perfectă. Cele patru personaje centrale au fost Eduard al II-lea, soția sa Isabella, fiul lor Eduard și iubitul Isabellei, Roger Mortimer.

Ca și în cazul lui Richard I, cunoaștem detalii surprinzătoare despre doica lui Eduard al III-lea, Margaret de Daventry. Eduard i-a asigurat o pensie și

i-a făcut fiicei sale un dar de 100 mărci când s-a măritat. El chiar a ajutat-o pe Margaret 30 de ani mai târziu, când ea a trebuit să se apere într-un proces în fața justiției. Un istoric crede că ea este singura femeie care l-a iubit pe Eduard când era copil.

În 1326, regele francez i-a cerut lui Eduard al II-lea să îi aducă omagiu pentru ducatul Aquitania. Eduard nu a dorit să părăsească Anglia și l-a trimis în locul său pe fiul lui. Tânărul Eduard era însoțit de mama sa, Isabella. De îndată ce au pus piciorul în Franța, Isabella a conspirat cu iubitul ei, Roger Mortimer, să își detroneze soțul. Era furioasă din cauza relației lui Eduard al II-lea cu un bărbat, Piers Gaveston. Nu era doar o problemă legată de sex: regele, înnebunit de pasiune, chiar îi dăruise lui Piers bijuteriile soției sale. Pentru a-și întări poziția, Isabella și-a logodit fiul cu Philippa de Hainault, în vârstă de 12 ani. Apoi Isabella și Mortimer au invadat Anglia. Eduard al II-lea era atât de antipatizat, încât oamenii săi l-au părăsit și a trebuit să îi cedeze tronul fiului său.

Intrigi interminabile au marcat începutul domniei lui Eduard al III-lea. Iubitul mamei sale, Roger Mortimer, acum conducătorul de facto al Angliei, a dobândit proprietăți și titluri, în timp ce Isabella însăși a furat uriașa sumă de 20.000 de lire din vistieria statului. Însă Mortimer se simțea nesigur în relația cu regele și îl umilea pe Eduard în public. Tensiunile din familie s-au accentuat după ce Eduard și Philippa au avut un fiu; faptul că avea un fiu i-a insuflat curaj lui Eduard. Însoțit de câțiva oameni de încredere, el a năvălit în dormitorul mamei sale din castelul Nottingham și i-a luat iubitul prizonier. Isabella l-a implorat să-l cruțe pe Mortimer, iar Eduard nu l-a ucis acolo și atunci. Pe deplin conștient de obsesia Isabellei pentru bijuterii, Eduard i le-a confiscat pe toate. Capturarea lui Mortimer și umilirea mamei sale au evidențiat faptul că Eduard avea toate calitățile necesare unui rege.

De asemenea, Eduard știa să aștepte: el l-a ținut prizonier pe Mortimer trei ani și a pus să fie judecat de Parlament. Deloc surprinzător, Mortimer a fost găsit vinovat și condamnat la moarte. De dragul mamei sale, Eduard l-a cruțat pe iubitul ei de la spânzurătoare și ciopârțire; lui Mortimer i s-a tăiat capul. Să-l ucizi pe omul care ți-a ucis tatăl este, desigur, o variațiune la

complexul oedipian. Apoi, Eduard a făcut ceva ce Freud ar fi înțeles. Pentru a-și atenua vina, el a pus să fie scris un poem intitulat Lamentația lui Eduard al II-lea, care îl preamărea pe tatăl său și chiar îl înfățișa ca pe un heterosexual viril, a cărui soție diabolică a conspirat împotriva lui.

După ce a oferit acest omagiu literar tatălui său mort, Eduard și-a reparat relația cu mama sa. Isabella l-a iertat pentru uciderea iubitului său și, la rândul lui, el a iertat-o pentru că a pus să-i fie ucis tatăl. Până când ea a murit, în 1358, fiul ei s-a dovedit a fi un conducător destoinic. Cu toate acestea, Eduard nu a putut să garanteze că descendenții lui nu se vor lupta unii cu alții, ceea ce a dus la Războiul Rozelor.

Rivalitatea fraternă și Războaiele Rozelor

Războiul Rozelor a constat în lupte de trei decenii între Casa de York și Casa de Lancaster, două grupări regale care, de fapt, erau strâns înrudite. A fost un caz clasic de rivalitate fraternă. Toți cei care au jucat un rol semnificativ au putut să își traseze genealogia până la Isabella și Eduard al III-lea. Războaiele au început deoarece descendenții celui de-al treilea fiu al lui Eduard voiau să fie siguri că urmașii celui de-al doilea fiu al său nu vor domni niciodată.

În 1902, J.M. Barrie, autorul lui Peter Pan, a scris o piesă, The Admirable Crichton (Admirabilul Crichton), în care majordomul vine la putere și ia în grija sa familia pe care a slujit-o la început. Barrie nu menționează niciodată că „ficțiunea“ lui s-a întâmplat, de fapt, cu șase secole mai devreme.

3

Originile umile ale lui Henric al VII-lea (1400-1603)

Episcopul de Bangor avea un majordom. Cunoaștem prea puține atât despre episcop, cât și despre majordomul său, cu excepția faptului că acesta din urmă avea ambiții mari pentru familia lui. În jurul anului 1415, el a aranjat ca fiul său, Owen, să slujească în „casa“ lui Henric al V-lea, sperând că flăcăul va avansa.

După ce francezii au fost învinși la Agincourt, regele Franței i-a permis fiicei sale, Catherine de Valois, să se mărite cu atotcuceritorul Henric al V-lea. În decembrie 1421, ea a dat naștere unui fiu: Henric al VI-lea. Tatăl nu își va vedea niciodată moștenitorul, deoarece Henric ducea din nou lupte în Franța și nu s-a obosit să se întoarcă pentru a-și vedea soția și copilul. La sfârșitul lui august, s-a îmbolnăvit și a murit. Avea doar 35 de ani; văduva lui nu împlinise încă 21 de ani.

Catherine își iubea mult tânărul fiu, care o însoțea pretutindeni și era singura ei alinare. Nobilii englezi erau hotărâți să o țină sub control și au adoptat o lege (Act of Parliament) pentru a o împiedica să se recăsătorească fără consimțământul regelui. Ei au adăugat o anexă neplăcută: regele, în vârsta de un an, putea să își dea consimțământul doar când era adult. Confruntată cu perspectiva celor 17 ani de singurătate, Catherine a căutat consolare la fiul majordomului. Owen era atât de insignifiant încât istoricii sunt nesiguri în ceea ce privește poziția sa în „casa“ regală: o teorie susține că se ocupa de garderoba reginei sau de nasturii regali. Totuși, trebuie să fi făcut ceva senzație, deoarece Catherine, fiica regelui Franței și văduva

regelui Angliei, s-a îndrăgostit de el. El avea în mod evident și darul elocvenței, din moment ce a convins Parlamentul să îi acorde drepturile unui englez (velșii nu aveau deloc drepturi în Anglia la acea dată). Numele de familie al lui Owen era Tudor.

Dovada căsătoriei dintre Catherine și Owen Tudor s-a pierdut în negura timpului, dar ei au avut patru copii. După ce Catherine a murit, în 1437, Owen a reușit să își convingă fiul vitreg, Henric al VI-lea, să îi permită lui și copiilor săi să se întoarcă la curte. Piosul Henric și-a primit înapoi tatăl vitreg, frații vitregi și surorile vitrege.

Owen urcase mult pe scara socială și nu a fost o surpriză când propriul său fiu, Edmund, s-a căsătorit cu Margaret de Beaufort, fiica de 12 ani a ducelui de Somerset. Margaret a rămas însărcinată, dar, cu două luni înainte să nască, soțul ei a murit. Nașterea a fost extrem de grea – la un moment dat, atât ea cât și copilul s-au aflat în pericol de moarte, deoarece corpul ei era atât de mic. Ea nu a mai născut din nou.

Margaret și fiul său, viitorul rege Henric al VII-lea, au rămas în castelul Pembroke până ce băiatul a împlinit 3 sau 4 ani. Ea avea doar 16 ani când, din motive care nu sunt cu totul clare, l-a abandonat. Henric a reacționat într-un mod care nu i-ar surprinde pe psihologi: a devenit anxios, și, mai ales, nerăbdător să își mulțumească mama. Pentru tot restul vieții, el a încercat să obțină încuviințarea mamei sale. În ceea ce o privește pe ea, a menținut legătura cu el și l-a încurajat. I-a scris și l-a vizitat din când în când, deși aceste vizite au devenit mai puțin frecvente după cea de-a doua căsătorie a ei, cu ducele de Buckingham.

Margaret l-a lăsat pe Henric în grija unui nobil, lordul Herbert, care nu era protectorul ideal, de vreme ce a fost executat. Apoi băiatul a stat cu văduva lui Herbert, Blanche, în castelul Pembroke, dar castelul a fost curând asediat de oamenii care nu îi erau loiali lui Henric al VI-lea, ci rivalului său yorkist, Eduard. Cu ajutorul unchiului său, Henric a reușit să scape și a traversat Canalul Mânecii în 1469. Bretania nu s-a dovedit a fi un refugiu ideal: ducele de Bretania i-a îngăduit lui Henric să trăiască la curtea sa, dar cocheta cu ideea de a-i preda pe băiat și pe unchiul său pe mâna prințului Eduard, care reușise să îl detroneze pe Henric al VI-lea. La un moment dat,

Henric Tudor a fost dus spre portul St. Malo, dar a reușit să îl convingă pe duce să nu îl îmbarce pe un vas spre Anglia. Dacă Eduard ar fi reușit să îl captureze pe Henric, probabil că l-ar fi ucis. În Bretania, băiatul a învățat cum să își susțină cauza.

În 1470, sorții războiului s-au schimbat. Henric al VI-lea a preluat inițiativa și Eduard a trebuit să fugă în Franța. Ducele de Bretania era bucuros să scape de Henric Tudor, care s-a întors în Anglia. Henric al VI-lea l-a convocat pe băiat, dar, în decurs de câteva luni, Eduard s-a întors cu o armată. Londra nu a opus rezistență: Eduard l-a luat prizonier pe Henric al VI-lea, iar de această dată nu a mai existat milă și nici nu a fost comisă vreo greșeală. În acea noapte, Henric a murit. Potrivit unei cronici, moartea sa a fost provocată de ,,melancolie", dar mulți istorici cred că nu avea nimic de-a face cu starea sa de spirit. Mai degrabă, Eduard a ordonat uciderea lui. Îngrozit, Henric Tudor a fugit în Franța, dar era suficient de înțelept încât să nu se întoarcă la ducele de Bretania.

Copilăria lui Henric Tudor poate fi comparată cu cea a unui refugiat din secolul XX. Mama sa îl părăsise, protectorul său fusese executat – a trebuit să fugă din Anglia, s-a întors în Anglia, dar a fost nevoit să fugă din nou. Când avea 12 ani, viața lui Henric s-a mai așezat puțin și, din siguranța relativă a Franței, a avut plăcerea să vadă murind aproape pe oricine ar fi avut pretenții la tron. Crimă, ciumă, boală și bătrânețe – toate și-au cerut drepturile. Astfel că Henric, strănepotul ambițiosului majordom, a devenit principalul pretendent lancastrian la tron. A durat exact 65 de ani pentru ca progenitura majordomului să fie pe punctul de a deveni rege. Scala evenimentelor vieții nu include o asemenea mobilitate socială vertiginoasă.

Rivalitățile fraterne din Casa de York l-au ajutat pe Henric. Frații mai mici ai lui Edward al IV-lea – George, duce de Clarence, și Richard, duce de Gloucester, au devenit dușmani. Richard a complotat în mod abil astfel încât, în 1478, fratele său a fost găsit vinovat de trădare, întemnițat în Turnul Londrei și ucis; potrivit unei legende, Clarence a fost „înecat într-un butoi cu vin de Malmsey". Eduard, care acum devenise Eduard al IV-lea, a murit în 1483, fără să fi ucis vreun alt membru al familiei sale. Fiul său i-a urmat la tron, dar Eduard al V-lea a fost omorât peste câteva luni – aproape sigur la ordinele lui Richard, și, din nou, fiind înecat într-un butoi de vin de

Malmsey. Richard și-a luat apoi măsura de precauție de a-i fi ucis pe criminali pentru ca ei să nu îl poată trăda niciodată. Mafia ar fi putut să învețe câte ceva de la regele cocoșat.

Probabil Richard se credea în siguranță, dar se înșela. În vârstă de 26 de ani, Henric Tudor s-a hotărât să își încerce norocul, odată ce a fost sigur de sprijinul mamei sale. A reușit să ridice o armată mică și a debarcat la Tenby, în Țara Galilor. Pe atunci, Richard al III-lea devenise antipatizat. Cei doi rivali s-au întâlnit în bătălia la Bosworth, în 1485. Cu o loialitate tipică familiei, unchiul lui Richard, lordul Stanley, a trecut în tabăra adversă în timpul luptei și s-a întors împotriva nepotului său. Când Henric a câștigat, Stanley a fost fericit să își vadă nepotul ucis pe câmpul de luptă și așa a pus mâna pe coroană Henric Tudor.

Pentru a-și consolida pretenția nesigură la tron, Henric Tudor s-a căsătorit cu Elizabeth de York, fiica lui Eduard al IV-lea. Astfel, el a unit Casele de York și Lancaster, care, de fapt, nu erau chiar atât de dezbinate, după cum am văzut. Primul lor copil, Arthur, s-a născut în 1487; Henric, cel de-al doilea fiu, a venit pe lume în 1491. Copilăria lui Henric a fost profund afectată nu doar de temerile persistente ale tatălui său, dar și de decesele din familie; părinții săi și-au văzut trei dintre copii murind de mici.

Odată devenit rege, Henric al VII-lea a invitat-o pe mama sa, Margaret, să trăiască la curte. Ea supraviețuise mult timp și devenise un fel de intelectuală. Margaret era hotărâtă ca strănepoții ei să primească o educație desăvârșită. În biografia lui Henric al VIII-lea, David Starkey afirmă că, spre deosebire de majoritatea prinților, Henric al VIII-lea „nu a fost masculinizat, nu a fost alungat de acasă. El era apropiat de mama sa, fiind crescut efectiv de surorile lui, într-o casă dominată de femei, până târziu în adolescență.“ Starkey pare să minimalizeze faptul că Henric a fost deprins și cu foarte masculinele arte ale luptei și turnirului. Margaret s-a asigurat că nepotul ei citea toți autorii greci sau latini importanți și că era școlit în spiritul Bibliei. Însă toate acestea nu au putut să îl împiedice pe viitorul rege Henric al VIII-lea să devină cel mai distructiv monarh narcisist care s-a aflat vreodată pe tron și, de asemenea, unul dintre cei mai tiranici părinți.

Narcisismul lui Henric al VIII-lea

Modul în care au fost crescuţi unii copii din familii regale i-ar putea face cu uşurinţă candidaţi excelenţi pentru tulburarea de personalitate narcisistă, descrisă de Manualul american de diagnosticare psihiatrică ca „o afecţiune generalizată, caracterizată de egocentrism, de nevoia constantă de atenţie, lipsa empatiei şi un exagerat simţ al importanţei de sine". Narcisistul are tendinţa să creadă că el este unic şi că se poate asocia doar cu cei cu acelaşi statut şi ambiţie pentru succes şi putere; de asemenea, se aşteaptă la un tratament special. Henric al VIII-lea a suferit de narcisism, sau, mai bine spus, se desfăta într-un narcisism excesiv mai mult decât orice alt rege englez. Asta le va aduce prejudicii propriilor copii şi va afecta istoria Angliei.

Margaret de Beaufort a adus doi profesori de la Cambridge, William Home şi John Skelton, pentru nepotul ei. Skelton era un poet rezonabil, chiar dacă foarte înfumurat. El nu a avut reţineri în a-şi prezenta foarte clar contribuţia la educaţia lui Henric:

Onoarea Angliei în slove l-am învăţat să spună;

I-am dat să bea din [a-nvăţării] dulce ca mierea fântână.

De asemenea, poetul plin de sine a alimentat narcisismul lui Henric, comparându-l cu Alexandru cel Mare, ceea ce însemna că el, Skelton, putea fi asemuit cu Aristotel, care a fost mentorul lui Alexandru. Într-un mod mai înţelept, Skelton a fost influenţat şi de Erasmus. Eruditul renascentist olandez a venit în Anglia în 1499 şi l-a întâlnit pe Henric când avea opt ani; Erasmus l-a testat şi a ajutat la organizarea educaţiei lui.

Prin intermediul al trei cărți, Erasmus a influențat modul în care erau crescuți copiii: Despre regulile etichetei pentru tineri, Despre ordinea studiului și Despre educația copiilor. El avea un anume simț al echilibrării nevoilor copiilor, între iubire și disciplină, și spunea: „Învățăm cu mare plăcere de la cei pe care îi iubim."

„Lasă nuiaua deoparte și răsfață copilul" era punctul de vedere acceptat. „Părinții nu își pot educa singuri copiii așa cum trebuie, doar dacă îi fac să le știe de frică" scria Erasmus. Mamele trebuia să fie afectuoase, dar și tații aveau un rol important: era necesar ca ei să își cunoască odraslele. Copiii trebuia să se spele pe față în fiecare dimineață, dar să nu fie încurajați să devină obsedați, deoarece „să repeți această practică este, în cele din urmă, o prostie". De asemenea, ei trebuia să fie pioși și totodată curați, spunea el. Mofturosul Erasmus le permitea să își sufle nasul cu degetele, dar îi pedepsea dacă făceau asta cu scufia sau cu mâneca. Apoi, copiii trebuia să sărute o bucată de pâine dacă o scăpau pe jos și Erasmus era foarte categoric și când venea vorba de băut. „De fapt", avertiza el, „nu se cade să dai capul pe spate când bei, așa cum o fac berzele, pentru a scurge și ultima picătură din pahar."

Poate că Erasmus avea excentricitățile sale, dar era un observator abil. El constata: „Natura a dotat copiii cu chemarea unică de a imita ceea ce văd sau aud; ei fac asta cu mult entuziasm." Nu aprecia prea mult imitația, pentru că a adăugat la fraza anterioară: „...de parcă ar fi maimuțe și sunt bucuroase peste măsură dacă ele consideră că au reușit."

În plus, copiii ar mai trebui învățați „tactul necesar comportamentului în viața socială", conform lui Erasmus. Când avea 10 ani, primul angajament public al lui Henric îi cerea să arate că stăpânea tactul și politețea. Într-o ceremonie fastuoasă, fratele său mai mare, Arthur, s-a căsătorit cu Caterina de Aragon, fiica lui Ferdinand și a Isabellei de Castilia. În timp ce se plimba pe coridoarele palatului dimineața devreme, după noaptea nunții sale, se lăuda că petrecuse o mare parte din noapte „în Spania" – cu alte cuvinte, căsătoria lor se consumase.

Cinci luni mai târziu, Arthur și Caterina cădeau victime „bolii transpirației“, un fel de ciumă. Arthur a murit în 2 aprilie 1502; Caterina și-a revenit, însă devenise văduvă. Soția lui Henric al VII-lea avea 36 de ani și s-a hotărât, așa cum fac multe mame îndoliate, că trebuie să aibă un copil în locul celui care murise. În februarie 1503, ea dădu naștere unei fiice, dar copilul a murit, la fel și mama. În decurs de un an, Henric al VII-lea și-a pierdut soția iubită, fiul cel mai mare, pe care îl adora, și o fetiță. El era deprimat și timp de o lună nu a văzut pe nimeni. În acest timp, a devenit și foarte protector cu singurul copil supraviețuitor, Henric, de 11 ani, care era moștenitorul său.

De îndată ce Henric și-a revenit din depresia acută, a hotărât că ar fi bine să îl căsătorească pe Henric cel tânăr cu văduva lui Arthur. În principiu, părinții Caterinei, Ferdinand de Aragon și Isabella de Castilia, au fost de acord, deoarece nu doreau să renunțe la o partidă folositoare, care le-ar fi oferit o influență enormă în Anglia. La rândul său, Henric al VII-lea, urmașul majordomului, nu avea de gând să renunțe la o alianță strălucită. Fiului său i s-a spus că trebuia să îi ia locul lui Arthur „în Spania“.

După multe discuții despre zestrea Caterinei, prințul Henric s-a căsătorit. El avea 18 ani, iar ea 24. Erau fericiți, însă nu aveau copii sănătoși. Caterina a fost una dintre numeroasele regine și prințese care au avut un număr tragic de avorturi și nașteri de copii morți.

În 31 ianuarie 1510, Caterina a dat naștere prematur unei fiice moarte. Curând după aceea, tatăl lui Henric a murit, iar acesta a fost încoronat. Primul fiu al lui Henric al VIII-lea – Henric, duce de Cornwall, s-a născut în prima zi a anului 1511. El a trăit doar 25 de zile.

Narcisismul lui Henric i-a hrănit și ambițiile. În 1513, era aproape un secol de când Henric al V-lea invadase Franța și Henric al VIII-lea dorea să aibă parte de mai multă glorie decât predecesorul său. El a navigat spre Franța și a numit-o pe Caterina regenta lui, deși era din nou însărcinată. Ea a făcut față unei invazii a regelui Scoției și a călărit în armură completă, către nord, pentru a se adresa trupelor. Când scoțienii au fost învinși, ea i-a trimis lui Henric o bucată din haina însângerată a regelui Iacob al IV-lea al Scoției

spre a-i folosi ca steag, o mărturie a dragostei și a forței căsătoriei lor. Totuși, acest dar nu i-a adus cuplului noroc: tragediile au continuat.

Caterina a pierdut încă un fiu când Henric s-a întors din Franța și încă unul în decembrie 1514. În 18 februarie 1516, a născut în cele din urmă o fată sănătoasă, al cărei nume era Maria și care a fost botezată trei zile mai târziu, cu mare fast. În noiembrie 1518, Caterina a dat naștere unei alte fiice, dar copila a murit după o săptămână.

Maria, singurul copil care a supraviețuit, a fost foarte iubită de ambii părinți. Într-adevăr, aceștia plănuiau o partidă minunată și îl doreau foarte mult ca ginere pe suveranul Sfântului Imperiu Roman, Carol; s-au asigurat că ea avea parte de o educație aleasă. L-au angajat pe Juan Luis Vives, un pionier în educarea prințeselor, care predase în Paris, Oxford și Bruges, și editase Cetatea lui Dumnezeu, a Sfântului Augustin. Dar nici cel mai ilustru profesor nu putea să o pregătească pe Maria pentru problemele cu care avea să se confrunte când tatăl său avea să devină tot mai nervos și mai îngrijorat deoarece Caterina nu îi dăruise un fiu.

Educația i-a permis lui Henric să ia parte ca intelectual cu drepturi egale în dezbaterile despre religie care au divizat Europa secolului al XVI-lea. În 1521, Papa Leon al X-lea, i-a acordat marele titlu de Apărător al Credinței, ca apreciere a cărții lui Henric, Assertio Septem Sacramentorum (Apărarea celor șapte sacramente). Henric a apărat natura sacră a căsătoriei și supremația Papei asupra lui Martin Luther. Desigur, onoarea ce-i fusese acordată îi alimenta narcisismul.

În calitate de erudit competent în studierea Bibliei, Henric știa că textele biblice sunt contradictorii cu privire la subiectul spinos al căsătoriei cu văduva unui frate. În Leviticul 18, se spunea: „Și dacă un om o va lua pe nevasta fratelui său, este o necurăție: el a descoperit goliciunea fratelui său; ei nu vor avea copii.“ Totuși, Geneza 38:8 era întru totul de acord cu asta, căci Iuda i-a spus lui Onan: „Culcă-te cu soția fratelui tău și fă-ți datoria de cumnat față de ea, pentru a-i aduce urmași fratelui tău.“ Și Deuteronomul 25:5 poruncea, dacă frații locuiesc împreună și unul dintre ei moare fără un fiu, că văduva lui nu trebuie să se căsătorească în afara familiei. Conform lui Moise, dacă un frate murise fără a lăsa copii, fratele supraviețuitor

trebuie să se căsătorească cu văduva bărbatului; Arthur murise fără a avea copii, deci se pare că Henric urmase Scriptura. Însuși Henric ar fi trebuit să se cunoască foarte bine pe sine pentru a ști dacă se simțea cu adevărat vinovat, era doar disperat pentru că nu avea un urmaș masculin sau se plictisise de Caterina, care îmbătrânise și devenise puțin cam durdulie. Psihologia ne învață că motivele sunt amestecate.

Un jucător plin de surprize – Maria Tudor

De-a lungul anilor, Caterina i-a tolerat lui Henric nenumăratele amante, inclusiv pe Mary Boleyn, sora renumitei Anne. Când avea 15 ani, Maria s-a dus să trăiască la curtea lui Francisc I, și, asemenea lui Eleanor de Aquitania, s-a băgat în patul regilor Franței și ai Angliei. Mary știa că regele nu s-ar fi căsătorit niciodată cu ea și a acceptat situația când Henric s-a săturat de relație. Sora ei, Anne, era diferită. Când Henric s-a îndrăgostit nebunește de ea, Anne nu s-a culcat cu el și i-a făcut uimitoarea cerere de a se căsători. Chiar mai uimitor, Henric a acceptat condițiile Annei, deși știa că încercarea de a divorța de fiica uneia dintre cele mai puternice case regale din Europa ar putea fi un dezastru. Nepotul Caterinei, Carol al V-lea, nu avea de gând să permită ca mătușa lui să fie umilită și se afla în poziția de a-și impune voința; el controla Italia și putea captura Roma, iar Papa îi făcea pe plac oricând. De asemenea, erau și probleme teologice, deoarece Biserica Catolică nu permitea divorțul, deși de multe ori permitea anulări. Legea canonică le interzicea bărbaților să se căsătorească cu văduva fratelui lor.

Acțiunile lui Henric din următorii zece ani au schimbat cursul istoriei Angliei. Narcisismul său l-a făcut să creadă că îi poate convinge pe Papă, pe împărat, pe regele Franței, pe soția pe care voia să o abandoneze și pe fiica sa, Maria, să accepte ceea ce dorea el. Narcisismul lui Henric era atât de profund încât s-a convins pe sine că ceea ce intenționa să facă era bine

pentru țară și probabil pentru Dumnezeu, pe care Îl ajutase recent prin atacarea lui Luther.

Fiica lui Henric a devenit una dintre principalele victime ale narcisismului tatălui ei. Henric îi ceruse papei să-i acorde o dispensă pentru a se căsători cu Caterina. Când a început „marea problemă“ a regelui, Maria avea 9 ani. Ea își iubea atât tatăl cât și mama, dar considera că mama sa are dreptate: căsătoria lor fusese corectă și se consumase în mod cuvenit, iar tatăl ei încerca să scape de ea. Înfruntarea ulterioară avea să deterioreze relația lui Maria cu Henric pentru următorii 20 de ani. El a refuzat să o vadă și ea a trebuit să îndure umilința de a-și vedea mama exclusă de la curte, în timp ce Anne Boleyn era copleșită cu favoruri. Ultima oară când Henric a văzut-o pe Caterina a fost în iulie 1531.

După ce Papa a refuzat să-i acorde divorțul, Henric s-a separat de Roma și s-a autodeclarat Capul Suprem al Bisericii Anglicane. Astfel, Actul de Supremație (The Act of Supremacy) din 1533 i-a permis să își anuleze propria căsătorie și să se căsătorească cu Anne în luna mai a aceluiași an.

Maria era acum în dizgrație și poziția ei a devenit critică atunci când Anne a rămas gravidă. Totuși, noua soție nu i-a făcut un moștenitor de sex masculin. Elisabeta s-a născut în 7 septembrie 1533. Două zile mai târziu, Henric a dat instrucțiuni ca Maria să nu fie numită „prințesă“, ci simplu: „lady Mary“. Ca o splendidă demonstrație de meschinărie, el a ordonat ca servitorilor ei să le fie luate veșmintele brodate cu fir de aur. Maria nu a acceptat umilința și i-a scris tatălui ei, plângându-se că unul dintre funcționari îi scrisese o scrisoare în care nu i se adresa ca unei prințese, așa cum se cuvenea.

Caterina și-a dat seama că Maria trebuia să fie atentă, ținând cont de temperamentul binecunoscut al tatălui ei. Caterina i-a scris fiicei sale: „Îți răspund în câteva cuvinte: ascultă-l pe rege, tatăl tău, în toate, ca să nu îl mânii pe Dumnezeu sau să îți pierzi sufletul.“ Regele a refuzat să le permită mamei și fiicei să se vadă. Tulburată, Caterina i-a recomandat Mariei să se pregătească pentru grelele încercări ce o așteptau, citind despre viața lui Hristos și despre opririle de pe drumul crucii. Era un sfat pios și deloc practic.

În noiembrie 1533, Henric i-a adus o insultă și mai gravă celei mai mari fiice. Maria urma să fie numită doamnă de onoare a Elisabetei, în timp ce propriile doamne de onoare aveau să fie date afară. Eugene Chapuys era ambasadorul vărului ei, Carol, și îi dădea sugestii despre modul în care ar trebui să se poarte așa încât nimeni să nu creadă că ea accepta aceste insulte de bună voie. Maria era acum separată de mama ei, în conflict cu tatăl său, iar ambasadorul vărului ei era nestatornic – uneori o îndemna să își înfrunte tatăl, alteori să i se supună.

În decembrie 1533, când ducele de Norfolk a întrebat-o pe Maria dacă vrea să-i trimită un mesaj lui Henric, ea a spus că ceea ce-și dorea era binecuvântarea lui, deși știa că el nu i-ar fi dat-o niciodată până ce nu accepta că el era capul Bisericii Anglicane; Norfolk i-a spus că nu îndrăznește să ducă un asemenea mesaj. „Pleacă“, se pare că i-a spus atunci adolescenta Maria, înainte de a se retrage în camera ei ca să plângă. Ulterior, Henric l-a acuzat pe Norfolk că a fost prea blând cu fiica sa și i-a înlăturat pe ultimii servitori ai Mariei, lăsându-i doar o cameristă.

În timpul acestor certuri, Anne Boleyn îl hărțuia încontinuu să fie mai aspru cu fiica sa. Ea a promis să înfrângă „orgoliul sângelui spaniol neînfrânat“ și l-a convins pe rege să confiște cea mai mare parte a bijuteriilor Mariei. La un moment dat, Maria a trebuit să fie băgată cu forța într-o lectică atunci când a refuzat să călătorească pentru a face parte din anturajul Elisabetei, în nedoritul rol de doamnă de companie. Dar Henric a avut și momente de sentimentalism față de fiica lui și a pus comportamentul ei pe seama încăpățânării mamei sale spaniole. El a văzut-o odată pe Maria la fereastră și și-a ridicat pălăria pentru a o saluta. Anne Boleyn s-a înfuriat când a descoperit și s-a asigurat că soțul ei nu va mai fi alături de fiica lui cea mare.

În următorii 25 de ani, istoria Angliei se va învârti în jurul celor două fiice ale lui Henric. Elisabeta era „cel mai frumușel copilaș văzut vreodată“. La 3 luni, a fost trimisă să locuiască în afara Londrei, deoarece la țară erau mai puține cazuri de ciumă. Nu există vreo mărturie a fiecărei vizite făcute de părinți, dar sigur au venit să o vadă când avea 6 luni. Henric era încântat de nemaipomenita lui fiică.

În 30 martie 1534, Mariei i s-a cerut din nou să se întâlnească cu Elisabeta. Ambasadorul spaniol, Eugene Chapuys, a sfătuit-o să se ducă și să fie politicoasă, „ca să nu îl enerveze pe tatăl ei“. Dar ea nu a acordat atenție sfatului, lucru ce l-a înfuriat pe Henric. O lună mai târziu, a declarat că Elisabeta era moștenitoarea lui; Maria fusese renegată cu desăvârșire de tatăl său.

Cu toate acestea, ea nu a capitulat. Când Elisabeta avea cam 18 luni, cineva s-a referit la ea numind-o „prințesa Elisabeta“. Maria a comentat acru că ea nu știa de alte prințese în țară, în afară de ea. L-a sfidat pe rege, scriind: „ei se înșeală crezând că relele tratamente aplicate“ o vor face să își schimbe atitudinea. Un amănunt privind obiceiurile Mariei ne pot da un indiciu referitor la comportamentul ei. Adesea este descrisă ca fiind „jalnică“, dar adora jocurile de noroc și comportamentul ei sugerează că, într-adevăr, era dispusă să riște totul. În orice caz, pe la sfârșitul anului 1534, ea era neliniștită și i-a scris lui Chapuys, deoarece regele îi poruncise din nou să se întâlnească cu sora ei vitregă. Nu știa ce să facă, i-a spus ea ambasadorului. Acesta a îndemnat-o din nou să meargă, și de data asta s-a dus.

Simțind ostilitatea regelui față de fiica lui, câțiva dintre nobilii lui Henric își premiteau să fie impertinenți, chiar răutăcioși. Unul i-a spus Mariei că, dacă el ar avea un asemenea copil nerecunoscător, ori l-ar omorî, ori l-ar da cu capul de pereți, până ce „s-ar înmuia ca un măr copt“. De multe ori, Maria nu se simțea bine și mama ei îl ruga pe rege să le lase împreună, oferindu-se să o îngrijească chiar ea. Henric nu a îngăduit asta.

La sfârșitul lui decembrie 1535, simțind că va muri în curând, Caterina i-a scris nepotului ei, Carol al V-lea, cerându-i să o protejeze pe Maria. Regina părăsită i-a trimis o ultimă scrisoare lui Henric, adresându-i-se „celui mai iubit stăpân și soț“, formulare despre care știa sigur că îl va enerva. Ea l-a îndemnat să își amintească de sănătatea sufletului său, pe care el trebuia să o pună „înainte de grija și răsfățul pentru corpul vostru, pentru care m-ați aruncat în atâtea nenorociri“.

Caterina a adăugat: „În ceea ceea ce mă privește, eu vă iert totul și doresc să vă rugați cu evlavie Domnului, ca și El să vă ierte.“ Ultimele cuvinte

către soțul ei o priveau pe fiica lor: „De restul, vă dau în grijă pe fiica noastră Maria, rugându-vă fierbinte să fiți un tată bun pentru ea, așa cum am dorit cândva." Sintagma „cum am dorit cândva" însemna că Henric nu își îndeplinise îndatoririle. În 7 ianuarie 1536, Caterina a murit la castelul Kimbolton. Maria a fost profund îndurerată, în timp ce restul curții sărbătorea; legenda spune că Anne Boleyn a purtat galben în ziua în care Caterina a murit. Chapuys relata că, de fapt, regele era cel care s-a împopoțonat în galben pentru a marca decesul fostei soții. Elisabeta era acolo, cu părinții ei, care au dat un mare „spectacol" pentru fețita lor de 3 ani.

Nu numai că nu a avut grijă de Maria când aceasta suferea după decesul mamei ei, dar Henric nu o va lăsa nici măcar să participe la înmormântare. Dar corpul omenesc poate reacționa în moduri ciudate: chiar în ziua funeraliilor, Anne Boleyn a avortat un copil de gen masculin. Avortul i-a pecetluit soarta.

Câteva săptămâni mai târziu, conștient de faptul că Anne își pierdea influența, Chapuys a sugerat că Maria trebuia să încerce o împăcare cu tatăl său. În cele din urmă, Maria a scris scrisoarea pe care tatăl său o dorea de atâta timp, în care își înăbușea furia și se umilea în fața lui. Ea se prosterna cu umilință și îl implora să își ierte fiica care îl rănisese atât de mult, adăugând:

Inima mea încărcată și temătoare nu îndrăznește să vă numească tată, nemeritând nimic de la Majestatea Voastră și bunătatea firii voastre mult binecuvântate să depășească toate necazurile, jignirile și greșelile, și să fie pururea îndurătoare și gata să primească chemarea penitentă, pentru iertare, în orice moment.

Cu toate acestea, chiar și în ultima clipă, Maria a încercat să își sfideze tatăl, spunând că acceptă autoritatea sa de la Dumnezeul Atotputernic, dar nu era formularea pe care regele și-o dorea: fiica sa trebuia să îi recunoască

autoritatea totală asupra ei. Thomas Cromwell nu ar fi trimis acea scrisoare dacă ar fi conținut acea precizare inteligentă a Mariei. Ea a capitulat și i-a spus tatălui ei că nu îndrăznise să îi scrie înainte de a ști că el ar ierta-o pentru că a fost de partea mamei sale. Mai mult, ea a promis: „nu voi mai încerca niciodată să ofensez pe Majestatea Voastră prin negarea sau refuzul unor asemenea chestiuni și porunci după cum dorește Înălțimea Voastră să mi se adreseze". Ea îl „insulta într-un mod foarte nepoliticos și nefiresc". Fiica umilă l-a rugat pe Henric să o ierte pentru „aceste lucruri pe care înainte am refuzat să le găsesc de cuviință". Ea se înjosea, spunând: „Îmi supun în întregime corpul milei și îndurării voastre părintești, nedorind niciun statut, nicio condiție și niciun mod de viață, ci doar acela pe care Înălțimea Voastră l-a hărăzit pentru mine."

Finalul scrisorii era la fel de abject, din moment ce Maria se semna „Cea mai umilă și ascultătoare fiică și slujitoare a Înălțimii Voastre, Mary". „Slujitoare" era o sintagmă în același timp biblică și neobișnuită. Henric nu era interesat doar de docilitatea fiicei sale, ci și de supunerea ei politică completă, astfel încât Cromwell a determinat-o să adauge:

Recunosc, accept, primesc și confirm, atotputernicia regelui ca fiind capul suprem pe pământ, după Hristos, al Bisericii Angliei: și resping întru totul pretinsa autoritate, putere și jurisdicție a episcopului Romei, în această țară, uzurpată odinioară, potrivit legilor și dispozițiilor întocmite în numele lui, și de către toți supușii regelui primite, recunoscute, ascultate, păstrate și respectate.

De asemenea, ea și-a dezavuat mama, spunând că recunoaște că „mariajul de altădată dintre Majestatea Sa și mama mea, defuncta prințesă văduvă, a fost, după legea Domnului și după legea omului, incestuoasă și în afara legii". Această umilire o va afecta pe Maria, relația ei cu sora ei mai mică și atitudinea față de popor, pentru tot restul vieții ei.

După ce Anne și-a pierdut fiul, Henric a fost exasperat de cea de-a doua soție a sa. Șirul copiilor morți la naștere și al deceselor infantile, care i-au distrus prima căsătorie, trebuie să-i fi părut familiar. În decurs de câteva săptămâni, Anne a fost acuzată de adulter. Unii istorici consideră că acuzațiile au fost născocite și că Henric a știut asta tot timpul, alții nu sunt de acord și susțin că Anne era necredincioasă, deși poate numai din speranța de a rămâne din nou însărcinată. Ea a fost judecată pentru înaltă trădare, găsită vinovată și decapitată în mai 1536. Henric nu a iertat-o pe Maria pentru că l-a sfidat, dar atitudinea lui față de ea a devenit întru câtva mai puțin ostilă.

Lipsa de lenjerie a prințesei Elisabeta și alte greutăți

Elisabeta avea doar trei ani când mama ei a fost decapitată și regele a început să o ignore total pe fiica lui mai mică. Guvernanta ei, lady Bryan, i-a scris lui Cromwell pentru a-l întreba „ce grad are ea acum, eu nu știu decât din auzite. De aceea, nu știu cum să mă adresez nici ei și nici altor femei sau îngrijitoarelor cărora le poruncesc“. Existau probleme de protocol și chiar legate de necesitățile de bază, ca de exemplu lenjeria intimă. Lady Bryan a enumerat fiecare articol „necesar“ care cădea în atribuțiile ei – rochii sau jupoane, scutece, gulere și minunat numitele „cămăși brodate“, sau corsete – și „îl ruga stăruitor“ pe Thomas Cromwell să îi dea bani pentru a le cumpăra, cerându-i ordine precise.

Hainele nu constituiau singura problemă, deoarece domnul Shelton, care se ocupa de domeniul Hunsdon, unde locuia Elisabeta, dorea ca ea să cineze formal „la masa mare a reședinței, în fiecare zi“. Lady Bryan a considerat asta un lucru absurd pentru un copil atât de mic și dorea ca reprezentantul regelui să asigure o simplă „masă cu carne“ pentru Elisabeta, în camerele ei. Ea își încheia scrisoarea cu o pledoarie pentru empatie, pe prințesă o dureau rău dinții.

Copiii au nevoie de siguranță fizică și emoțională, sunt de părere psihologii moderni, și le vine greu să facă față separării de părinții lor sau de cei care îi îngrijesc. Nimic nu sugerează că ei erau altfel în secolul al XVI-lea, deși există unele polemici între istorici referitoare la „inventarea copilăriei“, unii susținând că, deoarece atât de mulți copii mureau de mici, părinții nu mai investeau emoțional în ei atât de mult. Numeroase jurnale și memorii din secolul al XVI-lea sugerează altceva. Scriitorul francez Montaigne, în eseul său despre paternitate, atrăgea atenția că toți bărbații erau adeseori prea rezervați în a-și arăta iubirea față de fiii lor. După ce fiul său a murit neașteptat de tânăr, unul dintre prietenii lui Montaigne regreta amarnic faptul că nu i-a spus cât de mult îl iubește.

Scrisorile pe care istoricul eduardian Mumby le-a adunat – scrise de, către și despre Elisabeta – păstrează, din nefericire, tăcerea asupra mai multor chestiuni esențiale. Nimeni nu poate fi sigur dacă cineva a făcut ceva pentru a o consola atunci când ea a aflat că mama ei fusese executată. I-a explicat tatăl ei de ce ordonase asta? Cum s-a purtat cu ea sora vitregă, Maria, care era cu 13 ani mai mare?

După Anne Boleyn, Henric s-a îndrăgostit de Jane Seymour, care avea 28 de ani. S-a căsătorit cu ea la opt zile după ce Anne a fost decapitată. Jane era o bună mamă vitregă și a încercat să îi apropie pe Henric și pe fiicele sale. Ea a rămas însărcinată curând după nuntă și acest lucru a făcut-o și mai importantă. Henric a început să fie mai interesat de micuța lui fiică. Când Elisabeta avea patru ani, Jane a dat naștere unui fiu, viitorul rege Eduard al VI-lea. Eforturile reginei de a reuni familia dădeau roade acum. Elisabetei i se dăduse un rol serios la botezul lui Eduard: ea trebuia să țină trena robei de botez a copilașului la baptisteriu, o sarcină dificilă pentru o fetiță. Maria a fost una dintre nașele lui Eduard, un semn al reintrării ei în grații.

Totuși Jane Seymour a murit când fiul ei avea doar 12 zile. Mariei, căreia nu i se permisese să asiste la funeraliile propriei mame, i se acordase onoarea de a fi mai mare peste bocitoare la funeraliile reginei. Ea l-a impresionat pe Henric, care acum i-a oferit o casă și i-a permis să o reînvestească pe doamna ei de onoare preferată.

După ce s-a născut Eduard, condițiile de viață ale Elisabetei s-au îmbunătățit. Ea a fost trimisă cu fratele ei la palat, la Hatfield, și cei doi copii s-au împrietenit. Henric a mai aprobat și numirea primei guvernante a Elisabetei, Kit Ashley, care „a muncit mult la creșterea și educarea mea întru învățătură și onestitate“, a scris Elisabeta peste mulți ani. Ea nu menționa nimic despre iubire și afecțiune. Se poate susține că prințesa, ca mulți copii tulburați, s-a îngropat în cărți, ceea ce i-a conferit o anume siguranță.

Când avea cinci ani, Elisabeta a început să învețe franceza, latina și greaca. Abilitățile sale erau impresionante. La 11 ani, mai știa să vorbească și spaniolă și limba maternă a Tudorilor – velșa. De asemenea, a trebuit să dobândească și deprinderile necesare unei femei – să coasă, să brodeze și să danseze. Cam pe atunci a devenit o călăreață foarte bună; putea să vâneze căprioare și știa să tragă bine cu arcul (trasul cu arcul era considerat un sport acceptabil pentru o femeie).

În ianuarie 1540, Henric s-a căsătorit pentru a patra oară. Era o uniune diplomatică și un dezastru total. Proaspăta lui soție, Anne de Cleves, era supranumită „iapa flamandă“ deoarece era foarte respingătoare; regele s-a plâns că îi era greu să aibă o erecție în prezența ei. Prin iulie a divorțat de ea.

Un bun exemplu de comportament părintesc capricios al lui Henric era că, deși Maria nu se mai afla în dizgrație, în 1540 el a pus să fie executată bătrâna ei guvernantă și nașă, Margaret Pole, contesa de Salisbury. Aceasta era acuzată că fusese implicată într-un complot catolic împotriva regelui, deși dovezile nu erau concludente.

După divorțul de Anne de Cleves, Maria și Elisabeta și-au văzut tatăl dedându-se desfrâului cu o fată de 15 ani, Catherine Howard, care era cu aproape 10 ani mai tânără decât Maria însăși. Probabil pentru prima dată în timpul domniei sale, narcisistul s-a făcut singur de râs. Catherine Howard era frivolă și infidelă, în cele din urmă plătind cu viața. Pentru a doua oară în decurs de zece ani, regina Angliei era decapitată. Această a doua execuție a părut să-i reamintească lui Henric de Anne Boleyn, deoarece regele, supărat și dezamăgit, și-a vărsat necazul pe Elisabeta. Ea a fost exilată de la

curte în vara anului 1542. Isteața fată de 9 ani, Elisabeta, nu s-a supărat când tatăl său a respins-o din nou. A început și ea să își dea seama de implicații: dacă ea era jos, sora ei vitregă era sus. Încă o dată, Mariei i se acordase un loc de onoare la curte. După ce Catherine Howard a fost executată, regele a invitat-o pe Maria să supravegheze festivitățile regale de Crăciun, „în lipsa unei regine". Ea a făcut acest lucru cu eleganță.

Un mariaj practic

Un an mai târziu, la vârsta de 53 de ani, Henric a realizat cea de-a doua căsătorie inteligentă. Catherine Parr avea 31 de ani și mai fusese măritată de două ori, astfel că Henric era cel de-al treilea soț și ea era cea de-a șasea soție a lui. Catherine era devotată, bine educată, inteligentă și, lucru probabil esențial, nu avea copii. Ea era mai mult decât bună ca mamă vitregă și a încercat să repare relația lui Henric cu Maria și Elisabeta, așa cum făcuse și Jane Seymour.

În 31 iulie 1544, Elisabeta i-a scris lui Catherine Parr că i-a fost greu să stea un an de zile departe de mama ei vitregă „și în acest exil știu foarte bine că indulgența Majestății Voastre a arătat atenție și solicitudine pentru sănătatea mea, precum însuși Majestatea Sa, regele". Pentru următorii cinci ani, Catherine a fost o prezență vitală în viața tinerei prințese. Ea l-a convins repede pe Henric să îi permită Elisabetei să se întoarcă la curte.

S-a păstrat un număr mare de scrisori dintre Catherine și Elisabeta. În ciuda formalităților și a înfloriturilor stilistice, scrisorile înfățișează o fată de 11 ani încercând să-i placă și să o impresioneze pe mama sa vitregă, pe care o iubește și o admiră. Prima scrisoare a fost compusă în ultima zi a anului 1544. După multe exprimări ale sentimentelor de dragoste, Elisabeta a scris – și merită citată pentru rafinamentul unei tinere – „de asemenea, știind că

lipsa de curaj și trândăvia sunt cele mai respingătoare [trăsături] ale unei creaturi înzestrate cu rațiune și că, [după cum spune filosoful], chiar și o unealtă de fier sau de metal lustruit ruginește repede dacă nu este folosită în permanență“.

Elisabeta dorea să-i demonstreze lui Catherine ce putea, așa că a tradus Le miroir de l’ame pecheresse[1] (Oglinda unui suflet păcătos) din limba franceză. Ea încerca să o impresioneze și să-i facă pe plac eruditei sale mame vitrege, deoarece, deși știa că tălmăcirea ei era „cu totul imperfectă și incorectă“, Catherine, cu a sa

dumnezeiască învățătură... va șterge, finisa și repara (sau orice cere a fi reparat) cuvintele (sau mai degrabă rigurozitatea scrierii mele) pe care în multe locuri o știu grosolană, și nimic nu e făcut așa cum ar trebui să fie. Dar sper că, după ce va fi fost în mâinile Înălțimii Voastre, nimic în ea nu va mai fi demn de dojană și, între timp, nimeni altcineva (doar Înălțimea Voastră) nu o va citi sau o va vedea, pentru ca greșelile mele să nu fie cunoscute de mulți alții.

Ea își încheia scrisoarea urându-i mamei sale vitrege un an 1545 fericit.

Catherine nu era doar perspicace cu copiii săi vitregi, ci și grijulie la jocurile cuplurilor căsătorite – jocuri care puteau fi foarte periculoase când era vorba despre Henric. Ea simpatiza „Noua Credință“, așa cum era numit protestantismul, și a scris două cărți religioase. Cea de-a doua, Lamentațiile unui păcătos, susținea că există un adevăr în conceptul lui Luther de justificare numai prin credință, doctrină pe care Henric o atacase atunci când îl denunțase pe Luther ca fiind eretic. Furios, regele a emis un mandat de arestare pentru Catherine, dar ea a fost mult mai inteligentă decât Anne Boleyn. Ea a insistat să se întâlnească cu soțul ei și i-a spus că s-a exprimat în legătură cu religia doar ca să îi distragă atenția de la durerea cumplită pe care i-o cauza piciorul său ulcerat. Se poate ca regele s-o fi iubit, deoarece a acceptat explicația ei și cei doi și-au reluat căsnicia. Între timp, curtea și

fiicele lui Henric au aflat atât de furia obișnuită a lui Henric, cât și de dorința sa neobișnuită de a-și săruta soția și de a se împăca cu ea.

Neavând propriii copii, Catherine l-a convins pe Henric să revoce deciziile anterioare și să le readucă pe ambele fete, Maria și Elisabeta, la linia succesiunii, cu patru ani înainte ca el să moară. Spre sfârșit, el suferea de sifilis și era atât de gras încât nu putea umbla, trebuind să fie cărat prin palat într-un scaun.

Fiul lui Jane Seymour, Eduard, l-a urmat pe Henric la tron în 1547. Proaspătul rege avea o relație cordială cu Elisabeta, dar una mult mai tensionată cu Maria, care era cu 18 ani mai mare decât el. Alte surori mai mari ar fi încercat să-l ocrotească pe fratele tânăr, dar diferențele religioase făceau acest lucru imposibil. Eduard a fost crescut pentru a deveni un protestant intransigent.

Un caz de abuz asupra unui copil regal

La scurt timp după ce Henric a murit, Elisabeta a trebuit să se adapteze la o altă schimbare. Înainte de a se mărita cu Henric, Catherine Parr se îndrăgostise de sir Thomas Seymour, fratele lui Jane Seymour. Thomas era un oportunist – a mers să o viziteze pe Elisabeta curând după ce tatăl ei a murit și a cerut-o în căsătorie. Scrisoarea pe care i-a trimis-o ea era foarte rezervată, dat fiind faptul că avea doar 14 ani. Ea considera onoarea pe care Seymour i-o făcuse „ca o mărturie a curtoaziei voastre firești", precum și o dovadă de respect față de răposatul ei tată, „dar am fost obligată să observ, datorită numeroaselor vizite pe care mi le-ați făcut, că aveți alte intenții". Elisabeta l-a asigurat că „nu v-am refuzat pentru că mă gândeam la altcineva". Ea a promis că nu avea nici cea mai mică intenție să se mărite și „dacă vreodată m-aș gândi la asta (ceea ce cred cu tărie că nu este posibil) dumneavoastră ați fi primul căruia i-aș face cunoscută hotărârea mea".

Fiind refuzat de către prințesă, Seymour i-a înaintat cererea în căsătorie lui Catherine Parr. Ea a spus „da" vechii ei pasiuni, însă trecuseră doar șase luni de când murise regele. Dat fiind timpul foarte scurt, Seymour a mers direct la nepotul său, regele Eduard, și i-a cerut permisiunea de a se căsători. La sfârșitul lunii mai, Catherine putea să se mărite cu vechea ei iubire, dar trebuia să o facă în secret.

La începutul anului 1548, Catherine le-a invitat pe Elisabeta și pe verișoara ei, lady Jane Grey, să locuiască pe proprietatea cuplului, la Sudeley. Ea a promis că le va asigura o bună educație celor două fete. Ca și Elisabeta, lady Jane Grey era o erudită precoce. În martie, Catherine Parr a rămas însărcinată pentru prima oară, la vârsta de 35 de ani. Dar s-a întâmplat ceva ce nu ar surprinde experții moderni în familii vitrege, iar aceasta era una foarte complicată. Seymour era fratele celei de-a treia soții a lui Henric, soțul celei de-a șasea soții și un fel de tată vitreg pentru Eduard, Maria și Elisabeta. El a început acum să fie foarte interesat de tânăra prințesă care refuzase să se căsătorească cu el. J.E. Neale, unul dintre marii biografi ai Elisabetei I, a considerat flirtul lui Seymour ca pe o zburdălnicie inocentă, dar scria asta în anii 1930, când abuzul sexual asupra copiilor nu era luat în seamă. Seymour nu era deloc inocent.

În zilele noastre, comportamentul lui ar fi văzut ca un abuz asupra copilului, chiar dacă, așa cum sugerează unele mărturii, Elisabeta era flatată, intrigată și nu știa cum să refuze un bărbat mai în vârstă. Tatăl ei vitreg a intrat în dormitorul ei purtând doar hainele de culcare. Ea s-ar fi retras pe pat din calea lui, dar uneori l-a lăsat să o prindă, se pare. Cei doi au fost văzuți hârjonindu-se în pat. Apoi, conform lui Kit Ashley, Catherine își descoperise soțul și fiica vitregă sărutându-se. O altă sursă sugerează că soția lui Seymour nu numai că închisese ochii la flirtul acesta cât se poate de fizic, ci chiar îl asistase de fapt, deși nu este sigur ce a făcut ea. Nu ar fi fost prima soție care încearcă să își păstreze bărbatul, dându-i mână liberă cu o fiică vitregă. Unii istorici sugerează că Thomas Seymour a fost chiar mai oportunist decât se credea: dacă soția lui ar fi murit în chinurile facerii, atunci el s-ar fi căsătorit cu Elisabeta, fata de 15 ani de care „avusese grijă".

Comportamentul mult prea sexual al soțului ei față de Elisabeta a înfuriat-o, în cele din urmă, pe Catherine. La două luni după ce venise să locuiască cu Catherine și cu Seymour, Elisabeta a fost trimisă să stea la Cheshunt. Ea nu și-a mai văzut mult iubita mamă vitregă niciodată, deși cele două au corespondat. Seymour cerea acum să fie numit guvernator „al persoanei regelui", ceea ce i-ar fi conferit multă putere. Fratele său, Lordul Protector, a încercat să îl mulțumească pe Thomas acordându-i titlul de baron, numindu-l Lord Amiral și oferindu-i un loc în Consiliul Privat. Toate aceste onoruri nu îl satisfăceau pe Thomas, care a început să-i ofere bani regelui Eduard, spunându-i că Lordul Protector îl lăsase lefter și îl transformase într-un „rege-cerșetor".

După ce Elisabeta a fost trimisă la Chesthunt, ea a primit un nou tutore: pe Roger Ascham, unul dintre cei mai mari învățați în greacă din regat. Ascham era impresionat de „cunostințele ei perfecte ei de latină, italiană, franceză și spaniolă, ea citind aici, la Windsor, mai multă greacă decât orice canonic al acestei biserici citește în latină într-o săptămână întreagă". El a mai lăudat și „frumusețea, statura, înțelepciunea și sârguința... a citit cu mine aproape tot din Cicero și o mare parte din Titus Livius: toată învățătura ei în latină și-o trage din cei doi autori. Obișnuia să își dedice dimineața Testamentului în greacă, iar după aceea citea selecții din orațiunile lui Isocrate și tragediile lui Sofocle. La acestea am adăugat selecții din Sf. Ciprian și din Loci Communes, a lui Melanchthon." Aprecierea de către Ascham a stilului Elisabetei se explica prin faptul că „este potrivit și frumos deoarece este limpede" și „pentru că dezvoltă subiectul".

În septembrie 1548, Catherine Parr a murit în chinurile facerii. Elisabeta a jelit-o pe femeia care o iubise. Ignorând regulile decenței, Thomas Seymour a cerut-o pe Elisabeta în căsătorie cu promptitudine, încă o dată. Ea i-a spus tăios că nici măcar nu ar lua în considerare întrebarea dacă Consiliul nu i-ar aproba demersurile. În cele din urmă, Seymour și-a jucat mâna. În ianuarie 1549, Consiliul l-a arestat pentru mai multe acuzații, inclusiv delapidare. Șeful Consiliului era propriul său frate, ducele de Somerset, dar acesta nu s-a arătat îndurător. Deoarece erau prea puține dovezi ca să îl condamne în fața curții, Somerset a pus să fie condamnat prin Act of Attainder, o

procedură prin care Parlamentul dădea sentința, întocmai ca o curte de judecată. Parlamentul s-a transformat în judecător și juriu. Dacă Elisabeta a avut unele sentimente în legătură cu moartea lui Seymour, ea le-a ținut numai pentru sine atunci când a fost executat.

Acum, triumfătorul Somerset o trata pe Elisabeta cu asprime. Ea a fost trimisă la Palatul Hatfield, dar condițiile erau foarte diferite față de cele de dinainte. În mai multe scrisori pe care le-a scris de acolo, ea s-a semnat „prizonieră". Cu șase luni înainte să împlinească 16 ani, trecuse prin multe experiențe: executarea mamei, ostilitatea surorii vitrege, moartea tatălui, câteva luni în care proaspătul soț al mamei vitrege încercase să o seducă. O asemenea furtună de evenimente ar fi trebuit să o „paralizeze", dar ea le-a făcut față. Psihologia poate, cel puțin, să ofere unele explicații: probabil că inteligența ei sclipitoare i-a permis să dea un sens derulării evenimentelor.

Rivalitate fraternă: Eduard și surorile sale

Îndată ce Eduard a ajuns rege, catolicismul fervent al Mariei a devenit din nou problematic. Ea a refuzat să se supună dictaturii fratelui în ceea ce privea religia și timp de câteva luni s-a retras pe proprietățile ei din estul Angliei. Consiliul regent al lui Eduard și-a impus atunci ideile prin The Act of Uniformity (Actul de Uniformitate) din 1549, care cerea ca serviciul religios din biserici să respecte ritualurile protestante. „Rânduielile și mântuielile" catolice deveniseră ilegale.

Eduard ar fi putut să-i permită Mariei să se roage după ritul romano-catolic în intimitatea proprietăților sale, dar el a refuzat să facă asta. Totuși, fratele și sora au încercat să își rezolve diferendele. La cel de-al doilea Crăciun al domniei lui Eduard, regele-copil a invitat-o pe Maria să i se alăture lui și Elisabetei la curte, dar festivitățile au devenit tensionate din cauza certurilor religioase. Eduard a stânjenit-o pe Maria și le-a făcut pe cele două fete să plângă în fața curții, atacând-o pe Maria pentru ignorarea Actului de

Uniformitate. Ea a refuzat în mod repetat să își abandoneze credința catolică, deși fratele ei a supus-o unor presiuni puternice. După Crăciun, Eduard a ordonat să fie arestați trei membri din anturajul Mariei. Pentru ea, era o amintire a zilelor când Henric îi luase servitorii și veșmintele de gală aurite.

Istoria Angliei ar fi avut alt parcurs dacă Eduard ar fi fost sănătos și ar fi avut copii. Însă în februarie 1533, ambasadorul imperial Scheyfve (care i-a urmat lui Chapuys) raporta: „Regele suferă mult când febra pune stăpânire pe el, în special într-o greutate a suflului, care este datorată apăsării organelor de pe partea dreaptă... Sunt de părere că este o pedeapsă divină și un semn de la Domnul."

Eduard era hotărât ca Maria să nu îi succeadă la tron. Totuși, avocații i-au spus că el nu putea să dezmoștenească decât pe una dintre surorile sale și astfel el a elaborat „Planul meu pentru succesiune", care le excludea pe ambele fete. În schimb, regele-copil a decretat ca verișoara sa primară, înlăturată cândva, lady Jane Grey, în vârstă de 16 ani, să îi succeadă la tron. Desigur, este un exemplu perfect de rivalitate fraternă, dar Eduard se stingea încet.

În 15 iunie 1548, Eduard a convocat câțiva juriști la patul său de suferință pentru a fi martori la schimbarea testamentului său, astfel ca lady Jane Grey să îi urmeze la tron. Doi istorici susțin că regele muribund avea o misiune de îndeplinit. Diarmaid MacCulloch a sugerat că Eduard era motivat de „visuri adolescentine de a fonda un tărâm evanghelic al lui Hristos". Atitudinea aceasta aduce mult cu narcisismul tatălui său. „Eduard avea colaboratori, dar decizia îi aparținea", consideră David Starkey, un alt istoric de renume.

În cele din urmă, epuizat de boală, Eduard moare în 7 iulie 1553. Moartea sa a provocat o criză politică care a durat o lună. Riscând, ca de obicei, Maria nu a zăbovit pe domeniul său pentru a-și jeli fratele, ci a adunat o mică armată. În 9 iulie, ea a scris Consiliului Particular, poruncind să fie proclamată sucesoarea lui Eduard. În ziua următoare, totuși, potrivit testamentului lui Eduard, lady Jane Grey a fost proclamată regină. Chiar în aceeași zi, scrisoarea Mariei a ajuns la Consiliul Particular. Două zile mai

târziu, ea și-a adunat soldații la Castelul Framlingham, la mai puțin de 160 de km de Londra, și s-a pregătit să intre în oraș. Tatăl lui lady Jane Grey nu a putut să strângă destui soldați împotriva fiicei lui Henric și astfel, fiica sa, care nu fusese o complotistă prea cooperantă, a fost detronată o săptămână mai târziu. Era acum o întârziere de aproape două săptămâni. În cele din urmă, în 3 august, Maria a intrat călare triumfătoare în Londra, dar nu era singură: lângă ea se afla Elisabeta.

Maria a fost deseori descrisă ca o femeie isterică și neatrăgătoare. Totuși, când a devenit regină, ea a făcut o impresie bună, după cum recunoștea chiar și dușmanul ei, John Foxe, autor al Book of Martyrs[2]. Maria a venit la Gildhall și s-a adresat mulțimii: „Când ea și-a terminat discursul (pe care îl învățase perfect), Winchester, stând lângă ea, a strigat către mulțime cu mare admirație: «O, ce fericiți suntem noi, cărora Domnul ne-a dat o asemenea prințesă înțeleaptă și învățată!»“ Dar Mary nu era atât de înțeleaptă, nici atât de sigură emoțional că va putea să-și depășească trecutul agitat și, în special, rivalitatea care fusese alimentată de către Henric, între ea și Elisabeta.

Din nou, poate fi util să comparăm familia regală britanică cu cea a lui Sigmund Freud. La scurt timp după ce s-a născut Sigmund, mama sa a rămas din nou însărcinată. Ea și soțul ei și-au numit cel de-al doilea fiu Iulius. Când avea doi ani, Freud era prea mic ca să înțeleagă că fratele său fusese numit după marele împărat roman Iulius Cezar. Însă copilașul era tot timpul bolnav și a murit când avea opt luni. Freud „a descoperit“ patruzeci de ani mai târziu, când a început să își analizeze propriile vise, că fusese încântat (inconștient, dar și fără scrupule) când Iulius a murit: el nu dorea să concureze pentru iubirea părinților săi cu un alt băiat. În familiile regale miza e chiar mai mare și poate intensifica asemenea gelozii.

În primii 16 ani ai vieții sale, Maria a fost unicul copil, dar a trebuit să se lupte cu sora ei vitregă pentru favorurile tatălui, iar el era la fel de instabil ca tată, pe cât era ca soț. De asemenea, s-ar putea spune că ura Mariei față de protestantism era expresia iubirii ei pentru mama sa. Sentimentele nu erau chiar acelea ale unei fiice. Detestata Anne Boleyn era protestantă și, de fapt, cu mult mai protestantă decât regele. În timpul domniei de cinci ani a

Mariei, sute de protestanți au fost arși pe rug. Deseori, Maria nici nu încerca să îi împiedice pe sfătuitorii ei catolici când voiau să o amestece pe Elisabeta în unele dintre rebeliunile împotriva reginei, precum cea a poetului sir Thomas Wyatt. În schimb, ea încuraja o formă de Inchiziției.

De la începutul domniei surorii sale, Elisabeta a știut că Maria ordonase ca ea să fie urmărită și că era în primejdie. Era foarte atentă să se roage în ritul acceptat, cel catolic, dar asta nu a ajutat la îmbunătățirea relației lor. Maria o suspecta pe Elisabeta de falsitate.

În 1554, Maria s-a căsătorit cu Filip de Spania, dar Elisabeta nu a fost invitată la nuntă. După rebeliunea Wyatt noul ambasador al Spaniei a început să-l hărțuiască pe Filip ca să o încurajeze pe Maria să o execute pe Elisabeta. Elisabeta a fost salvată de faptul că era dorită. Maria era înnebunită după soțul ei, dar Filip era departe de a fi nebun după ea. De fapt, spaniolul, ca și Thomas Seymour, părea să fie atras de Elisabeta, așa că voia să fie sigur că Elisabeta va rămâne în viață, gata să se căsătorească cu el când sora sa ar fi murit. El și-a convins soția doar să o închidă în Turn. Pentru a-i face pe plac soțului ei, Maria a fost de acord. Înainte ca Elisabeta să fie dusă acolo, aceasta și-a implorat sora: „Adu-ți aminte de ultima ta promisiune și de ultima mea dorință de a nu fi condamnată fără replică și fără dovezi, așa cum se pare că sunt acum." Ea ar fi fost gata să moară „de cea mai rușinoasă moarte" dacă ar fi fost un grăunte de adevăr în acuzațiile privind conspirația cu Wyatt. Elisabeta a implorat să vorbească cu sora sa din „umilința inimii mele".

Când Maria a primit această scrisoare, s-a înfuriat. În Duminica Floriilor a anului 1554, la ordinele reginei, Elisabeta a fost îmbarcată spre Turn. „Aici pășește, prizonieră, un supus mai credincios decât oricare altul care a călcat pe aceste trepte", a protestat ea. Nu e nevoie de multă imaginație pentru a înțelege neliniștea Elisabetei când a intrat în fortăreață, acolo unde mama sa fusese executată. Le-a spus servitorilor că s-ar putea să nu se mai întoarcă niciodată.

În Turn, Elisabeta a fost pusă sub paza lui sir John Williams, care era copleșit de ea. Când Maria a aflat că acesta era binevoitor, și-a mutat sora la Woodstock. Regina i-a dat instrucțiuni noului temnicer, deoarece nu mai dorea ca „pe viitor să fie deranjată cu scrisorile ei prefăcute și înșelătoare". Pe cât posibil, voia să uite de existența Elisabetei.

Noul temnicer al Elisabetei, sir Henry Benifield, „s-a dovedit mai aspru și mai neîndurător cu ea". Foxe concluziona că era „un miracol unic de la Domnul că ea [Elisabeta] a putut să scape sau chiar a scăpat de o mulțime de dușmani și de dușmănia unor minți atât de îndârjite în înverșunarea lor împotriva ei." Foxe nu era corect. Benifield a scris scrisori atât Mariei cât și Consiliului Particular pentru a protesta cu convingere în legătură cu restricțiile impuse Elisabetei. Argumentele sale nu au înduplecat-o pe regină. Deloc surprinzător, la Woodstock, Elisabeta a scris o poezie ironică pentru a descrie situația sa dificilă. Era transcrisă în psaltirea sa în franceză:

Picioare strâmbe, ochi împăienjeniți

Nicio strâmbăciune, de niciun fel,

Urâtă, nici măcar pe jumătate nu-i,

Cum este mintea tăcută și bănuitoare.

Maria a refuzat să o vadă pe Elisabeta când aceasta a implorat să fie primită în audiență, dar mai apoi, în 28 noiembrie 1556, surorile s-au întâlnit. La început, Maria a fost furioasă când Elisabeta a refuzat să ceară iertare, dar au ajuns la un compromis și s-au împăcat. Reconcilierea a durat doar până când Maria i-a spus surorii sale că dorea ca aceasta să se căsătorească cu ducele de Savoia. Elisabeta nu avea nicio intenție să părăsească Anglia sau să se supună unui soț. După ce a refuzat chiar și să ia în considerare căsătoria cu ducele, ea a fost trimisă înapoi în închisoare.

Când Maria s-a îmbolnăvit grav în 1557, soțul ei a refuzat să se întoarcă în Anglia, deși ea l-a implorat. Feria, ambasadorul spaniol, s-a întors repede din Franța, deoarece spera să o poată influența pe Elisabeta, dar ea nu avea nicio intenție să fi dominată de vreun bărbat, văzând cum suferiseră sora sa și cele mai multe dintre soțiile tatălui ei.

Supravieţuitoarea

De data aceasta nu exista nicio ezitare în legătură cu succesiunea. Robert Cecil, secretarul Consiliului, a călărit spre Hatfield și proaspăta regină a fost aclamată. Ea avea doar 25 de ani, aceeași vârstă, printr-o stranie coincidență, ca și Elisabeta a II-a când a urcat la tron.

Cea dintâi Elisabeta a avut multe experiențe traumatizante care ar fi trebuit să o facă nesigură și răzbunătoare. Tatăl său o îndrăgise pe când o iubea pe Anne Boleyn, a abandonat-o, i-a luat toate titlurile, apoi i le-a redat și a devenit mult mai călduros când s-a căsătorit cu Catherine Parr. Catherine acceptase ca viitorul ei soț să îi facă avansuri fiicei sale vitrege. Tocmai pentru că istoricii tind să ignore latura psihologică, ei nu au încercat să explice de ce Elisabeta s-a descurcat atât de bine. Ar fi absurd să sugerăm că există răspunsuri clare, dar dragostea lui Catherine Parr a fost cu siguranță un factor. Mama vitregă nu a fost niciodată atât de apropiată de Maria așa cum era de Elisabeta. Când Catherine s-a căsătorit cu Henric, Maria avea puțin peste 20 de ani și era hotărâtă în ceea ce privește modul său de viață și credința sa. Cele două femei erau despărțite și de religie: Catherine nu era o simplă protestantă, ci una radicală.

Un „meta-studiu“ care folosește rezultatele mai multor studii laolaltă oferă o perspectivă privind tăria Elisabetei. Există probleme metodologice în legătură cu statisticile utilizate, dar putem identifica și o tendință clară. Copiii inteligenți care cunosc cruzimea, abuzul și stresul posttraumatic, fac față mai bine decât adolescenții mai puțin inteligenți. Pe scurt, copiii

inteligenți tind să fie și inteligenți emoțional. Un studiu realizat pe 718 copii, efectuat de Naomi Breslau, a descoperit că, de exemplu, aceia cu un IQ mai mare au fost capabili să depășească trauma și susține că motivul este „modul în care oamenii își explică lor înșiși ceea ce se întâmplă cu ei, cum se integrează în viețile lor și dacă este greșeala lor sau nu“. Poate fi ciudat să folosești un studiu din 2006 pentru a explica reacțiile Elisabetei din urmă cu 450 de ani, dar pare să fie o explicație folositoare, cu toate că nu este în mod deosebit de surprinzătoare.

Elisabeta și-a dat seama că o anumită toleranță religioasă va fi în beneficiul țării și i s-a părut înțelept să nu intervină prea adânc în sufletul supușilor săi. Cât timp nu se împotriveau vădit, ei puteau să creadă ce voiau în viața privată. Toleranța reginei nu se extindea și la cei care complotau împotriva sa – aproape toți catolicii –, dar a făcut o excepție în cazul temnicerului ei, sir Henry Benifield. Foxe observa „natura și dispoziția necivilizată a acelui om“ și a comparat-o cu grația reginei. Elisabeta „se arăta departe de a fi răzbunătoare“ astfel că ea nu i-a restrâns libertatea, deși i-a interzis accesul la curte cu „cuvinte usturătoare; angajându-l doar ca să repare casa, și spunând: «Dacă vom avea vreodată un prizonier de păzit temeinic, atunci vom trimite după dvs.»“

Ca mulți oameni educați ai timpului său, Elisabeta credea în astrologie și îi cerea unui mare învățat, John Dee, să îi întocmească horoscopul. Dorea ca el să-i indice ziua cea mai bună pentru încoronare, cu o vreme favorabilă, într-o dată de bun augur. Dee a ales bine. În 15 ianuarie 1559, Elisabeta a fost încoronată la Westminster Abbey. Când a ieșit din biserică, regina a fost felicitată printr-o cacofonie asurzitoare: orgi, flaute, trompete, tobe și clopote care sunau de bucurie. Elisabeta și-a adjudecat tronul ca o prințesă foarte iubită și a devenit o regină adorată de supuși. Unul dintre cei mai mari monarhi britanici, ea a domnit din 1558 până în 1603 și a trăit să vadă multe comploturi împotriva ei, precum și înfrângerea Armadei spaniole. Elisabeta a decis să nu se mărite, după cum am văzut. Ca rezultat, nu vom ști niciodată ce fel de mamă ar fi fost.

Cărțile de istorie spun că moartea Elisabetei a marcat sfârșitul Casei Tudor, dar succesorul ei, Iacob I, i-a fost, de fapt, văr de gradul doi. El putea să își

traseze genealogia până la Henric, strănepotul majordomului, care a refuzat să se numească Tudor. Iacob era strănepotul surorii uitate a lui Henric al VIII-lea, Maria. Cum a devenit Iacob I un tată bun este unul dintre marile mistere ale îndelungatului caz istoric.

---

[1] Poem scris în 1531 de Margaret de Navara (1492-1549), sora regelui Francisc I al Franței. (N. red.)

[2] O istorie a suferințelor prostestanților din Anglia și Scoția, publicată în 1563. (N. red.)

4

—————————

Stuarţii (1603–1714)

O altă copilărie traumatizată

Maria, regina scoțienilor, era o apariție remarcabilă, fiind foarte înaltă pentru o femeie. A inspirat multe piese de teatru și romane, inclusiv capodopera dramaturgului german Schiller. Acest lucru nu este surprinzător din moment ce viața ei a fost marcată de sex, intrigi și crime.

Când avea cinci ani, Maria a fost logodită cu Francisc, fiul regelui francez. În 1548 a fost trimisă să locuiască în Paris. Deși Francisc era mult mai scund decât ea, se plăceau și s-au căsătorit când Maria avea 13 ani. Francisc a moștenit tronul, dar a murit în decembrie 1560. La opt luni după aceea, Maria s-a întors la Edinburgh. La 17 ani era deja văduvă, o văduvă căreia îi plăceau bărbații și care avea nevoie de ei.

În Scoția, Maria și-a căutat un alt soț. S-a căsătorit cu vărul ei, lordul Darnley, care a devenit tatăl singurului ei copil, Iacob. Totuși, Darnley era foarte nestatornic și gelos. În 1565, când Maria era însărcinată în șase luni, el și niște prieteni au năvălit în apartamentele ei și l-au ucis pe secretarul Mariei, un italian pe nume David Rizzio. Darnley credea că italianul e iubitul Mariei, ceea ce nu era exclus. În timp ce Rizzio era omorât, Darnley a pus un pistol pe pântecul Mariei; era sigură că o va ucide. Deși a reușit să îl calmeze, ea nu l-a iertat niciodată. Se pare că-i displăcea să nu aibă un

iubit și a căutat consolare în brațele lui Henry Bothwell. Ei au complotat împreună să-l omoare pe soțul Mariei.

Darnley a murit dramatic. Casa sa a fost distrusă într-o explozie și, în cazul în care nu era suficient pentru a-l trimite în mormânt, a mai fost și înjunghiat mortal. Trupul său a fost găsit în grădină. Bothwell a fost acuzat de crimă, dar nu a fost condamnat; l-a salvat faptul că era iubitul reginei.

Suspiciunea că Maria era părtașă la crimă a cauzat indignare; ea a fost forțată să fugă în sud, lăsându-și copilul cu contele de Moray. Nobilii scoțieni au obligat-o apoi să abdice în favoarea copilului. Maria se aștepta să se întoarcă repede în Scoția pentru a-și revendica tronul, dar a făcut greșeala de a apela la mila verișoarei ei, Elisabeta I. Regina Angliei era conștientă de pericolul reprezentat de o rudă feminină catolică în țară, care ar fi putut complota împotriva ei, așa că a ținut-o prizonieră pe Maria 20 de ani. Maria nu și-a mai văzut vreodată fiul. Astfel, Iacob a devenit orfan.

Îndelungatul caz istoric face necesară abordarea unei alte trăsături de caracter, și anume voința. Mulți psihologi au considerat că e greu de acceptat că nu suntem conditionați sau modelați de experiențele noastre timpurii. Iezuiții afirmau că dacă ar educa un copil până la vârsta de 7 ani, acesta ar fi al lor toată viața. Freud insista asupra faptului că experiențele noastre din copilărie ne afectează profund. Reprezentanții școlii behavioriste nu erau de acord cu ei din mai multe puncte de vedere: ei arătau un interes scăzut pentru vise sau pentru viața noastră interioară și se concentrau, în schimb, pe studiul obiectiv al comportamentului. Însă și ei insistau pe faptul că fiecare ființă omenească se modelează sau este afectată de ceea ce i s-a întâmplat în primii ani de viață. Dacă suntem condiționați de experiențele noastre timpurii, voința individuală nu contează – eu sunt suma experiențelor mele. Iacob I, ca și Elisabeta I, și, mult mai târziu, prințul Philip, ar fi trebuit să devină niște catastrofe nevrotice după o copilărie traumatizată. Adevărul este cu totul altul.

Iacob I a devenit unul dintre cei mai intelectuali monarhi care au stat vreodată pe tron. În 1611, el a comandat faimoasa traducere a Bibliei și a luat parte la dezbaterile legate de aceasta de la egal la egal cu episcopii și

profesorii de teologie. A scris patru tratate – Daemonologie, O contralovitură la tutun (un tratat de 15 000 de cuvinte), Basilikon Doron și Adevărata lege a monarhiilor libere. Punctul de vedere general acceptat este că Iacob a apărat dreptul divin al regilor și că fiul său, Carol I, a provocat Războiul Civil deoarece s-a agățat cu încăpățânare de ideile tatălui. Aceasta este o concepție falsă deoarece ideile lui Iacob despre domnie erau mult mai flexibile decât se afirmă de obicei.

Iacob a lăsat în urmă un regat funcțional când a murit. El constituie și un subiect fascinant, deoarece copilăria sa ar fi trebuit să-l facă mai încrâncenat și mai răzbunător. După ce mama sa a fost obligată să plece în exil în Anglia, el a avut patru regenți diferiți și trei au suferit morți violente.

Primul regent al lui Iacob, contele de Moray, a fost ucis în ianuarie 1570. În anul următor, noul său regent, bunicul lui Iacob pe linie paternă, Matthew Stuart, a fost rănit în timpul unui raid efectuat de către susținătorii Mariei și a murit la scurtă vreme. Următorul regent a fost contele de Mar, căruia i-a mers puțin mai bine decât predecesorilor săi: nu a murit în luptă, ci după un banchet, unde se poate să fi fost otrăvit; știința criminalisticii nu era foarte precisă în anii 1570. Apoi contele de Morton a devenit regentul lui Iacob.

În monumentala piesă a lui Schiller, Maria și Elisabeta s-au întâlnit, dar, în realitate, Elisabeta a refuzat mereu să se întâlnească cu verișoara ei lipsită de virtute. Maria a fost implicată într-o mulțime de comploturi împotriva ei și Elisabeta era prudentă, deoarece însuși Iacob ar fi putut conspira ca să îi ia tronul. A insistat ca ambasadorul ei la Edinburgh, William Killigrew, să întocmească rapoarte regulate despre tânărul rege. Când Iacob avea 8 ani, Killigrew a scris că băiatul era „bine crescut“, o remarcă măgulitoare, deoarece Iacob era firav, dar și că el devenise deja un cărturar impresionant „fiind capabil, ex tempore, ceea ce a și făcut dinaintea mea, să citească un capitol din Biblie în latină, să-l traducă în franceză și apoi din franceză în engleză atât de bine încât puțini oameni ar fi putut să adauge ceva traducerii lui“. Demonstrația nu putea fi repetată dinainte deoarece profesorul lui Iacob, Buchanan, i-a îngăduit ambasadorului să aleagă orice fragment dorea din Biblie. Micul erudit și-a întregit reprezentația, executând un dans

pentru Killigrew și apoi, conștient de manierele sale, i-a cerut să îi transmită cele mai bune urări Elisabetei.

Buchanan a rămas preceptorul lui Iacob atunci când cel de-al patrulea regent al băiatului, contele de Morton, a fost întemnițat și acuzat de uciderea lui Darnley, tatăl lui Iacob. Regentul său, Morton, a fost executat în 2 iunie 1581. Până atunci, regele de 15 ani avusese destule experiențe cât pentru o viață întreagă: mama sa fugise în exil, tatăl și doi dintre regenții săi fuseseră uciși și unul executat. Cu toate acestea, exista o prezență constantă în viața sa: preceptorul George Buchanan. Majoritatea preceptorilor regali au fost profesori sau membri ai clerului, care erau flatați când li se cerea să predea unui prinț. Buchanan era de drept membru al parlamentului Scoției, un teolog cu reputație și foarte respectat. El însuși se considera mai mult decât egalul oricăruia dintre regenții care tot continuau să fie uciși. Nu tocmai respectuos, el era hotărât să-i insufle băiatului disciplina și frica de Dumnezeu. Aceasta nu era o dovadă de sadism, ci datoria lui: Buchanan dorea să fie sigur că Iacob va deveni un bun rege protestant.

Tutorele avea întotdeauna un cuvânt de spus și era prompt în replici. Când Iacob avea 12 ani și se bătea cu unul dintre prietenii săi, Buchanan a fost atât de furios încât a strigat la băieți să „vă țineți gura ori vin la voi și vă biciuiesc la fund“. În biografia lor din 1938 despre Iacob, Clara și Hardy Steholm au istorisit povestea nu doar cu entuziasm, dar ca și cum ar fi repetat-o un martor ocular:

— Hai, l-a provocat Iacob pe profesorul său. Indignat, Buchanan a înaintat spre băiat și i-a biciuit fundul atât de tare încât Iacob a zbierat. Urletele regale au adus-o pe lady Mar în încăpere.

— Liniștește-te, nu mai plânge, l-a alinat ea și l-a luat pe micul rege în brațele ei. Te-a bătut domnul profesor George? Ți-a făcut rău? Rușine! Cum îndrăznești să îți pui mâinile pe unsul lui Dumnezeu?

— Doamnă, i-am biciuit fundul; n-ai decât să i-l pupi, dacă asta ți-e voia, se spune că i-a răspuns Buchanan.

Se poate face o comparație bombastică între copilăriile lui Iacob I și a lui Stalin: ambii au avut copilării marcate de violență extremă (au fost bătuți de preoți), au crescut în vremuri de turbulențe politice, amândoi au fost extrem de competenți în teologie, fiind educați de către preoți, și amândoi au scris poezii acceptabile. Stalin a devenit un monstru paranoic. Iacob a aranjat doar ca sir Walter Raleigh să fie ucis, și asta numai după ceva asemănător unui proces.

În ciuda copilăriei sale aproape gotice, Iacob s-a dovedit a fi un rege de succes, rezonabil și stabil. Deși a fost acuzat că e bisexual, el s-a căsătorit cu Anne a Danemarcei în 1589, navigând până în Danemarca pentru a-și cere mireasa, după ce trecerea ei prin Anglia a fost dată peste cap de o serie de întâmplări nefericite. Cuplul a avut doi fii și patru fiice. Cel mai mare, Henry, s-a născut la 1590. Mama sa a fost extrem de dezamăgită că a trebuit să-l dea contelui Mar spre a fi crescut. I-a spus soțului că dorea să stea cu copilașul ei, dar regele nu i-a îndeplinit dorința. Când s-a născut prima lor fiică, Iacob și-a lăsat soția să stea mai mult cu ea, iar când s-a născut cea de a doua fiică, Iacob a comandat personal scufițe de noapte și un leagăn pentru copilaș. De asemenea, el a avut înțelepciunea să comande păpuși pentru fiica sa mai mare, ca să nu fie prea geloasă pe noua ei soră. Registrele contabile din secolul al XVI-lea conțin înregistrări ale plăților pentru jucării. Pe lângă păpuși, copiii regali se mai jucau cu soldăței și aveau marionete, pe care le puteau trage după ei.

Cel de-al doilea fiu al Annei și al lui Iacob s-a născut în noiembrie 1600, dar Carol era atât de firav încât nimeni nu se aștepta ca el să trăiască prea mult. Când părinții lui au mers în Anglia în 1603, băiatul a fost lăsat în grija lui sir Robert și a lui lady Carey. Potrivit lui Robert, Carol „nu era în stare să meargă sau să stea singur în picioare, și era atât de slab în articulații și mai ales la glezne încât mulți se temeau că nu are articulații“. Carol mai avea și probleme cu vorbirea, ceea ce a dus la o ceartă între lady Carey și rege. Iacob dorea să fie tăiată membrana care imobiliza limba prințului,

deoarece „întârzia atât de mult să vorbească și părea că nu va vorbi niciodată, dar soția mea s-a împotrivit atât de mult, încât a ieșit victorioasă și regele a cedat“. Problemele de vorbire ale lui Carol aveau să-l însoțească toată viața. Carey și soția lui au avut grijă de el până când a împlinit 11 ani și prințul crescuse „în sănătate și putere, atât a trupului cât și a minții, spre uimirea tuturor celor care îi cunoșteau slăbiciunea“.

Henric, fiul cel mai mare al lui Iacob, și-a iubit adorabila mamă și i-a arătat-o într-un mod minunat: când avea 9 ani, el i-a scris o dulce scrisoare de felicitare cu ocazia nașterii unui alt copil. Însă Henric era arogant și leneș. Iacob l-a atenționat că, dacă nu își revizuiește modul de viață, îi va lăsa Coroana lui Carol. Se pare că avertismentul a funcționat. Astfel, pentru Henric a scris Iacob Basilikon Doron, care este departe de a fi o justificare stridentă privind dreptul unui monarh de a fi tiranic, așa cum este deseori prezentată. Pe măsură ce am citit-o, am ajuns să îl admir pe Iacob nu doar pentru iubirea evidentă pentru fiul său, dar și pentru stilul său, care cuprinde câteva sintagme bine șlefuite, ca de exemplu „scăpare a memoriei“. La sfârșitul mandatului la Casa Albă, fiecare președinte american pe picior de plecare lasă un memoriu confidențial pentru succesorul său. Basilikon Doron poate fi comparată cu un asemenea memoriu. Cartea este un amestec de povești personale, reflecții și sfaturi politice. Am oferit multe citate din ea, deoarece merită o atenție mărită. Câți tați scriu cărți pentru fiii lor?

Basilikon Doron – darul unui tată pentru fiul său

Iacob începe cu un sonet în tradiționalul stil elisabetan:

Nu degeaba Domnul le dă regilor calea zeilor,

Căci pe tronul Său, sceptrul Lui ei poartă:

Și întocmai cum supușii lor trebuie să li se supună,

La fel regii ar trebui să se teamă și să slujească pe Domnul lor mereu

Și ca să te bucuri de o domnie fericită,

Cercetează Legile cerescului nostru Rege.

În calitate de tată natural al lui Henric, Iacob trebuia să fie „atent la educația ta virtuoasă și întru Domnul, ca fiul meu cel mai mare, și primul fruct al binecuvântării Domnului față de mine, pentru posteritate". Fiul lui Iacob trebuia să fie conștient de „cădere, ceea ce Domnul interzice, de tristețea căderii tale, după mărimea acelei înălțimi" și astfel el a scris un tratat pentru a-l pregăti pentru obligațiile pe care un rege le datora Domnului său și includea câteva lucruri esențiale, pe care niciun rege nu ar trebui să le neglijeze. Era de datoria lui să își țină fiul pe calea cea dreaptă, credea Iacob: „Mă oblig să fiu un sfătuitor credincios al tău." El l-a însărcinat pe Henric: „În prezența DOMNULUI, și prin autoritatea părintească pe care o am asupra ta, să o porți pentru totdeauna cu tine, la fel de grijuliu cum a făcut Alexandru cu Iliada lui Homer." Cartea avea să-i ofere „sfaturi drepte și imparțiale" și el își ruga fiul să stea la sfat „atunci când ești singur, astfel încât meriți binecuvantarea mea de tată, să urmezi și să pui în practică, cum crezi că e mai bine". Dacă Henric îi ignora sfatul, obiecta Iacob, „în fața acelui DUMNEZEU Mare, atunci mai bine să nu fiu tată, și fără copii, decât să fiu tatăl unor copii slabi". Apoi, el îl ruga pe Domnul să îi facă fiul să muncească mult pentru a merita a sa „binecuvântare, pe care, aici, din toată inima, o revărs asupra ta".

Cartea de 57 pagini își trăgea seva din însăși experiența lui Iacob. El nu credea că ar fi fost potrivit să o facă publică, deoarece era un manual pentru un viitor rege scris de tatăl său, astfel că a permis să fie tipărite doar șapte exemplare. În unele dintre ele există o scăpare freudiană și seven („șapte") a devenit semen („sămânța"). Basilikonul era un dar, „atât din integritatea onestă a inimii mele, cât și din afecțiunea mea părintească și din grija noastră firească".

Un sentiment de nemulțumire în ceea ce privește trecutul este o temă prezentă pe tot cuprinsul cărții, deși Iacob recunoștea că făcuse multe greșeli. Fiul său trebuia să învețe din ele, precum și din nedreptățile pe care el însuși le suferise. Date fiind propriile experiențe cu mama sa, Iacob i-a spus fiului său să nu tolereze „niciun discurs sau carte nerespectuoasă împotriva niciunuia dintre părinții sau predecesorii săi". El remarcase faptul că aceia care au fost „statornici în loialitatea pentru mine în toate necazurile mele, și-au păstrat credința față de ea în timp". Deci fiul nu trebuia să îngăduie „nicio detractare virulentă a predecesorilor săi".

Iacob știa că „un prinț, cât timp este tânăr, va fi ispitit de vreo încântare sau alta, că nu va avea răbdarea necesară lecturării vreunui volum mare". Apoi, când peste prinț vor trece anii, „el va fi atât de ocupat, încât va avea puțin timp pentru a reflecta și pentru a citi". De aceea, Iacob s-a limitat la 57 de pagini de sfaturi.

Regele avea două obligații față de Dumnezeu: „Prima, pentru faptul că te-a făcut om, și următoarea, pentru că te-a făcut pe tine un mic DUMNEZEU pentru a ședea pe tronul Său și pentru a domni peste alți oameni." Iacob a pus această sintagmă, „mic Dumnezeu", în contextul următor: Henric ar trebui să fie recunoscător pentru înalta sa poziție și să se străduiască să o merite. El ar trebui să fie conștient de greșelile făcute și să nu își imagineze că are dreptul să păcătuiască doar pentru că este rege. Un rege ar trebui „să strălucească în fața poporului său, în toate lucrările de canonizare și de justețe; ființele lor să fie ca lămpile luminoase de dumnezeire și virtute, să se deschidă în fața poporului său, să le lumineze pașii."

Cunoașterea și teama de Dumnezeu aveau să-l învețe pe Henric tot ce trebuie pentru a-și îndeplini sarcinile. Iacob l-a îndemnat pe fiul său să citească Scriptura „cu o inimă purificată și virtuoasă și să se roage pentru a o înțelege cum se cuvine". El trebuia să se concentreze și „să studieze temeinic pentru a înțelege acele lucruri ce sunt întru câtva dificile".

Iacob i-a recomandat Psalmii lui David, care, în definitiv, fuseseră scriși de un rege. El însuși era un polemist incisiv și i-a spus lui Henric că n-ar trebui să reproducă papagalicește rugăciuni, nici să creadă, ca mulți

puritani vanitoși, că sunt „la ei acasă“ și să-i vorbească lui Dumnezeu ca și cum El ar fi vecinul lor de alături. Rugăciunile trebuia să vizeze lucruri decente, nu răzbunare sau pofte trupești. „Mai presus de toate acestea, fiul meu, muncește ca să păstrezi sănătoasă această conștiință, despre care mulți trăncănesc, dar puțini o au“, îl povățuia el.

O dată la 24 de ore, scria Iacob, „când ești în cea mai mare liniște, să îți faci socoteala la toate acțiunile din ziua scursă, fie că ai făcut unele lucruri pe care nu trebuia să le faci sau ai omis lucruri pe care trebuia să le faci, fie în chemarea ta creștină, fie în cea regească“. Analizarea conștiinței și a comportamentului era crucială. „Cenzurează-te cât mai aspru, ca și cum ai fi propriul tău dușman. Căci dacă te judeci singur, nu vei fi judecat.“

Biblia conținea tot ceea ce era necesar pentru mântuire, dar nimic din ceea ce era poruncit de Scriptură nu putea fi schimbat pentru a face față necesităților vremurilor. Fiul trebuia să fie foarte atent atunci când oamenii bisericii pretindeau că ceva era poruncit de Biblie, deoarece preoții interpretau deseori cuvântul lui Dumnezeu în moduri avantajoase pentru ei. Iacob avea multă experiență privind vanitatea preoțească și atenționa dacă vreun „depravat“ – chiar acesta e cuvântul pe care îl folosea –, preot sau „altceva, te îndeamnă să îmbrățișezi oricare dintre deșertăciunile lor în locul cuvântului lui Dumnezeu“, Henric trebuia să scoată în evidență vanitatea lor cu toată autoritatea sa.

Eșecul lui Iacob de a rezolva problema fanteziilor preoților fanatici i-au creat probleme și el și-a rugat fiul să învețe din „experiența mea, care m-a costat prea scump“. El spera că fiind milostiv va „câștiga inimile oamenilor întru o iubitoare și voluntară obediență; din contră, am găsit țara în neorânduială și nicio mulțumire – aceasta-i toată răsplata mea“. El mai avertiza și în privința astrologilor și vrăjitorilor. Horoscoapele constituiau o erezie și Iacob era de neclintit: „Să nu iei în seamă niciunul dintre visele tale, deoarece toate profețiile, viziunile și visele profetice se desăvârșesc și se termină prin Hristos.“ Poate este surprinzător că el a respins rolul jucat de vise pentru profeții din Biblie inspirați de Dumnezeu, precum Iosif și Daniel.

În Vechiul Testament, regele era judecător. În acel rol, el trebuia să fie milostiv, dar existau unele păcate teribile pe care nu putea să le ierte niciodată, „ca de exemplu vrăjitoria, crima cu premeditare, incestul, [în special între rude cosangvine], sodomia, otrăvirea și înșelătoria“. Dacă fapta reprobabilă ar fi fost îndreptată „împotriva propriei persoane și autorități, de vreme ce delictul te privește pe tine, las la alegerea ta în această privință să pedepsești sau să ierți, și, potrivit împrejurărilor, intenția și calitatea făptuitorului“.

Regele trebuia să domnească imparțial în chestiuni de proprietate și Iacob și-a îndemnat fiul nici să-i iubească pe cei bogați, nici să-i fie milă de cei săraci. În Anglia, el va avea deseori de-a face cu cei lacomi și necinstiți, ca să nu mai pomenim de răutatea localnicilor și de mania lor pentru noutăți – tutunul, împotriva căruia Iacob tuna și fulgera.

Iacob o venera pe mama sa, Maria, și îi amintea fiului său, „cunoști porunca din legea Domnului: cinstește-ți mama și tatăl“. Astfel, regele nu trebuia să își lase părinții să „fie dezonorați de nimeni; mai ales dacă ți se aduce și ție atingere. Căci, cum te pot ei iubi pe tine, dacă-i urăsc pe cei din care te tragi?“ Este monstruos „să vezi un om care își iubește copilul și își urăște părinții: pe de altă parte, denigrarea părinților este modul cel mai sigur de a aduce fiul în ocară și dispreț“. El îi aducea din nou aminte lui Henric de propria experiență – toți aceia care nu-i fuseseră credincioși mamei sale nu-i fuseseră nici lui credincioși.

Iacob și-a îndemnat fiul să fie de partea celor oprimați. Regele nu trebuia să se cruțe de „la nicio durere a propriei persoane, pentru a vedea necazurile lor reparate“. El îi amintea din nou de propriul său trecut și îl îndemna să nu uite „de onorabilul nume dăruit bunicului meu întru veșnică pomenire, fiind numit «regele săracilor»“; se referea la Iacob al V-lea al Scoției. Totuși, un rege bun nu ar trebui să cadă în cealaltă extremă și să-i condamne neîncetat pe nobili. El îi menționa fiului său cum „acea greșeală i-a sfâșiat inima regelui – bunicul meu“. Bunicul lui Iacob a fost ținut prizonier de unul dintre nobilii săi timp de trei ani.

Apoi, el a revenit la chestiunea loialității, îndemnându-și fiul să își arate „iubirea constantă pentru cei pe care i-am iubit [și] ura constantă pentru cei pe care i-am urât: vreau să spun să nu-i aduci în casă, nici să-i reabilitezi, cât timp îi afli sub interdicție sau învinuiți mai înainte, de mine“.

Când venea vorba despre război, Iacob era cinic. Dacă fiul său mergea la război, acesta trebuia să își riște viața o dată sau de două ori“, dar, odată ce ar fi dobândit „faima curajului“, Henric trebuia să fie rațional și să nu-și expună „persoana oricărui pericol“.

Servitorii trebuia să fie urmăriți cu atenție. Iacob își amintea că prima răzvrătire împotriva sa „m-a obligat să fac o schimbare importantă printre servitorii mei“. Un rege trebuia să fie „zilnic un supraveghetor peste servitorii săi“. Dacă el nu se putea asigura că aceștia i se supun, de ce i s-ar fi supus țara? Regele mai trebuia să își dea seama și că acțiunile sale erau constant în atenția servitorilor săi și că supușii încercau tot timpul să „interpreteze natura tăcută a minții“ monarhului.

Regele trebuie să-și aleagă soţia cu grijă

Iacob l-a avertizat pe Henric că, dacă se căsătorea cu cineva de altă credință, adică de rit catolic, „era foarte probabil să apară inconveniente“; dar existau puține prințese protestante în Europa. Problema succesiunii era, desigur, crucială: Henric trebuia să se asigure că mireasa lui putea să aibă copii.

Educația strict religioasă pe care Iacob o primise însemna că, teoretic, nu era de acord cu moravurile destrăbălate. Ca mire, „trebuie să-ți păstrezi corpul curat și neprihănit, până ce ți-l dăruiești miresei tale, căreia îi aparține în exclusivitate. Căci, cum ai putea să râvnești să te unești cu o virgină dacă corpul tău este pângărit? De ce o jumătate trebuie să fie neprihănită și cealaltă mânjită?“ Desigur, puțini regi au respectat acest cod moral. Soțul ar trebui să-și trateze soția „ca pe jumătate a ta și să nu îți mai

unești corpul (care nu-ți mai apartine ție, ci ei) cu al altcuiva. Am convingerea că nu trebuie să insist aici ca să te fac să respingi viciul murdar al adulterului." El l-a atenționat pe Henric: „Să te abții de la vânătoare înaintea căsătoriei și de la compania trândavă a femeilor, care nu sunt altceva decât irrimenta libidinis." Sensul în latină era acela că femeile îi puteau provoca o mâncărime a organelor genitale.

Apoi, încă o dată, el s-a referit la propria familie nefericită, spunându-i fiului să își amintească de bunicul lui, „care, prin adulterul său, a dus la spulberarea năzuințelor fiicei sale legitime și moștenitoare, rezultând acel bastard care s-a răzvrătit în mod nefiresc și a dus la distrugerea propriului suveran și a propriei surori". „Bastardul nefiresc" era contele de Moray, care fusese unul dintre regenții lui Iacob.

Fiul său trebuia să fie un tată vigilent, ținându-și copiii „tot timpul într-o iubire reverențioasă și teamă față de tine". Totuși, a fi un rege bun nu era un atribut de la sine înțeles; era nevoie de studiu, dar un rege putea spera să citească în „orele libere, pentru a nu te întrerupe de la îndeplinirea sarcinilor". El îl îndemna pe Henric să studieze istoria Angliei și a Franței.

Apoi, Iacob s-a întors spre propria-i persoană și l-a sfătuit pe fiul său să fie generos. El a transformat termenul empire („imperiu") în verbul empiring („stăpânind") și a demonstrat încă o dată măiestria sa stilistică. Regele trebuia să își trateze dușmanii ca „fiind nedemni de mânia ta, stăpânindu-ți propria pasiune și triumfând când ție însuți îți poruncești să ierți". Iertarea era creștinească și regească. Unele atacuri erau totuși prea grave, așa că „acolo unde afli o rană mare, nu ezita să dai curs torentelor mâniei tale". El încheia cu o imagine familiară: „Mânia unui rege este ca răgetul unui leu."

Propria copilărie tumultoasă îl marcase profund pe Iacob; el scria: „Nici să nu te amăgești cu ceea ce spun unii; lor nu le pasă de blestemul părinților, așa că nu îl merită. Sau să nu inversezi ordinea lucrurilor, judecându-i pe superiori, mai ales pe ai tăi! Dar fii sigur [de un lucru], binecuvântarea sau blestemul părinților este aproape întotdeauna însoțit de o putere profetică."

După aceea, trecea la subiecte lumești. Oamenii ar trebui să îl urmărească întotdeauna pe rege, astfel manierele sale la masă trebuie să fie impecabile,

deoarece mănâncă deseori în public. Ar trebui să evite și cea mai mică urmă de lăcomie – nu e bine să fie văzut înfulecând ceva prea exotic, de exemplu păun împănat cu rodii. Iacob mai scria fiului că nu trebuie să „fii efeminat prin hainele tale, prin parfum, dichisindu-te, ori altele asemenea" și niciun rege nu ar trebui „să se prostească prin deghizare sau purtând păr lung sau unghii lungi, care sunt doar murdării ale naturii".

Shakespeare și-a scris magnificele tragedii când Iacob a devenit regele Angliei. În Hamlet, regele îi spune prințului să își potrivească gesturile după lume. Întrucât Hamlet a fost scrisă înainte de Basilikon, se pare că Iacob nu a folosit doar ideile bardului, ci aproape întocmai cuvintele sale. Iacob își îndemna fiul să fie atent „adaptând gesturile potrivit acțiunilor tale actuale". Regele trebuia să aibă grijă „la gesturile sale; nici să pară prost, ca un pedant tâmp, nici instabil, cu o morgă stângace, ca un cavaler abia numit". El trebuia să fie natural, grav și curtenitor, altfel ar fi putut să fie acuzat de aroganță. Mai mult, se impunea să fie atent „să nu tot aprobe la fiecare pas" pentru a se face popular, dar trebuia – încă o dată o chestiune de imagine – să arate serios și „cu o anume maiestuozitate atunci când judeci sau când acorzi audiențe".

Iacob scria bine – lucru deja evident. În următorul fragment, el compara mintea și trupul cu un motor, instruindu-l pe Henric:

Ar trebui să folosești un stil obișnuit, scurt, dar impunător, atât în proclamații cât și în scrisori, mai ales cele adresate prinților străini. Și dacă motorul te îndeamnă să scrii vreo lucrare, fie ea în versuri sau în proză, nu pot decât să te încurajez: dar nu ține timp îndelungat în mână lucrări care să te distragă de la chemarea ta.

El și-a sfătuit fiul să scrie în engleză deoarece nu mai rămăsese nimic de spus în greacă sau latină.

De la minte, Iacob revenea la corp. Regele trebuia să fie captivat de timpurile trecute, lucru ce îi putea îmbunătăți abilitățile și sănătatea; repeta folosirea inedită a cuvântului „motor“: „Accept faptul că este imperios necesar ca regele să își folosească motorul, care cu siguranță în trândăvie va rugini și se va uza.“ Dar regele avea nevoie și de relaxare și să joace cărți. Iacob era împotriva șahului, deoarece îl considera o nebunie peste măsură de inteligentă și de filosofică. La jocul de cărți, fiul regelui trebuia întotdeauna să fie corect, „să nu trișezi și să te pierzi în nimicuri: altfel, dacă nu poți respecta aceste reguli, sfatul meu este că mai bine abțineți-vă toți de la aceste jocuri“.

El încheia îndemnându-l pe Henric să își amintească de datoria lui față de Dumnezeu și să se asigure că faptele sale reflectau „integritatea inimii tale“ și înfățișau „temperamentul tău virtuos; și referitor la măreția și greutatea poverii tale, să ai răbdare ascultând, ținându-ți inima departe de preocupări, matur în concluzii și constant în hotărârea ta“.

Era mai bine să nu se pripească în luarea deciziilor decât să fie repezit și apoi să se răzgândească. Iacob și-a îndemnat fiul: „Să îți domolești întotdeauna pasiunea înainte de a te hotărî asupra a ceva.“ Henric trebuia să judece orice om după fapta sa și nu să pedepsească sau să blameze tatăl pentru faptele fiului, nici pe cele ale fratelui pentru ce făcuse alt frate. El trebuia să judece întotdeauna după virtutea acelora cu care avea de-a face și să nu caute niciodată scuze pentru a se răzbuna.

Finalul era flamboiant, dar pornit din inimă:

Îți voi cere, fiul meu, pentru a încheia toate acestea, să îți dorești să meriți binecuvântarea mea părintească, să ai mereu înaintea ochilor minții imensitatea sarcinii tale. Și fiind mulțumit să-i lași pe alții să exceleze în alte lucruri, să fie cel mai mare prilej al tău de mândrie pământească faptul că excelezi în propriul meșteșug.

Pe lângă altele, era o minunată scrisoare de iubire. Cu toate acestea, Iacob s-a dovedit a fi la fel de ghinionist ca părinte pe cât fusese în vremea când era copil.

Boala prinţului Henric

În 1607, regina Anne s-a îmbolnăvit și i-a cerut lui sir Walter Raleigh o doză din poțiunea cu care acesta se întorsese din Americi (probabil chinină). Raleigh a fost generos și i-a trimis puțină chinină, din moment ce el era prizonierul din Turn al soțului ei – deși viața lui acolo nu era tocmai grea. Uneori, i se permitea soției să rămână și împărțeau același pat. Raleigh avea voie să se ocupe de grădină și a început să scrie o Istorie a lumii.

După ce și-a revenit grație chininei, regina a început să îl viziteze pe Raleigh. Iacob nu a interzis aceste vizite și regina și-a luat o dată fiul cel mare cu ea. Henric era fascinat de Raleigh și nu putea înțelege de ce acesta trebuia întemnițat. Se zvonește că ar fi spus: „Nimeni în afară de tatăl meu nu ar ține o asemenea pasăre într-o colivie.“ Henric a început să susțină ideea eliberării omului care fusese găsit vinovat de complot împotriva tatălui său, dar Iacob a refuzat să-și asculte fiul.

Vara anului 1612 a fost una neobișnuit de caldă. Se pare că prințul Henric se bucura de vară jucând tenis și apoi înotând în Tamisa.

În 10 octombrie, Henric a făcut febră. După zece zile el părea să se simtă mai bine, deși avea adesea dureri de cap. Se simțea destul de bine în 25 octombrie și a cinat cu tatăl său. Peste 24 de ore Henric avea dureri când defeca și Iacob a menționat, puțin cam pedant, faptul că Hipocrate le considera un semn de boală gravă. Din acel moment, el a devenit din ce în ce mai preocupat de sănătatea fiului său.

La două nopți după ce a mâncat împreună cu tatăl său, Henric mai avea și alte simptome: respirație neregulată și mișcări spasmodice. În ziua următoare, când febra era mai mare și abdomenul lui Henric se umflase, doctorii i-au oferit senă și rubarbă. Apoi, Henric a început să delireze. La un moment dat, el a sărit din pat, vorbind în neștire ca un nebun. Defeca în haine în timp ce se împiedica prin încăpere. S-a trimis din nou după elixirul lui Raleigh, dar de data aceasta chinina nu și-a făcut efectul. În cele din urmă, Henric a murit în 6 noiembrie 1612. Iacob era înnebunit și după moartea fiului său a avut o relație cu cel puțin un bărbat mai tânăr.

Carol cel gângav devenise acum moștenitorul lui Iacob. El și-a revenit după copilăria bolnăvicioasă, dar se pare că era incapabil sau nu era dispus să urmeze sfaturile subtile pe care Iacob i le dăduse lui Henric. Este tentant să sugerăm că bolnăviciosul Carol trebuia să dovedească faptul că era puternic tocmai pentru că fusese un băiat pirpiriu, nu putea să vorbească clar și era victima tachinării permanente a celuilalt frate. Iacob nu a elaborat niciodată o a doua versiune a Basilikon-ului, dedicată celui de-al doilea fiu al său, Carol.

Moartea lui Iacob I, în 1625, a marcat sfârșitul unei perioade mai lungi de un secol în care regii și reginele Angliei fuseseră hotărâți să aibă copii cu o educație aleasă. Vlăstarele lor erau intelectuali de excepție și chiar au creat unele lucrări serioase – atacul lui Henric al VIII-lea la adresa lui Luther, cele două cărți teologice ale Catherinei Parr, traducerile Elisabetei și cele patru opuscule scrise de Iacob I. Lucrarea sa True Law of Free Monarchies (Adevărata lege a monarhiilor libere) nu este chiar o afirmare a dreptului divin al regilor, așa cum au presupus mulți istorici – regele avea îndatoriri față de Dumnezeu, dar și față de popor. Faptul că Dumnezeu l-a uns rege nu însemna că el putea să ignore problemele de justiție și de moralitate; era un contract tripartit între domnitor, cei conduși și Dumnezeu.

Carol I – regele care a cerut prea mult de la fiul său

Carol I nu pare să fi înțeles subtilitățile tatălui său; după o încercare dezastruoasă de a se căsători cu o prințesă spaniolă, el s-a căsătorit cu Henrietta, sora regelui francez Ludovic al XIII-lea, în 1628. Ea avea 15 ani, fiind cu zece ani mai tânără decât Carol. Primul lor fiu a murit când avea doar o zi. Henrietta a spus că avea de gând să uite pierderea, în timp ce mama sa dădea vina pe moașă. Dar regina a rămas din nou însărcinată și, de data asta, mama ei, Maria de Medici, a cerut o moașă franțuzoaică și un „scaun folositor" pentru a se asigura că totul va merge bine (ea a mai insistat și ca draperiile din jurul patului regal să fie de un verde liniștitor).

În 29 mai 1630, pe la ora 4 dimineața, Henrietta a intrat în travaliu și opt ore mai târziu a adus pe lume un băiat mare și sănătos. Carol I a fost atât de încântat încât i-a dat moașei 1.000 de lire – pe atunci o sumă cu adevărat fabuloasă. Copilașul a fost numit Carol, după tată, dar a fost crescut mult timp de protestanta contesă de Dorset, ca să nu devină catolic. Tânărul Carol și-a învățat bine lecția, după cum ne dezvăluie un incident extraordinar.

Pe la 1639, când relațiile dintre Carol și Parlament erau pe punctul de a se rupe, prințul de Wales, în vârstă de 9 ani, a fost pus să asiste la șapte săptămâni de dezbateri în Parlament. Băiatul ședea în Camera Lorzilor lângă tronul gol. Carol a spus că nu va asista la aceste dezbateri, apoi s-a răzgândit, dar era prezent incognito. El avea o cabină specială și stătea în ea, uneori cu regina și alteori cu fiica sa, Maria. Încăperea în care se reuneau membrii Parlamentului nu era prea mare și astfel ideea că regele se putea ascunde în cabină fără ca ei să își dea seama că este prin preajmă părea absurdă. Comportamentul bizar al tatălui său trebuie să-i fi convins pe mulți că regele nu era potrivit să domnească.

Cam după un an, regele i-a mai făcut o solicitare fiului său, una și mai ciudată. Thomas Wentworth, conte de Strafford, era ministrul cel mai capabil. Când el a convocat un nou Parlament în noiembrie 1640, Camera Comunelor l-a pus sub acuzare pe arhiepiscopul de Canterbury și a început să ceară capul lui Stafford. John Pym, care era renumit pentru refuzul lui de a plăti impozitul pentru construirea vaselor de război, îl detesta pe Strafford. În 22 martie 1641, Strafford a fost judecat pentru înaltă trădare, dar procesul a eșuat din lipsă de probe. Pym a apelat la tactica folosită împotriva lui

Thomas Seymour. El a înaintat o rezoluție, Bill of Attainder, care afirma pur și simplu că Strafford era vinovat și trebuia executat. Ca orice altă lege, avea nevoie de aprobarea regală. Carol i-a promis lui Strafford că nu va semna. În 21 aprilie, Comunele au votat legea cu o majoritate zdrobitoare, de 204 la 59, și a votat-o și Camera Lorzilor.

Carol credea că îl poate salva pe Strafford de la execuție chiar în ultima clipă, dar nu a avut curajul de a refuza aprobarea regală, astfel că a semnat legea în noaptea în care Parlamentul a adoptat-o. Trebuie să fi urmat o scenă despre care, din păcate, nu avem relatări. Carol și-a convocat fiul și i-a spus că se bazează pe el ca să dea o lovitură politică remarcabilă: băiatul urma să convingă Parlamentul să-l cruțe pe Strafford. În dimineața următoare, prințul de Wales a participat la ședința din Camera Lorzilor pentru a-și citi mesajul disperat. De data aceasta, tatăl său nu se mai ascundea în cabina ridicolă ca să-și audă fiul implorându-i pe lorzi. Acum că Strafford fusese condamnat, oare Parlamentul nu se va mulțumi doar cu ținerea lui în închisoare pentru „a se împlini cursul firesc al vieții sale“? Dacă Parlamentul încuviința asta, i-ar fi oferit Majestății Sale „o mulțumire imposibil de descris“. Băiatul a citit mesajul, fără îndoială mai elocvent decât ar fi făcut-o tatăl său gângav, dar nu a existat nicio amânare a pedepsei și în ziua următoare Strafford a fost executat.

Probabil ca urmare a vederii prințului de Wales atât de des în Cameră, Parlamentul a încercat să intervină în educația lui. Membrii Camerei Comunelor voiau să se asigure că prințul, având mama catolică, primea o educație protestantă adecvată, iar unul dintre cei mai importanți dușmani ai regelui, John Hampden, a sugerat ca el să fie numit preceptor. Regele a refuzat, făcând în acest fel o mișcare politică necugetată.

Disputa dintre rege și Parlament s-a amplificat și Carol a fost forțat în cele din urmă să părăsească Londra, iar după două sau trei zile a fost înălțat drapelul regal la Nottingham, în 22 august 1642. Amândouă părțile au început să adune armate. Războiul civil care a urmat i-a adus foarte aproape pe prințul de Wales, fratele său mai mic, Iacob, și pe tatăl lor. Henric al VII-lea, Henric al VIII-lea, Maria, Elisabeta și Iacob I nu își luaseră copiii

cu ei în luptă. Fiul lui Carol I a trebuit să se maturizeze mai repede decât o făcuse orice alt monarh britanic din ultimele secole.

Regele și-a luat ambii fii în bătălia de la Edgehill din 1642. Trei ani mai târziu, când avea numai 14 ani, Carol a fost numit comandant al forțelor din Ținutul de Vest. Adolescentul nu deținea comanda, dar a luat parte la unele bătălii. El a petrecut trei ani în campanie cu tatăl său, împărțind câteva succese, dar mai multe eșecuri, deoarece Cromwell avea generali mai buni, mai mulți bani și mai multe resurse. În primăvara anului 1646 regele pierdea războiul și a hotărât ca fiii săi să părăsească Anglia pentru siguranța relativă din Franța, la fel cum făcuse Henric Tudor cu 170 de ani mai devreme.

Adolescentul Carol s-a îndreptat mai întâi spre insulele Scilly, unde el și mica sa curte au locuit într-un castel prin al cărui acoperiș curgea apă. Apoi au navigat spre insula Jersey, unde șederea a fost mai confortabilă. În cele din urmă, Carol a ajuns în Franța, unde mama sa trăia deja în exil și vărul ei primar în vârstă de 8 ani, Ludovic al XIV-lea, era rege necontestat.

În timp ce Cromwell și Parlamentul controlau Anglia, situația din Scoția era mai confuză. Scoțienii voiau să îl sprijini pe regele Carol deoarece tatăl său, Iacob, fusese și regele Scoției. Totuși, ei au insistat ca regele Carol I să accepte câteva condiții dure. Războiul Civil dezlănțuise un val de predicatori, profeți și oameni ai Domnului, care se certau în legătură cu probleme teologice importante, de exemplu, dacă Hristos posedase sau nu propriile sale haine. Cel mai puternic grup din Scoția era constituit din adepții Covenantului, care se angajaseră să păstreze doctrina prezbiteriană. În 1640, Parlamentul scoțian a adoptat Covenantul și adepții săi au devenit, efectiv, cei care conduceau Scoția.

Parlamentul Scoției era profund suspicios în legătură cu Parlamentul englez, astfel că regele Carol I a fugit la Edinburgh. El credea, ca și în alte ocazii, că poate să controleze evenimentele, dar scoțienii au insistat ca mai întâi el să accepte Covenantul. Regele a refuzat și, în cele din urmă, scoțienii și-au pierdut răbdarea. L-au dat pe mâna reprezentanților Parlamentului englez la începutul anului 1647.

Fiii lui Carol erau în siguranță în Europa, dar nimeni nu era dispus să îi ajute prea mult – băieții chiar avuseseră greutăți în adunarea banilor pentru a supraviețui. După ce a plecat din Paris, Carol s-a mutat la Haga, unde sora și cumnatul lui, William al II-lea, prințul de Orania, puteau să sprijine cauza regalistă, dar și ei au făcut prea puțin.

Carol era mai loial decât mulți prinți de Wales – își dorea cu disperare să știe ce se întâmplă cu tatăl său. El i-a scris generalului Fairfax, care conducea efectiv împreună cu Cromwell, că: „Nu avem nicio sursă de informații referitore la sănătatea și condiția curentă a regelui, tatăl nostru." Ei se bazau pe „gazetele obișnuite" care ajungeau în Olanda. Carol i-a spus lui Fairfax că trimisese un slujitor care să-i prezinte umilul său omagiu Majestății Sale regele, dar Parlamentul îl împiedicase să-l vadă pe rege. Carol avea motive să creadă că tatăl său fusese mutat de pe Insula Wight, „cu intenția de a se lua măsuri mai drastice împotriva lui, de a i se lua demnitatea regală dăruită lui de însuși Dumnezeu sau chiar de a i se lua viața. Numai gândul la acest lucru părea atât de oribil și de incredibil". Carol știa că tatăl său este la discreția lui Fairfax și l-a implorat să se gândească „la alegerea pe care o faceți".

Unii istorici pretind că prințul Carol a atașat scrisorii o bucată de hârtie nescrisă pe care Parlamentul putea să scrie condițiile pentru eliberarea regelui, dar, în biografia ei despre regele Carol al II-lea, Antonia Fraser pretinde că este doar un mit. Oricare ar fi adevărul, Carol a subliniat că Parlamentul putea face cereri importante atâta timp cât tatăl său era teafăr.

Apoi Cromwell l-a ademenit pe tânăr și i-a oferit lui Carol tronul tatălui, dacă era de acord cu prevederile constituționale privind protecția pe care regele refuzase deja să o accepte. Dar Carol nu și-a permis să fie momit. După unele analize minuțioase ale Parlamentului, regele a fost pus sub acuzare.

Perspectiva procesului a provocat multe reacții în rândul curților europene: nu era nicio îndoială că regele Carol I va fi găsit vinovat, dar fiul său încă mai spera că el va scăpa de eșafod. Fiicelor lui Carol I li s-a îngăduit să-și

vadă tatăl cu o zi înainte de a fi decapitat, în 1649. Regele le-a sărutat și le-a spus să-și păstreze demnitatea specifică Stuarților. Însă Cromwell nu le-a permis să trimită o scrisoare fratelui lor. Prințul de Wales a aflat că tatăl său fusese decapitat în timp ce juca tenis. Unul dintre curtenii lui a citit groaznica veste într-un ziar și s-a grăbit să-l informeze pe prinț. Carol a fost distrus – băiatul care nu reușise să îl salveze pe Strafford nu a reușit să-și salveze nici propriul tată. Biografiile au tendința de a trece în grabă peste trauma sa și peste încercările lui Carol de a-și consola mama și surorile vitrege. La vârsta de 18 ani, Carol era capul unei familii ce își pierduse puterea, poziția și toate sursele de venit.

Când Carol I a fost executat, The Act of Union (Legea unirii), care reunise coroanele Angliei și Scoției, încă mai era valabil. Adepții Covenantului erau radicali din punct de vedere politic, însă ei mai credeau și în Biblie, iar Vechiul Testament este în mare parte istoria regilor Israelului. Parlamentul Scoției era dispus să-i permită lui Carol să ia tronul Scoției atât timp cât făcea ceea ce tatăl său refuzase și semna Covenantul. De îndată ce Carol a ajuns în Scoția, în 23 iunie 1650, și-a dat acordul, chiar dacă nu-i plăceau doctrinele Covenantului și nici mulți dintre covenanți. El văzuse care era pericolul reprezentat de sfidarea încăpățânată a tatălui său.

Carol a fost încoronat rege al Scoției în 1 ianuarie 1651, dar Cromwell nu avea de gând să îngăduie extinderea amenințării din nord. El l-a învins pe Carol în bătălia de la Worcester, din septembrie 1651. Tatăl său fiind mort și moștenirea pierdută, Carol a fost forțat să se retragă din nou.

Cromwell oferea o recompensă de 1.000 lire sterline pentru capul lui Carol și avertizase că oricine îl ajuta va fi vinovat de înaltă trădare și condamnat la moarte. Afișe cu aceste informații au împânzit toată Anglia. Carol devenise un bărbat foarte înalt, ceea ce făcea dificilă deghizarea lui. Cu toate acestea, a reușit să ajungă în Normandia. A fost începutul celor nouă ani de exil.

În timp ce Carol tot aștepta și aștepta, fără prea mulți bani și fără prea multe speranțe, Cromwell a invadat Irlanda, s-a luptat cu olandezii (în caz că William de Orania era tentat să îl ajute pe Carol) și chiar trimisese flota în Indiile de Vest ca să reamintească lumii cât de puternic era

Commonwealth-ul; însuși cuvântul „Commonwealth“ constituia, desigur, o provocare pentru orice regalitate. Pe măsură ce lucrurile s-au mai liniștit, însă, regii Europei nu și-au trădau doar propria clasă, cum ar spune istoricii marxiști, ci și propria familie. Francezii erau cu precădere perfizi.

Henrietta nu numai că nu și-a ajutat fiul, dar a îngreunat situația deoarece i-a permis consilierului ei religios să îl încurajeze pe unul dintre frații lui Carol, Henric, ducele de Gloucester, să devină catolic. În noiembrie 1654, Carol i-a scris mamei sale, rugând-o să pună interesele fiului ei înaintea credinței sale: „Trebuie să concluzionez că dacă Majestatea Sa încearcă să schimbe religia fratelui meu, atunci Majestatea Sa nu speră sau nu dorește întoarcerea mea în Anglia.“ Dacă mama sa „manifesta vreo bunăvoință față de el“, ea nu ar mai trebui să insiste, fiindcă nimeni în Anglia nu ar fi crezut că el nu și-a iertat fratele pentru abadonarea credinței protestante. Asta era o nebunie într-un moment în care el avea nevoie de cât mai mult sprijin în Anglia. Carol a invocat chiar amintirea tatălui său, care, pretindea el, îi spusese să nu își schimbe niciodată religia. Cu toate acestea, Henrietta era interesată mai mult de sufletul ei decât de fiul său.

Lordul protector și fiul său

Noua Constituție i-a dat lui Cromwell dreptul de a numi un succesor și s-a îndreptat spre cel de-al treilea fiu al său, Richard Cromwell, chiar dacă acesta îl dezamăgise când era tânăr. Până la 30 de ani, marile realizări ale lui Richard au fost de a se căsători cu o fată bogată de la țară și de a fi numit judecător de pace în comitatul Hampshire. Cromwell avea așteptări mari și, ca mulți părinți, era dezamăgit. El îi scria cu cruzime socrului lui Richard: „Aș fi dorit să îl intereseze și să înțeleagă comerțul, să citească puțină istorie, să învețe matematică și cosmografie: acestea sunt bune, cu supunere față de Dumnezeu. Sunt mai bune decât trândăvia sau plăcerile lumești. Acestea li se potrivesc slujbașilor în serviciul public, pentru care a fost făcut bărbatul.“

Fiului leneș nu i s-a permis să ocupe un loc în Parlament până în 1654, dar ulterior atitudinea tatălui său s-a schimbat și Cromwell s-a asigurat că Richard va reprezenta Universitatea Cambridge în Parlament, deși nu fusese niciodată student acolo. Apoi Cromwell l-a implicat pe Richard în guvernarea țării. În iulie, fiul său a fost numit cancelar al Universității Oxford, deși nici acolo nu studiase. Richard a fost promovat din nou în decembrie, devenind membru al puternicului Consiliu de Stat. Nouă luni mai târziu, când tatăl său a murit, în 3 septembrie 1658, Richard a fost informat că urma să-i succeadă.

Când a auzit veste morții lui Cromwell, Carol a fost prudent. Următoarele 18 luni au fost un joc de-a șoarecele și pisica între fiul unui dictator strălucit și un rege detronat. În mod ironic, Cromwell ar fi fost mai mândru de fiul său decât ar fi fost Carol de al său: Carol era mai dornic de compromis decât fusese tatăl pe care îl iubise.

Proaspătul Lord Protector se confrunta cu două probleme – țara avea datorii de 2 milioane de lire și armata îi punea autoritatea la îndoială, deoarece Richard nu luptase nici măcar în vreo încleștare minoră din Războiul Civil. Pe plan politic, însă, Richard era destul de abil. El a numit un nou Parlament, care era divizat între presbiterieni moderați, cripto-regaliști și câțiva republicani hotărâți. Richard gestiona aceste neînțelegeri destul de bine, dar armata s-a dovedit prea puțin flexibilă. În aprilie 1659, Consiliul General al Armatei s-a întrunit pentru a cere taxe mai mari pentru ceea ce militarii își doresc mereu: mai mulți oameni și mai mult echipament. Ei au trimis o petiție noului Lord Protector, care a trimis-o mai departe în Parlament, iar acesta a refuzat să se lase intimidat. Ca răspuns, Camera Comunelor a interzis atunci toate întrunirile ofițerilor, dacă nu aveau permisiunea Parlamentului și a Lordului Protector. Parlamentul și-a încununat sfidarea adoptând o rezoluție conform căreia toți ofițerii trebuia să susțină sub jurământ că nu vor folosi forța pentru a submina pozița Parlamentului. Reprezentanții armatei au fost revoltați și i-au cerut lui Richard să dizolve Parlamentul.

Richard a refuzat, astfel că, pentru a arăta cine controla țara cu adevărat, generalii au înconjurat palatul St. James. El a cedat si a dizolvat

Parlamentul. Nu au fost alegeri noi, ci membrii supraviețuitori ai „Parlamentului Lung“ au fost convocați din nou la Westminster; atât de mulți muriseră, încât supraviețuitorii au fost porecliți „Rămășița de Parlament“ (The Rump Parliament). Ședintele au reînceput în 7 mai 1659.

Pe măsură ce criza se agrava, ambasadorul francez l-a abordat pe Richard cu o propunere fenomenală, dat fiind faptul că Franța era monarhie; Franța urma să asigure trupele care să lupte cu armata, de partea Parlamentului. Regele Franței, Ludovic al XIV-lea, nu era afectat de faptul că, întâmplător, Carol era vărul său. Probabil din prostie, Richard a refuzat oferta franceză. În 25 mai, după ce membrii „Rămășiței de Parlament“ au fost de acord să îi plătească datoriile și să-i acorde o pensie, el a abdicat. Richard nu a fost niciodată detronat sau arestat formal, ci pur și simplu i s-a permis să dispară. Desigur, regaliștii s-au bucurat de căderea lui și el a devenit ținta a numeroase satire care l-au poreclit „Tumble Down Dick“ sau „Queen Dick“.

Aflat în Olanda, lui Carol au început să i se facă diverse propuneri. Aici există o paralelă cu Elisabeta I: Carol avusese o copilărie traumatizantă, ca și Elisabeta cu un secol mai devreme. El dorea răzbunare deoarece își iubea tatăl dar, la fel ca Elisabeta, era foarte inteligent și înțelesese necesitatea iertării. Prin Declarația de la Breda, Carol promisese o amnistie generală pentru crimele comise în timpul Războiului Civil și Protectoratului pentru cei care îl recunoșteau acum ca rege legitim. În 3 mai 1660, Parlamentul a adoptat o rezoluție potrivit căreia „guvernarea trebuie să se facă de către rege, lorzi și Camera Comunelor“. Carol a fost invitat să se întoarcă și, în 8 mai, a fost proclamat rege.

Relativ puțini dintre aliații lui Cromwell au fost pedepsiți, dar Carol i-a urmărit pe toți aceia care i-au condamnat tatăl la moarte. În cazul celor doi republicani care nu s-au căit și al altor două persoane, au fost interzise accesul în Parlament sau deținerea vreunei funcții publice. Nimeni nu a fost executat. Între timp, Richard Cromwell a avut bunul simț de a dispărea.

Există unele paralele minunate între destinul lui Richard Cromwell și cel al lui Carol: amândoi au fost nevoiți să fie întreprinzători, prefăcuți și să pară că nu își sprijină tații pentru a rămâne în viață. După iulie 1660, Richard a

călătorit în Europa folosind pseudonime, deși există puține dovezi că el era vânat cu adevărat. Odată, el a fost invitat să cineze cu prințul de Conti, care nu îi cunoștea adevărata identitate și care a făcut remarca: „Ei, bine, acel Oliver, deși a fost trădător și ticălos, a fost un bărbat curajos, a avut părți bune, mult curaj, și a fost vrednic să conducă; dar acel Richard, filfizon și laș, a fost cu siguranță cel mai josnic individ din lume; ce s-o fi ales de prostul ăla?“ Richard a replicat : „El a fost trădat de aceia în care avea încredere și care erau foarte îndatorați tatălui său.“ În dimineața următoare, Richard a părăsit casa contelui și nu s-a întors în Anglia timp de 20 de ani după Restaurație.

„Șase duci bastarzi supraviețuiesc domniei sale înzorzonate“. Daniel Defoe despre Carol al II-lea

Carol a învățat din eșecurile tatălui său că, odată ce ajungea rege, trebuia să se bucure de genul de popularitate de care fugise întotdeauna Carol I. Henrietta dăduse naștere mai multor copii sănătoși, însă fiul ei a fost ghinionist – și țara a plătit pentru asta. Carol s-a căsătorit cu Caterina de Braganza, dar nu au avut copii, cu toate că el a avut 12 copii de la 7 amante. Prințesa Diana ar fi putut include în propria sa genealogie doi dintre fiii nelegitimi ai lui Carol: Henry Fitzroy, pe care Carol l-a făcut duce de Grafton, și Charles Lennox, care a devenit primul duce de Richmond. Regele pare să fi fost foarte mândru de copiii săi. Registrele regale menționează deseori sume pentru leagăne, moriști și alte jucării. El era mândru și de fiul pe care îl avusese de la Nell Gwyn. În aprilie 1684, lui lady Mary Tudor (fiica lui Carol cu Moll Davis) i s-au dat bani pentru cameristă, spălătoreasă, paj și valet. Regele a plătit chiar și nunțile tuturor acestor copii. Poetul Andrew Marvell a exprimat situația într-un mod minunat:

Domnișoarele își ocupă locul, toate avansează spre a fi ducese

Cu mare fast ca reginele, în caleștile lor de șase cai trase;

Bastarzii ajung duci, conți, viconți și lorzi

Cu toate titlurile și onorurile ce trebuie să le-acorzi.

Carol s-a înțeles bine și cu fiicele sale, mai ales cu Charlotte. El îi trimitea bilețele, semnând ca tată iubitor și grijuliu. Există un tablou cu ea gâdilând capul chel al tatălui în timp ce acesta moțăia după prânz, gest de care el era încântat.

Se presupune că mai mult de jumătate dintre membrii ereditari din Camera Lorzilor își pot trasa genealogia până la fericitul și promiscuul Carol al II-lea.

Fratele lui Carol, Iacob, a fost mai fertil în căsnicie. Fiica lui cea mai mare, Maria, s-a născut în 30 aprilie 1662 și i s-a dat numele după Maria, regina scoțienilor. Anne Hyde, soția lui Iacob, a mai născut încă 7 copii, însă numai Maria și Ana, sora ei mai mică, au supraviețuit. Maria era a treia pe linia succesiunii la tron, iar Ana a patra.

Spre disperarea mamei sale, Henrietta, Carol a poruncit ca nepoatele sale să fie crescute în religia protestantă. Ele au fost mutate la Palatul Richmond, unde erau crescute de lady Frances Villiers, și făceau doar câteva vizite ocazionale pentru a-și vedea părinții. Căsătoria dintre Iacob și lady Anne Hyde nu a fost niciodată una ușoară și a devenit tot mai nefericită, deoarece Iacob a avut cel puțin tot atâtea amante ca și fratele său. Cu toate că era un soț rău, Iacob părea, după cum scria Samuel Pepys, să fie un tată devotat. Anne Hyde, distrusă de infidelitățile soțului ei, a murit în 31 martie 1671.

Doi ani mai târziu Iacob s-a recăsătorit. El a încercat să își încânte fiicele pentru a o accepta pe cea de-a doua soție a sa, Maria de Modena. „V-am adus o nouă tovarășă de joacă“, i-a scris el fiicei mai mari, Maria. Ea avea

11 ani, în timp ce mama sa vitregă avea doar cu 4 ani mai mult. Diferența de vârstă conta mult mai puțin decât faptul că tatăl ei se căsătorise cu o catolică și, încă mai rău, cu una care dorise să fie călugăriță. Maria de Modena fusese convinsă de către preoții ei să se mărite cu Iacob pentru a face ca Anglia să revină la Biserica Catolică. Pentru ambele fiice ale sale, Iacob era acum un renegat.

Fiica cea mai mare a lui Iacob, Maria, începuse să se poarte foarte ciudat: ea îi trimitea scrisori pasionale unei fete mai mari, Frances Apsley; scrisorile erau transmise de un profesor de desen, care, întâmplător, era pitic, parcă pentru a adăuga o notă barocă. Corespondența a durat 17 ani. Maria i se adresa lui Frances în mod obișnuit cu „dragă soțule“. Cu multă vorbărie fără rost, dar pline de afecțiune, ele sunau ca niște scrisori de dragoste; erau o fantezie, dar fanteziile pot ascunde simțăminte adevărate, în special atunci când o fată i se adresează unei alte fete cu apelativul „soț“.

„Nu aveți niciun motiv să mă provocați cu răutăți despre soțul meu“, scria Maria demult, după ce ea și Frances avuseseră o ciondăneală. „Aș fi foarte josnică să mă port așa cu cel de la care am primit atât de multă bunăvoință. Clorin este atât de aservită Aureliei, încât ea va fi de-a pururi soția ta ascultătoare.“ În această fantezie, Maria se supranumea Clorin și Frances, Aurelia.

Din nou, ne vine în minte Freud. Adolescent fiind, el și prietenul său Edward Silberstein își scriseseră epistole unul altuia, ca și cum ar fi fost câini ce trăiau la Universitatea din Sevilia. Unii biografi au sugerat că această corespondență constituia primul indiciu că Freud avusese înclinații homosexuale. Scrisorile pasionale dintre Clorin și Aurelia sugerează, de asemenea, unele sentimente homoerotice între Maria și Frances, deși se poate ca ele să nu fi fost conștiente de acestea.

Următorul moment crucial in istoria familiei a fost când Maria avea 15 ani și s-a logodit cu vărul ei, stadtholderul protestant al Olandei, William de Orania. Carol al II-lea a făcut presiuni asupra fratelui său ca să fie de acord cu căsătoria, care, spera el, avea să-l facă pe Iacob mai popular printre

protestanți. Dar Maria nu era încântată. Când tatăl ei i-a spus că trebuia să se mărite cu William, „ea plânse toată după-amiaza și toată ziua următoare“. Deși extrem de rece cu viitorul ei soț, când William a venit la Londra pentru o lună, Mariei nu i s-a dat de ales. De îndată ce s-au căsătorit, William și-a luat soția reticentă în Olanda – și, în mod miraculos, totul s-a schimbat. Ei au petrecut două săptămâni mai mult sau mai puțin singuri într-un orășel olandez. De atunci înainte Maria a fost o soție devotată. Este posibil ca William să-i fi prezentat plăcerile fizice ale mariajului.

Până în 1684, soția lui Iacob al II-lea, Maria de Modena, rămăsese însărcinată de mai multe ori, dar numai doi copilași au trăit ceva timp: Isabella, care a supraviețuit aproape cinci ani înainte de a muri de febră, și un băiețel, care a fost botezat Carol pentru a-i face pe plac regelui. Copilul a făcut variolă când avea doar cinci săptămâni și a murit în câteva zile. Totuși, chinurile Mariei păleau în comparație cu cele ale fiicelor sale vitrege.

Căsătoria surorii Mariei, Ana, cu prințul protestant George al Danemarcei a fost și ea aranjată de Carol al II-lea și s-a dovedit a fi una puternică. Ei au fost credincioși și devotați unul altuia, deși au suportat o serie de tragedii. În câteva luni, Ana a rămas însărcinată, dar copilașul s-a născut mort. Și al doilea copil al ei s-a născut mort. În 2 iunie 1685, Ana a avut o a doua fiică, ce părea să fie sănătoasă dar, când tocmai împlinise 12 luni, ea a murit în urma unei infecții acute.

Când al patrulea copil al Anei a supraviețuit, Iacob a încercat prostește să o convingă să-și boteze fiica în rit catolic. Ana a izbucnit în lacrimi. „Biserica Romei este păcătoasă și periculoasă“ îi scria surorii ei, „ceremoniile lor nefiind – cea mai mare parte a lor – nimic altceva decât idolatrie banală“.

Când Carol al II-lea a murit, în 1685, Iacob a devenit rege. Diferendele dintre el și fiicele sale au căpătat o importanță politică uriașă. El știa că nu poate transforma Anglia într-o țară catolică, astfel că și-a fixat un obiectiv mult mai modest – să oprească discriminarea împotriva catolicilor. Ca

rezultat al ambițiilor sale religioase, el i-a acordat puțină atenție Anei, care a dat naștere celei de-a treia fiice în mai 1686 (acel copil a murit și el de mic). Un tată rezonabil și-ar fi dat seama că fiica sa avea nevoie de ajutor. Sora ei era în Olanda, iar Iacob era obsedat să facă din Anglia o țară în care, cel puțin, catolicii să poată să trăiască.

În aprilie 1688, Iacob a emis Declarația de Indulgență, care le permitea catolicilor să se roage potrivit ritualurilor proprii. El a ordonat ca această Declarație să fie citită în fiecare biserică din țară, dar șapte episcopi au avut obiecții, inclusiv arhiepiscopul de Canterbury. Iacob a renunțat la orice pretenție de toleranță; el a ordonat ca episcopii să fie arestați și judecați pentru insubordonare calomnioasă.

Și nouă ne-a fost dăruit un copil – posibil într-un încălzitor

Iacob era căsătorit de 14 ani cu Maria de Modena când a devenit rege. Ea avea 29 de ani, iar el 52. Maria a făcut un lucru curios: ea a călătorit cu fiica ei vitregă, Ana, la Tunbridge Wells pentru o cură cu apă. Se crede că ea încerca să rămână însărcinată, dar nu se întâmpla nimic. Doi ani mai târziu, Maria s-a hotărât să viziteze cealaltă stațiune regală, Bath. Ea credea că apele termale o ajutaseră să îl conceapă pe fiul ei, Carol, în 1677. Cel mai de încredere medic al reginei, dr. Waldegrave, considera călătoria la Bath o idee excelentă. În 16 august, regele i s-a alăturat soției acolo și a stat cinci zile. El a plecat apoi în Țara Galilor, oprindu-se la renumita Fântână a Sfintei Winifred, ca să se roage pentru un fiu. În zilele noastre, Fântâna are un magazin care vinde apă sfințită, precum și ceea ce un fost călugăr și o fostă călugăriță (amândoi prietenii mei) descriu ca fiind „kitschuri catolice".

În timp ce soțul ei se ruga la Fântână, regina se îmbăia la Cross Bath, unde fusese ridicată o cruce în amintirea fiului ei, Carol. Îmbăierea era un mare spectacol public: regina purta un veșmânt galben de pânză aspră cu mâneci

largi, pentru ca nimeni să nu poată ghici forma corpului ei. Totuși, vacanța s-a transformat în spectacol: ori de câte ori ea își băga o parte a regalului său corp în apă, orchestra italiană, veșnic prezentă, începea să cânte.

La începutul anului 1687, Ana avea din nou nevoie de familia ei și Iacob ar fi trebuit să o consoleze. Ea a pierdut o sarcină și, câteva zile mai târziu, soțul ei a făcut varicelă. Cele două fiice tinere au fost infectate și au murit, dar tatăl lor a supraviețuit. George și Ana „suportaseră [decesele] foarte greu... Uneori plângeau, uneori jeleau în cuvinte; apoi ședeau în tăcere, ținându-se de mână; el bolnav în pat, iar ea îngrijindu-l cu o atenție greu de imaginat“, scria Rachel Wriothesley, fiică a contelui de Southampton, unul dintre miniștrii lui Carol al II-lea.

În aceste circumstanțe, regele trebuia să aibă mult tact când și-a informat fiicele că soția sa aștepta încă un copil, dar se pare că se aștepta ca ele pur și simplu să se bucure pentru el. Insensibil, părea să fi uitat că ambele fiice sufereau din cauza morților succesive ale propriilor copii. Până în 1688, ele trecuseră prin aproape treizeci de sarcini și niciuna dintre surori nu avea un copil care să fi supraviețuit. Acum, o femeie mai în vârstă, care era suficient de norocoasă să aibă o fiică încă în viață, putea să dea naștere unui băiat. Un fiu al lui Iacob al II-lea nu numai că ar fi ajuns pe tron înaintea surorilor sale, dar ar fi încercat să facă regatul din nou catolic. Precedenta încercare, din timpul domniei Mariei Tudor, nu a fost una fericită.

Cu trei luni înainte de a se naște copilul reginei, Ana i-a scris surorii sale: „Nu pot să mă abțin să observ că burta reginei este cam suspectă. E adevărat că este foarte mare, dar ea [regina] arată mai bine ca niciodată, ceea ce este neobișnuit pentru oamenii care sunt plecați departe, deoarece în cea mai mare parte a timpului ei arată foarte bolnavi.“ În cartea sa despre reginele Angliei, Agnes Strickland recunoaște că a fost surprinsă că surorile nu au insistat să stea cu regina pentru a fi sigure că ea purta cu adevărat un copil (de fapt, Ana fusese la Bath). Strickland concluzionează că Ana a plecat din Londra deoarece regina „îi dăduse dovezi incontestabile că era pe cale să devină mamă și Ana a dorit să nu fie martoră la nașterea unui frate ale cărui drepturi ea intenționa să le conteste.

Puține sarcini au constituit subiectul unui scandal atât de mare și atâtor speculații ca aceea a Mariei de Modena. Fiicele lui Iacob erau convinse că nu era o sarcină fantomă, ci una frauduloasă. În schimb, Iacob simțea că trebuie să dovedească faptul că soția sa născuse cu adevărat.

Curând după ce au început durerile nașterii, regina a fost ajutată de moașa sa – Judith Wilkes – și de o asistentă; alături era doamna Dawson, care fusese convocată de la biserică întrucât era Duminica Sfintei Treimi. Doamna Dawson făcea parte din suita reginei și era protestantă, așa că se presupunea că este un martor impecabil. Regina părea cam abătută și stătea pe un taburet când doamna Dawson a ajuns în marele „dormitor". Ea a îndemnat-o pe Majestatea Sa să se întoarcă în pat – se pare că patul era cald deoarece cuplul regal petrecuse noaptea împreună.

Niciuna dintre fiicele lui Iacob nu era prezentă atunci când pe regină au apucat-o durerile. Totuși, de la început, Maria era sigură că fratele ei vitreg era „ipotetic". Acesta este, desigur, un exemplu perfect de rivalitate fraternă: să crezi că fratele sau sora ta este o ficțiune și că nu există cu adevărat. Faptul că surorile erau absente în urma propriei decizii nu le împiedica să sugereze că bebelușul fusese cumva strecurat pe furiș în dormitorul regal. Protestanții s-au folosit de un incident petrecut la ora 8.15 dimineața, când o servitoare – fără îndoială, o papistașă – a fost instruită să aducă un încălzitor[3] pentru patul reginei.

În următoarea oră, tot mai mulți oameni – bărbați, dar și femei – s-au îngrămădit în dormitor. Audiența îi includea pe contesa de Sunderland, Lordul Cancelar, aproape întregul Consiliu de Coroană și Caterina de Braganza, văduva lui Carol al II-lea. Au fost anunțați 42 de martori, dar se aflau acolo și mulți paji, servitori și preoți. Dacă ar exista o înregistrare în Cartea Recordurilor pentru cei mai mulți oameni prezenți la o naștere, nașterea la care Maria de Modena a fost în prim-plan ar reprezenta cu siguranță o candidată serioasă.

La ora 8.15 dimineața, sosi încălzitorul.

Pe la ora 10 dimineața travaliul reginei se apropia de final. „Mor, vai, mă omori, mă omori!" striga ea.

Moașa, doamna Wilkes, o încurajă pe regină să împingă și, după a treia împingere, copilul s-a născut.

„Nu aud copilul plângând“, observă regina cu teamă, dar chiar în acel moment copilul începu să plângă.

Madame de Labadie, una dintre doamnele de onoare, luă pruncul de la doamna Wilkes și tocmai îl ducea într-o altă încăpere când regele o opri. Iacob al II-lea chemă Consiliul Privat ca să fie martor că regina dăduse naștere unui copil.

„Ce este?“, o întrebă el pe madame de Labadie, dornic să știe dacă în sfârșit era tatăl unui băiat.

„Ce-și dorește Majestatea Sa“, răspunse ea.

Contele de Faversham își dădu seama ce însemna răspunsul și strigă patriotic hoardei din dormitor: „Faceți loc pentru prinț!“

Un Iacob în extaz îl ridică pe loc la rangul de cavaler pe doctorul reginei, Waldegrave, și îi dădu lui Judith Wilkes 500 de guinee. În 12 iunie 1688, el i-a scris Mariei că avea un frate. Desigur, surorile nefericite nu împărtășeau bucuria tatălui: ele își vedeau fratele vitreg ca pe o amenințare religioasă și politică. Ar fi fost politicos să îl felicite pe tatăl lor și pe soția lui. În schimb, Maria i-a trimis o scrisoare neobișnuită surorii ei, la câteva zile după naștere. Într-o anchetă obsesivă, ea formula 18 întrebări despre naștere, numerotându-le de la 1 la 18. Scrisoarea emana suspiciune și răutate; de asemenea, părea strigătul fiicei pentru ajutor, după ce relația cu tatăl ei se stricase pentru totdeauna.

Prima întrebare a Mariei era: „I-a cerut regina vreuneia dintre doamnele ei să îi simtă pântecul, din moment ce a crezut că nu va da naștere la termen?“

Ana a răspuns că ea nu auzise pe nimeni spunând că ar fi simțit copilul mișcându-se, deși doamna Dawson a spus că ea îl simțise mișcându-se.

Apoi, Maria a întrebat: „Laptele a fost văzut la sânul reginei de mai multe persoane?" Ana a răspuns că ea nu văzuse deloc lapte, dar, din nou, doamna Dawson a spus că ea „îl văzuse pe bluza reginei și că începuse să-i curgă la același moment ca și ei, când născuse copiii."

Următoarea întrebare necesită unele cunoștințe despre doctoriile secolului al XVII-lea. Maria a întrebat dacă regina luase în mod public astringente sau „dacă făcuse un secret din asta?" Ana a răspuns că ea văzuse că regina luase în public ceea ce descria ca fiind „leacuri care trăgeau", un termen al cărui înțeles exact este incert.

A patra întrebare revenea la sânii reginei. Maria dorea să știe: „A fost făcută în public sau în secret operația de stoarcere a laptelui?"Ana a răspuns că o doamnă de onoare a intrat în cameră în timp ce regina își scotea hainele și aceasta era foarte supărată, „deoarece nu-i plăcea să fie văzută când își schimba hainele". Maria de Modena era oarecum rezonabilă.

Întrebarea a cincea: Maria dorea ca Ana să menționeze când intrase regina în travaliu. „Era ora 8 dimineața și s-a trimis de îndată după rege", a răspuns ea.

Maria a întrebat apoi dacă „știrea [despre travaliul reginei] fusese transmisă în secret sau lăsată să circule prin palatele Whitehall și St. James". Ana a răspuns că de îndată ce regele a aflat, a fost anunțat și Consiliul Particular – mesajul nu era secret.

„La ce oră au intrat în dormitor membrii Consiliului Particular?", a întrebat apoi Maria. Ea era în mod special interesată „dacă fusese ridicat un paravan la piciorul patului sau nu". „Nu exista niciun paravan", a răspuns Anne, și regina a născut în patul în care dormise toată noaptea și în marele dormitor, ca și în cazul ultimului ei copil.

Maria suspecta că fosta posibilă călugăriță, Maria de Modena, era de fapt cea mai bună actriță a timpului ei. „A văzut și altcineva, în afară de confidentele ei, fața reginei când ea era în travaliu și oare arăta ca o femeie în travaliu?", a întrebat ea. Întrebările suplimentare semănau cu cele pe care

le-ar putea pune un procuror: „Cine era în cameră și cât de aproape au stat ei de femeia care năștea?“

Ana a spus că draperiile erau trase și cele două laturi erau deschise. Ea a mai precizat, ca și cum ar fi fost ciudat, că regina se supărase că atâția oameni erau prezenți când năștea. Regina i-a cerut atunci regelui să-i ascundă fața cu capul și cu peruca lui, ceea ce el a făcut întocmai. Era clar că Maria de Modena nu-și mai putea controla bietul corp. Ana a adăugat că atunci când regina „era în dureri mari, regele l-a chemat de urgență pe Lordul Șambelan, care a venit în grabă în dormitor, pentru a arăta că și el era acolo; lucru pe care restul Consiliului Particular l-a făcut de asemenea“.

Întrebarea a douăsprezecea se referea la sincronizare – Maria a insistat să știe precis pentru cât timp a vorbit regele cu membrii Consiliului Particular înainte de a fi dus copilul în camera alăturată. Ana a răspuns că moașa tăiase cordonul ombilical imediat după naștere, dar că placenta nu apăruse imediat. Moașa a înmânat copilul lui Madame de Labadie; regele a oprit-o pe Madame de Labadie și le-a spus membrilor Consiliului Particular că erau martori că se născuse un copil. El le-a cerut atunci să intre în camera alăturată și să vadă dacă era băiat sau fată, „ceea ce ei au făcut cu toții“. Ana a reușit să strecoare o îndoială: deoarece „fusese declarat ce era, doar moașa lăsase de înțeles că era un fiu.“ Copilașul putea foarte bine să fie o fată ce fusese schimbată cu un băiețel care se afla acolo. Chiar și pentru teoriile conspirative, era ceva dus la extrem și acest lucru cerea ca regele să aibă gata pregătit un bebeluș de gen masculin, precum și să dețină abilitățile unui foarte bun magician.

La cererea surorii sale, Ana i-a enumerat pe toți cei prezenți, începând cu Lordul Cancelar, dar adăugând că doar regele era cu soția când „copilul a fost separat“.

Întrebarea a paisprezecea era dacă regina născuse vreodată atât de „secretos, atât de brusc și atât de puțini fiind chemați“. „Puțini“ era impropriu spus. În urma întrebării precedente a Mariei rezultase o listă cu 24 de bărbați, precum și paji și preoți ale căror nume nu erau cunoscute, și 18 femei – „Toți aceștia au stat cât de aproape au putut.“

Maria a întrebat atunci dacă a remarcat cineva că membrele copilului erau „subțirele la început“ și apoi, în mod miraculos, au înflorit, „fiind rotunde și pline“. Următoarea întrebare revenea la posibilitatea ca un băiat să fi fost înlocuit cu bebelușul reginei. „I s-a permis cuiva să vadă copilul tot timpul, și dezbrăcat, și îmbrăcat?“, dorea ea să știe.

Ana a răspuns că ea nu auzise de vreo schimbare, dar că ei au evitat să arate copilul. Un motiv posibil, mult prea cunoscut pentru ea, era că nu doreau ca oamenii să știe că pruncul era foarte bolnav. „Toți servitorii“, preciza ea, „erau papistași, așa că vor ascunde totul.“

Apoi Maria a întrebat: „Regina este mândră de el?“ Aici, Ana dădea câteva speranțe, deoarece regina cinase la palat la scurt timp după naștere și „i s-a spus că pruncul era foarte bolnav de slăbiciune și chiar așa și arăta“ (slăbiciunea era de la intestine, probabil). Însă regina a venit nepăsătoare, după ce și-a spus rugăciunea și s-a așezat pentru a mânca, fără să-și vadă copilașul. După aceea, ea „a jucat cărți și nu s-a dus la copilaș până ce nu a fost scoasă din joc“ – de fapt, după ce s-a terminat jocul. Dacă pruncul ar fi fost cu adevărat al ei, ce fel de mamă era ea?

La final, Maria voia să știe care dintre doamnele de onoare era privilegiată și când a fost chemată văduva lui Carol al II-lea, Caterina de Braganza.

Maria și Ana nu aveau de gând să accepte niciodată că pruncul era fratele lor vitreg cu adevărat. Mama lor vitregă a remarcat asta și i s-a plâns într-o scrisoare Mariei:

Nu mai ești cea care erai și încep să cred că motivul este că, de când am stat la pat, niciodată în scrisorile tale nu ai făcut cea mai mică referire la fiul meu, ca și cum nu s-ar fi născut.

Regina a mai descoperit și că Maria nu se ruga pentru fratele ei și a dojenit-o aspru pentru asta. Maria a răspuns bățos: „Toți copiii regelui vor primi

întotdeauna tot atâta afecțiune și blândețe pe cât se poate aștepta în cazul copiilor aceluiași tată." Ea continua să creadă că pruncul nu era fratele ei natural și că tatăl ei conspira pentru a asigura o succesiune catolică.

Copilul care a provocat o revoluţie

Nașterea unui moștenitor al lui Iacob a făcut posibilă o dinastie catolică permanentă. Câțiva protestanți au preluat îndoielile Mariei și ale Anei, cum că bebelușul fusese adus pe furiș în dormitor, în încălzitor, în fața a mai mult de 40 de martori, dintre care nu toți erau papistași. Pentru a preveni o succesiune catolică, șapte nobili protestanți l-au invitat pe prințul de Orania să invadeze țara. Maria și-a sprijinit soțul împotriva tatălui ei.

Când William a invadat țara, Iacob avea o armată mai mare, dar, în ciuda experienței militare superioare – în 1650 el slujise în armata franceză cu generalul Turenne – și-a pierdut stăpânirea de sine. În 11 decembrie, el a aruncat marele sigiliu al țării în Tamisa și a încercat să scape fugind în Franța, dar a fost capturat în Kent. William nu intenționa să-și execute socrul și i-a îngăduit să fugă la Paris, unde Ludovic al XIV-lea i-a oferit un palat și o pensie.

În ciuda celor 18 întrebări, Maria era supărată din cauza circumstanțelor detronării tatălui și în inima ei se dădea o luptă între grija pentru el și îndatorirea față de soțul ei, dar era convinsă că William acționa pentru „a salva Biserica și Statul". Ea a călătorit în Anglia și a scris despre „bucuria ei secretă", prilejuită de întoarcerea în țara ei, „dar aceasta a fost curând umbrită din cauza nenorocirilor tatălui meu". William a remarcat starea ei conflictuală și a sfătuit-o să pară veselă când vor ajunge în Londra. Drept urmare, ea a fost criticată pentru că a părut rece la suferința tatălui său. Iacob s-a simțit trădat și a atacat-o pe Maria într-o diatribă, numind-o „barbară", și criticând neloialitatea ei. În ceea ce o privește, ea era profund rănită de atacul său.

William și Maria au urcat pe tron împreună în 1689, și au fost de acord cu un compromis politic care era rezoluția finală a Războiului Civil. The Bill of Rights (Declarația Drepturilor) prevedea drepturi de bază pentru toți englezii și nu exista niciun amestec regal; suveranul rămânea izvorul justiției, dar nu putea desemna unilateral curți noi de justiție sau să judece. Parlamentul trebuia să-și dea acordul pentru orice taxe noi. Orice supus putea să adreseze petiții monarhului fără teama de răzbunare și nu mai exista o armată permanentă dacă Parlamentul nu era de acord. Monarhul nu se implica în alegerea membrilor Parlamentului. Libertatea de expresie în Parlament era și ea garantată.

The Bill of Rights interzicea accesul romano-catolicilor la tron, „deoarece experiența demonstrase că este incompatibil cu siguranța și bunăstarea acestui regat protestant faptul de a fi condus de un prinț papistaș". Acum, monarhul trebuia să depună un jurământ de credință la încoronare, prin care se angaja să susțină religia protestantă. Declarația Drepturilor este baza de la care democrația britanică s-a dezvoltat încet în următorii 240 de ani.

În mod aproape miraculos, Ana a dat naștere unui băiat care a reușit să le supraviețuiască copiilor precedenți. William, duce de Gloucester s-a născut în 24 iulie 1689 la Hampton Court. Multe din lucrurile pe care le știm despre el provin dintr-o expunere scrisă de un slujitor regal – Jenkin Lewis – care a petrecut șapte ani cu ducele.

Când s-a născut, William părea un copil debil și foarte puțini erau de părere că el va trăi mult. Doica lui avea sfârcuri prea mari, astfel că s-a găsit o altă doică și, în următoarele șase luni, copilul s-a dezvoltat viguros. „Acum, toată lumea a început să-și facă speranțe cu privire la viața ducelui", scria Lewis. El a fost însă cuprins de convulsii. Disperată, Ana i-a chemat pe toți doctorii din Londra, care au recomandat un remediu băbesc: schimbarea doicii. Această decizie a dus la o paradă comică de mame de copii mici, aduse la Hampton Court, fiecare dintre ele sperând să fie aleasă ca doica potrivită pentru regalitate; ducele-bebeluș a trecut apoi de la un sân la altul, testând fiecare potențială doică.

Alegerea finală a fost o pură întâmplare. Tatăl copilașului trecea prin camera unde potențialele doici erau aliniate cu pieptul la vedere și a arătat spre o doamnă Pack. Soție a unui respectabil Quaker din Kingston, e ușor de imaginat că pieptul ei inspira încredere. Prințul William a poruncit îndată ca doamna Pack să stea în pat cu fiul său suferind, care a supt lapte și s-a simțit mai bine în noaptea aceea.

Doamna Pack era, potrivit lui Lewis, totuși, o femeie dezagreabilă care profita de faima brusc obținută și „era mai potrivit să se ducă într-o cocină decât în patul unui prinț“. Natura bolii de care suferea William și care ar fi fost cauzată de o problemă la cap, potrivit lui Lewis, era un mister. Unii cercetători ai istoriei medicinei au presupus că era vorba despre un fluid care i se scurgea din cap.

După aceea, William a crescut aproape normal. El a început să umble și să vorbească, deși mersul lui nu a fost niciodată perfect normal. În unele privințe, era un băiat foarte activ, însă nu putea urca sau coborî scări fără ajutor. Lewis nu era sigur dacă asta era o infirmitate adevărată sau se datora „grijii excesive a doamnelor în privința lui“. Problema s-a agravat într-o zi, când tatăl lui William credea că băiatul se preface și, pentru prima dată în viața lui, l-a bătut cu o nuia. După asta, băiatul a recunoscut că poate să coboare scările, sprijinindu-se doar de brațul cuiva. „A fost bătut din nou și a mers bine după aceea“, nota Lewis.

Protestanți pioși, părinții lui William au crezut că băiatul avea nevoie de un tutore care să se axeze pe religie. Dr. Pratt a fost numit repede, întrucât el credea că băiatul nu are nevoie de prea multă distracție și de prea multe jocuri. În ceea ce îl privea, lui William îi plăceau jocurile, mai ales cele militare, și studia cucerirea normandă sau plănuia o invazie în Franța. Tactician inteligent, William i-a spus lui Lewis: „Merg să cuceresc Franța, dar îmi voi incendia vasele, astfel ca oamenii mei să nu mă părăsească, venind înapoi.“

În loc să discute despre bătălii renumite, dr. Pratt insista cu discuții despre moralitatea convențională. El îl întreba pe băiat cum putea să fie prinț și să nu fie tentat de fastul și vanitățile acestei lumi. „Voi respecta poruncile Domnului și voi merge pe căile lui“, îi răspundea William inteligent. (Îmi

place să-mi imaginez cum chicotea în momentul în care nu mai era lângă Pratt.)

În 1695, William i-a cerut lui Lewis să-l ajute să compună un cântec de război pentru trupele lui. Lewis a scris în grabă opt cuplete rimate, începând cu:

Bum, bum, tobele dau alarme,

Să bată și-ale noastre chemarea la arme.

După ce a murit Maria în 1694, William de Orania a domnit singur și îl vizita pe băiat în fiecare lună. Prințul l-a pus odată pe Lewis să pregătească fortificații, ca să-și impresioneze unchiul. William citea acum articole din Gazeta Londrei și înțelegea că ele aveau implicații și pentru propria poziție. Când a văzut că ambele Camere au emis o declarație de loialitate, el a hotărât să emită una proprie. Scria că: „Supusul cel mai umil al Majestății Sale, mi-aș pierde mai degrabă viața pentru cauza Majestății Sale decât pentru oricine altcineva și sper că nu sunt departe timpurile când veți cuceri Franța."

William nu avea nicio intenție să cucerească Franța, așa cum nu dorea să îl viziteze pe Papă, dar nepotul său, înnebunit de armată, ardea de nerăbdare. Altă dată, el scria: „Noi, supușii Majestății Voastre cei mai umili, vom fi lângă dumneavoastră atâta timp cât ne va curge sânge în vene."

Prințul-copil avea nevoie de curaj deoarece îndurase bolile cu stoicism. În primăvara anului 1696, ochii i s-au umflat și s-au înroșit. Regina a trimis după dr. Radcliffe, care i-a prescris un leac cu gust oribil, pe care William l-a scuipat. Apoi Radcliffe i-a aplicat băiatului niște ventuze pe spate, care l-au făcut să urle de durere.

Totuși, cea mai gravă problemă era că William părea să aibă un cap bizar de mare. Unii istorici ai medicinei, ca Jack Dewhurst, afirmă că acesta suferea

de o formă ușoară de hidrocefalie (apă la creier), dar acea stare este asociată de obicei cu o inteligență redusă; cu siguranță, William nu era retardat. Biografia scrisă de Lewis precizează clar că era foarte iute în gândire și că era capabil să învețe despre marii generali din trecut, despre tacticile și tehnologiile lor. În special fortificațiile îl fascinau pe băiat.

Jocurile prinţului de-a soldaţii

În timpul războiului din 1939-1945, regina Elisabeta a II-a s-a implicat în trupele cercetașelor, ceea ce însemna că putea lucra și se putea juca cu copiii obișnuiți. Proiectul era văzut ca ceva inedit și democratic. De fapt, nu era chiar atât de inedit, dar se pare că monarhii pot uita istoria propriei familii.

William era bun prieten cu George Lawrence, un băiat întreprinzător care a organizat o trupă de 20 de băieți-soldați, care cuprindea mulți copii ai slujitorilor regali. Lawrence făcea instrucție cu ei. William li s-a alăturat din amuzament și apoi a organizat o trupă a lui, recrutând mai mulți copii și servitori de pe domeniu. Ana și soțul ei erau încântați de inteligența și activitatea băiatului, dar totul era prea frumos ca să dureze.

Anul 1700 s-a transformat într-unul plin de nenorociri. În 25 ianuarie 1700, Ana a avortat din nou. Jack Dewhurst, care a studiat istoricul ei obstetric, susține că Ana a rămas însărcinată de cel puțin 17 ori. Dintre acestea, 12 sarcini s-au sfârșit cu avorturi sau cu nașteri de copii morți. Patru din cinci copii care se născuseră în viață au murit înainte de vârsta de doi ani. Pentru femeile care au trecut prin asemenea grele încercări, acest lucru spune multe despre tăria de caracter a Anei și despre faptul că ea nu era mereu deprimată.

În iulie 1700, fiul ei, pe care îl iubea la nebunie, s-a îmbolnăvit brusc. La patru zile după ce a început să aibă febră, William a murit. Avea doar 11 ani. Distrusă, Ana a poruncit suitei sale să respecte ziua de doliu în fiecare

an la celebrarea morții lui. Tragedia personală a avut și uriașe implicații politice. După moartea fiului ei, Ana era singura persoană rămasă în viața din linia de succesiune stabilită prin The Bill of Rights. Pentru a evita o restaurație catolică, Parlamentul a emis Actul de Succesiune din 1701. Dacă nici William al II-lea, nici Ana nu aveau copii, Coroana ar fi trecut la una din nepoatele lui Iacob I: Sofia, soția prințului elector de Hanovra. Aceasta era nemaipomenit de inteligentă. Și mai important, era protestantă și avea un fiu.

Știrea că Sofia va moșteni tronul l-au înfuriat pe Iacob al II-lea. El a murit în 1702, fără a fi rezolvat vreunul dintre conflictele cu singura lui fiică supraviețuitoare. Văduva lui i-a scris Anei pentru a o informa că tatăl ei o iertase, dar și pentru a-i aduce aminte de promisiunea ei de a încerca să realizeze restaurația liniei lui succesorale. Dar Ana nu avea nicio intenție să renunțe la drepturile sale în favoarea unui copil catolic ce fusese în centrul episodului cu încălzitorul.

John Locke, unul dintre primii experți în îngrijirea copilului

În timpul ultimului deceniu al Casei Stuart, John Locke (1632-1704) a dezvoltat o foarte modernă filosofie de îngrijire a copilului. Dacă Sofia, fiii și nepoții ei ar fi urmat aceste sfaturi, istoria Angliei ar fi avut parte de mai puține dezastre familiale în următorul secol.

În zilele noastre, John Locke este cunoscut cel mai bine în calitate de filosof, dar el a fost și unul dintre membrii grupului care au fondat Societatea Regală în 1661. El avea studii medicale și a ajutat la dezvoltarea unor tehnici de prevenire a avorturilor spontane, astfel încât e surprinzător că Ana și Maria nu l-au consultat niciodată. Pe la 1690, Locke era văzut ca expert în copii și deseori aristocrații îi cereau să îi sfătuiască despre modul în care să își crească tinerii. El accentua faptul că era de datoria părinților să își educe copiii, întrucât viitorul națiunii depindea de asta. Era ambiția sa

să dea „o mână de ajutor pentru a promova pretutindeni modul de formare a tineretului [...] care este cel mai facil, cel mai scurt și cel mai probabil de a produce oameni virtuoși, folositori și capabili în chemarea lor distinctă".

Ne naștem fără idei preconcepute, afirma Locke, astfel că totul depinde de experiență. Părinții trebuia să înceapă educația copiilor de la naștere și să învețe să-și observe urmașii cu mare atenție. Părintele grijuliu ar trebui să înțeleagă abilitățile și înclinațiile copilului și astfel va putea să planifice educația lui. Potrivit lui Locke, părinții ar trebui să acorde o mare atenție copilului în acele perioade de libertate perfectă, atunci când copilul se joacă.

Părinții trebuie să răspundă cu răbdare la întrebări și niciodată să nu își bată joc de copil sau să îl pună în situații stânjenitoare, deoarece „copiii sunt străini tuturor celor cu care noi suntem familiarizați și toate lucrurile cu care se întâlnesc sunt la început necunoscute lor, așa cum au fost pentru noi". Totuși, Locke era realist și concluziona: „În multe cazuri, tot ceea ce putem sau ar trebui să facem este să ne descurcăm cum se poate mai bine cu ce ne-a dat natura." Marile așteptări nu erau întotdeauna raționale.

Ca și Winnicott, două secole mai târziu, Locke punea accentul pe valoarea jocului. Pentru el era o problemă de libertate. Copiii adorau să se joace nu doar pentru că le stârnea imaginația, ci și pentru că „libertatea este singura care dă adevărata savoare și plăcere jocurilor obișnuite". Dacă un copil ar fi obligat să se joace, el s-ar plictisi curând. Locke afirma că odraslele își doresc să fie tratate rațional și că părinții ar trebui să-și dea seama că „mai repede poate decât gândim noi, ei devin sensibili la laudă și la recompense". Anticipându-i pe psihologii moderni, ca de exemplu John B. Watson, B.F. Skinner și Hans Eysenck, Locke susținea că este mai bine să recompensezi un copil pentru a face un lucru bun decât să îl pedepsești pentru că a făcut ceva rău. Părinții ar trebui să dubleze „recompensa de laude" prin elogierea copiilor lor în fața altora. Dacă e necesar să îi critice sau să îi pedepsească, ei ar trebui să facă asta în particular.

Locke le sugera părinților să discute despre răutățile unui copil și să le trateze „ca pe o problemă ciudată și monstruoasă și să lase impresia că nu

se așteptau ca el să facă acele greșeli și să îi fie rușine de ele“. El se pronunța în mod categoric împotriva bătăii.

În Unele cugetări referitoare la lectură și studiu pentru un gentleman (1703), Locke își îndrepta atenția spre clasa de sus a societății. Nobilii trebuia să își slujească țara. Părinții erau datori să își educe copiii (care, la urma urmei, aveau să conducă țara) în cunoașterea morală și politică, precum și în arta guvernării. Un nobil trebuia să aibă unele cunoștințe de drept, de istorie și să știe cum să se comporte pe câmpul de luptă.

Când regele William al III-lea a murit în 1702, Ana a preluat tronul. Deja era clar că nu va mai avea copii, astfel că Sofia de Hanovra urma să moștenească tronul. Fiul Sofiei, George, devenea al doilea pe linie succesorală. El avea 54 de ani, nu știa nimic despre Anglia și nici măcar nu știa să vorbească bine limba.

În mod ironic, încă mai trăia un om care domnise peste Anglia și putea vorbi perfect englezește. Richard Cromwell se întorsese în Anglia în 1680 și trăise în liniște din venitul său de pe proprietatea din Hursley. Desigur, nu exista posibilitatea restaurării dinastiei Cromwell. Unul dintre ultimii supraviețuitori ai Războiului Civil, Richard, a murit în pace în patul său în 12 iulie 1712 la vârsta de 85 de ani.

Când Sofia de Hanovra a murit, fiul ei George a devenit moștenitorul reginei Ana. El a fost probabil ultimul rege englez, deși poate că nu ultimul moștenitor, care a aranjat comiterea unei crime și a scăpat de pedeapsă.

---

[3] Recipient metalic ce funcționa cu cărbuni. (N. tr.)

5

———————

Hanovrienii (1714-1821)

Patru generaţii de ură între taţi și fii

Tudorii și Stuarții sunt, efectiv, o poveste veche. În 2014 am sărbătorit cea de-a 300-a aniversare de la încoronarea lui George I, fiul Sofiei de Hanovra. Există o linie directă de descendență între George și actuala regină. Elisabeta a II-a este stră-strănepoata reginei Victoria, care era, ea însăși, stră-strănepoata lui George I. Acum putem să trasăm un caz istoric direct – și unul care arată că adesea familiile cu probleme reușesc să se agațe de tron.

În ciuda tuturor eșecurilor politice, Stuarții au fost în general loiali unul altuia, până la certurile privind credința catolică a lui Iacob al II-lea. Hanovrienii au avut mai mult succes ca monarhi, dar, ca familie, ei erau spectaculos de disfuncţionali. De la 1714 la 1820, regii Angliei au vrut adesea să își stranguleze fiii, mai ales pe cei mai mari. În cartea sa demnă de încredere, despre primii patru regi care au purtat numele de George, J.H. Plumb arată că secolul al XVIII-lea a fost marcat de o agresivitate extraordinară în fiecare clasă socială și sugerează că regii erau cumva atinși de această stare. Pare o explicație cam vagă, care ignoră motivele pentru care personalitățile monarhice au constituit părinți atât de distructivi.

Sofia de Hanovra și-a abandonat fiul, pe viitorul rege George I, timp de mai mult de un an, pe când acesta avea cinci ani, deoarece ea era în convalescență în Italia; în schimb, coresponda regulat cu guvernanta copiilor. În scrisorile ei, mama lui George îl descria pe acesta ca fiind un copil responsabil, conștiincios, care era un bun exemplu pentru frații și surorile lui. Ori fiul ei s-a schimbat pe măsură ce a crescut, ori ea avea o foarte slabă percepție a personalității lui reale.

Când era adolescent, George s-a certat cu tatăl său dominator, care i-a poruncit să se căsătorească cu verișoara sa primară, Sofia Dorothea de Celle. Consecințele acestui mariaj aveau să fie considerabile pentru monarhi, deci trebuie puse în context. Din punct de vedere politic, inițiativa matrimonială avea sens: căsătoria i-ar fi făcut pe hanovrieni mai bogați și ar fi putut duce la unirea teritoriilor Hanovra și Celle. Mama lui George s-a opus partidei, deoarece ea o desconsidera pe mama Sofiei Dorothea; micii aristocrați germani erau snobi. Ea scria: „Căsătoria îi repugnă băiatului." Totodată, sugera ca ei să insiste pentru o dotă imensă dacă trebuia să își pună pirostriile cu o persoană aparținând unei clase sociale inferioare. Din perspectiva ei, mama Sofiei Dorothea își implora soțul să nu își trimită fiica la Hanovra, pe care ea o vedea ca pe un cerc al iadului. Totuși, avantajele politice erau atât de mari încât ambele mame au fost reduse la tăcere. Poate că Sofia Dorothea era o provincială nesemnificativă, dar filosoful Leibniz o denumea „frumusețe divină".

În 1683, Sofia Dorothea a avut un fiu, care a fost botezat George Augustus. În anul următor, tatăl lui George a luat o decizie care a avut drept consecință dezbinarea. El a adoptat legea primogeniturii, astfel ca fiul său mai mare să moștenească Hanovra și Celle, în timp ce fiul mai mic nu moștenea nici măcar un hectar de pământ. Cei doi băieți, care fuseseră apropiați cândva, au devenit ostili unul față de celălalt. Era prima dintre cruzimile taților hanovrieni față de fiii lor.

Căsătoria lui George cu Sofia Dorothea a început să se destrame curând după ce ea a născut o fată în 1687. El o neglija în favoarea amantei sale. Era, cel puțin parțial, o chestiune de preferințe: lui George îi plăceau femeile durdulii și serviabile. Sofia Dorothea l-a implorat să se întoarcă la ea, dar el a refuzat-o. Prea slaba Sofia Dorothea, amărâtă, a început să

flirteze cu un aristocrat suedez, contele Philip Christoph von Königsmarck. El avea 20 de ani, era un bun soldat și venea deseori la curte. Văzând cât era de nefericită, Königsmarck i-a declarat iubire eternă și Sophia s-a hotărât să fugă cu el. Poate că, fiind din provincie, ea nu avea bunul-simț de a fi discretă și de a se bucura de aventura amoroasă. Poate că dorea, de asemenea, să își rănească soțul.

George a aflat de planul amanților și nu avea de gând să fie umilit, chiar dacă nu își iubea soția. Apoi, în 1 iulie 1694, în mod misterios, Königsmarck a dispărut și nu a mai fost văzut niciodată. S-a răspândit zvonul că fusese ucis cu complicitatea lui George. Corpul lui Königsmarck ar fi fost aruncat în râul Leine, cu câteva pietre atârnate de gât, astfel încât să nu mai iasă la suprafață. Un curtean, Don Nicolo Montalbano, a fost plătit cu 150.000 de taleri (aproape de 100 de ori salariul anual al celui mai bine plătit ministru din Hanovra). Conform altor zvonuri, Königsmarck nu fusese înecat, ci sfârtecat în bucăți și îngropat sub podelele palatului Hanovra. George și-a dat seama că își compromitea șansele de moștenire a tronului Angliei dacă ar fi fost cunoscut ca un ucigaș, așa că a negat totul și a răspândit zvonul că pe conte îl uciseseră tâlharii.

Un roman scris în 1708 dramatiza ceea ce devenise unul dintre scandalurile secolului. Apoi, o relatare scrisă în 1754 sugera că durdulia contesă de Plant era de fapt vinovată de dispariția contelui. Această versiune anonimă a evenimentelor nu este neapărat de încredere, potrivit tezei amănunțite a lui John Veale, publicată în 2000.

În 1898, Ernest Henderson publica în American Historical Review o analiză a crimei și a încercării de blamare a contesei. El făcea haz de mai multe teorii, mai ales de una franceză care pretindea că suedezul Königsmarck fusese aruncat, când era încă în viață, într-un cuptor fierbinte. Mai serios, Henderson pretindea că multe materiale care puteau dezvălui adevărul fuseseră distruse la ordinele principilor electori de Hanovra care, desigur, au devenit regii Angliei – „Ei erau hotărâți să nu lase nicio mărturie scrisă despre această problemă“. Unele surse susțineau chiar o nuanță macabră – aceea că George folosise oasele lui Königsmarck pentru a-și face un taburet pe care îi plăcea să își odihnească picioarele.

Mariajul lui George cu Sofia Dorothea s-a dizolvat în 1694, când ea a fost acuzată ca parte învinuită. Cu aprobarea tatălui ei, George și-a întemnițat fosta soție în Ahlden House din Celle. Leibniz, admiratorul Sofiei Dorothea, scria că „ei nu ar fi considerat-o niciodată vinovată la Celle dacă nu ar fi fost scrisorile ei [către Königsmarck]". Pedeapsa a fost aspră: nu-i era îngăduit să își vadă copiii și nici tatăl, nu i se permitea să se recăsătorească și avea voie doar să se plimbe prin palat și prin curtea palatului. Totuși, putea să meargă cu o caleașcă în afara castelului, dar sub escortă.

George, fiul Sofiei Dorothea, avea 11 ani când tatăl lui a încarcerat-o pe mama sa. Acesta este genul de situație pe care Scala evenimentelor de viață nu o aprofundează. Sofia i-a scris fostului soț, spunând că se căiește pentru ce făcuse, și l-a implorat să o lase să îl vadă „și să îmi sărut copiii mei dragi". Totuși, fostul ei soț a rămas neînduplecat și nu a mai văzut-o niciodată. Fiului lor îi displăceau acțiunile tatălui și faptul că mama lui fusese umilită. El l-a înfuriat pe tatăl său păstrând un portret al mamei în camera sa. Din nou, istoricul familiei regale oferă exemple extreme, cu mult dincolo de cazurile obișnuite. Puțini psihologi au studiat cazuri în care un părinte l-a băgat în închisoare pe celălalt și l-a ținut departe de copii timp de 30 de ani. Sofia a murit în 1726. Lui George nu i s-a permis niciodată să își vadă din nou mama. El a fost victima unei „lupte pentru custodie" și răul provocat îi va afecta propriul comportament față de fiul său mai mare.

George temnicerul nu s-a învinuit absolut deloc pentru aceste catastrofe. În schimb, el și-a blamat părinții pentru că l-au obligat la această căsătorie și a jurat să nu facă aceeași greșeală cu fiul său – băiatul trebuia să își cunoască și să își dorească potențiala mireasă. Era una dintre puținele sale decizii apreciate. Astfel, în iunie 1705, sub numele fals de „monsieur de Busch", George a vizitat-o pe Carolina de Ansbach. Trimisul englez la Hanovra, Edmund Poley, scria că tânărul a fost foarte impresionat de „bunul ei caracter, astfel încât nu se mai putea gândi la nimeni altcineva". Carolina era deșteaptă, chiar intelectuală, și Leibniz se număra printre prietenii ei. George i-a cerut mâna și a fost acceptat. În 2 septembrie 1705, cuplul s-a căsătorit.

Totuși, mirele a uitat repede ce făcuse tatăl său pentru a-l proteja de o căsătorie lipsită de dragoste și relația lor a avut de suferit. Mai tânărul George era dornic să lupte împotriva Franței în Flandra, dar tatăl său nu-i permitea să intre în armată până ce nu avea un fiu și un moștenitor. George și Carolina s-au conformat și, la începutul anului 1707, Carolina a dat naștere unui fiu, botezat Frederick, dar soțului ei tot nu i s-a permis să intre în armată.

Apoi, Carolina a născut trei fete și încă un băiat. Cuplul era devotat copiilor, cu o singură excepție. Această excepție o constituia fiul cel mai mare, Frederick, și, la început cel puțin, ei nu erau deloc de condamnat deoarece, încă o dată, tatăl lui George s-a comportat crunt: el hotărâse să îl țină pe Frederick la Hanovra, departe de părinții săi.

Aceste melodrame continentale nu au scăpat atenției reginei Ana. Regina a refuzat să îi vadă pe oricare dintre hanovrieni, ceea ce sugerează că ea credea că există ceva adevăr în zvonurile că George era un criminal. Ca o protestantă neclintită ce era, totuși, credea că era mai bine să fie un criminal pe tronul Angliei decât un catolic. La urma urmei, unii criminali ca Henric I, Eduard al IV-lea și Henric al VIII-lea, au fost regi buni. Trecuseră deja 20 de ani de când Königsmarck murise și scandalul aproape că fusese uitat.

După ce Ana a murit în 1714, principele elector de Hanovra a venit în Anglia cu fiul său cel mai mare. George I a fost încoronat la Westminster, deși noul său popor nu era prea entuziasmat. Cu mai mult de un secol în urmă, Iacob I fusese un alt străin pe tron, dar vorbea bine englezește, deși avea un puternic accent scoțian. Pentru următorii 200 de ani, mulți dintre regii și reginele Angliei aveau să vorbească mai bine limba germană decât engleza – și niciuna dintre soțiile lor nu era născută în Anglia. Carolina de Ansbach a devenit regină, la fel ca Augusta de Saxa-Coburg-Gotha, Charlotte de Meiningen, Carolina de Bruswick, Adelaide de Saxa-Meiningen și Alexandra de Danemarca. Desigur, Victoria, s-a măritat cu Albert de Saxa-Coburg-Gotha care, potrivit unor zvonuri, avea chiar și ceva sânge evreiesc. Toți erau imigranți și veniseră să domnească într-o o țară care nu avea încredere în străini, chiar dacă purtau o coroană pe cap.

De îndată ce regele a fost încoronat, fiul său a fost numit prinț de Wales. Carolina împreună cu fiicele lor au sosit în Anglia în octombrie 1714. Ea și George l-au implorat pe tatăl lui să le dea voie să îl aducă și pe fiul cel mai mare, Frederick, dar George insista ca nepotul său să rămână în Hanovra. Era foarte clar cine deținea autoritatea supremă. Prințul de Wales era supărat și s-a decis să demonstreze că, în timp ce tatăl său era german și nu înțelegea modul de viață englezesc, el nu era deloc un străin. În mod absurd, prințul afirma că el nu avea nici măcar o picătură de sânge în vene care să nu fie englezească. De fapt, în venele lui nu curgea nici măcar o globulă de sânge englezesc.

Întrucât engleza lui era lamentabilă, George I a insistat să guverneze țara folosind franceză. Consilierii lui hanovrieni vorbeau cu toții franceza, spre deosebire de miniștrii săi, astfel că toate documentele oficiale trebuia să fie făcute în două limbi: franceză și engleză. Singurul hanovrian care vorbea bine engleza, franceza și germana era prințul de Wales, astfel că tatăl său trebuia să se bazeze pe el și l-a invitat să participe la ședințele Consiliului. Această situație i-a dat prințului mai multă putere decât dorea tatăl său ca el să aibă. Acum, conflictul dintre cei doi bărbați, care izbucnise când tatăl prințului îi întemnițase mama, a devenit mai aprig.

Noul rege le făcea supușilor săi o impresie jalnică. Contele de Chesterfield scria că George era „un plictisitor și onest gentleman german, leneș și inactiv, chiar și în ce privește plăcerile sale, care, astfel, erau modeste din punct de vedere senzual“. Cea mai elegantă relatare despre curte provine de la lady Mary Wortley Montagu, singura femeie din istorie care și-a găsit un soț pentru că putea cita din Horațiu în latină. Ea scria despre George I:

În viața particulară s-ar fi putut spune despre el că era un tăntălău cinstit și Fortuna, care l-a făcut rege, nu a adăugat nimic la fericirea lui, ci doar i-a dăunat onestității și i-a scurtat zilele. Niciun bărbat nu a fost vreodată mai lipsit de ambiție; îi plăceau banii, dar îi plăcea să și-i păstreze pe ai săi, fără a fi rapace cu ai altora.

El s-ar fi putut îmbogăți economisind, dar era incapabil să facă planuri pentru a câștiga bani; era mai mult prost decât leneș și ar fi fost foarte mulțumit să fi rămas în micul său oraș Hanovra. Dacă ambițiile celorlalți în legătură cu el nu ar fi fost mai mari decât ale lui, nu l-am fi văzut niciodată în Anglia. Onestitatea neprefăcută a caracterului său, la un loc cu noțiunile înguste de educație modestă, l-au făcut să considere acceptarea coroanei drept un act de uzurpare, care fusese întotdeauna un motiv de neliniște pentru el. Dar era dus de curent din cauza celor din jurul său în acest sens, ca de altfel, în orice acțiune din viața sa. El nu știa englezește și trecuse de vârsta învățării ei. Obiceiurile și legile noastre erau cu totul străine pentru el, nu încerca și nici nu era în stare să le înțeleagă dacă s-ar fi străduit. Era blând din fire și dorea ca toată omenirea să se bucure în liniște, dacă ei l-ar fi lăsat în pace.

Amanta lui George I era chiar mai plictisitoare și o lașă, cârcotea lady Mary. Femeia refuzase să vină în Anglia deoarece credea că locuitorii ei „erau obișnuiți să se poarte cu regii lor în mod barbar, i-ar fi putut reteza capul în primele două săptămâni". Drept urmare, George I călătorea adesea în Hanovra natală și îl vedea pe fiul Carolinei și al lui George mai mult decât o făceau părinții copilului. La început, acest lucru i-a întristat deoarece le era dor de fiul lor.

Un tată grijuliu sau cu judecată nu ar fi provocat o altă ceartă, dar George I tocmai asta a făcut. În iulie 1716, el a refuzat să-l numească regent pe fiul său, cum era de așteptat. În schimb, i s-au dat puteri limitate – Guardian and Lieutenant of the Realm, Protector și Locotenent al Regatului. Tânărul George era furios și supărat de faptul că tatăl lui urma să îl vadă pe fiul său. A hotărât să își enerveze tatăl și să își atragă popularitatea printre localnici. Ca parte a campaniei sale, prințul de Wales a cinat în public la Hampton Court, ceea ce i-a impresionat pe supușii săi.

Două evenimente au impulsionat popularitatea prințului. Atunci când Carolina a rămas din nou gravidă, ea a făcut cunoscut faptul că va naște copilul în Anglia. A avut parte de multă simpatie publică atunci când copilul s-a născut mort. Apoi, prințul a avut ceea ce ar putea fi numit în

mod cinic „un noroc chior“. În timp ce se afla la teatrul Drury Lane, a avut loc un atentat asupra vieții sale. În loc să fie încântat că fiul său era teafăr, regele a fost cuprins de gelozie deoarece tânărul era acum popular.

Regele a plănuit o nouă provocare când s-a născut cel de-al doilea fiu al prințului, William, la câteva luni după incidentul de la Drury Lane. Deși știa că fiul său nu-l plăcea, George I l-a făcut pe ducele de Newcastle unul dintre sponsorii botezului copilului. Se pare că a existat o neînțelegere între prinț și duce. Ducele a crezut că prințul a spus: „Voi lupta cu tine până la ultima suflare.“ (Ce s-a spus de fapt, nimeni nu poate relata exact.) Ducele a luat-o ca pe o insultă și l-a provocat pe prinț la duel, ceea ce i-a dat regelui ocazia să-și exercite predilecția pentru întemnițarea membrilor propriei familii. George I și-a arestat fiul și nora în apartamentele lor din Palatul St. James, tot așa cum o arestase pe Sofia Dorothea. Moștenitorul la tron nu putea să își riște viața luptând într-un duel, a decretat regele. În Hanovra nu ar fi obiectat nimeni, dar acum cineva i-a reamintit regelui de o subtilitate legală pe care un german nu o cunoștea, venind din locuri barbare. În 1679, Carol al II-lea fusese de acord cu Habeas Corpus Act, care stipula că statul nu putea să rețină pe cineva fără un temei legal. Astfel, prințul putea să își dea tatăl în judecată pentru întemnițare nejustificată.

Pentru a evita o situație stânjenitoare, regele și-a alungat fiul de la Palatul St. James, dar era atât de furios, încât a adăugat ceva la răzbunare. El a fost sfătuit de unul dintre magistrați cum putea să-și mențină controlul asupra copiilor prințului și prințesei de Wales și să nu le permită să părăsească Palatul St. James. În ceea ce ar putea fi numit primul caz de custodie din dreptul englez, judecătorii au decis că regele avea dreptul să își țină nepoții și să interzică accesul părinților. George I nu a ezitat să facă uz de acest drept.

Între timp, George și Carolina erau disperați să își vadă copiii. Ei au vizitat o dată palatul în secret și Carolina a leșinat, iar George „a plâns ca un copil“. Regele a numit-o pe Carolina La Diabellesse („diavolița“), dar ea a reușit să îl intimideze, pentru că era inteligentă. Ea a pledat pentru a-i fi îngăduit să își vadă copiii și regele le-a permis ambilor părinți să se „bucure“ de ceea ce asistenții sociali ar numi în zilele noastre „o vizită cu

acces supravegheat“, o dată pe săptămână. Prințul a trimis scrisori în care își cerea scuze pentru orice insultă îi pricinuise Majestății Sale; tatăl său nu i-a răspuns. Tatăl și fiul erau acum cu adevărat în război.

Apoi comedia s-a transformat în tragedie. George William, al cărui botez dusese la scandal, s-a îmbolnăvit pe când avea trei luni. Se sufoca și tușea tot timpul. Ar fi fost înțelept să îl mute la țară, unde aerul era mai proaspăt, dar regele nu a îngăduit asta. Carolina și George se aflau la căpătâiul fiului lor când copilașul a murit, în februarie 1718.

După aceste certuri, prințul a început să-i sprijine pe dușmanii politici ai regelui. Fiind de partea lor împotriva regelui, fiul a stabilit un tipar pentru următorul secol. Moștenitorul va conspira deseori împotriva monarhului care, în schimb, visa adesea să scape de fiul enervant.

Regele a vizitat Hanovra și amanta din nou, din mai până în noiembrie 1719. De data aceasta, el nu l-a mai desemnat pe fiul său apărătorul regatului, ci a înființat un consiliu de regență. Era încă un refuz umilitor.

În 1720, economia engleză a fost afectată din cauza scandalului South Sea Bubble, nebuneasca speculație cu acțiuni a unei companii care oferea mirajul bogățiilor din Pacific. Sir Robert Walpole, care deținea funcția de prim-ministru, și-a dat seama că țara avea nevoie de stabilitate și i-a încurajat pe rege și pe fiul său să își rezolve disputele. Niciunul nu era dispus să o facă și prințul a fost repede dezamăgit. Mai întâi, tatăl său nu îl făcuse regent când s-a întors în Hanovra pentru a-și vedea din nou amanta. În al doilea rând, el încă nu-i permitea lui George și Carolinei să își recapete cele trei fiice.

Regele era crud, dar fiul său nu era nici el înțelegător, după cum arăta lady Mary Wortley Montagu:

Iuțeala temperamentului său se vedea în fiecare privire și în fiecare gest care, fiind în mod nefericit sub imperiul unei slabe înțelegeri, îl arunca zilnic spre unele indiscreții. El era sincer din fire și mândria îi spunea că e deasupra constrângerii; nu medita la faptul că un rang înalt aduce cu sine necesitatea unui comportament mai decent și mai armonios decât se așteaptă de la cei care nu sunt expuși privirilor celorlalți. Era foarte departe de a avea acea părere și considera că putea lovi sau săruta, doar pentru distracția sa, pe toți bărbații și femeile pe care îi întâlnea; ori de câte ori cineva se opunea planurilor sale, el credea că opozanții săi impudici se răzvrăteau împotriva voinței lui Dumnezeu, care îi crease pe ei spre folosul său, și judeca meritele oamenilor după supunerea imediată la ordinele sale.

Prințul „lovește sau sărută" i-a succedat tatălui său, când acesta a murit în 22 iunie 1727, în timpul uneia din numeroasele sale vizite în Hanovra. Celor trei fiice ale lui Caroline și George li s-a permis în cele din urmă să meargă acasă la părinții lor. Cu toate că fetele erau foarte bucuroase, nu le-a fost ușor să se acomodeze cu mama și tatăl pe care nu îi cunoșteau bine.

Proaspătul rege a hotărât să nu participe la înmormântarea tatălui său în Hanovra. Supușii săi englezi erau încântați deoarece vedeau asta ca pe o dovadă că George al II-lea iubea Anglia mai mult decât Hanovra. A mai existat o revenire la disputele dintre tată și fiul său: George al II-lea a suprimat testamentul tatălui său, deoarece acesta dorea să își împartă imperiul, astfel încât un nepot să moștenească Anglia și celălalt să primească Hanovra. Atât miniștrii englezi cât și cei hanovrieni considerau testamentul ilegal, pentru că George I nu avea puterea legală de a-și alege personal succesorii. Criticii au presupus că George al II-lea a ascuns testamentul pentru a nu se respecta dorințele tatălui său.

Relația dintre proaspătul rege și fiul său mai mare era antagonică, fiind afectată și de faptul că George I refuzase să îi permită lui Frederick să vină la Londra. Punctul de vedere general acceptat este că acei copii care sunt părăsiți de părinții lor sunt supărați pe aceștia, dar separarea îi face și pe părinți furioși pe copii. Părinții l-au lăsat pe Frederick să aștepte în

Hanovra încă un an. Când acesta a sosit în sfârșit la Londra în 1728, avea 21 de ani și nu își văzuse părinții de 14 ani.

La numai câteva săptămâni după ce a sosit, Frederick a început să comploteze împotriva părinților săi. Primul lui gambit era teatral. El a sprijinit Opera of the Nobility ca rivală a operei regale, condusă de Handel. Mai grav, a imitat comportamentul nu tocmai filial al tatălui său și a sponsorizat mai mulți politicieni opozanți tatălui. George al II-lea și-a numit fiul cel mai mare „un filfizon sărac cu duhul". James Parton, care în 1868 a scris una dintre primele biografii ale Victoriei, sugera că fiul cel mai mare al lui George al II-lea era tâmpit „chiar și pentru un prinț".

Regele alege soția fiului său

Marele scriitor despre cricket, C.L.R. James, scria: „Ce știu despre cricket cei care cunosc doar crichetul?" Frederick, ca mulți imigranți, simțea că una dintre modalitățile de a înțelege noua lui țară este să înțeleagă sportul ei preferat. Prin 1728 acesta era crichetul. Frederick a devenit repede un entuziast sincer. Paria pe partide, și-a format propria echipă și uneori juca el însuși, deși nu prea era cine știe ce jucător. În august 1732, ziarul Whitehall Evening Post relata că Frederick asistase la un mare meci de crichet la Kew. Anul următor, el a dat câte o guinee fiecărui jucător care luase parte la meciul Surrey contra Middlesex. Din fericire, hanovrienii nu și-au convins supușii germani să se apuce de crichet, ceea ce ar fi dus fără îndoială la victorii ale Germaniei, meci după meci.

Uneori, hanovrienii lasă impresia că ar fi putut să scrie un manual despre cum se poate provoca o rivalitate între frați. Fiul preferat al lui George al II-lea nu era cel mai mare, ci fratele lui mai mic, așa că regele analiza cum ar putea William să devină prinț elector de Hanovra. Dar George al II-lea era mai viclean decât tatăl său și nu considera că poate să emită pur și simplu un decret; el învăța obiceiurile englezești.

Curând după ce a ajuns în Anglia, Frederick s-a împrietenit cu lordul Hervey, un mic aristocrat pe care Alexander Pope îl satiriza ca ,,Sporus". Hervey era extrem de efeminat „pentru a mai fi luat în discuție sexul său", potrivit prietenului său, Pulteney. Pulteney era ironic în mod gratuit, deoarece Hervey avea opt copii cu soția sa; în plus, mai împărțea și o amantă – Anne Vane – cu Frederick. Hervey și prințul au scris chiar și o piesă împreună, intitulată Captain Bodkin, dar a fost atât de groaznică încât s-a jucat o singură dată. Câțiva ani mai târziu, cei doi bărbați s-au certat și Hervey scria cu amărăciune că Frederick este „fals... nu ezita să spună minciuni care să servească scopului său de moment".

Din perspectiva istoriei parenting-ului regal, este de remarcat că părinții lui Frederick s-au înțeles. Cea mai mare parte a perioadei 1730-1742 a fost marcată de lupte noi și ticăloase în cadrul familiei, între George I, soția lui și fiul cel mai mare.

În mod firesc, Frederick nu se vedea pe sine redus mintal sau fals. El l-a încurajat pe poetul James Thomson să scrie o piesă-mască, Alfred, care făcea aluzie la unele legături dintre Frederick, care nu luase niciodată parte la vreo bătălie, și Alfred cel Mare, care i-a învins pe vikingi. În mod ironic, Frederick l-a mai îndemnat pe Thomson să scrie un cântec care a rezistat în timp: „Rule Britannia." Din nou, asta putea fi considerată o încercare tipică din partea unui imigrant de a se face îndrăgit în noua lui țară.

Inevitabil, Frederick și părinții lui s-au certat în legătură cu viitoarea lui mireasă. Prima posibilă mireasă era lady Diana Spencer, o strămoașă a modernei prințese Diana și nepoata preferată al lui Sarah, ducesă de Marlborough, femeia care fusese prietena dominatoare a reginei Ana. Ducesa oferea o dotă imensă, de 100.000 de lire. Frederick era foarte îndatorat și entuziast, dar regele și prim-ministrul Walpole au interzis căsătoria. Ultimul lucru de dorit era ca Frederick să devină bogat și independent financiar, ceea ce l-ar fi făcut mai puțin dependent de ei. A doua mireasă pretendentă era Wilhelmina, fiică a lui Frederick al Prusiei, care ar fi adus și ea o dotă frumoasă. Regele nu era prea dornic nici de această partidă, dar a continuat discuțiile din motive diplomatice. Frustrat de întârziere, Frederick a trimis propriul reprezentant la curtea Prusiei.

Când regele a descoperit că fiul său preluase inițiativa, a sabotat planul de căsătorie.

Un moment de deformări oedipiene

Cel mai scandalos autor asupra moravurilor sexuale ale secolului al XVII-lea era Giacomo Casanova, care uneori se culca atât cu mama, cât și cu fiica sau cu fiicele. Totuși, nici măcar Casanova nu a descris o familie unde mama să discute despre faptele sexuale ale fiului ei. Nici Freud nu a făcut asta, nici acei pionieri ai sexologiei, Ellis Havelock, Krafft-Ebing sau Kinsey. Din nou, îndelungatul caz istoric regal furnizează ceva unic.

În anii 1730 mama lui Frederick era convinsă că fiul ei este impotent și a discutat problema cu Hervey. El a afirmat că Frederick se referea uneori la el însuși ca „Hercule“ sau ca „regele polonez“. Se presupune că acel monarh, Augustus al II-lea cel Puternic (1670-1733), ar fi fost tatăl al 354 de copii, fapt care explică porecla, dar Frederick era foarte nesigur în legătură cu potența sa. Hervey i-a mai spus reginei că fiul ei suferea uneori „de o disperare de a avea copii, exprimată pe un ton atât de jalnic încât este gata să plângă și pare să creadă că este imposibil“. Din când în când, Caroline își dădea seama că această conversație era greu de purtat pentru o mamă și îl ruga pe Hervey să schimbe subiectul, dar în multe alte ocazii ea a insistat să discute mai departe despre sexualitatea lui Frederick. Hervey a informat-o odată pe regină că Anne Vane, femeia pe care o împărțea cu Frederick, i se confesase că prințul era extrem de ignorant „până la un grad de neconceput, dar nu impotent, și convingerea mea puternică este că el este la fel de capabil să aibă copii ca orice om din Anglia“. La un moment dat, regina l-a întrebat pe Hervey dacă putea afla de la lady Dudley (despre care se presupunea că s-ar fi culcat cu jumătate din bărbații Londrei) dacă fiul ei „era ca toți ceilalți bărbați sau nu“.

În cele din urmă, tântălăul și, probabil, impotentul filfizon s-a căsătorit în 1736 cu Augusta de Saxa-Gotha, în vârstă de 17 ani. Desigur, nu Frederick

o alesese, ci tatăl său. Dar Frederick avea datorii prea mari, astfel încât a trebuit să accepte. Când a întâlnit prima dată rudele soțului, Augusta li s-a prosternat până la podea, gest care i-a impresionat pe George al II-lea și pe regina Carolina. Frederick părea și el încântat de Augusta. În timpul nunții, el și-a făcut curaj cu câteva pahare (Frederick probabil auzise că mama sa avea îndoieli că el poate face dragoste cu o femeie).

Tânărului cuplu nu i-a fost ușor în noaptea nunții. Carolina a insistat să fie prezentă în timp ce Augusta se dezbrăca. Apoi a sosit Frederick. Hervey relata: „Toți au trecut prin dormitorul lor ca să-i vadă acolo unde nu era nimic remarcabil de văzut, în afară de scufia de noapte a prințului care era cu câțiva centimetri mai înaltă decât a oricărui grenadier din armată.“ În cele din urmă, cuplului i s-a acordat puțină intimitate în care să își înceapă căsătoria.

Este posibilă și o interpretare perversă a comportamentului mamei lui Frederick. Carolina nu își văzuse fiul cel mai mare de când acesta avea șapte ani. Mamele sunt deseori atrase de fiii lor. Interesul pe care Carolina îl manifesta pentru sexualitatea băiatului său poate însemna că ea avea o dorință, conștientă sau inconștientă, de a se culca cu el. Nu există dovezi clare privind această speculație, dar poate fi explicată, dat fiind comportamentul ei (prietena lui Freud, prințesa Marie Bonaparte, mătușa prințului Philip, se gândea cu seriozitate să se culce cu fiul ei).

Obsesia Carolinei privind bărbăția fiului ei a continuat după nuntă. Hervey relatează că regina l-a întrebat dacă Frederick ar fi putut să aranjeze ca un alt bărbat să se culce cu Augusta fără ca ea să-și dea seama.

„Nimic mai simplu“, o asigură Hervey pe regină.

„Este posibil?“ cugetă regina.

Apoi, Hervey a sugerat o metodă ingenioasă. Timp de o lună, a spus el, „l-aș sfătui pe prinț să meargă la culcare cu câteva ore mai târziu decât soția sa“. Prințul trebuie să se dea cu un parfum puternic ca să împrăștie un

miros distinctiv. Pe urmă, trebuie să se ridice din pat, spunând că se duce să urineze și să stropească dublura sa cu același parfum (dublura trebuia să aibă o constituție fizică similară cu a prințului). Dublura va intra apoi în pat cu Augusta și ea, credea Hervey, va fi păcălită din cauza mirosului. Înlocuitorul prințului ar fi făcut dragoste cu Augusta și, desigur, ar fi lăsat-o însărcinată. Hervey nu glumea și regina nu a luat asta drept glumă.

Căsătoria lui Frederick avea și implicații financiare. El i-a spus lui Anne Vane că nu mai puteau fi iubiți și i-a dat o pensie de 1.500 de lire și un bonus de 20.000 de lire în ziua în care se va mărita cu altcineva. Făcând aceste promisiuni, Frederick i-a cerut tatălui său să obțină de la Parlament o alocație mai mare, dar regele a refuzat. În cele din urmă, s-a ajuns la un compromis, dar Frederick s-a simțit umilit și s-a răzbunat atunci când tatăl său s-a îmbolnăvit grav de hemoroizi și febră, în ianuarie 1737. Frederick a răspândit zvonul că regele era pe moarte, așa că George al II-lea a fost nevoit să se ridice din pat și să participe la mai multe evenimente sociale pentru a dovedi că moartea sa nu era iminentă.

Se pare că membrii familiei continuau să se înșele și să se urască unul pe celălalt. Astfel, când Frederick le-a spus părinților săi că Augusta era însărcinată, regina nu a crezut. Ea a mers să o vadă pe nora sa și a fost și mai sceptică atunci când Augusta s-a exprimat vag în legătura cu data când urma să nască. „În ceea ce mă privește, eu nu văd să fie însărcinată", i-a spus regina lui Hervey.

Apoi, regina a insistat ca nașterea copilului să aibă loc la Hampton Court, unde trăiau ea și regele, deci, inevitabil, Frederick a dorit ca pruncul să se nască în altă parte. Când Augusta și-a început travaliul, soțul ei a scos-o pe furiș din Hampton Court, în mijlocul nopții, pentru a fi sigur că părinții săi nu puteau fi martori la naștere. După suspiciunile legate de nașterea „Bătrânului Pretendent"[4], nașterile regale erau asistate de membri ai familiei și de curteni pentru a veghea împotriva copiilor „ipotetici" din încălzitoare. George al II-lea și regina au fost îngroziți când au aflat că fiul lor a luat-o Augusta și au călătorit pe drumuri pline de hârtoape, într-o trăsură care se zdruncina groaznic. Ei s-au grăbit spre St. James.

Regina s-a simțit ușurată să descopere că Augusta dăduse naștere, fără martori, unei „șoricioaice amărâte și urâte“, și nu unui „băiat mare, gras și sănătos“. Atitudinea ei și aceste jocuri neplăcute otrăveau relația dintre mamă și fiul ei; Frederick a fost alungat de la curtea regelui.

Disputa a dus la un schimb nebunesc de scrisori în august 1737, în timp ce Frederick încerca să se pună bine cu părinții săi. El dorea ca regele să știe că fiul său era cel mai umil servitor al lui, dar George al II-lea i-a spus că faptul că o scosese pe Augusta din Hampton Court „este o infamie deliberată“ pe care Majestatea Sa „o dezaprobă în cel mai înalt grad“. În următoarele trei săptămâni, Frederick s-a umilit zadarnic. În 30 august, regele a condamnat „acest comportament extravagant și ingrat“ și a refuzat să accepte că fiului său îi părea rău, date fiind numeroasele momente în care Frederick îl ofensase timp de mai mulți ani. „Este plăcerea mea să pleci de la St. James“, a concluzionat regele, de îndată ce asta nu îi pricinuia Augustei vreo problemă. În încercarea de a-l umili și mai mult pe fiul său, el a permis să fie publicată corespondența dintre cei doi.

Când Caroline s-a îmbolnăvit mortal în noiembrie 1737, soțul ei și-a petrecut nopțile dormind pe podea lângă patul ei, dar nu și-a schimbat atitudinea și a refuzat să îl lase pe Frederick să-și vadă mama. Lui George însuși nu i se permisese să-și vadă mama înainte de a muri, în 1726. Acum, păcatele unei generații se regăseau și în următoarea.

Frederick s-a răzbunat, în cele din urmă. Când Augusta a rămas însărcinată din nou, în 1738, el și-a mutat întreaga familie din palat. Copilașul era atât de slăbit încât nimeni nu se aștepta ca el să trăiască. Totuși, George s-a încăpățânat să rămână în viață. Încăpățânarea a fost una dintre trăsăturile sale până la moarte, 82 de ani mai târziu. Nașterea unui moștenitor al lui Frederick îi garanta succesiunea Casei de Hanovra, dar George al II-lea și fiul său au rămas certați.

„Aruncările“ lui Frederick – cuvântul pare potrivit, dată fiind pasiunea lui pentru crichet – s-au terminat în cele din urmă cu un abces la plămâni, în 1751. Abcesul este atribuit unei lovituri cu o minge crichet sau chiar cu una

de tenis, dar nu există probe pentru această idee macabră, însă atrăgătoare. Dacă e adevărată, atunci Frederick ar fi încă un moștenitor care a murit nu doar înainte să-i vină vremea, ci și ca rezultat al violenței. În studiul său despre regii George, romancierul William Makepeace Thackeray cita un necrolog, care înfățișează stima – sau lipsa ei – de care avea parte prințul:

Aici Fred e pus

Cel ce trăia și s-a dus,

Să fi fost tatăl său,

Să fi fost fratele său,

Cred că mai bine

Soră-sa de era

Nu plângea nimeni după ea,

Întreaga generație de era

Cu-atât mai bine de nația asta,

Dar dacă-i numa' Fred

Care trăia și-acum s-a dus

Chiar nu mai e nimic de spus.

În istoria hanovrienilor, V.H.H. Greene a fost aspru. Viața lui Frederick a fost descrisă drept „un amestec de copilărie și falsitate ce poate servi pentru a arăta că nu există ceva ce oamenii să nu accepte doar ca să fie asigurată puterea“.

„Nebunul“ rege George al III-lea și fiul său

Fiul de 11 ani al lui Frederick era acum moștenitor al tronului. Ca de obicei în cazul Casei de Hanovra, tatăl său îl prefera pe fratele mai mic. George fusese considerat nătâng, dar el a devenit cel mai sârguincios și îndemânatic dintre regii hanovrieni când a fost vorba de manipularea politicienilor egocentrici ai epocii sale. Ca părinte, George al III-lea este probabil cel mai cunoscut pentru reprezentarea a ceea ce putem numi un „Oedip inversat“. Potrivit lui Freud, fiii vor să își ucidă tații. George al III-lea a dus la o nouă extremă conflictul dintre tații hanovrieni și fiii lor, de vreme ce a încercat să îl ucidă pe prințul de Wales. Se credea că George al III-lea este nebun, dar se poate argumenta că el știa perfect ce face – în cele din urmă, fiul său l-a condus la o violență gravă.

Primii doi regi hanovrieni și Frederick, cel nebun după crichet, își dădeau seama foarte bine că sunt străini. George al III-lea vorbea în germană cu mama lui, dar se născuse în Anglia și nu vorbea engleza cu accent. Când avea zece ani, el a jucat într-o reprezentație de familie a piesei Cato, a lui Joseph Addison, și a spus într-un prolog special compus: „Ce mai băiat! Se poate spune cu adevărat, băiat în Anglia născut și în Anglia crescut!“ El avea să mai folosească aceste cuvinte.

Augusta avea foarte puțină încredere în educația pe care George al II-lea i-o asigura fiului său după ce acesta devenise moștenitorul tronului. Ea i-a spus lui Bubb Doddington, un mare proprietar ce îi împrumutase lui Frederick sume importante de bani, că nu știa ce îl învățau pe băiat, dar „îi era teamă că nu prea multe“. Augusta simțea că trebuie să-l lase pe băiat să se joace cu alți copii, dar îi era teamă, din cauza „modului destrăbălat“ în care fuseseră crescuți atât de mulți copii ai aristocraților. Acum că era prinț de Wales, George devenise și mai izolat de alți băieți de vârsta lui. Lordul Waldegrave, nepotul doctorului care îl adusese pe lume pe „Bătrânul

Pretendent“, a devenit guvernantul lui George și se plângea că „mama și doica aveau întotdeauna câștig de cauză“.

Waldegrave nu avea o imagine flatantă a băiatului. El credea că George este onest, dar are un spirit obtuz. Regreta faptul că băiatul detestă „tranziția de la plăcere la afaceri, care este și mai scurtă și mai ușoară decât de la o stare de inactivitate totală“. Perspicace, observa că George se retrăgea adesea pentru a fi singur, nu ca să se reculeagă prin studiu sau contemplare, ci mai mult pentru a se complace în propria melancolie. Lui George nu-i plăcea de Waldegrave mai mult decât îl plăcea acesta pe el și mai târziu a insinuat că guvernantul lui era un „bărbat depravat, de doi bani“.

Augusta a apelat la Contele de Bute pentru a o ajuta cu educația fiului ei.

Bute fusese un prieten de-al lui Frederick și se căsătorise cu fiica lui lady Mary Wortley Montagu. Alegerea ei a generat tensiuni cu regele, căruia îi displăcea Bute din mai multe motive. El era scoțian și George al II-lea credea că orice scoțian tânjește cu adevărat la întoarcerea „Tânărului Pretendent“, nepotul lui Iacob al II-lea. Bute mai era și neobișnuit de instruit și un bun botanist. Era de părere că fiul Augustei trebuie să studieze științele precum și istoria, care îl va învăța îndatoririle unui monarh constituțional, pe care hanovrienii încă nu le înțelegeau.

Bute a devenit mai mult decât un preceptor; el a devenit un tată surogat și, ca adolescent, George încerca adesea să-și justifice comportamentul în fața lui. De exemplu, el i-a scris lui Bute: „Este adevărat că miniștrii fac tot ce le stă în putință ca să mă provoace, zic că sunt un băiat inofensiv...“ Apoi se plângea: „Ei mi-au tratat și mama într-un mod crunt (pe care nu-l voi uita și nici nu-l voi ierta vreodată, până ce voi muri), deoarece ea este atât de bună încât să meargă mai departe și să își ferească fiul de numeroasele capcane care îl înconjoară.“ George i-a promis lui Bute că își va aminti „întotdeauna de insultele la adresa mamei“ și, de asemenea, că-și va apăra preceptorul.

La vârsta adolescenței, George și-a dat seama că e leneș și a spus: „Mă voi debarasa de indolența aceea pe care, dacă nu o voi înlocui cu ceva mai bun,

va însemna distrugerea mea." Tânărul era mai ales furios pe sine. Totuși, ar trebui apreciat pentru autocritică. În 25 martie 1757, el i-a recunoscut lui Bute, „sunt conștient de propria mea indolență", care a fost „cel mai mare dușman al meu" și doar un prieten bun ca Bute ar fi tolerat asta. Încă o dată, prințul a promis că se va lupta cu această slăbiciune și că „vei vedea imediat o schimbare". Câteva săptămâni mai târziu, George l-a rugat pe Bute să aibă răbdare și a promis că va „recurge la cea mai mare asiduitate dacă este posibil să recâștig numeroșii ani irosiți".

În 1758, George s-a îndrăgostit de lady Sarah Lennox, dar Bute l-a avertizat împotriva partidei și George a acceptat cu blândețe vetoul său. „Sunt născut pentru fericirea sau nefericirea acestei nații mărețe", scria el, „și trebuie deseori să acționez în consecință, contrar pasiunilor mele."

George al II-lea a murit cu două săptămâni înainte de a împlini 77 de ani și nepotul său de 21 de ani a devenit rege în 1760. Deși nervos din fire, George al III-lea era, din punct de vedere politic, mult mai abil decât s-ar fi putut aștepta de la el. Băiatul care recitase versurile despre nașterea și educarea în Anglia făcea acum și mai mare caz de asta în discursul de încoronare. El a oferit o variație la cuvintele pe care le rostise în piesa lui Addison, trâmbițând: „Născut și educat în această țară, eu preamăresc numele Angliei." Hanovra era un principat plictisitor pe neatrăgătorul continent european, care era înțesat cu străini. Era „un electorat oribil, care trăise întotdeauna de pe urma acestei țări". Să te ia naiba, Fritz, de fapt! Insultarea germanilor era cu mult mai eficientă în câștigarea încrederii publice decât jocul de crichet al tatălui său.

Găsirea unei soții pentru tânărul rege a devenit acum prioritate și obsesie pentru mama lui. Cu toate diatribele sale împotriva străinilor, George a lăsat-o pe mama lui să aleagă o soție străină. Augusta de Saxa-Coburg-Gotha s-a oprit la prințesa Charlotte de Mecklenburg-Strelitz, care avea 17 ani, aceeași vârstă ca și Augusta când se căsătorise cu Frederick. Charlotte nu se număra printre cele mai dorite prințese din Europa. Aproape nimeni nu auzise de Mecklenburg-Strelitz, care se confunda ușor cu principatul de Mecklenburg-Schwerin, mai mare, dar la fel de ușor uitat. Mecklenburg-Strelitz se întemeiase după o dispută cu un principat și mai mic, ducatul de

Mecklenburg-Güstrow. Pentru a face lucrurile și mai ridicole în mod ruritarian, existau doi duci de Mecklenburg care nu se recunoșteau unul pe celălalt. Din păcate, se pare că cei doi nu se provocaseră la duel, dar, de-ar fi făcut-o, probabil că ar fi folosit săbii false.

Ducatul de Strelitz era una dintre cele mai înapoiate regiuni din Imperiul Habsburgic. Familia Charlottei era atât de săracă încât nu a putut aduce nicio zestre. Totuși, ea era o luterană devotată și, cu toate că nu era o frumusețe izbitoare, cel puțin avea dinți albi și drepți. Charlotte era destul de inteligentă și vioaie. De asemenea, avea și o trăsătură foarte folositoare: provenea dintr-o familie cu mulți copiii. Al optulea copil din zece, străbunicul ei avusese nouăsprezece copii de la două soții – și toți supraviețuiseră. Genele familiei erau excelente.

La sfârșitul lui august 1761, Charlotte a pornit spre Anglia. Regele l-a trimis pe amiralul Anson să îi aducă mireasa de la Röstock. Anson navigase în Pacific așa că se aștepta să facă față Mării Nordului, dar se pare că s-a rătăcit. Ceea ce trebuia să fie o croazieră de trei zile s-a transformat într-un coșmar de nouă zile. Anson trebuia să ajungă la Greenwich, unde o mare recepție o aștepta pe viitoarea regină, în schimb, el a acostat la Harwich. Ziua următoare, Charlotte a trebuit să călătorească la Londra pe drumurile precare din Essex, dar ea era plină de energie. Când a ajuns în sfârșit la Palatul St. James, s-a purtat cu deosebită grație, deși nu s-a prosternat cum făcuse Augusta când se întâlnise cu familia regală pentru prima dată. A doua zi, Charlotte și George erau căsătoriți.

În ciuda diferențelor, mariajul era fericit, iar cuplul își spunea unul altuia „domnul și doamna Rege". George al III-lea nu era interesat de viciile hanovriene obișnuite – femei, jocuri de noroc și modă. El hoinărea pe terenurile din jurul palatului său, adesea îmbrăcat ca fermier, și nu a vizitat niciodată Germania după ce a devenit rege; de fapt, el nu a fost niciodată mai departe de sudul Angliei. Weymouth era stațiunea lui preferată de vacanță.

Domnul și doamna Rege au avut cincisprezece copii: nouă fii și șase fete. Primul lor băiat s-a născut la un an de la nuntă, într-un pat splendid care a costat 3.780 de lire, un lux neobișnuit, deoarece George era zgârcit. El

reușise să trăiască din venitul său ca prinț deWales, fapt ce îi va influența atitudinea față de fiii săi. În afară de prințul de Wales, el nu a aranjat nimic pentru fiii săi până în 1778, când mulți dintre ei erau adolescenți.

Pregătirile pe care le-a făcut Charlotte pentru nașterea primului său copil sugerează că avea idei foarte clare despre naștere. Ea a insistat să se mute la Palatul St. James pentru că ventilația era mai bună acolo. Travaliul a durat doar cinci ore. Fiului ei i s-a dat o linguriță de amestec purgativ imediat după ce s-a născut și „era liniștit și arăta foarte bine“.

Țara sărbătorea: s-au tras salve din Turn, s-au aprins focuri și au fost distribuite gratis cantități mari de lichior. Mamei și fiului le mergea bine, deși copilașul a avut o criză de leșin în 22 august. Totuși, după ce i s-a dat puțină apă mentolată, prințul George și-a revenit imediat.

Charlotte părea a fi o divă purtătoare de copii. Cel de-al doilea fiu al ei, Frederick, s-a născut atât de repede încât nu a fost timp să mai sosească doctorul. Frederick a devenit curând preferatul tatălui său, ceea ce a sădit semințele relației proaste dintre rege și băiatul cel mare. Cel de-al treilea fiu al Charlottei, William, s-a născut în 21 august 1765. Mama lui se întorcea din Richmond, de la un dineu și nu se simțea prea bine, dar l-a „aruncat“ afară câteva ore mai târziu, fără prea mare zarvă. Când era însărcinată în treizeci și trei de săptămâni cu cel de-al patrulea copil, regina dansa veselă cu regele Danemarcei. Ea a dansat chiar mai mult – până la 4.45 dimineața, de ziua regelui, în 4 iunie 1782 – înainte de a da naștere celui de-al optulea copil. Splendidele gene nu dădeau greș.

Charlotte avea și un simț clar al datoriei de mamă. Ea credea că nu poate să aibă încredere în servitori deoarece „este imposibil ca servitorii, oricât de adevărată ar fi afecțiunea lor, să aibă sentimentele unui părinte“. Ca mulți aristocrați ai epocii, ea folosea totuși doici. Era atât de bună în a face copii sănătoși încât, atunci când cel de-al cincilea fiu al său, Octavius, a murit la patru ani, se spunea că devenise în sfârșit o mamă adevărată. Să-ți vezi copilul murind reprezenta un rit de trecere. Ea și-a pierdut și următorul copil când era mic.

Doicile și pedeapsa corporală

În lucrarea sa, Royal Confinements, Dewhurst susține că doicile puneau deseori copiii în primejdie, ceea ce face cu atât mai remarcabil faptul că treisprezece dintre copiii lui Charlotte au supraviețuit. Multe doici nu se spălau adecvat și dacă nu aveau chef să alăpteze copilul sau nu aveau lapte, le dădeau sugarilor lapte de vacă, fără să îl fiarbă pentru a-l steriliza – ideea sterilizării va fi acceptată doar după încă șaptezeci și cinci de ani. Deseori, doicile le mai dădeau copiilor să mănânce „pap", un fel de fiertură de ovăz făcută din mâncare sau pâine înmuiate în apă, ori cereale gătite în supă. Doica mesteca „papul" mai întâi, ceea ce putea răspândi infecții. Mulți doctori încercau să le convingă pe aristocrate să nu folosească doici, dar fără succes. W.M. Craig, care a scris o biografie slugarnică a Charlottei, le aducea aminte „blondelor și binevoitoarelor femei de la țară de obligația sacră de a sprijini și a face puternici copiii pe care-i aduc pe lume, cu toate nutrimentele îndestulătoare ale sânilor". Vanitatea era de vină, susținea el. „Există vreo persoană atât de fermecată de admirația publică a frumuseții ei, încât să o prefere în locul zâmbetelor de mulțumire ale unui copil minunat care stă lipit de pieptul ei?"

Craig o scuza pe regină pentru o asemenea vanitate. Charlotte „dobândise tandrețea sentimentelor materne la ajungerea ei în această țară" și era „întristată că nu poate fi pentru fiul ei așa cum ar trebui să fie o mamă", dar ea avea atât de multe îndatoriri regale. Astfel, ea „s-a supus și s-a străduit să compenseze asta prin cea mai minuțioasă atenție privind vegherea asupra micului prinț". „Cea mai minuțioasă atenție" se va dovedi insuficientă, pentru că tânărul prinț va deveni unul dintre cei mai absurzi monarhi ce și-au așezat posteriorul pe tron.

Când s-a născut prințul George nu a fost nicio paradă de doici, ca în 1690, când a fost aleasă doamna Pack. Margaret Scott – descendentă a familiei Buccleuch – a fost aleasă și ea încă mai avea lapte, întrucât dăduse naștere recent celui de-al doisprezecelea copil. Doamna Scott era foarte mândră de obârșia sa și s-a implicat în alăptare până ce prințul a fost înțărcat. Regele o

plăcea, dar nu și Charlotte. Regina a învățat lecția: celelalte doici nu erau atât de influente ca doamna Scott.

Charlotte își adora fiul cel mai mare și era fascinată de precocitatea lui. Când avea patru ani și a fost întrebat ce face, George a răspuns, filosof din fașă: „Reflectez.“ Mama lui a hotărat să îl învețe noțiuni elementare de germană și engleză, bazându-se pe ajutorul unei guvernante, lady Charlotte Finch. George era un copil bun și, pe când avea opt ani, știa să vorbească franceză, germană și italiană la fel de bine ca engleza. Băiatul deștept se bucura de dragostea mamei lui. Dar reginelor nu li se permitea să își învețe propriii copii. Regele a intervenit și a insistat ca fiul lui să fie dat pe mâna mai multor profesori obișnuiți. Prințul George era în mod evident răsfățat, dar avea dorința de a învăța de la mama sa; separarea l-a schimbat și el a devenit un elev dificil.

Regele a fost extrem de supărat când unul dintre noii profesori, un oarecare domn de Salzas, nu a explicat de ce a refuzat să se ocupe de educarea prințului; adevărul era că băiatul devenise imposibil. Mai multă disciplină era răspunsul, a presupus regele. El și-a dat fiul pe mâna a doi clerici, dr. Marlham și Cyril Jackson. Aceștia primiseră „ordine să-l trateze ca pe oricare alt gentleman și să-l bată cu nuiaua ori de câte ori merita“. Ei au făcut asta fără milă. Prințul și-a blamat tatăl și se poate afirma că nu și-a revenit după acest tratament brutal.

Când George avea paisprezece ani, regele i-a schimbat din nou profesorii, dar fiul său era de pe atunci impetuos și nu mai dorea să accepte disciplina. Noii săi profesori, episcopul Hurd și reverendul Arnold, au încercat să-i bată cu biciul pe el și pe fratele său William, dar prinții nu i-au lăsat. De fapt, George a înșfăcat mânerul biciului și a încercat să le aplice profesorilor săi câteva lovituri strașnice. Arnold, care pare să fi fost mai puternic decât episcopul, „a smuls arma din mâna lui și i-a administrat pedeapsa cu care ei fuseseră amenințați“. Peste mulți ani, sora lui George, Sophia, i-a spus unei prietene că îi văzuse pe cei doi frați mai mari „ținuți de mâini pentru a fi biciuiți precum câinii, cu un bici lung“. Copiii erau biciuiți nu doar când erau leneși sau neascultători; William era biciuit chiar și pentru că avea astm. Poate că nu este surprinzător că al patrulea fiu al

regelui, Eduard, avea un prost renume pentru brutalitatea sa față de oamenii care îi erau în subordine.

Nu există nicio dovadă că George al III-lea era sadic, dar el pare să fi crezut că bătaia îi va învăța pe fiii săi să nu fie aroganți sau leneși. Este posibil să fi considerat că el însuși ar fi fost mai puțin leneș în adolescență dacă Bute l-ar fi bătut. Ultimul rege care fusese bătut atât de des și cu atâta convingere fusese Iacob I, care s-a maturizat și a devenit un bărbat excepțional de inteligent și muncitor. Cu greu s-ar fi putut spune că vreunul dintre copiii lui George și ai Charlottei ar fi avut acele calități.

Am sugerat că în cazul copiilor inteligenți e mult mai probabil ca aceștia să nu fie traumatizați în caz că sunt abuzați. Un avantaj al studierii istoriei copiilor regilor este că aceasta subliniază limitele teoriei psihologice. Cercetările făcute de National Children's Home arată că o treime dintre bărbații care au abuzat sexual copii au fost ei înșiși abuzați sexual, dar asta duce la o întrebare: de ce două treimi din băieții abuzați nu repetă tiparul? Inteligența este o parte a răspunsului, am sugerat eu, dar asta nu explică de ce George și William, sau, mai târziu, George al V-lea și fratele său Eddy, au avut personalități atât de diferite.

T.H. White l-a condamnat pe George ca „laș", dar romancierul J.B. Priestley a fost mai politicos și a afirmat în The Prince of Pleasure (Prințul plăcerii) că George nu era „libertinul cu sânge rece, așa cum avea reputația că este, ci era cu adevărat un băiat crescut peste măsură, cu inima moale. Ca adult, el nu a fost un om rău, ci unul prost". Se pare că niciun autor nu a surprins esența. Ca și Henric al VIII-lea, George era narcisist dar, spre deosebire de monarhul Tudor, el va deveni un narcisist frustrat.

George a mai moștenit și un interes distructiv de la mama sa iubitoare. Charlotte era foarte preocupată de sănătatea copiilor ei și credea în remedii, la modă pe atunci, precum sângerarea și terapia de ventuze. Fiul ei a devenit dependent de ele. Din păcate, nu erau singurele sale dependențe. Pe când avea șaptesprezece ani, prințul a pornit în explorarea vieții vulgare a Londrei. El și-a făcut doi prieteni nepotriviți: Jack Payne și ducele de Cumberland, care este descris într-un memoriu de Lloyd ca „un bărbat bine

intenționat, dar cu mintea slabă", a cărui întreagă viață a fost devotată „slăbiciunii și risipirii". Risipa a devenit cel mai mare hobby al prințului.

În 1781, lui George i s-a dat o clădire separată, cu alte cuvinte, o casă mare cu propriii lui servitori. S-a aruncat cu mult zel în desfrâu, îmbătându-se, vânând femei și luând parte la jocuri de noroc. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, două vicii care nu fuseseră disponibile până atunci – opiumul și protoxidul de azot (cunoscut sub numele de gaz ilariant) – au devenit o modă. După ce tânărul chimist Humphrey Davy a testat efectele protoxidului de azot pe el însuși, mulți aristocrați dădeau petreceri cu gaz ilariant. Efectele opiumului și laudanumului asupra scriitorilor și artiștilor între anii 1770 și 1820 au fost studiate în lucrări ca Opium and the Romantic Imagination (Opiumul și imaginația romantică), dar se pare că nimeni nu a examinat amănunțit consumul lor de către aristocrație. Prințul consuma laudanum în mod constant și asta îi afecta comportamentul. Înainte ca de Quincey să își publice cartea clasică Confessions of an English Opium Eater (Confesiunile unui consumator englez de opiu), în 1820, puțini oameni credeau că opiumul este dăunător. Artistul Thomas Phillips (care a făcut unele ilustrații clasice ale lui George al IV-lea și ale cărui lucrări sunt expuse la National Portrait Gallery) a oferit o bună descriere a prințului și cuvintele lui se pot referi la cineva al cărui comportament capricios a fost influențat de consumul de droguri:

Prințul este influențat de capricii și nu are fermitate. El are puterea de a da un răspuns adecvat oricărei persoane care i se adresează despre orice subiect, dar nimic nu îi reține atenția. Persoana care a vorbit ultima oară cu el îi face o impresie, dar această impresie dispare când i se înfățișează următorul subiect sau persoană.

Conform lui Philips, „croitorul sau cizmarul îl va preocupa" pe prinț tot atât de mult ca un politician important.

Prințul le datora creditorilor sume fabuloase. Deseori își trimitea bucătarul să poarte unele dintre cele mai delicate negocieri cu creditorii săi. Domnul și doamna Rege, o mamă luterană rezonabilă și un tată cam burghez, erau disperați de fiul lor cel mai mare.

Când a împlinit douăzeci și unu de ani, prințul a primit o alocație de 60.000 de lire de la Parlament și un venit anual de 50.000 de lire de la tatăl său, dar aceste sume uriașe nu erau suficiente pentru extravaganțele sale. Numai caii costau în jur de 31.000 de lire pe an. Domnul și doamna Rege i-au făcut morală, au încercat să-l convingă și l-au bătut la cap, dar George nu și-a redus nici cheltuielile și nici consumul de laudanum. O memoriu din 1783 îl critica pe rege pentru tratarea fiului său cu „o zgârcenie nedreaptă“, ceea ce avea să ducă la necazuri. Exact la fel cum făcuseră moștenitorii predecesori, prințul s-a alăturat opoziției, acum condusă de admirabilul Charles Fox, unul dintre cei mai mari oratori care au onorat vreodată Camera Comunelor cu prezența lor. Fox mai era și un parior incurabil, astfel că el și prințul aveau multe în comun. Între timp, regele era furios pentru ceea ce el considera a fi trădarea fiului său.

George și Charlotte erau disperați și din cauza aventurilor amoroase ale fiului. În loc să se așeze la casa lui cu o soție germană drăguță, prințul s-a îndrăgostit mai întâi de una dintre doamnele de onoare ale reginei, domnișoara Hamilton, care nu l-a încurajat. Apoi s-a îndrăgostit de Mary Robinson, o actriță care o interpreta pe Perdita. El i-a scris multe bilețele, semnând „Florizel“, un pseudonim care a rezistat în timp. Referindu-se la actrițe, domnișoara Hamilton avertiza că „o femeie din acel mediu are multe vicleșuguri“ și ar putea fi foarte periculoasă pentru el. Regele considera că fiul său fusese „un băiat fără minte“ încurcându-se cu Mary și o considera o seducătoare de profesie, pe ea și pe alte tinere femei. Iluzia regelui a fost spulberată repede, deoarece fiul său s-a implicat într-o relație cu Maria Fitzherbert, care era și mai nepotrivită. Cu șase ani mai mare decât prințul, doamna Fitzherbert mai era și romano-catolică. Se pare că prințul făcea tot posibilul ca să-și supere părinții. El nu s-a mulțumit doar să și-o facă amantă pe doamna Fitzherbert, ci voia și să se căsătorească cu ea.

Legea căsătoriilor regale din 1772 îl obliga pe orice moștenitor să obțină consimțământul monarhului în privința căsătoriei. Știind că tatăl său nu i-l va acorda niciodată, prințul a hotărât să se căsătorească în secret cu doamna Fitzherbert, în casa ei din Mayfair. Dacă vestea despre această căsătorie s-ar fi răspândit, ar fi creat mare agitație și prințul nu ar mai fi primit niciun sfanț, nici de la rege, nici de la Parlament.

Fiicele domnului și doamnei Rege

Din fericire, experiența regelui și a reginei cu fiicele lor a fost mult mai fericită. Fetele erau mai reținute decât băieții și Fanny Burney a lăsat multe detalii încântătoare despre comportamentul lor. Ea a scris mai mult despre Charlotte, prințesa care s-a născut în 1765, și despre cea mai tânără prințesă, Amelia, care s-a născut în 1783. Regele „o iubea la nebunie“, nota Fanny, și regina i-a permis acesteia să o ducă pe Amelia în brațele sentimentalului ei tată.

În februarie 1786, Fanny se juca cu Amelia. Printesa era într-un faeton care gonea nebunește. Tânăra prințesă nu putea să înțeleagă când Fanny era obosită.

„Vino și joacă-te cu mine“, insista prințesa Amelia și continua să tragă de rochia lui Fanny.

„Îl vom deranja pe rege, doamnă“, spunea Fanny, încercând să o domolească pe fetiță.

Dar tatăl nu o intimida. Prințesa Amelia năvăli peste el în timp ce regele vorbea foarte serios cu un anume domn Smelt și strigă:

„Tati, mergi!“

„Ce?“ strigă regele.

„Mergi, tati, trebuie mergi“, insistă prințesa. Așa că regele își luă fetița în brațe și începu să se joace cu ea și să o sărute. Câteva zile mai târziu, Amelia s-a ars la un deget jucându-se cu ceară și regele „a privit evoluția durerii ei cu mare îngrijorare“. Dar el putea să-și tachineze fiica într-un mod drăguț, tipic părinților buni, deoarece – glumea regele – prințesa Amelia „nu trebuie contrazisă. Domnișoara Burney se află în grațiile ei.“

Totuși, faptul că se amuza cu fiicele lui nu îi rezolva regelui problemele cu fiul cel mare. În 1787, Charles Fox propusese acordarea unei alocații uriașe prințului pentru achitarea datoriilor interminabile, dar societatea londoneză fierbea de zvonuri cum că George se căsătorise în secret. Fox a denunțat aceste zvonuri ca fiind minciuni, fapt care, desigur, nu i-a fost pe plac doamnei Fitzherbert. Prințul era prins între soția furioasă, părinții furioși și un Parlament la fel de furios. Între timp, regele și regina auziseră zvonurile și erau copleșiți din cauza fiului lor, care i-a acuzat că nu îl înțeleg.

În cele din urmă, Parlamentul i-a acordat prințului 161.000 de lire ca să își achite datoriile și 60.000 de lire pentru îmbunătățiri la Carlton House. În ciuda acestor sume fabuloase, prințul se simțea nedreptățit, deoarece tatăl său refuzase să-i acorde vreo funcție în conducerea țării.

Criza lui George al III-lea

În 1788 a avut loc criza personală care a făcut faimoasă domnia lui George. Regele a suferit o cădere nervoasă. Discuțiile despre presupusele afecțiuni ale regelui – nebunie, porfirie – sau despre posibilitatea otrăvirii cu arsenic în cosmeticele pe care le folosea nu s-au terminat niciodată. Otrăvirea cu arsenic este ipoteza preferată deoarece mostre din părul regelui au fost examinate în 2005 și au indicat prezența otravei în cantități mari. În mod sigur, regele se comporta așa cum nu o mai făcuse înainte. De exemplu, el a făcut prima și singura încercare de a seduce o altă femeie decât soția sa. Charlotte a acceptat faptul că soțul ei iubitor nu era chiar în toate mințile.

Ceea ce pentru ea și întreaga țară era o tragedie, pentru fiul lor cel mai mare era o oportunitate.

În noiembrie regele nu își mai putea duce la îndeplinire îndatoririle. Descrierile comportamentului său sugerează că era nebun, pentru că vorbea ore în șir neîncetat. Și mai ciudat, se spunea că dăduse mâna cu un copac, crezând că stejarul este regele Prusiei. Se poate ca ultimul zvon să fi fost o exagerare deoarece este mult mai obișnuit ca schizofrenicii să spună că sunt Hristos sau Napoleon. Probabil cel mai bine documentat caz a fost descris de Oliver Sacks, care este neurolog și nu psihiatru. În The Man Who Mistook His Wife for a Hat (Bărbatul care și-a confundat soția cu o pălărie), Sacks prezintă un pacient care credea că soția lui este o pălărie, dar problema bărbatului era organică și el nu și-a mai revenit niciodată.

R.D. Laing și mulți alți psihiatri au pretins că există unele motive logice chiar și pentru cele mai stranii simptome și acesta pare un punct de vedere folositor pentru ceea ce a urmat. În 5 noiembrie 1790, regele și-a atacat fiul, încercând să-l dea cu capul de perete. Un observator susținea că ieșeau spume din gura regelui și ochii îi erau roșii precum gemul de coacăze. Atacul a fost pus mai degrabă pe seama nebuniei decât a furiei față de modul în care se comportase fiul său în ultimii zece ani. Poate că nu era o întâmplare că regele a ales Ziua lui Guy Fawkes (5 noiembrie) pentru a-l ataca pe fiul său: Guy Fawkes dorise, la urma urmei, să scape de un rege anterior, Iacob I.

Se dădeau lupte aprige între doctorii care urma să aibă onoarea de a trata „maladia regală“. În cele din urmă, a fost ales un cumplit „doctor de nebuni“, Francis Willis. La început, Willis a beneficiat de încrederea reginei și l-a pus pe George în cămașă de forță. S-a construit un scaun special pentru a-l imobiliza pe rege. Uneori, Willis îi aplica cataplasme, care i-ar fi scos „umorile rele“. Willis a devenit mai aspru și uneori chiar îl bătea pe rege pentru a forța umorile rele să iasă. Prințul, care fusese biciuit atât de mult când era băiat, părea să se bucure de faptul că tatăl său era pedepsit.

Întrucât regele nu-și putea îndeplini îndatoririle, Parlamentul trebuia să numească un regent. Conducătorii principalelor partide, Charles Fox și mai tânărul Pitt, discutau aprins asupra condițiilor. Fox sugera ca puterile

prințului să includă dreptul de a numi prim-ministrul. Pitt a refuzat să fie de acord, deoarece îi era teamă că regentul îl va înlătura din cabinet, fiind mult mai apropiat de Fox.

Apoi a avut loc un miracol. Sau o tragedie, cel puțin în ceea ce îl privea pe prinț: regele și-a revenit, fără vreun motiv aparent, lucru care l-a făcut nefericit pe fiul său, deși trebuia să simuleze fericirea. Regina chiar l-a împiedicat pe prinț de două ori să își mai vadă tatăl deoarece ea credea că o vizită a fiului său l-ar fi întristat și ar fi putut declanșa o nouă criză a „maladiei regale". Prințul a trimis scrisori politicoase în care se bucura de vindecarea tatălui său, dar el și niște prieteni apropiați, printre care Jack Payne, au mers la Brooks, un club la modă, în 17 februarie 1790. Payne a imitat comportamentul regelui și „a urlat ca o maimuță". Regele era mai nebun ca niciodată, rânjeau cu toții.

Miracolul era că, în ciuda tratamentului lui Willis, George și-a revenit – și destul de brusc. Când regele s-a simțit îndeajuns de bine pentru a-și îndeplini îndatoririle, fiul său cel mare a fost dezamăgit. Măsura în care relația reginei cu fiul ei, odată adorat, se schimbase reieșea clar din încă un detaliu. Când ea a organizat un concert pentru a sărbători însănătoșirea regelui, nu și-a dorit ca fiul ei să participe. Ea i-a reamintit că organizase concertul pentru a le mulțumi acelora care i-au rămas fideli regelui în timpul bolii sale: pur și simplu, prințul nu se putea regăsi printre ei.

Un tată marinar

De la începutul anilor 1780, George al III-lea și regina Charlotte erau preocupați de faptul că prințul îi va corupe pe copiii lor mai mici și au făcut tot ce au putut ca să-i țină pe frații săi departe de el. Al treilea fiu al lui George era destul de apropiat de fratele său când erau mici, dar William a devenit apoi primul prinț trimis să se înroleze în marină pentru a dobândi

experiență de viață. Niciun alt prinț nu fusese măcar la comanda efectivă a unei bărci.

Când s-a înrolat pe HMS Prince George, William avea doar treisprezece ani. El a învățat să navigheze, să comande și chiar să gătească. Prințul a fost tratat ca toți ceilalți tineri ofițeri în devenire, dar era singurul însoțit de un tutore. Tutorele nu a putut împiedica arestarea prințului și a camarazilor săi de pe navă după o încăierare la beție, în Gibraltar, dar, de îndată ce autoritățile și-au dat seama că l-au încarcerat pe prinț, l-au eliberat, cerându-și scuze.

Douăzeci și două de scrisori ale regelui către prințul William au fost descoperite în 2009 și, cu toate că nu pot fi comparate cu Basilikon-ul lui Iacob I, ele oferă un amestec afectuos de sfaturi bune și neliniști regale. Regele i-a spus prințului William:

Te lansezi acum pe o scenă de viață în care aduci fie Onoare, fie Rușine pentru familia ta; ar fi foarte nepotrivită dragostea pe care o am pentru copiii mei, dacă nu îți dau în acest moment grav sfaturi despre cum să te comporți.

George al III-lea și-a sfătuit fiul să se comporte cu umilință.

Deși acasă ești prinț, la bordul navei Prince George ești doar un băiat care învață meseria de marinar; dar dacă până acum prințul te-a însoțit în ceea ce fac alți băieți, acum nu mai trebuie (să faci asta). Să nu îți iasă din cap că e nevoie să arăți mai multă Ascultare față de Superiorii tăi din Marină, mai multă politețe celor egali ție, și mai multă blândețe față de inferiorii tăi decât cei cărora nu li s-a spus că acestea sunt calități esențiale pentru un gentleman.

William s-a descurcat bine în marină și a fost promovat la gradul de locotenent. El și-a servit țara în timpul Războiului American de Independență și lui George Washington i-a surâs ideea de a pune mâna pe el când prințul vizita New York-ul. Totuși, englezii au prevăzut asta și au pus gărzile să îl escorteze pe William și astfel complotul a fost zădărnicit.

În cele din urmă, William a devenit unul dintre căpitanii lui Nelson, ceea ce l-a încântat pe rege. Nelson însuși avea o părere bună despre prinț: „Pe plan profesional, sunt sigur că este superior peste două treimi din lista [navală]; și în ceea ce privește respectarea ordinelor, și respectul față de ofițerul său superior, cu greu aș găsi pe cineva care să-l egaleze." William a fost făcut în cele din urmă contraamiral, dar apoi cariera lui în marină nu a mai progresat, lucru foarte frustrant pentru el.

Cu toate că William și George al III-lea au avut o relație mai bună decât cei mai mulți fii hanovrieni cu tații lor, frustratul contraamiral a făcut presiuni asupra tatălui său într-un mod în care niciun alt prinț se pare că nu a făcut-o vreodată. William a amenințat că va candida pentru un loc în Camera Comunelor din partea orașului Totnes din comitatul Devon. Acesta ar fi putut să fie un minunat spectacol politic și un precedent – imaginați-vă că prințul Charles sau prințesa Anne ar candida în alegeri –, dar George al III-lea era îngrozit de această perspectivă. Totuși, William era mult mai ușor de convins decât fratele său mai mare. Contraamiralul a fost făcut duce de Clarence și St Andrews și conte de Munster. Se pare că tatăl său a murmurat: „Știu prea bine că este încă un vot în plus pentru opoziție."

În 1791, William a început să trăiască cu o actriță irlandeză, Dorothea Bland, care se prezenta ca „d-na Jordan". În următorii douăzeci de ani, ei au făcut copii într-un mod entuziasmant, așa cum o făcuseră domnul și doamna Rege. Toți cei zece (care, desigur, au fost nelegitimi) au primit numele de familie „FitzClarence", după numele ducatului tatălui lor. Ca și propriul său tată, se pare că William s-a bucurat de o viață liniștită de familie. El i-a spus unui prieten: „Doamna Jordan este o ființă foarte bună, de casă și grijulie cu copiii ei. Sigur că uneori este absurdă și că are toane,

dar asemenea lucruri se găsesc mai mult sau mai puțin în toate familiile." Aceste cuvinte arată foarte clar că William nu o considera pe Dorothea doar o amantă, ci soția sa, din toate punctele de vedere. Se pare că el aștepta cu nerăbdare reuniunile de familie, după cum scria doamna Jordan: „Vom avea casa plină și veselă acest Crăciun, e ceea ce îi face plăcere ducelui drag." Regele a acceptat faptul că fiul lui trăia în păcat dar, credea, tipic pentru el, că această situație particulară justifica înjumătățirea alocației doamnei Jordan.

Nu este surprinzător că George al III-lea era îngrijorat în mod constant că datoriile fiilor săi deveneau tot mai mari. Pe la mijlocul anilor 1790, prințul de Wales le datora creditorilor în jur de 630.000 lire sterline – mai bine de 10 milioane de lire sterline în banii din zilele noastre. Tatăl său a refuzat să îl scoată la liman plătindu-i datoriile, astfel că singura soluție era ca prințul să-și ia o nevastă bogată, ceea ce provoca un conflict și mai mare între prinț și părinții săi îndelung încercați.

Tragicomedia soţiei pe care George al III-lea a ales-o pentru fiul lui

Prințului de Wales i s-a dat posibilitatea alegerii miresei dintre două candidate; amândouă erau de origine germană și verișoare de gradul întâi cu George. Prințesa Louise de Mecklenburg-Sterlitz era fiica fratelui reginei Charlotte, în timp ce Carolina de Brunswick era fiica surorii tatălui său. Carolina nu avea o reputație bună; regina auzise niște zvonuri că ea fusese iubita unui ofițer irlandez din armata tatălui său. Ca o ironie, acest lucru a făcut ca ea să constituie o alegere excelentă în ceea ce o privea pe ultima amantă a prințului, lady Jersey. Carolina nu ar fi fost o rivală mai puternică decât Louise și lady Jersey încerca să îl convingă pe prinț că ea era cea mai bună femeie pentru el.

Prințul George și-a trimis unul dintre curteni la Brunswick pentru a o examina pe Carolina. Harris a găsit-o pe mireasa aspirantă îmbrăcată

neglijent și a presupus că nu se spălase cu zilele. Limbajul ei vulgar, de asemenea, l-a deranjat, dar, în loc să vină la Londra ca să-l prevină pe George că ar putea face o greșeală îngrozitoare, Harris a încercat să o facă pe Carolina prezentabilă. După patru luni, a considerat că ea era pregătită și a adus-o în Anglia. Totuși, George nu a fost impresionat deoarece, în clipa în care a văzut-o pe Carolina, el a spus: „Harris, nu mă simt bine, te rog adu-mi un pahar cu coniac." În ceea ce o privește, nici Carolina nu era impresionată și se plângea că portretul lui George fusese pictat în mod clar cu ceva ani mai devreme și că el nu mai părea atât de energic. „Cred că este foarte gras și deloc atrăgător", a declarat ea. În noaptea dinaintea nunții, George l-a trimis pe fratele lui, William, ca să-i spună doamnei Fitzherbert că ea era singura femeie pe care el o putea iubi vreodată. Apoi s-a îmbătat groaznic – se pare că era singurul mod în care putea face față nunții.

Ceva mai târziu, George a spus că el și Carolina făcuseră sex doar de trei ori, dar asta a fost suficient ca ea să își felicite soțul pentru dimensiunea penisului. Ea putea să știe asta, concluziona prințul, doar dacă se mai culcase cu alți bărbați; părinții săi îl obligaseră să se însoare cu o stricată. Cuplul regal s-a separat în câteva săptămâni, dar cei doi au rămas sub același acoperis. Se pare că de trei ori fusese suficient pentru Carolina ca să rămână însărcinată. La nouă luni după nuntă, ea a dat naștere unei fiice. Regina Charlotte, expertă în astfel de chestiuni, era implicată în pregătirile pentru naștere și i-a spus șambelanului să nu comande leagănul pe care intenționa să îl cumpere. Comunicarea s-a făcut printr-un oficial al palatului, se pare, pentru că Charlotte i-a dat instrucțiuni să îi spună fiului ei cel mai mare: „Eu, ca femeie experimentată în asemenea chestiuni, spun că leagănul ar trebui să fie fără balansoar."

Prințul George a fost foarte neliniștit în timpul ultimei etape a travaliului soției sale, deoarece un moștenitor îi întărea propria poziție. El a invitat multe persoane importante să asiste la naștere, inclusiv arhiepiscopul de Canterbury, lordul cancelar, președintele Consiliului Privat, patru duci și lordul Jersey, soțul amantei prințului. Jersey le-a dus o scrisoare regelui și reginei, spunând că soția prințului dăduse naștere „unei fete uriașe".

George al III-lea era încântat și fata a fost numită Charlotte, după numele reginei. Ignorând fricțiunile dintre fiul său și noră, regele a adăugat: „Amândoi sunteți tineri și am încredere că veți avea mulți copii.“ Era o speranță deșartă. La trei zile după ce s-a născut Charlotte, George a făcut un testament prin care și-a lăsat averea doamnei Fitzherbert, „care este soția mea în fața lui Dumnezeu și care este și va fi întotdeauna soția mea pentru mine“. Prințul a adăugat: „Aceleia care este numită prințesa de Wales, îi las un șiling.“ Testamentul nu doar că era ostil Carolinei dar, implicit, și părinților săi, care îi aranjaseră căsătoria. Mai mult, testamentul prințului prevedea ca ea să nu aibă niciun rol în creșterea copilului. Când ea s-a plâns, George i-a interzis să își vadă fiica dacă nu era prezentă o doică și guvernanta.

Pe măsură ce imensul bebeluș Charlotte creștea, ambii părinți încercau să o folosească ca un pion în lupta lor continuă. În august 1797, mama ei a părăsit Carlton House și a închiriat o casă în Blackheath, în sudul Londrei. Ea susținea că este o mamă devotată, dar Charlotte o vedea foarte rar; George era și mai puțin interesat. Când Charlotte avea opt ani, el a mutat-o, dar nu în casa sa, ci în Montague House, care era alături. Acolo, Charlotte a crescut fără prea multe contacte cu niciunul dintre părinți, fiind îngrijită de persoane străine. Ea a avut una dintre cele mai întunecate copilăriile regale.

Viaţa lui George al III-lea este ameninţată; reacţia fiului său

Am susținut că, în comparație cu majoritatea oamenilor, monarhii au parte de și mai multe evenimente de viață, și puține sunt mai tulburătoare decât tentativele de asasinat. George al III-lea a fost atacat de două ori. Prima tentativă a fost în 1786. Potențialul asasin era Mary Nicholson, care a fost tratată cu blândețe, regele insistând că ea avea nevoie mai degrabă de un psihiatru, întrucât încercase să-l ucidă cu un cuțit de bucătărie care era foarte tocit. Relațiile dintre rege și prinț erau deja atât de reci încât Charlotte nu i-a spus fiului nici că tatăl său fusese atacat, nici că

supraviețuise. Apoi, în mai 1800, George al III-lea a fost împușcat în Teatrul Drury Lane – ca și bunicul său, în 1717. Asasinul a ratat, dar atacul, probabil spre întristarea prințului de Wales, nu a declanșat un nou acces al maladiei regale; acesta avea să aibă loc abia peste zece ani.

Când regele a avut iar o cădere nervoasă, toată lumea presupunea că este vorba de o revenire a nebuniei anterioare, dar avea șaptezeci și doi de ani și pare mai probabil că suferea de demență senilă. Totuși, el avea încă momente de luciditate: credea că devenise deprimat când fiica lui cea mică și preferata sa, prințesa Amelia, s-a îmbolnăvit de tuberculoză. De fapt, Amelia era departe de a fi o fiică ascultătoare, deoarece îl urmase cu patimă pe contele de Euston și îi trimitea scrisori surprinzător de intime (într-una din scrisori, ea își exprima speranța ca acesta să nu fie dezamăgit de organele ei sexuale). Aproape sigur, regele nu știa de aceste scrisori erotice. Când ea era pe moarte, și-a vizitat fiica în fiecare zi și i-a acordat „toată consolarea pe care i-o putea da religia, deși inima sa suferea îngrozitor, fiind martor la durerile pe care nu le putea domoli“. După ce ea a murit, regele a insistat să păstreze o șuviță din părul ei. Îngrijitoarea Ameliei remarca: „Scenele zilnice de tristețe și de plâns erau de o melancolie de nedescris.“

Prințul de Wales a obținut în cele din urmă puterea pe care o dorea și a devenit regent în 1811. Pe atunci, el consuma cantități apreciabile de laudanum. După ce și-a scrântit glezna, lua câte 250 de picături și apoi a continuat cu o doză constantă de 100 de picături la fiecare trei ore. Sir Henry Halford, doctorul prințului, se temea că pacientul său va ajunge la nebunie din cauza consumului de droguri și asta va afecta cu siguranță modul în care își trata fiica. Anglia era acum o țară cu un rege senil și cu un regent dependent de droguri. Este ironic că, în timp ce ambii bărbați „domneau“, țara a reușit totuși să îl înfrângă pe Napoleon. Poate că bătălia de la Waterloo a fost câștigată pe terenul de joacă de la Eton College[5], dar victoria nu se datora cu nimic monarhilor.

De îndată ce a devenit regent, prințul de Wales era hotărat să triumfe asupra soției sale, pe care părinții i-au băgat-o pe gât. Carolina a fost acuzată că a avut un copil cu un alt bărbat. Prințul de Wales pretindea că ea reușise să

își ascundă sarcina deoarece era atât de grasă încât nimeni nu putea să spună dacă este sau nu însărcinată. Foarte satisfăcut, George a inițiat ceea ce a devenit cunoscută ca „Investigația delicată“, al cărei scop era simplu: dorea o dovadă care să îi permită să divorțeze de soția pe care o ura. Fiica lor Charlotte avea acum zece ani și devenise victima conflictului. Tatăl său i-a spus că nu putea să-și vadă mama în timp ce se desfășura „Investigația delicată“.

Dovada cea mai elocventă era oportun de nedelicată. Un valet, Joseph Roberts, remarcase că soției prințului „îi plăcea foarte mult să facă sex“, dar putea cineva să se încreadă cu adevărat în cuvântul unui servitor contra cuvântului unei prințese, mai ales că ea era foarte iubită în rândul poporului? Nu exista nicio dovadă clară privind vinovăția Carolinei, astfel că George i-a permis, cu părere de rău, să o vadă din nou pe Charlotte. El a impus o condiție: fiica lui nu se putea juca cu William Austin, care, credea prințul, era fiul nelegitim al Carolinei, pe care aceasta reușise să îl aducă pe lume fără să știe cineva.

George era inconsecvent în atitudinea față de Charlotte, uneori sentimental, uneori nesuferit, uneori rău. El i-a dat o alocație sărăcăcioasă pentru haine și a impus o regulă ciudată: ei îi plăcea opera, dar tatăl său a poruncit ca ea să stea în spatele lojei și să plece înainte de sfârșitul fiecărui spectacol.

Prin 1811, fratele lui George, prințul William, era atât de înglodat în datorii încât a trebuit să renunțe la doamna Jordan. Nestatornica actrița comentă: „Banii, banii, prietene, sunt convinsă, l-au făcut acum cel mai deplorabil dintre bărbați.“ Tot ea continua: „Cu toate calitățile sale excelente, virtuțile familiale, iubirea pentru copii săi minunați, cum să nu sufere acum?“ Ei i s-au dat 4.400 de lire (echivalentul a 243.000 de lire în zilele noastre) pe an și custodia fiicelor, dar trebuia să plece și să nu mai urce niciodată pe scenă. Când s-a apucat din nou de actorie, pentru a plăti datoriile pe care unul dintre copiii săi le făcuse – copilul acela nu era fiul prințului – William a luat în custodie fetele. Curând după aceea, doamna Jordan a fugit în Franța pentru a scăpa de creditori și a murit săracă, lângă Paris, în 1816. William era acum un bărbat singur, cu unsprezece copii de care trebuia să aibă grijă,

dar el și-a luat responsabilitățile mult mai în serios decât s-ar fi așteptat cineva.

Cadrilul Charlottei – prinţesa, Orania, rusul și Leopold

Când Charlotte avea șaptesprezece ani, ea și tatăl ei au început să se certe în privința celui care avea să-i devină soț. Deoarece era probabil ca ea să devină regină de drept, Charlotte putea să își aleagă un prinț european. Tatăl ei îl prefera pe William de Orania, dar acesta s-a descalificat, îmbătându-se prima oară când a întâlnit-o. Charlotte, care nu arătase instincte politice până în acel moment, și-a informat tatăl că o viitoare regină a Angliei nu trebuia să se mărite cu un străin ca „olandezul nesuferit“, cum îl numea ea pe William. Prințul de Wales suspecta că ea era la fel de vicleană cum fusese el cu doamna Fitzherbert și că Charlotte dorea să se căsătorească cu un alt William, ducele de Gloucester. El i-a înfruntat pe cei doi și a amenințat că nu va accepta niciodată căsătoria.

„Vorbea ca și cum ar fi avut cele mai nepotrivite idei despre simpatiile mele“, scria Charlotte. „Văd că este cu totul împotriva mea și că niciodată nu își va reveni.“ Știrile erau foarte amuzante, cu anecdote privitoare la alegerea Charlottei, dacă se va căsători cu „portocala sau cu brânza“ – Gloucester era „brânza“ deoarece brânza comitatului era foarte gustoasă, iar olandezul din Casa de Orania, portocala.

În iunie 1814, Charlotte a cedat în fața tatălui său și a semnat un contract marital cu William de Orania, dar ea avea ochii zburdalnici ai mamei sale și s-a îndrăgostit de un ofițer rus de cavalerie. Rusul a galopat mai departe totuși, văzând că pregătirile de nuntă erau în toi. Apoi, Charlotte a întâlnit ceea ce căutase probabil tot timpul: un tânăr cu triplu nume german, prințul Leopold de Saxa-Coburg-Saafeld. Ea l-a invitat să-i facă o vizită și au petrecut aproape o oră singuri, fără însoțitoare. De îndată ce a plecat de la Charlotte, Leopold i-a scris tatălui ei, scuzându-se pentru orice necuviință

ar fi comis. Adevărata lui problemă însă, era faptul că era prea sărac și prințul de Wales, ca de obicei, avea nevoie de bani.

Dacă George era întru totul pentru căsătoria cu Orania, Carolina era hotărâtă să fie împotriva ei. Ea și fiica ei au găsit un mod original de a-l enerva pe prinț: dacă Charlotte se căsătorea cu Orania, ea ar fi trebuit să trăiască în Olanda, un sacrificiu pe care îl putea face doar dacă mama sa locuia cu ea. Grasă și dornică de sex, Carolina i-ar fi șocat pe locuitorii din Amsterdam, astfel că Orania nu ar fi fost de acord și Carolina ar fi rupt logodna. Tatăl ei a răspuns făcând ceea ce mulți hanovrieni făcuseră înainte – și-a pus copilul sub arest la domiciliu. El i-a spus Charlottei că intenționa să o trimită la Windsor a doua zi, unde bunica ei, regina, urma s-o convingă să se poarte cu bun-simț. Charlotte, adolescenta desăvârșită, a fugit în stradă țipând – surplusul de laudanum l-a făcut pe tată să nu mai fie precaut și să înconjoare casa cu gărzi. Ea habar nu avea cum să cheme un taxi, dar un trecător galant i-a găsit o birjă. În timp ce urca, Charlotte i-a dat instrucțiuni vizitiului să o ducă la casa mamei sale din Blackheath.

În câteva ore, membrii familiei au ajuns în Blackheath, inclusiv Frederick, duce de York, cel de-al doilea fiu al lui George al III-lea. El nu venise în calitate de unchi înțelegător, dornic să ajute într-o criză, ci cu un fel de document legal care să o forțeze pe Charlotte să se întoarcă acasă. După multe ciondăneli, i s-a dat voie să petreacă noaptea la mama ei, dar ziua următoare trebuia să meargă direct la casa tatălui.

Prințesa fugară a devenit subiectul de discuție al orașului. Tatăl și fiica au avut o reconciliere stropită cu lacrimi, dar George tot a trimis-o pe Charlotte la Windsor, unde, din nou, a fost pusă sub arest la domiciliu. Servitorii erau instruiți să nu o scape din ochi. Bunica sa trebuia acum să jongleze cu un soț senil, să-și strunească fiii dificili și o adolescentă furioasă și încăpățânată. Prin comparație, nașterea era o bagatelă.

Charlotte a reușit să îi strecoare un bilet unchiului ei preferat – Augustus, duce de Sussex –, care a profitat de ocazia de a-l enerva pe prințul de Wales. Câteva zile mai târziu, în Camera Lorzilor, ducele i-a întrebat pe prim-ministru și pe contele de Liverpool dacă Charlotte era sau nu liberă să

vină și să plece. George era furios și a dat vina pe Sussex pentru faptul că a înrăutățit și a făcut publică situația. Cei doi frați nu și-au mai vorbit deloc.

După acest incident, Charlotte a fost abandonată încă o dată: la sfârșitul lui iulie 1814, George i-a spus că mama sa urma să părăsească Anglia pentru mult timp. Charlotte era supărată, dar relația ei cu mama sa era acum atât de deteriorată încât nu simțea că ar fi putut spune ceva care să schimbe situația. Chiar și mai rău, mama ei era relaxată în privința plecării. Carolina a spus simplu: „Dumnezeu știe peste cât timp sau ce evenimente mai pot surveni până ce ne vom întâlni din nou.“ De fapt, Charlotte nu își va mai revedea mama vreodată.

Pe tot parcursul acestor drame, Charlotte încă mai spera că ofițerul de cavalerie rus o va lua în grabă de acolo, dar, pe la mijlocul lui septembrie, ea „a avut un șoc foarte mare și neașteptat“ când a aflat că el se căsătorise cu altcineva. Ea a scris că „îl va lua pe următorul cel mai bun, care era un bărbat blajin, cu bun-sinț“ (ortografia ei lăsa mult de dorit) și a adăugat că „bărbatul acela este P de S-C“, prin care se referea la Leopold, Prințul de Saxa-Coburg. Totuși, tatăl ei nu a renunțat la speranța unei căsătorii avantajoase cu Orania, chiar dacă Charlotte era de neclintit. „Niciun argument, nicio amenințare, nu mă va îndupleca să mă mărit cu acest olandez nesuferit“, scria ea.

„Următorul cel mai bun“ în locul „olandezului nesuferit“ era flatat de atenția Charlottei, dar Leopold se lupta cu Napoleon și nu putea veni să o viziteze. Asta nu a oprit-o pe Charlotte să îi ceară în mod formal tatălui ei permisiunea de a se căsători cu el. Situația politică haotică de pe continent, spunea George, făcea imposibil ca el să ia în considerare o asemenea nebunie; George nu a mai menționat și cealaltă problemă, chiar mai mare, sărăcia lui Leopold. Dar fiica sa a insistat și, în ianuarie 1816, ea i-a scris tatălui ei: „Nu mai ezit deloc în declararea înclinației mele în favoarea prințului de Coburg – asigurându-vă că nimeni nu va fi mai sigur sau ferm în actuala și ultima logodnă, decât mine.“ Dacă era mișcat cu adevărat de justificările Charlottei sau era prea obosit pentru a continua să se certe, nu este clar, dar George l-a convocat în cele din urmă pe Leopold. Tatăl, care eșuase în propria sa viață amoroasă, a avut o discuție cu pretendentul la

mâna fiicei sale, pentru a vedea dacă tânărul bărbat era potrivit. Conversația lor a decurs bine și Charlotte a luat cina cu Leopold și cu tatăl ei. Ea scria despre Leopold:

Îl găsesc încântător și merg la culcare mai fericită decât am făcut-o vreodată în toată viața mea... Cu siguranță sunt o ființă foarte norocoasă și trebuie să îi mulțumesc Domnului. O prințesă, cred eu, niciodată nu pornește în viață (sau se căsătorește) cu asemenea perspective de fericire, cu adevărat conjugale, ca ale celorlalți oameni.

George i-a spus acum Charlottei că Leopold „avea toate calitățile necesare să facă o femeie fericită“, dar, aproape imediat, prințul s-a comportat excentric. El nu i-a permis acesteia să petreacă mult timp cu pretendentul ei deoarece reușise să se convingă pe sine că, dacă îl vede prea mult, se va plictisi repede. George dădea dovadă de ceea ce Phillips descrisese drept „lipsă de constanță“ față de fiica sa.

Mama Charlottei nu s-a deranjat să se întoarcă pentru nuntă. Ea se afla în Italia, unde se simțea bine cu un chelner-șef italian. Luna de miere a fost stricată de faptul că proaspătul cuplu a stat la Palatul Oatslands, care mirosea urât și era invadat de câini. De asemenea, mirele și mireasa nu se simțeau foarte bine, dar Charlotte a scris că Leopold „era un iubit perfect“. Căsătoria a făcut-o mult mai relaxată, probabil din simplul motiv că Leopold o iubea așa cum părinții ei nu o făcuseră niciodată: cu consecvență. Christian Stockmar, consilierul lui Leopold, observa că Charlotte era mult mai calmă și se putea controla mai bine decât o făcuse înainte. Leopold scria: „Exceptând perioadele în care am fost la vânătoare, noi am stat tot timpul împreună, și putem să fim tot timpul împreună, că nu obosim.“ Când Charlotte era prea exaltată, Leopold îi spunea doar: „Doucement, chérie.“ – („Încetișor, draga mea.“) Se pare că Charlottei îi plăcea asta și a început să-i spună soțului ei „Doucement“.

La sfârșitul lui aprilie 1817, Leopold i-a spus socrului său că Charlotte era însărcinată. Publicul punea pariuri dacă avea să fie băiat sau fată. Speculațiile erau în floare. Economiștii calculau că nașterea unei prințese va produce o creștere la bursa de mărfuri cu 2,5%, dar că nașterea unui prinț va duce la o creștere de 6%.

Deși Stockmar era licențiat în medicină, Charlotte a fost încredințată lui sir Richard Croft, care nu era doctor, ci un accoucheur (mamoș). Croft își suspecta pacienta că se îndopase în timpul sarcinii și insista ca ea să mănânce foarte puțin. Probabil caloriile prea puține au încetinit progresul sarcinii ei.

Cu câteva săptămâni înainte de termen, Charlotte i-a trimis o scrisoare cumva tulburătoare mamei sale, care încă se mai făcea de ocară în străinătate. „Vai, mamă“, spunea ea, „când privesc la probabilitățile sumbre, chiar și umbrele îmi zgâlțâie curajul și mă simt victima groazei, al cărei motiv poate friza absurdul.“ Ea se simțea înconjurată de străini, „cu o singură excepție“ – Leopold. Dacă supraviețuia, ea va face tot ce-i va sta în putință să o readucă pe mama sa la locul ei bine meritat, dar „un fior de groază străbate mintea mea confuză“. Sună ca o rugăminte a unei fiice îngrijorate, adresată unei mame care nu arăta niciun entuziasm de a se întoarce pentru a fi lângă ea.

Charlotte trebuia să nască în 19 octombrie, dar nu se întâmplase nimic până la sfârșitul lunii. În noaptea de 3 noiembrie au început contracțiile, dar ea era prea slăbită din cauza regimului de înfometare al lui Croft. Dimineața, el a convocat un doctor și un obstetrician; toți au început să se teamă că Charlotte nu va fi în stare să nască.

Un travaliu traumatizant

Din nou, 5 noiembrie s-a dovedit a fi o dată fatidică în istoria regală. La ora 9 seara, copilașul s-a născut, dar era mort. George și restul familiei regale

s-au asigurat că mama se simțea bine. Din cale afară de epuizată, Charlotte a reacționat cu calm.

Era voința Domnului, i-a spus ea moașei, ca bebelușul să se nască mort. În sfârșit, i s-a îngăduit să mănânce puțin. Leopold, care rămăsese cu soția sa în timpul travaliului, credea în mod evident că ea nu este în pericol. El a luat niște opium și s-a prăbușit în pat.

La trei ore după naștere, Charlotte a început să vomite violent și s-a plâns de dureri de stomac. Croft s-a alarmat când și-a găsit pacienta foarte rece, respirând greu și sângerând. El i-a pus comprese fierbinți, apoi i-a aplicat tratamentul contra sângerării postpartum, dar asta nu a ajutat cu nimic. Croft l-a chemat pe Stockmar și l-a îndemnat să îl trezească pe prinț ca să vină și să-și vadă soția. Stockmar a fugit în dormitorul lui Leopold, dar nu l-a putut trezi din somnolența indusă de opium și a fugit înapoi la prințesă.

Charlotte și-a pus mâna în a lui și a spus: „M-au îmbătat." Stockmar era șocat de starea ei, dar s-a hotărât să încerce din nou să-l trezească pe Leopold. El a părăsit camera când a fost surprins să o audă pe Charlotte spunând „Stocky! Stocky!". El s-a întoars, a mers spre patul ei și și-a dat seama că acelea fuseseră ultimele ei cuvinte – era moartă. Examinarea post-mortem a constatat că ea murise în urma unei hemoragii, deși era mai puțin sânge decât se aștepta.

Tatăl Charlottei era bolnav de supărare, dar, așa cum făcuse adesea, nu s-a comportat decent. El era prea înnebunit de durere pentru a participa la funeralii. Când a auzit că Charlotte murise, mama ei a leșinat șocată și, de îndată ce și-a revenit în simțiri, s-a prefăcut cu tragism: „Anglia, acea țară măreață, a pierdut totul prin pierderea veșnic iubitei mele fiice." Nici ea nu a participat la funeraliile veșnic iubitei sale fiice.

Leopold a participat la înmormîntare și a suportat moartea soției sale foarte greu. El i-a scris lui sir Thomas Lawrence:

Două generații s-au dus. S-au dus într-o clipă! Am simțit asta pentru mine, dar am simțit-o și pentru prințul regent. Charlotte a mea s-a dus din țară – ea [țara] a pierdut-o. Era o femeie bună, admirabilă. Nimeni nu a cunoscut-o pe Charlotte a mea așa cum am cunoscut-o eu! Era preocuparea mea, datoria mea de a-i cunoaște caracterul, dar era și desfătarea mea!

Ulterior, Stockmar a scris că Leopold „nu a mai simțit niciodată sentimentul de fericire care binecuvântase scurta lui viață maritală“. Dar moartea tragică a Charlottei nu a reprezentat sfârșitul implicării lui Leopold în familia regală britanică, căsătoriile și copiii ei.

William – noul moștenitor

Tragedia însemna că era posibil ca într-o zi prințul William să devină rege. William nu doar că era moștenitorul, dar putea să și aibă moștenitori la rândul său. În vârstă de cincizeci și ceva de ani, el avea un bun istoric reproductiv, fiind tatăl al zece copii cu doamna Jordan și al cel puțin unui copil cu o altă amantă. Acum că țara trebuia să le plătească, datoriile lui William nu mai erau o problemă așa de mare, spre deosebire de copiii săi. El a insistat că o viitoare soție trebuia să fie și mamă pentru cei unsprezece copii nelegitimi. Perspectiva nu părea atrăgătoare multor prințese europene eligibile, dar, în cele din urmă, inevitabila germană, prințesa Adelaide de Saxa-Meiningen, a fost de acord să îl ia pe el, împreună cu progeniturile sale. Ea avea douăzeci și cinci de ani și era foarte hotărâtă. Adelaide și-a preluat curând soțul, copiii și finanțele lui; a insistat ca el să facă exerciții fizice, să mănânce mai puțin și să bea mai puțin vin și mai multă apă de ovăz. Învigorat de o soție tânără și de apa de ovăz, William nu a avut nicio dificultate în îndeplinirea sarcinilor conjugale. Adelaide a rămas însărcinată

de cel puțin cinci ori, dar a avut trei avorturi spontane și cele două fiice care au supraviețuit la naștere au murit de mici.

Remarcabil de tolerantă, Adelaide nu a făcut vâlvă atunci când soțul ei a comandat o statuie pentru amanta decedată, doamna Jordan, și pentru doi dintre copiii ei. William dorea ca statuia să fie plasată în Westminster Abbey, dar vicarul a refuzat să permită ca această amintire a imoralității să fie așezată pe pământ sacru. Tripticul culpabil a fost dus în jos pe Tamisa la Mapledurham, unde un cleric mai tolerant l-a găzduit în biserica sa (întâmplător, vicarul era unul dintre numeroșii fii ilegitimi ai lui William). Statuia a rămas acolo până când un descendent al lui William, al cincilea duce de Munster, l-a prezentat ca dar Elisabetei a II-a. Acum se află în Palatul Buckingham. Dată fiind recenta istorie maritală a membrilor familiei regale, nu există un loc mai potrivit pentru ea.

În 1820 George al III-lea a murit. Fiul său era din nou prea indispus ca să participe la funeraliile de familie – doctorii lui George al IV-lea au pus starea lui pe seama anxietății, a laudanumului și a cantității prea mari de whisky. Orice psihanalist ar mai sugera și alte motive; George trebuia să se comporte decent, când tot ceea ce își dorea era să danseze de bucurie că tatăl său își dăduse ultima suflare în cele din urmă. Pentru Freud, moartea tatălui a fost esențială în formarea sa, lăsându-i liberă calea pentru a dezvolta psihoanaliza; pentru George era „distrugerea“ sa finală.

De îndată ce a preluat tronul, pentru care răbdase zeci de ani, prima problemă a lui George era soția lui. El îi promisese Carolinei o avere dacă rămânea în Italia și traversa Canalul doar în coșciug. Totuși, Carolina avea intenția clară să își pună pe tron pieptul voluminos. Ea era prima, dar nu ultima, prințesă de Wales înveninată care se bucura de sprijinul publicului împotriva unui soț insensibil. Ea a fost întâmpinată în Londra de mulțimea care o ovaționa. George trebuia să-și fi dat seama că era nechibzuit să acționeze împotriva ei, dar bunul-simț nu a fost niciodată punctul lui forte. El era, așa cum remarca T.H. White, un „poltron“, așa că a cerut Parlamentului să o pună sub acuzare pe Carolina pentru „relații sexuale licențioase, rușinoase, adulterine“.

Dezbaterile au început în august 1820 în Camera Lorzilor. Regele a obținut doar o majoritate modestă, dar demonstrațiile furioase în favoarea Carolinei au făcut imposibilă punerea ei sub acuzare. În cele din urmă, dependentul de opiu a divorțat de târâtură.

Pe măsură ce îmbătrânea, George al IV-lea avea adesea halucinații despre ce i-ar fi plăcut să fie și să facă; în mintea sa, afectată din cauza opiumului, el chiar reușea să se convingă că avusese comanda unei divizii în bătălia de la Waterloo. Desigur, era pură închipuire.

Când George era pe patul de moarte, la sfârșitul lui mai 1830, William s-a dus să-și vadă fratele. Au plâns împreună; reușiseră să rămână afectuoși unul cu celălalt. George flecărea pioșenii: „Se va face voința Domnului. Nu am rănit pe nimeni. Deci totul va rămâne în seama ta."

Poate în urma perioadei petrecute în Marină, poate datorită îndelungatei și fericitei relații cu doamna Jordan, poate și datorită inteligentei sale soții, Adelaide, William era mult mai realist decât fusese fratele său. El știa că este puțin probabil să domnească mult, deoarece avea peste șaizeci de ani și succesorul său va fi un copil. Lui William îi plăceau copiii și încerca să facă tot ce-i stătea în putință, dar era prea greu. Nepoata sa de nouă ani era deja victima a ceea ce numim noi astăzi „abuz emoțional". În zilele noastre, orice asistent social ar fi luat-o pe Victoria în îngrijire și i-ar fi pus sub acuzare pe mama ei și pe iubitul acesteia pentru abuz asupra copilului.

---

[4] James Francis Edward Stuart (1688-1766), fiul lui Iacob al II-lea și al Mariei de Modena. (N. red.)

[5] Referință la aprecierea, citată incorect, a ducelui Wellington cum că bătălia de la Waterloo ar fi fost câștigată de fapt pe terenurile de la Eton College, școală unde învățau copiii aristocraților. (N. red.)

6

——————————

Victoria, Albert și pericolele marilor așteptări (1821-1863)

Cel de-al patrulea fiu al lui George al III-lea, Eduard, duce de Kent și Strathern, a jucat un rol minor în dramele domniei tatălui său. Ducele s-a înrolat în armată, dar nu a reușit să conducă rezonabil nici măcar jumătate de batalion; și-a înfuriat superiorii, deoarece era prea violent. Era obsedat de disciplină și se purta atât de brutal cu oamenii săi încât, după un stagiu dezastruos în Gibraltar, nu i s-a mai dat niciodată comanda vreunei unități semnificative.

În 1818, ducele s-a căsătorit cu Victoria Maria Louisa de Saxa-Coburg, sora lui Leopold, văduvul Charlottei. Era a doua căsătorie a Victoriei. Primul ei soț, Charles, prinț de Leiningen, s-a căsătorit cu ea după ce și-a pierdut prima soție, care s-a întâmplat să fie mătușa Victoriei Maria Louisa. În zilele noastre, această situație ar conduce la discuții psihologice intense despre consecințele căsătoriei cu un unchi. Din nou, istoria regilor și a familiei Freud oferă paralele ciudate. Tânărul Freud s-a confruntat cu o dilemă similară când unchiul din Odessa a vrut să se căsătorească cu sora lui. Mama lui Freud nu vedea nicio problemă în asta, dar Sigmund a subliniat că, atunci când un bărbat de cincizeci și nouă de ani dorește să se căsătorească cu o fată de șaisprezece ani, acesta are un singur motiv. Voința lui Freud a câștigat, așa cum se întâmpla de obicei în familia sa. Cu toate acestea, incestul nepoată-unchi pare să fi fost mai obișnuit decât ne-am putea imagina în rândul evreilor și al regilor din secolul al XIX-lea.

Ducele era hotărât ca pruncul său să se nască în Anglia. El avea datorii foarte mari și a trebuit să împrumute 5.000 de lire pentru a plăti transportul din Germania în Anglia al soției sale, al servitorilor și al lenjeriei de pat.

Cu o lună înainte ca ducesa să nască, ei au ajuns la Londra, unde ducele trebuia să se întâlnească cu creditorii săi. Acesta a avut bunul-simț de a fi politicos cu ei, așa că nu au insistat să îi confiște tot ce avea.

În 24 mai 1819, la ora 4.15 dimineața, ducesa a născut la Kensington Palace primul și singurul lor copil. Victoriei i-au fost dedicate multe biografii frumoase, inclusiv cea a Elisabetei Longford, a lui Cecil Woodham Smith și a lui Christofer Hibbert. De asemenea, regina ținea și un jurnal, scriind până la 2 500 de cuvinte pe zi, de la vârsta de unsprezece ani. Ea a permis să fie scrisă o biografie, Eminent Women of the Age (Femei remarcabile ale epocii), avându-i ca autori pe James Parton și Horace Greeley, în 1868. Deși adesea onctuos, James Parton nu numai că avea acces la documente private, dar a și discutat personal cu regina despre copilăria ei. Despre Victoria s-a discutat și într-o carte contemporană scrisă de Grace Greenwood, prima ziaristă angajată de The New York Post.

Într-un moment crucial al domniei sale, Victoria a scris ea însăși o carte, când regina dorea să își facă supușii să simtă că nu se îndepărtase de ei. Astăzi tindem să ne-o imaginăm ca pe o ființă rigidă, cu un aer matriarhal, și care, conform clișeului, „nu se amuza“. Ea avea însă o idee clară despre ce înseamnă imaginea publică și a fost primul monarh britanic care a scris într-o manieră confesională și a permis ca acele scrieri să fie publicate. Ca urmare, avem o relatare surprinzător de onestă despre ambițiile și neliniștile ei, ca părinte și copil. Istoria agitată a familiei Victoriei poate explica de ce a încercat atât de mult să facă familia regală să pară respectabilă și, poate mai uluitor, o familie obișnuită. Când avea douăzeci de ani de domnie, i-a scris fiicei mari și accentua faptul că prinții și prințesele nu ar trebui să își facă iluzii că ei sunt făcuți din alt fel de carne sau sânge decât săracii, țăranii și clasa muncitoare.

Cele 132 de păpuși ale Victoriei

Victoria s-a născut într-o famile vitregă cu o situație complicată. Mama ei, prințesa Victoria, avea deja doi copii, Charles și Feodora, din prima ei căsătorie. Când s-a născut Victoria, bunica ei i-a scris fiicei sale:

Nu pot spune cât de fericită sunt să știu că ești, draga mea dragă Vicky, teafără cu micuța în patul tău, și că toate au decurs într-un mod atât de fericit. Fie ca cele mai bune binecuvântări ale Domnului să se reverse asupra micuței și mamei sale! Din nou o Charlotte, destinată, poate, să joace un rol mare cândva, dacă nu se va naște un frate într-o bună zi, care să i-l ia din mâini. Englezilor le plac reginele și o nepoată a regretatei de-a pururi, preaiubitei Charlotte, le va fi cea mai dragă. Nu e nevoie să-ți mai spun ce încântată este aici toată lumea la vestea că ai născut fără probleme.

Aluziile constante la Charlotte s-au dovedit a fi sumbru de nimerite, deoarece Victoria avea să locuiască, în curând, într-o casă îndoliată. În ianuarie 1820, la opt luni după ce ea s-a născut, tatăl ei a murit subit de pneumonie. Ducesa era distrusă, căsătoria ei cu Eduard fusese una neașteptat de fericită.

La șase zile după ce a murit tatăl ei, bunicul Victoriei, George al III-lea, a murit și el. Ducesa văduvă de Kent avea toate motivele să se întoarcă la palatul ei în Coburg, unde putea să trăiască din moștenirea de la primul ei soț decedat, dar ea credea că fiica ei poate deveni regina Angliei. George al IV-lea dorea ca ducesa să părăsească Anglia, dar, când ea a insistat să rămână, el s-a văzut obligat să o lase să locuiască la Kensington Palace. Reședința era în declin și devenise un refugiu pentru mulți nobili scăpătați, care erau deseori vizitați de funcționari judecătorești. Parton relata cu tact: „Regina Victoria își amintește, fără îndoială, de vremurile în care mama ei

nu era lăsată în pace de creditori și când propria ei alocație pentru jucării era limitată din cauza sărăciei mamei ei.“ El a făcut mult caz și de faptul că ducesei i-a venit greu să trăiască din 6.000 de lire pe an (în jur de 250.000 de lire astăzi). Ea a avut șansa ca fratele ei, Leopold, să se îmbogățească după ce Charlotte murise, deoarece s-a aflat în situația neverosimilă de a i se cere să devină rege al Belgiei și al Greciei. Rațional, Leopold a decis că nu putea domni peste două țări și a ales Belgia. El a fost relativ generos cu sora sa.

După ce a fost publicată cartea lui Parton, Victoria a scris despre amintirile ei din copilărie. Ea își amintea că se târa pe un covor galben, spunându-i-se că, dacă plângea și era rea, unchiul ei Sussex (care locuia alături) o va auzi și o va pedepsi. Victoriei îi era teamă și de episcopi, care purtau peruci și casule înspăimântătoare. Ei îi plăcea să îl viziteze pe unchiul ei Leopold când acesta era la Claremont, deoarece i se dădea voie să asculte muzică în Great Hall atunci când erau dineuri. Servitorii familiei, inclusiv baroneasa Spath, care o slujise pe mama sa mai mulți ani, „o adorau pe biata copilă fără tată“. Spath avea obiceiul să îngenuncheze în fața ei, dar prințesa Feodora, sora vitregă a Victoriei, își amintește cum copilașul care abia mergea a fost învățat să le ceară scuze servitorilor dacă fusese nepoliticos cu ei.

Victoria a fost crescută într-o casă unde se vorbea limba germană. Ea nu folosise engleza prea mult înainte să împlinească trei ani. În anii 1820, nici chiar și posibilele regine nu primeau o educație sofisticată, așa cum fusese cazul cu trei secole mai devreme. Nimeni nu se aștepta ca Victoria să citească Aristotel în greacă sau să scrie poeme, așa cum făcuse Elisabeta I. Bunica ei, oarecum tradiționalistă, era, de fapt, îngrijorată că se va pune mare presiune asupra copilului și îi scria fiicei: „Nu-ți strica fetița cu cartea. Este încă atât de mică.“

După moartea soțului, mama Victoriei l-a numit pe John Conroy administratorul casei sale. Conroy a devenit un personaj central în copilăria Victoriei, dar întreaga lui carieră a depins de o prezentare norocoasă. Până la patruzeci de ani, el a fost doar un ofițer obișnuit în artileria regală. Totuși, Conroy se căsătorise bine și socrul său l-a prezentat ducelui de Kent, care l-a numit unul dintre ofițerii însărcinați cu herghelia regală.

Conroy era un bun organizator și a devenit preferatul cuplului regal. Când ducele a murit, el și-a oferit serviciile văduvei. Ducesa și Conroy au devenit foarte apropiați și ducele de Wellington credea că sunt iubiți, la fel cum credeau și mulți alții de la curte. De-a lungul copilăriei Victoriei, ducesa și Conroy se simțeau vulnerabili deoarece curtea nu îi plăcea sau nu îi aproba.

După ce tatăl ei a murit, Victoria a devenit a treia pe linia de succesiune și astfel părea prudent să beneficieze de o îngrijire bună. Bona ei, doamna Brock, a fost concediată și o germană – Louise Lehzen, care avusese grijă de sora vitregă a Victoriei, Feodora, a preluat îndatoririle. Feodora era acum prea mare ca să mai aibă nevoie de o bonă. Lehzen era o „femeie atrăgătoare, în ciuda nasului și a bărbiei ascuțite, inteligentă, sentimentală și nesărată“, potrivit istoricului Christopher Hibbert. Mama Victoriei era încrezătoare, ca și Conroy, că Lehzen va crește copilul conform dorințelor ei: în definitiv, femeia era doar o servitoare străină.

Când avea patru ani, Victoria a contractat dizenterie. Chiar și poltronul rege a fost îngrijorat, dar, după un timp, ducesa l-a asigurat că fetița își revenise din boală. Un an mai târziu, George al IV-lea a invitat-o la Windsor – „Când am ajuns la Royal Lodge, regele m-a luat de mână, spunând: «Dă-mi lăbuța.»“ Ea și-a amintit: „Majestatea Sa era mare și umflat de gută și purta perucă.“ El i-a dat nepoatei o miniatură a lui, bătută în diamante, pe care ultima sa amantă, lady Conyngham – i-a prins-o fetei cu un ac. Victoria își amintește că era foarte mândră. În ziua următoare, ea și Lehzen s-au întâlnit cu regele în timp ce acesta își conducea faetonul. „Salt-o înăuntru“, a spus regele, și a luat-o la o plimbare.

Când fiul ducesei din prima ei căsătorie, prințul Charles de Leiningen, a venit în Anglia, l-a găsit pe Conroy încântător și un companion plăcut. Conroy l-a asigurat că nutrește o „afecțiune nemărginită“, atât pentru ducesă cât și pentru fetița ei, adăugând că, atunci când a murit, ducele de Kent i-a lăsat în grijă pe soția și pe copilul său. El chiar se lăuda că a pus gaj o parte din proprietatea sa pentru a gira datoriile ducesei. Charles nu a făcut nimic pentru a-și împiedica mama să aibă încredere în Conroy.

Conroy i-a mai spus lui Charles că spera să-i ofere Victoriei o educație care să se ridice la înălțimea poziției sale sociale. Poate că Charles a fost impresionat, dar curtea l-a privit pe Conroy ca pe un parvenit ambițios, al cărui tată fusese doar un avocat. După cum am văzut, George I i-a răpit pe copiii fiului său. George al IV-lea avea mai multe motive pentru a insista ca Victoria să locuiască cu el, dar omul care nu fusese un tată devotat fiicei sale era foarte puțin probabil să se străduiască pentru nepoata sa.

Ducesa și Conroy știau amândoi că viitorul lor depinde de tânăra Victoria, dar, în loc să îi ofere iubire și siguranță, propria lor nesiguranță i-a determinat să încerce să o controleze pe fată. Conroy a inventat ceea ce va fi cunoscut drept „Sistemul Kensington". „Sistemul" este o denumire prea grandioasă, dar Conroy a obținut ceva sprijin de la Charles Leiningen, care, mult mai târziu, în 1841, a elaborat un memorandum lung pentru a-l justifica – A Complete History of the Policy Followed at Kensington, Under Sir John Conroy's Guidance (O istorie completă a strategiei folosite la Kensington, sub îndrumarea lui Sir John Conroy).

Sistemul Kensington

În anii 1960, ministrul chinez de externe și prietenul lui Mao, Zhou Enlai, a fost întrebat care fuseseră rezultatele Revoluției Franceze din 1789. El a răspuns că probabil era încă prea devreme ca să se vadă. Pe măsură ce povestea ajunge din trecutul îndepărtat într-o eră mai recentă, mi-am adus aminte de acest minunat subterfugiu, dar rezultatele creșterii și educării membrilor familiei regale sunt mult mai ușor de deslușit decât cele ale Revoluției Franceze. Modul în care Albert și Victoria și-au crescut copiii – mai ales pe fiul cel mai mare, Bertie, pe fiica lor Victoria și pe cel de-al treilea copil, Alice – a avut efecte de lungă durată asupra familiei regale. Regina Elisabeta a II-a este strănepoata lui Bertie; prințul Philip este strănepotul prințesei Alice și acest îndelungat caz istoric demonstrează clar că persistă un tipar de reacție și de contrareacție. Încă mai putem vedea, la

aproape 150 de ani, efectele încercării Victoriei și a lui Albert de a se asigura că urmașii vor aduce onoare numelui.

Principiile sistemului Kensington erau obsesive și disprețuiau cea mai strălucită gândire educațională a vremii. Conform lui Rousseau, Froebel și Pestalozzi, copiii aveau nevoie de libertate – libertatea de a se juca, libertatea de a gândi și libertatea de a crește. Froebel și Pestalozzi erau amândoi teoreticieni elvețieni ai sistemelor de educație și au influențat-o pe Maria Montessori în înființarea unui sistem educativ pentru grădiniță. Filosoful social Rousseau este celebru pentru tratatul său, Contractul social (1762).

Nu există nicio dovadă că John Conroy a citit lucrări despre îngrijirea copilului și că s-a gândit la un sistem al cărui țel principal era negarea libertății Victoriei, astfel încât el și ducesa să poată controla fiecare aspect al vieții ei. Victoriei nu i s-a permis niciodată să se despartă de mamă sau de guvernantă. Lehzen nu o scăpa din ochi pe fată și ducesa o prelua pe timpul nopții, când Victoria trebuia să doarmă în camera mamei.

Ea nu avea dreptul să vadă pe nimeni dacă nu erau prezente ori mama sa, ori Lehzen. Un detaliu ne arată natura meschină a dependenței pe care sistemul încerca să o încurajeze: Victoriei nu-i era permis să coboare la parter fără să fie ținută de mână ori de mamă, ori de Lehzen.

Conroy dorea să o țină pe Victoria izolată de alți copii și mama ei era de acord cu asta. Într-un mod oarecum grotesc, în timp ce Victoria nu prea vedea alți copii, i s-a dat o colecție de păpuși. În total 132 de păpuși, multe reprezentând personaje din cărți, piese de teatru și de operă. Ele stăteau în cutii. Mulți istorici au sugerat că jocul cu aceste păpuși i-a dăunat Victoriei deoarece acestea nu puteau înlocui compania copiilor adevărați, dar acest punct de vedere este supus dezbaterii.

Stephen MacKeith, care a fost cândva psihiatru-șef în armata britanică, a studiat copiii care își creează lumi imaginare, deseori folosind păpuși pentru a le popula. Aceste lumi imaginare erau uneori obsesive și adesea complicate. Copiii Brontë aveau un univers imaginar numit „Gondal“ și unul dintre subiecții lui Mackeith imaginase un sistem de cale ferată care se

întindea pe tot globul, cu stații chiar și în mijlocul oceanelor. Aceste lumi imaginare le permiteau copiilor vulnerabili din punct de vedere emoțional să creeze un spațiu pe care îl puteau controla și, susținea MacKeith, Victoria nu s-a oprit din jocul cu aceste păpuși până la paisprezece sau cincisprezece ani. Se poate ca ele să o fi ajutat să facă față problemelor cauzate de sistemul Kensington. Singura tovarășă de vârsta ei era Victoire, fiica lui Conroy, și Victoria nu o plăcea.

În timp ce o țineau sub supraveghere constantă, Conroy și ducesa doreau ca publicul să știe că posibilei moștenitoare îi mergea bine, astfel că fetița era dusă deseori la plimbare în grădinile din Kensington Palace. Oricine dorea putea să observe copilul fericit, văzut din afară.

Un sistem care necesita prezența unei dădace zi și noapte crea dependență, dar nu dependența pe care ducesa și Conroy doreau să o obțină. Curând, „draga, buna Lehzen“ a devenit mult mai importantă pentru Victoria decât orice alt adult, inclusiv decât propria mamă. Departe de a fi o slugă maleabilă, Lehzen a încurajat-o pe Victoria să nu aibă încredere în Conroy, în mamă și în prietenii ei. Spre deosebire de mulți alții care o înconjurau pe Victoria, Lehzen nu avea propriile ambiții, ci dorea doar să-și îndeplinească sarcinile cât mai bine cu putință.

Victoria o numea în particular pe Lehzen „mamă“ și „dragă Daisy“. Mai târziu, regina va scrie: „Ea mă știe de când aveam șase luni și de la cinci la optsprezece ani mi-a dedicat toată grija și energia ei, cu cea mai minunată abnegație, fără să-și ia măcar o zi de vacanță. Am adorat-o chiar dacă eram copleșită în fața ei“. Într-adevăr, așa cum reiese din jurnalul Victoriei, Lehzen a fost „cea mai afectuoasă, devotată, atașată și dezinteresată prietenă pe care o am“. Ea era severă, dar, potrivit documentelor casei regale, nu făcea uz de pedepse corporale. Fetele nu erau biciuite, însă erau adesea pălmuite; Lehzen era foarte liberală. Tensiunile din Kensington Palace creșteau pe măsură ce Conroy și ducesa și-au dat seama că prințesa o iubea pe Lezhen foarte mult.

În 1827, Victoria era a treia pe linia de succesiune la tron. Conroy se plângea acum, deloc subtil, că prințesa nu ar trebui să fie înconjurată de oameni simpli, din popor, și astfel regele a fost de acord să îl facă cavaler

comandor al Ordinului de Hanovra. „Draga“ de Lehzen a fost enervată și chiar și egoistul George al IV-lea înțelegea că ar putea exista consecințe neplăcute și, ca să o împace, el a decis să o înnobileze și pe Lehzen. A fost suficient de chibzuit ca să o facă baroneasă de Hanovra, în loc să-i dea un titlu englezesc. Ea este singura dădacă care a fost înnobilată vreodată.

În mod curios, deși Conroy și ducesa controlau fiecare detaliu din viața Victoriei, ei au acceptat dreptul regelui de a desemna un preceptor. În ciuda propriilor frivolități, George al IV-lea a ales un personaj tradiționalist. George Davys fusese student la Oxford și era vicarul unei parohii mici din Lincolnshire. El a învățat-o pe prințesă franceza, germana (care nu mai era necesară pentru că o vorbea în fiecare zi cu Lehzen), puțină latină, engleză, geografie, matematică, politică, artă și muzică. Ei îi plăcea mai ales istoria. Între timp, Lehzen îi oferea lecții de dans și de conduită.

Palatul Kensington era un cuib al jocurilor de putere. În 1828, cea mai bună prietenă a lui Lehzen, baroneasa Spath, a fost destituită la ordinele lui Conroy. Se zvonea că ea văzuse „familiarități“ între el și ducesă. Cum ea o cunoștea pe ducesă de ani de zile, a îndrăznit să o avertizeze în privința riscului de a fi prea apropiată de Conroy. Aproape imediat, Spath a fost primită de sora vitregă a Victoriei, Feodora, acum măritată cu un prinț german. Este posibil ca Victoria să fi fost deranjată de aceste schimbări.

În ianuarie 1830, soția lui William, Adelaide, a hotărât că familia se săturase de Conroy și i-a scris ducesei, spunând că „era dorința tuturor“ ca ea să nu-i mai permită lui Conroy să aibă prea multă influență, ci „să îl controlezi“. Adelaide nu se referea la niciun incident la care Spath ar fi putut fi martoră, dar credea că este destul să sublinieze faptul că John Conroy nu trăise niciodată „în cercurile de la curte“ și astfel nu se putea aștepta de la el să se comporte cum se cuvine. Adelaide a arătat destul tact și a adăugat: „Familia a observat că te izolezi din ce în ce mai mult cu copilul tău.“ Ea îl învinuia pe Conroy și a spus că familia regală „credea că el încearcă să înlăture orice obstacol care îi periclitează influența ca să-și exercite puterea de unul singur, și tot singur să culeagă mai târziu roadele influenței lui“. Parvenitul irlandez nu avea un rang suficient de înalt ca să împiedice accesul familiei regale la Victoria. Indignată, ducesa i-a arătat

scrisoarea lui Conroy. Rezultatul a fost o ostilitate intensă între Conroy și ducesa, pe de o parte, și William și Adelaide, pe de altă parte. Victoria a fost prinsă la mijloc.

Simțindu-se sub presiune, ducesa și Conroy i-au invitat pe episcopii din Londra și Lincoln să vină, să o cunoască pe Victoria și să vadă cât de bine fusese educată. Cu ceea ce pare o umilință prefăcută, ducesa dorea să știe dacă „linia urmărită în educarea ei este cea mai bună și, dacă nu, unde anume se greșise". Ea le-a reamintit episcopilor că, atunci când Victoria avea doar opt luni, tatăl ei murise și „a căzut pe seama mea grija și răspunderea pentru ea". Ducesa fusese o străină printre englezi și își refuzase alinarea de a se întoarce în Germania, „respingând toate acele sentimente față de cămin și de rude care îmi împărțeau inima". Ea s-a prezentat pe sine ca o martiră. Victoria a trecut examenul triumfătoare și asta a întărit poziția mamei și a lui Conroy în fața curții.

Cam pe atunci, Lehzen a strecurat o copie a genealogiei Casei de Hanovra într-una dinre cărțile Victoriei. Era pentru prima oară când Victoria și-a dat seama că poate va fi următorul monarh. După un moment de ezitare, se zice că ea ar fi spus „voi fi bună" și a adăugat că înțelegea de ce Lehzen „m-a îndemnat să învăț atât de mult, chiar și latină. Verii mei, Augustus și Mary, niciodată nu au învățat, dar tu mi-ai spus că latina este baza gramaticii engleze și a tuturor expresiilor elegante." Tot revelația că ar fi putut deveni regină a impulsionat-o pe Victoria să scrie pe marginea unei cărți: „Am plâns mult când am aflat de asta, lamentându-mă întruna."

Lehzen i-a amintit că nu va moșteni tronul dacă Adelaide avea copii. Victoria nu era dezamăgită și a spus, potrivit lui Lehzen: „Deoarece cunosc iubirea pe care mătușa Adelaide mi-o poartă și cât de mult îi plac copiii."

Victoria era controlată, dar nu întotdeauna închisă în Kensington Palace. Mama ei o lua uneori la plimbări, inclusiv într-una la Ramsgate, unde un scriitor a admirat-o pe prințesă, care era „în floarea tinereții și a sănătății". Victoria purta „o bonetă simplă de paie, cu o panglică albă în jur; o rochiță colorată de muselină, arătând veselă și plină de viață, și o pereche de pantofi la fel de frumoși, într-o pereche de picioare atât de frumoase cum nu-mi amintesc să mai fi văzut vreodată, din China până în Kamceatka".

Prințesa se juca pe plajă cu mama ei și cu William Wilberfoce. Se pare că John Conroy nu era prin preajmă.

Mama Victoriei ignorase criticile Adelaidei la adresa lui Conroy. Când William a fost încoronat, în 1830, a vrut să o pedepsească pe ducesă și a anunțat că, deși Victoria era moștenitoarea lui, ea nu va merge imediat în spatele lui la procesiune, așa cum cerea tradiția. Furioasă, ducesa a refuzat să participe la încoronare. Victoria a fost profund dezamăgită.

Aproape imediat după ce William a fost încoronat, familia s-a certat din nou. Regele avea acum șaizeci și cinci de ani și putea muri, în timp ce Victoria nu împlinise încă optsprezece ani. Mama ei dorea să fie numită regentă, dar William se opunea deoarece se temea că Conroy ar fi avut o influență prea mare. Ducesa și Conroy au plătit cu aceeași monedă, punând presiune asupra Victoriei ca să-l numească pe Conroy secretarul ei privat și trezorier. Victoria avea doar zece ani pe atunci, dar nu a semnat hârtia pe care ei i-au pus-o în față.

Bunica Victoriei a aflat de aceste certuri și i-a scris ducesei când copila și-a sărbătorit a unsprezecea zi de naștere. „Doar prin binecuvântarea Domnului, toate aceste calități pe care El le-a pus în acest suflet tânăr pot fi păstrate pure și nepătate. Cât de bine îți înțeleg sentimentele de anxietate care au să te cuprindă când va veni vremea."

Am fost șocat că Victoria a folosit cuvântul „anxietate" într-un sens foarte modern, atunci când ea vorbea despre Bertie; iată cum, chiar mai devreme, găsim o întrebuințare similară. Nu Freud a inventat anxietatea nevrotică.

Ducesa i-a spus mamei sale că îi era teamă că fiica sa se va răzbuna când va prelua tronul. Când ea i-a permis lui Parton să publice acest dialog, în 1868, Victoria nu fost deranjată ca publicului să i se reamintească de problemele pe care i le pricinuise mama ei.

Prin iulie 1834, ostilitățile dintre rege, regina Adelaide și palatul Kensington erau atât de aprige încât ducesa i-a cerut sprijinul lui Stockmar. Ea a sugerat ca el să fie mediator între membrii învrăjbiți ai familiei. Memoriile lui Stockmar au fost publicate la treizeci de ani după ce a murit,

dar arată că el credea că nu ar fi putut face nimic: „Cum pot să ajute cuvintele mele când nimeni nu dorește să se schimbe și nimeni nu e dispus să renunțe?“ Problema consta mai ales în personalitatea lui Conroy. El putea să fie devotat ducesei, observa Stockmar plin de tact, dar era și „orgolios, ambițios, foarte sensibil și foarte iute la mânie“. Stockmar a refuzat să dea vina pe Lehzen doar pentru că așa dorea ducesa și a insistat pe faptul că problema „rezidă în personalitatea înnăscută a prințesei, în circumstanțele interne de la Kensington și în comportamentul lui sir John față de prințesă“. El a dat vina pe Conroy pentru că se făcuse „unicul regulator al întregului mecanism“. Era clar că „pe măsură ce prințesa creștea, devenea tot mai plină de resentimente față de ceea ce trebuie să-i fi părut un control exagerat exercitat asupra ei“.

Parlamentul părea să nu fi fost conștient de certurile din familie. Am menționat deja câteva dintre intrigile care au însoțit numirea regenților, care ar fi preluat tronul în cazul în care monarhul era minor sau nu mai putea să-și exercite îndatoririle. Parlamentul a numit-o regentă pe ducesă, dacă regele murea înainte ca Victoria să împlinească optsprezece ani. William nu era încântat, mai ales că ducesa nu îl lăsa să își vadă nepoata atât de des cât ar fi vrut. Acum că Parlamentul o confirmase ca regentă, ducesa l-a ofensat în mod similar pe rege, mutându-se în camerele din Palatul Kensington pe care le rezervase pentru el. De asemenea, ea îi umilea pe copiii lui nelegitimi și insinua că William era „un bădăran obsedat de sex“.

Când Victoria a fost suficient de mare ca să aibă nevoie de o doamnă de onoare, Stockmar a sugerat ca ducesa să analizeze posibilele candidate cu fiica sa. Totuși, ducesa nu voia să facă niciun compromis și a numit-o pe lady Flora Hastings. Stockmar a prevăzut necazuri și avea dreptate.

În 1835, ducesa i-a scris din nou fiicei o scrisoare aspră, cerându-i să aibă o relație mai puțin apropiată cu Lehzen. Sora vitregă a Victoriei, Feodora, era îngrozită și i-a scris reginei Adelaide, cerându-i ei și regelui să facă tot ce puteau pentru a o proteja pe guvernantă. Deși ei o controlau zilnic pe Victoria, moștenitoarea avea acum paisprezece ani și, la fel ca Elisabeta I cu trei secole înainte, era foarte hotărâtă. Lehzen a rămas la palat și, când

Victoria a fost grav bolnavă, doar ea, și nu mama ei, a îngrijit-o cu devotament timp de cinci săptămâni.

Tensiunile din familie au culminat la o cină formală în 1836, când William al IV-lea a spus că intenționa să trăiască până când Victoria devenea majoră, deoarece mama ei și anturajul acesteia nu erau de încredere. În mod previzibil, ducesa a fost jignită. După cină, ea a certat-o amarnic pe Victoria în camera tapisată de la Windsor, pentru că regele băuse în sănătatea nepoatei sale, un incident asupra căruia vom reveni.

Leopold ar fi putut să aibă o influență liniștitoare, dar era acum regele Belgiei și o sprijinea pe sora lui împotriva regelui din Londra. William al IV-lea și regina Adelaide au hotărât că era timpul să o prezinte pe Victoria posibililor soți. Ei i-au chemat în vizită pe prințul de Orania și pe fiii săi, întrucât cei din casa de Orania erau întotdeauna gata să lege alianțe cu un viitor monarh britanic. Leopold și ducesa i-au sugerat de îndată prințului Albert de Saxa-Coburg că și el ar trebui să vină în vizită. William al IV-lea știa că Leopold este nerăbdător ca Albert să se căsătorească cu Victoria și i-a spus ducesei că nu ar trebui să îl primească pe tânăr la curte și că cei din casa Saxa-Coburg nu ar trebui să stea la Kensington Palace.

Leopold a avut o izbucnire necontrolată și i-a scris ducesei:

Din acest motiv, rudele regelui și ale reginei o să pună piciorul pe țărmul [Angliei] și o să domnească pe pământul unde rubedeniile voastre sunt interzise. Cu adevărat, nu am auzit niciodată una ca asta și sper că spiritul vi se va însufleți, acum că sclavia a fost abolită în coloniile britanice. Nu înțeleg de ce să fie menținută o ușoară sclavie a albilor în Anglia pentru plăcerea unei curți care nu v-a cumpărat niciodată, deși nu știu să fi fost pus vreun preț pe capul acela sau că regele chiar ar fi dat șase penny pe viața voastră.

El declara zgomotos că se aștepta ca lui să nu-i fie permis să viziteze Anglia și era sigur că regele va fi „excesiv de nepoliticos față de rubedeniile tale“.

Victoria se afla acum în mijlocul unui conflict dintre mama sa și Conroy, William și Adelaide, și mult iubitul ei unchi, Leopold. Nu e de mirare că se agăța de Lehzen. După ce a participat la un bal în 13 mai 1836, Victoria i-a transmis lui Leopold o relatare răutăcioasă despre cei din casa de Orania. Amândoi băieții erau „foarte banali și păreau greoi, plictisitori, speriați și deloc simpatici. Și cu asta gata despre cei de Orania, dragă unchiule“.

Scrisorile Victoriei la vârsta de cincisprezece ani ne-o înfățișează ca fiind foarte competentă și un motiv de mândrie pentru Lehzen și pentru ceilalți profesori ai ei. În anii 1880, fiul lui Stockmar a editat memoriile tatălui său și a inclus o secțiune în care Stockmar îi acuza pe ducesă și pe Conroy de răspândirea zvonurilor potrivit cărora Victoria era „nedezvoltată mental“. Aceste fabulații sunt absurde pentru orice persoană care a cunoscut-o pe Victoria sau care chiar a primit o scrisoare de la ea, dar lordul Melbourne, prim-ministrul, era îngrijorat că ea ar putea să nu fie potrivită pentru tron – nu avusese șansa să evalueze aptitudinile Victoriei. Memoriile lui Stockmar susțineau că ducesa și Conroy încercau să îi „închidă“ gura Victoriei până ce semna un document care îi garanta lui Conroy slujba de secretar privat când ea devenea regină. Conroy i-a spus ducesei să „o priveze de libertate până ce smulgea acest angajament de la ea“. Ducesa, afirma Stockmar, era prea timidă să se opună, iar Victoria prea temperamentală pentru a fi de acord. Dar complotul însemna înaltă trădare, adăuga Stockmar.

Treizeci de ani mai târziu, Charles Fulke Greville, care fusese Secretar al Consiliului între 1821 și 1852, a publicat o descriere a acestei perioade. Regina Victoria „l-a atacat cu sălbăticie“, conform lui Stockmar-fiul. Într-o scrisoare către Theodore Martin, din octombrie 1874, regina îl acuza pe Greville de „indiscreții îngrozitoare și de un prost gust oribil“. Cu toate acestea, fiul lui Stockmar scoate în evidență faptul că Victoria nu a pretins niciodată că Greville mințise, ci doar că era vinovat de „multe neglijențe“. Regina însăși nu s-a purtat tocmai impecabil, deoarece a amenințat că va dezvălui detalii nefavorabile depre viața și caracterul lui Greville.

Victoria a mai adăugat și însemnări la manuscrisul despre sistemul Kensington, scriind „fals“, de exemplu, acolo unde se susținea că John Conroy își amanetase proprietățile pentru a gira datoriile mamei ei. Deși abuzivă din punct de vedere emoțional, copilăria nu a mutilat-o pe Victoria; ea pare să se fi numărat printre acei copii inteligenți care au înțeles de ce au fost tratați rău și astfel a făcut față mai bine. De asemenea, ea mai avea două avantaje: Lehzen era o prezență constantă și păpușile i-au permis să scape de unele dintre anxietățile ei.

Prinţul intelectual

Viitorul soț al Victoriei avusese și el o copilărie bulversată de tensiuni. Albert era un prinț de mică importanță, al unui ducat german de mică importanță. În 1824, când avea doar cinci ani, mama lui fusese exilată de la curte. Louise de Saxa-Coburg se săturase de infidelitățile nesfârșite ale soțului și a hotărât ca ea însăși să fie infidelă. Apoi s-a căsătorit cu iubitul ei, Alexandru von Hanstein, conte de Polzig și de Beierdorf. Drept urmare, ea nu și-a mai revăzut copiii și a murit de cancer la vârsta de treizeci de ani.

Sperând să-i ofere băiatului stabilitate precum și o educație aleasă, tatăl lui, Albert – Ernst, duce de Saxa″-Coburg-Gotha, l-a numit pe Christoph Florschütz dascăl al fiului său. Când Albert avea zece ani, Florschütz l-a inițiat în filosofie – i se pretindea mult, dar el se descurca bine. La șaptesprezece ani, Albert și fratele său Ernest au vizitat orașul Bruxelles. Unchiul lor Leopold aranjase ca ei să fie instruiți de către un om deosebit: Adolphe Quetelet. El își începuse cariera ca astronom, dar după câțiva ani și-a îndreptat atenția de la stele la statistică. Quetelet a avut originala idee de a folosi teoria probabilităților în știința socială și visa la o „fizică socială“, care să descopere posibilele relații dintre climă și criminalitate, sărăcie și criminalitate, educație și consum excesiv de alcool.

Încă mai folosim în zilele noastre una dintre teoriile lui Quetelet, deoarece el a inventat o metodă simplă de clasificare a greutății oamenilor raportată la greutatea ideală pentru înălțimea lor. Multe texte contemporane despre sănătate se referă la indicele de masă corporală (IMC), sau indicele Quetelet. El l-a transformat pe Albert într-un tânăr polivalent, care putea discuta despre filosofie, istorie, arhitectură și știință cu cei mai buni experți din aceste domenii. Apoi, prințul și-a continuat studiile la Universitatea din Bonn, unde doi dintre profesorii săi erau intelectuali de marcă: filosoful Fichte și poetul Schlegel. Fichte avea, se pare, o ambiție mai mare: el dorea să descopere fundamentul filozofic al personalității lui Dumnezeu. Totuși, el l-a impresionat pe Albert, care a rămas interesat de metafizică toată viața.

Ceea ce Albert nu a conștientizat e că el însuși era studiat. Leopold dorea să știe dacă tânărul putea fi un soț bun pentru nepoata sa, așa că i-a cerut lui Stockmar, consilierul său, să îl evalueze. Planul a fost pus în discuție pentru prima oară în 1836 și Stockmar i-a spus lui Leopold că avea nevoie de mai mult timp pentru a emite o judecată corectă.

Când Albert și Victoria aveau șaptesprezece ani, prințul a venit în Anglia cu tatăl și fratele său. Ambii adolescenți știau că unii membri ai familiei lor doreau ca ei să se căsătorească. Albert era puțin șocat de manierele de la curtea Angliei și de apetența pentru „chefuri", cum s-ar spune astăzi, deoarece el nu era atras de frivolități. Obișnuia să adoarmă pe la ora nouă și jumătate seara, astfel că atunci când a trebuit să participe la un mare dineu și „apoi la un concert care a durat până la ora unu, vă puteți imagina că a trebuit să mă lupt din greu ca să nu ațipesc în timpul acestor distracții la ore târzii".

Se pare că Victoria nu a observat obiceiul lui Albert de a ațipi. Ea își amintea de propriile impresii: „Prințul era, pe atunci, mult mai scund decât fratele său, deja foarte chipeș, dar foarte robust. Era prietenos, natural, sincer și vesel, foarte interesat de orice, cântând la pian, desenând, pe scurt, încontinuu preocupat de ceva. El arăta tot timpul un interes foarte mare pentru tot ceea ce vedea."

Vărul ei părea foarte serios, scria Victoria, amintindu-și „cât de concentrat" asculta Albert „predica din catedrala St. Paul cu ocazia slujbei la care

participau copii de la diverse școli de caritate. Într-adevăr, este o raritate să vezi că un prinț ce încă nu are șaptesprezece ani acordă o asemenea atenție sinceră unei predici.“ Cu toate acestea, după standardele stricte ale lui Fichte, predica a fost o nimica toată. Albert s-a întors în Germania nesigur pe impresia pe care o făcuse Victoriei și fiindu-i teamă că își va petrece viața ca un prinț german neînsemnat.

Există multe exemple de oameni care, cumva, reușesc să rămână în viață până la o zi de naștere sau o aniversare care contează pentru ei. William al IV-lea dorea să evite ca ducesa să devină regentă și el s-a agățat de viață până când Victoria a împlinit optsprezece ani. Patru zile mai târziu, în 28 mai 1837, regele a murit la mijlocul nopții. La ora cinci dimineața, pe când arhiepiscopul de Canterbury își prezenta omagiile noului monarh, Victoria „și-a păstrat stăpânirea de sine; dar la auzul acelor cuvinte covârșitoare, împlinirea atâtor speranțe și visuri nebunești, ea și-a aruncat brațele de gâtul mamei sale și a plâns cu suspine“, scria Parton. Însă în câteva clipe și-a revenit și a rămas netulburată când unchiul ei, ducele de Sussex (care cândva o înspăimântase), a îngenuncheat în fața ei: „Nu îngenunchea, unchiule“, a spus ea, „pentru că eu sunt tot Victoria, nepoata ta.“

Victoria s-a pus imediat pe treabă. Ea a convocat Consiliul de Coroană, a avut întrevederi cu mai mulți miniștri și persoane oficiale, a scris patru scrisori lungi și, după cină, l-a numit pe James Clark doctorul ei principal. De-a lungul vieții, ea a avut 218 doctori, deși mulți dintre ei abia dacă au apucat să o vadă pe regină, darămite să o și trateze. Poate că Victoria și-a aruncat brațele în jurul mamei, dar nu intenționa să o lase pe ducesă, ca să nu mai vorbim de sistemul Kensington, să îi mai conducă viața. Una dintre primele porunci ale reginei a fost ca patul ei să fie mutat din camera mamei și a insistat ca o oră pe zi să fie lăsată singură. Lui Conroy i s-a interzis accesul în apartamentele ei. Proaspăta regină știa cum să ofere recompense și cum să obțină răzbunare. Lehzen a devenit mult mai puternică; comercianții aveau nevoie de semnătura ei înainte ca polițele lor să poată fi plătite. Conroy era furios.

De îndată ce a fost numită regină, Albert i-a scris „dragii lui verișoare“ în 26 iunie 1837:

Sper ca domnia ta să fie lungă, fericită și minunată, și ca toate eforturile tale să fie răsplătite prin mulțumirea și iubirea supușilor tăi. Îngăduie-mi să te rog să te gândești, de asemenea, din când în când, la verii tăi din Bonn, și să ai în continuare față de ei acea bunăvoință cu care i-ai privilegiat până acum. Să fii sigură că noi ne vom gândi întotdeauna la tine.

Conștient că era doar un prinț de importanță minoră, Albert a adăugat cu umilință: „Nu voi fi indiscret și nu voi abuza de timpul tău.“ Se pare că Victoria nu i-a răspuns la această scrisoare, ceea ce l-a îngrijorat mult pe Albert. Parton susținea:

„Singura scuză pe care regina o poate invoca este faptul că schimbarea de la viața austeră la Kensington la independența poziției ei de regină domnitoare i-a scos din minte toate ideile privind căsătoria.“

Dar Leopold nu își abandonase planurile referitoare la căsătoria Victoriei și a cerut un raport actualizat despre Albert. Stockmar trebuia să îl însoțească pe prinț într-un turneu în Elveția și în nordul Italiei și a raportat că Albert avea „o mare putere de observație, era prudent și dădea dovadă de autocontrol“. Tânărul de nouăsprezece ani era potrivit pentru a se căsători cu Victoria, dar, înainte de a fi făcut ceva, încă o dramă a afectat relația dintre regină și mama ei.

La începutul anului 1839, însoțitoarea care îi fusese impusă Victoriei, lady Flora Hastings, se plângea de dureri abdominale. Sir James Clark, doctorul reginei, a spus că trebuia să o examineze pentru a o putea diagnostica. Când Flora nu i-a permis să facă asta, el a presupus că era însărcinată. Lehzen, care era acum atât de influentă încât a discutat despre Flora cu prim-ministrul, lordul Melbourne, i-a spus acestuia că Flora era „grea“. În 2 februarie, regina i-a scris că ea îl suspecta pe Conroy că este tatăl. Când Flora i-a lăsat în sfârșit pe doctori să o examineze, ei au descoperit că avea cancer la ficat. Conroy și fratele Florei au acuzat-o pe regină și pe a ei

„tovarăşă conspiratoare“, Lehzen, că au mânjit bunul renume al Florei. Între timp, Leopold a văzut în criză o oportunitate: el l-a instruit pe Albert să meargă în Anglia fără să aştepte să fie invitat.

Trecuseră trei ani de când verii se văzuseră prima oară. Parton a descris un exemplu clasic de dragoste, dar nu chiar la prima vedere; când Albert a sosit la Windsor, în 10 octombrie 1839, Victoria s-a întâlnit cu el. Ea era îmbrăcată în „veşminte de seară şi era pătrunsă de demnitatea pe care însuşi titlul de regină pare să i-o confere. Nici transformarea lui nu era mai puţin izbitoare în ochii unei fecioare. Prinţul crescuse înalt, bine proporţionat şi frumos.“ „Bine proporţionat“ înseamnă că Albert era mai puţin corpolent; el mai avea şi mustăcioară.

Albert „avea o blândeţe a expresiei şi un zâmbet de o dulceaţă neobişnuită, cu o privire gânditoare şi inteligenţă în ochii săi de un albastru deschis, o frunte mare şi frumoasă, care câştigau respectul oricui îl privea“. Parton încheia cu o înflorітură de stil: „El era chiar prinţul iubirii – întocmai eroul dorit pentru fantezia orbitoare a cărei eroină era graţioasa Victoria.“

Deşi era încă supărată pe mama sa, Victoria l-a luat pe Albert în vizită la mama ei în noaptea sosirii, dar a existat un impediment comic. Albert nu avea hainele adecvate pentru a participa la o cină formală şi eticheta era obligatorie, a adăugat Parton. Nu ştim unde a mâncat Albert în acea noapte. Patru zile mai târziu, Victoria i-a spus lordului Melbourne că s-a hotărât să se căsătorească cu Albert. „Te vei simţi mult mai bine“, a spus el cumva cu condescendenţă, „pentru că o femeie nu poate fi deloc singură, în orice poziţie s-ar afla.“ Se pare că Melbourne uitase că Elisabeta I reuşise să se descurce perfect fără un bărbat în preajma sau în patul ei.

Lui Albert nu i s-a spus de hotărârea Victoriei până a doua zi, când s-a întors de la vânătoare. El i-a oferit bunicii sale care era, desigur, şi bunica Victoriei, o descriere romantică:

Regina a trimis după mine, am intrat singur în camera ei şi mi-a declarat într-o izbucnire sinceră de iubire şi afecţiune că i-am câştigat inima şi că

ar fi foarte fericită dacă aș face sacrificiul să îmi împart viața cu ea, deoarece ea îl considera un sacrificiu. Singurul lucru care o neliniștea era că nu credea că e demnă de mine. Sinceritatea veselă a modului în care ea mi-a spus asta m-a încântat foarte mult și m-am entuziasmat foarte tare. Ea este cu adevărat foarte bună și prietenoasă și sunt sigur că Cerul nu m-a dat pe mâini rele și că vom fi fericiți împreună. Din acel moment, Victoria face orice își imaginează că mi-aș dori sau mi-ar plăcea și vorbim mult despre viața noastră pe viitor, pe care ea îmi promite că o va face cât mai fericită cu putință.

De îndată ce Albert a plecat, Victoria și-a notat simțămintele în jurnalul ei: „Mă voi strădui din răsputeri să îl fac să simtă cât mai puțin posibil imensul sacrificiu pe care l-a făcut! I-am spus că e un sacrifiu mare din partea sa, dar el nu a vrut să o recunoască."

În acea după-amiază, ea i-a scris unchiului Leopold, care, la urma urmei, aranjase partida:

Sunt foarte hotărâtă. Afecțiunea caldă pe care mi-a arătat-o când a aflat mi-a făcut o mare plăcere. Pare perfect și cred că am în față perspectiva unei mari fericiri. Îl iubesc mai mult decât pot spune și voi face tot ce-mi stă în puteri pentru ca acest sacrificiu să fie cât mai mic posibil (deoarece asta este, în opinia mea). El pare să aibă mult tact – un lucru necesar în poziția lui. Aceste ultime câteva zile au trecut ca prin vis pentru mine și sunt atât de tulburată de asta încât abia dacă mai știu să scriu, dar sunt foarte fericită.

Dacă nu ar fi avut o țară de condus, Victoria ar fi putut deveni o romancieră romantică de succes. Firește că unchiul Leopold era încântat.

În 10 februarie 1840, cuplul s-a căsătorit la capela regală din St. James. Victoria a purtat o rochie albă de satin, ornată cu flori de lămâiță, cercei foarte mari, cu diamante și un colier cu diamante. Albert era în uniformă de mareșal britanic – promovarea era rapidă dacă te căsătoreai cu regina – și purta gulerul și steaua Ordinului Jartierei. Au mers la castelul Windsor în luna de miere.

Căsătoria a decurs bine, atât emoțional cât și sexual, deși Victoria se plângea adesea că femeile nu ar trebui socotite „iepuri de prăsilă". Când era însărcinată în luna a patra, un barman de optsprezece ani, Edward Oxford, a tras cu două pistoale în caleașca ei în timp ce regina călătorea împreună cu Albert. În 11 iunie 1840, The Times relata:

Prințul care, se pare, auzise șuieratul unui glonț, și-a întors capul în direcția din care venea zgomotul și, în același timp, Majestatea Sa s-a ridicat în caleașcă, dar prințul Albert a tras-o imediat jos lângă el. Apoi omul a scos de la spate al doilea pistol, pe care l-a descărcat în urma caleștii.

Oxford a fost învinuit de înaltă trădare. Atentatul lui a fost primul din cele șapte la viața Victoriei. Însă ea era dârză și, la nouă luni și unsprezece zile de la nuntă, a dat naștere primului său copil, o fată pe nume Victoria, care era supranumită „Princessy". Două zile mai târziu, Albert i-a scris tatălui său că soția lui „este bine, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Doarme bine, are poftă de mâncare și este extrem de liniștită și de veselă."

Victoria era încântată de iubirea tandră a soțului ei, pe care o compara, în mod uimitor, cu cea a unei mame bune – pe care simțea că nu o avusese. Nu putea exista „o doică mai bună, mai înțeleaptă sau mai judicioasă", a adăugat ea. Când s-a născut Princessy, Albert și-a convins soția să se împace cu propria mamă, deși relația a rămas tot timpul încordată. El a mai convins-o să renunțe la serviciile lui Lehzen, oferindu-i acesteia o pensie generoasă. Părerea lui reală în ceea ce o privea pe guvernantă era sarcastică;

el o numea „intrigantă nebună și proastă, însetată de putere“. Odată ce a înlăturat-o din calea sa, Albert nu mai avea niciun rival pentru atenția Victoriei.

Educația sa îl făcuse pe Albert un cititor redutabil. El a studiat părerea celor mai strălucite minți din Europa despre cum se cresc copiii. Jean Jacques Rousseau, Amelia de Saussure, Froebel și Pestalozzi – toți au subliniat nevoia copiilor de a avea libertate. Victoria ar fi trebuit să fie de acord cu acest lucru, după propriile sale experiențe, dar s-a dovedit a nu fi atât de simplu.

Rousseau și laptele de mamă

În Emile (1762), Rousseau a dat sugestii despre fiecare aspect al îngrijirii copilului. El aducea argumente împotriva scutecelor și susținea că mamele nu ar trebui să își încredințeze propriii copii doicilor. Nimeni nu a adus vreodată elogii mai mari laptelui de mamă. Potrivit lui Rousseau, dacă mamele și-ar hrăni propriii copii, „moralitatea va fi reformată, sentimentele vor fi trezite în fiecare inimă, iar statul va fi repopulat“. Cu toate acestea, Victoria a angajat doici în familia ei.

Rousseau lăuda ideile lui Locke de a căli copiii „împotriva intemperiilor de sezon, a climei; împotriva foamei, setei, oboselii“. Ei aveau nevoie să învețe din experiență. Rousseau a dat exemplul unui tată care și-a scos băiatul la aer liber ca să înalțe zmeie și a transformat imediat ceea ce trebuia să fie distracție într-un test. Tatăl i-a cerut băiatului să găsească poziția zmeului doar uitându-se la umbra lui.

„Noi am zămislit o ființă activă și gânditoare“, a spus Rousseau, înainte de a adăuga: „Rămâne ca noi, pentru a completa omul, să creăm o ființă iubitoare și simțitoare, care să raționeze perfect condusă de sentiment.“ Fără a aduce vreo dovadă, el concluziona: copiii nu pot înțelege emoții omenești complexe sau concepte abstracte până ce nu ajung la vârsta

adolescenței. Eminentul cercetător în psihologia copilului de la mijlocul secolului al XX-lea, Jean Piaget, care a condus institutul din Geneva care poartă numele lui Rousseau, a făcut aceleași afirmații, dar, cel puțin, a adus dovezi în sprijinul lor.

Teoriile lui Rousseau au putut fi publicate în Geneva calvinistă, dar nu în Franța catolică, deoarece Roma i-a obligat pe copii să recite catehismul. Rousseau a dedus că asta era mai mult o repetare papagalicească din moment ce copilul nu avea nicio idee despre ce înseamnă conceptele abstracte precum Dumnezeu, de exemplu.

Albert i-a mai citit și pe un alt radical elvețian, Pestalozzi – cea mai renumită lucrare a sa fiind Come Gertrude istruisce i suoi figli (Cum își educă Gertrude copiii), și pe Froebel, care a înființat prima grădiniță. Amândoi au accentuat nevoia copiilor de a se simți liberi, iar libertatea nu înseamnă să fie bătuți la cap încontinuu de către părinții lor prea anxioși. Victoria credea că fusese controlată de o mamă care nu o iubise cu adevărat și de către Conroy. Cu toate acestea, ea nu a reacționat lăsându-și copiii liberi, ci dându-le, așa cum considera ea, iubire, dar și control. Victoria nu a fost niciodată convinsă că mama ei o iubise cu adevărat și că îi dorea binele, dar ea și Albert chiar îi iubeau și le doreau binele copiilor. Acest lucru a schimbat totul.

Era puțin probabil ca Princessy să moștenească tronul, astfel că ea a fost mai puțin supusă stresului decât fratele ei cel mare, Bertie. Regina era deseori amuzată de ea. În 6 octombrie 1841, Sarah Lyttelton scria: „Ieri prințesa și-a ascuns capul după brațul doicii și asta a făcut-o pe regină să se uite pe furiș ca să vadă de ce făcuse asta.“ „Alteța sa regală a fost descoperită în acel colț ascuns sugându-și colierul, lucru interzis. Apoi regina a spus: «Vai, obrăznicătură!» Copila s-a uitat la ea cu viclenie și și-a întins gura ca să-i fie sărutată. Noroc că mai vine unul.“ Lady Sarah a adăugat atunci cuvintele nemuritoare, citate la începutul acestei cărți: „Regina este, ca toate mamele tinere, exigeante.“

Princessy avea accesele de furie ale copilașului care începe să meargă. Ea striga încontinuu „Șterge-mi ochii!“ când „răgea“, adică atunci când plângea. Copila mai arăta și „o iubire morbidă pentru una dintre fetele de la

grădiniță“. Lady Sarah îi povestea nurorii sale că Madame de Maintenon a spus că mamele care se plângeau de slabele progrese ale fiicelor „ar trebui să fie mereu iubitoare cu copiii lor și să se roage pentru ei. Dumnezeu va avea grijă de restul.“

Princessy era deșteaptă, dar rareori placidă. În 7 mai 1842, când avea doar șaptesprezece luni, regina a intrat în dormitorul lui lady Sarah doar în halat deoarece dorea ca guvernanta să se uite la „cel mai frumos dintre curcubee“. Lady Sarah era încântată, dar micuța prințesă a început să țipe și părea să aibă „o groază de neînvins“.

Câteva luni mai târziu, lady Sarah scria:

Micuța mea prințesă este toată numai grație și frumusețe, foarte dolofană și activă, alergând prin jur și vorbind mult. Este foarte sensibilă și afectuoasă și cu un temperament cam iritabil. Dar pare să aibă o minte bună, însă foarte nepotrivită pentru a o înăspri printr-o viață grea cum poate că va fi a ei.

Când nora sa i-a scris lui lady Sarah ca să o întrebe cum să se descurce cu crizele de plâns ale copilașului ei, lady Sarah a fost plină de compasiune:

Nu mă mir că ești îngrijorată de ele – j'ai passé par là. Dar nu este cazul, crede-mă, să presupui că ele înseamnă un temperament iritabil la vârsta ei. În ce privește controlul lor, eu cred că dacă nu le bagi în seamă nu e un lucru rău. Eu însămi sunt oarecum împotriva pedepselor: ele trec prea repede și nu ești sigur niciodată că sunt înțelese de copil ca o consecință a obrăzniciei.

Este păcat că lady Sarah nu a îndrăznit niciodată să îi spună asta reginei și prințului Albert.

Obrăznicia a constituit întotdeauna un pericol în camera copiilor. În 10 octombrie 1842, lady Sarah i-a povestit nurorii sale un episod. „Regina i-a spus prințesei: «Două fetițe vin mâine să vadă bebelușul.»“ Cele „două fetițe“ erau fiicele lui lady Dunmore.

Când Princessy a auzit asta:

S-a dus în vârful picioarelor, și-a culcat capul pe o parte și cu cea mai mare viclenie a răspuns: „Rele.“

— Nu, nu , a spus regina, sunt fetițe foarte cuminți.

— Pâng, a insistat Princessy.

— Nu, nu, ele nu plâng niciodată, a spus regina.

Lady Sarah era uimită de „ciudățenia“ întrebărilor lui Princessy, „așa făcute încât să glumească și să fie răutăcioase“. Ea simțea că prințesa de doi ani este mai curând ca un copil de patru ani. Mai târziu în acea săptămână, când Charley Edgecumbe, un băiețel de șase ani, a venit să o vadă, Princessy era toată numai „cochetărie, ascunzându-se după draperie pentru ca el să o găsească, ținându-și rochița cu mâinile și dansând prin fața lui“.

Modul lui Albert de a se purta cu copiii o încânta pe soția lui. Lady Sarah a scris că nu orice „tătic are o asemenea răbdare și bunătate“ și că răbdarea aceea era recompensată deseori cu „o privire scurtă, plină de gratitudine, de la regină“.

Următorul copil al cuplului s-a născut în 9 noiembrie 1841. Bertie avea să le pună la încercare răbdarea, dar nici tatăl, nici mama lui nu și-au dat seama că aveau cerințe foarte mari de la el, deoarece ei nu se îndoiseră

vreodată că îl iubesc sau că vor ce este mai bine pentru el. Albert a elaborat un program de lucru prin rotație, specificând îndatoririle fiecărui servitor care ajungea în preajma copiilor.

În 10 februarie 1843, când Bertie avea doar cincisprezece luni, lady Sarah scria că el „vorbește mai multă engleză decât a făcut-o Princessy, dar nu este la fel de articulat ca sora lui. El înțelege puțină franceză și rostește câteva cuvinte, dar este încă întârziat în vorbire.“ Ea îl considera foarte inteligent, deși existau „ocazional câteva supărări și puneri la punct“. Dar Bertie a învățat curând bunele maniere, pentru că el „se înclină, își oferă mâna frumos și salută à la militaire“. Trebuia să vorbească fluent cel puțin trei limbi – germană, engleză și franceză – de pe când avea patru ani, dar, în timp ce „Princessy se descurcă foarte bine“, scria lady Sarah, Bertie nu era încă perfect trilingv.

Bertie ura modul în care fusese tratat și s-a purtat cu propriii fii în mod diferit. Acest fapt, în schimb, va afecta maniera în care George al V-lea și-a tratat propriii copii, ceea ce a contribuit la decizia lui Eduard al VIII-lea de a abdica.

Cel de-al treilea copil al lui Albert și al Victoriei, Alice, s-a născut în aprilie 1843. Nașterea ei a determinat cuplul regal să cumpere un palat mai mare, deoarece ei credeau că Buckingham Palace nu are destul spațiu pentru creșterea copiilor. În 1844, au cumpărat Casa Osborne pe Insula Wight, pe care, inevitabil, Albert a îmbunătățit-o. Acolo, copiii aveau suficient spațiu, deși dormitoarele lor erau puțin mobilate și încălzirea era ineficientă. Ei au fost învățați meserii neprinciare, ca de exemplu gătitul, grădinăritul sau tâmplăria.

Pe măsură ce creștea, lumea exterioară o fascina pe Alice. Ea i-a vizitat pe locatarii proprietății Balmoral și odată a fugit de guvernantă din capela de la Windsor, pentru a sta într-o strană publică (a explicat ulterior că a dorit să înțeleagă oamenii obișnuiți). În 1854, mama ei a luat-o într-un tur al spitalelor londoneze unde erau tratați soldații care fuseseră răniți în războiul din Crimeea. Alice era fascinată de munca lui Florence Nightingale și asta avea să aibă efecte un secol mai târziu.

Bertie și denivelările lui

Victoria și Albert au mai avut alți patru copii și toți s-au căsătorit cu regi, prinți și prințese astfel încât aveau legături cu celelalte familii regale europene. Regina și Albert au petrecut mult timp cu familia – ei luau micul dejun împreună cu copiii aproape în fiecare zi și erau întotdeauna implicați în planificarea activităților. Când o guvernantă a vrut să își dea demisia deoarece mama ei era grav bolnavă, Grace Greenwood a scris:

Regina, care fusese foarte mulțumită de ea, nu a vrut să audă că renunță, dar a spus, pe un ton de cea mai generoasă simpatie: „Du-te imediat la mama ta, copilă; stai cu ea cât timp are ea nevoie și apoi întoarce-te la noi. Îți voi păstra postul. Prințul Albert și cu mine ne vom ocupa de lecțiile copiilor, așa că nu te îngriora pentru elevii tăi."

Victoria o iubea pe fiica ei cea mai mare, dar asta nu însemna că o lăsa prea mult în voia ei, pe măsură ce Princessy creștea. Greenwood a explicat că, atunci când Princessy era „o fată încăpățânată, cam de treisprezece ani, și stătea pe locul din față, [ea] părea dornică să fie familiară și să cocheteze cu ofițerii tineri din escortă". Victoria îi arunca fiicei sale priviri dezaprobatoare, dar Princessy, în mod deliberat, își lăsa batista să cadă peste marginea caleștii. Când „doi sau trei tineri eroi săreau din șa pentru a i-o înapoia în mâna ei albă, teribila voce a reginei îi oprea. „Opriți-vă, domnilor", exclama regina, „lăsați-o exact acolo unde este. Acum, draga mea, coboară din trăsură și ridică-ți batista." Regina nu avea de gând să îi permită fiicei ei să devină prea înfumurată sau prea încăpățânată – „Era dur, dar sănătos." Greenwood a adăugat atunci o usturătoare comparație culturală: „Câte mame americane ar putea egala această demonstrație de

disciplină spartană?“ Totuși, Princessy a avut o viață mai ușoară decât fratele ei.

Disciplina spartană nu l-a făcut mai bun pe Bertie și Albert a făcut greșeala de a-i cere sfatul lui Stockmar, care a scris memorii pompoase în care afirma că băiatul „ar trebui să fie deținătorul tuturor calităților morale și intelectuale prin care el [statul] se menține și sub a cărui îndrumare avansează pe marea cărare a civilizației.“ Timp de un an, Albert și Victoria au căutat cu neliniște modelul care avea să le transforme fiul în acest splendid depozitar. Când Bertie avea șapte ani, ei l-au ales în cele din urmă pe Henry Birch, care fusese căpitanul școlii din Eton și care câștigase patru premii universitare la Cambridge.

Birch a fost ales deoarece era un adept al disciplinei și a insistat ca Bertie să studieze chiar și în zilele de sâmbătă. El a predat matematică, geografie și engleză, și a găsit experții adecvați pentru a-i da tânărului prinț lecții de religie, germană, franceză, muzică, desen și scriere. Niciun copil din țară nu era mai solicitat decât bietul Bertie.

Faptul că Birch trebuia să îi trimită un raport zilnic este un indiciu al presiunii obsesive pe care Albert a pus-o pe fiul său și pe preceptor. Birch se plângea că Bertie era „extrem de neascultător, impertinent cu profesorii săi și deloc dornic să se supună disciplinei“. Copilul nu se putea concentra asupra jocului sau „să încerce ceva nou sau dificil fără să-și piardă cumpătul“. Nerăbdătorul Birch încerca să-i mulțumească pe părinții nerăbdători și a folosit „pedeapsa severă“ – bătându-l pe Bertie –, dar a și râs de el. Nicio abordare nu a funcționat. La Eton, spunea Birch, băieții „se formau atât prin contact cu ceilalți, cât și din preceptele profesorilor“, dar Bertie petrecuse prea mult timp cu adulții și se considera „centrul în jurul căruia totul pare să se miște“. El nu prea cunoștea alți copii de vârsta lui, în afară de Alice și Princessy. Relația lui cu Alice era deosebit de apropiată.

În ianuarie 1852, Birch a părăsit Windsor-ul deoarece mama sa înnebunise și el trebuia să aibă grijă de ea; a fost înlocuit cu Frederick Gibbs, căruia i s-a oferit salariul, foarte generos pe atunci, de 1.000 de lire pe an. Bertie a ajuns să îl urască pe Gibbs chiar mai mult decât pe Birch. Noul lui profesor l-a forțat să lucreze șase până la șapte ore pe zi, începând de la ora opt în

fiecare dimineață. După ce se spetea cu cărțile toată ziua, Bertie trebuia să călărească, să facă instrucție și exerciții fizice. La sfârșitul fiecărei zile, regina observa cum fiul ei își lăsa capul în jos și „se uită la picioare și, invariabil, într-o zi sau două avea una dintre crizele sale de temperament nervos și de necontrolat“. Victoria, care detestase să fie controlată, permitea acum ca fiul ei să fie controlat, dar nu s-a îndoit niciodată că îl iubea pe Bertie și că totul era pentru binele lui și, în cele din urmă, pentru binele țării. Albert îi studiase pe toți filosofii care pledau pentru nevoia copilului de a fi liber, dar era prea chinuit de anxietatea de a face bine, de a-și impresiona soția, de a fi sigur că Anglia va avea un rege care să fie o onoare pentru familie pentru a fi rațional și cumpătat.

Trei dintre asistenții lui Gibbs au încercat să protesteze când Bertie era supus la eforturi prea mari, dar argumentele lor nu au impresionat deloc. Bibliotecarul de la Windsor – dr. Becker, care l-a învățat pe Bertie germană – a avut curajul să-l avertizeze pe Albert că izbucnirile de furie ale lui Bertie erau rezultatul unor încercări nebunești de a-i umple mintea cu prea multe informații. Becker a recomandat o abordare mai puțin intensă și ca fiecare persoană să răspundă cu blândețe la izbucnirile lui de temperament. El a spus: „Încurajarea de orice fel este ceea ce își doresc cel mai mult copiii. Exprimarea unor așteptări prea mari, pe care el însuși le consideră greu de realizat, îl descurajează imediat și îl face nefericit.“ De asemenea, el i-a mai îndemnat pe Albert și pe Victoria să nu râdă de fiul lor dacă dă greș. Becker a eșuat în această direcție și o mică rivalitate fraternă nu ajuta deloc. Princessy era „un copil cu mult înaintea vârstei ei“, dar ea îl dezarma cu un singur cuvânt sau cu o privire“, spunea regina. Ea era îngrijorată că asta dauna „afecțiunii lor reciproce“.

Victoria și Albert au ignorat recomandările lui Becker și, în schimb, s-au orientat spre sir George Combe, pe atunci cel mai de seamă frenolog al Angliei. „Știința“ absurdă a frenologiei susținea că, studiind denivelările de pe țeastă, putea fi înțeleasă funcționarea creierului. Sărmanul Bertie a fost ras pe cap pentru ca specialistul să simtă fiecare centimetru din capul lui. Combe a fost pesimist și le-a spus părinților lui Bertie că băiatul avea nevoie de îngrijire specială pentru a contracara denivelările sale, mai mult decât nesatisfăcătoare.

Din nefericire, prințul Albert credea și el că trebuie să aibă copiii perfecți și inventa orare și programe nesfârșite pentru perfecționarea lor. El a fost primul rege cu o educație solidă, de la Iacob I până atunci, dar educația sa nu i-a oferit o judecată corectă când a fost vorba de familia lui. Comportamentul său față de ei a fost obsesiv și nevrotic. S-ar putea spune că semăna cu cel al multor părinți imigranți, care sunt adesea dornici să se asigure că odraslele lor se descurcă bine într-o societate pe care ei nu o înțeleg foarte bine.

În 1860, regina Victoria a scris în jurnalul ei:

Bertie continuă [să manifeste] o anxietate. Tremur la gândul că peste doar trei ani și jumătate el va fi major și noi nu-l vom mai putea ține decât prin puterea morală. Încerc să-mi închid ochii față de acel groaznic moment. El se dezvoltă foarte hotărât – dar, vai, este dezvoltarea unui intelect sărman sau a unui intelect încă inactiv.

Folosirea cuvântului „anxietate“ de către regină este neobișnuit de modernă.

În mod previzibil, conflictele cele mai acute dintre părinții regi și progeniturile lor au survenit atunci când copii erau adolescenți, iar Bertie este un exemplu remarcabil. După ce a fost „bombardat“ cu o educație intensă, el a fost trimis la Universitatea Cambrige, unde și-a exasperat profesorii. Singurele cursuri la care venea cu regularitate au fost cele ale lui Charles Kingsley, autor al romanului istoric Westward Ho.

Ironia e că Bertie nu era lipsit de talent. Benjamin Disraeli, prim-ministrul preferat al Victoriei, îl descrie ca find informat, inteligent și cu maniere alese. Bertie a dat dovadă nu doar de șarm, ci și de competență în 1860, când avea doar nouăsprezece ani și părinții i-au permis să viziteze America de Nord. Niciun prinț de Wales nu mai pusese piciorul acolo de când America își cucerise independența. Bertie a fost mai întâi în Canada. În

Montreal, el a inaugurat podul Victoria și a pus piatra de temelie la Parliament Hill, în Ottawa. Apoi a călătorit spre Washington și a stat trei zile cu președintele James Buchanan la Casa Albă. I-a întâlnit pe Longfellow, pe Emerson și pe Oliver Wendell Holmes.

Bertie a gestionat bine o misiune delicată, dar părinții lui nu au fost darnici cu laudele când s-a întors acasă. Ca să plasăm realizarea lui în context, trebuie spus că pe când avea șaptesprezece ani, George al IV-lea făcea datorii. La o vârstă apropiată, mult mai plinei de virtuți prințese Elisabeta i s-a permis să vorbească la radio pentru copiii din Anglia, în timp ce fiul ei nu și-a îndeplinit vreun angajament public.

Princessy ca mamă

Pe când Bertie s-a întors din America, Princessy se măritase cu Fritz, prințul moștenitor al Prusiei. Unele dintre exemplele cele mai mișcătoare ale iubirii manifestate de Victoria pentru fiica ei se regăsesc în scrisorile pe care și le-au trimis. Princessy a scris că nu și-ar fi imaginat niciodată că poate fi atât de fericită cum era cu soțul ei. Când s-a născut primul lor fiu, Fritz îl aducea în fiecare dimineață soției sale. El a telegrafiat în Anglia: „Copilul meu este încântător și crește în fiece oră.“ La patru zile după ce s-a născut Wilhelm, părinții mândri i-au trimis reginei Victoria o șuviță din părul lui. Princessy i-a spus mamei sale că bebelușul seamănă cu frații ei, Bertie și Leopold. „Nu trebuie să îți faci griji că voi fi mândră degeaba de el“, scria Princessy, „deși îl ador, ca și pe Fritz, pe tata și pe tine, desigur, pe fiecare într-un mod diferit și simt că el este al meu și îmi datorează atât de mult și m-a costat atât de mult.“

Când Princessy s-a întors în Anglia în 1859, în vizită i-a scris lui Fritz: „Mi-am părăsit țara natală pentru a găsi paradisul cu tine.“ Dar era o fisură în paradisul lor: Wilhelm avea un braț slab și avea să devină curând un băiat cu probleme.

Poate fi util de comparat copilăria lui Wilhelm cu cea a unui mic aristocrat anglo-irlandez, Arthur Kavanagh, care avea un handicap mult mai mare. El s-a născut în 1831, fără brațe și fără picioare. Cordonul său ombilical ajunsese cumva să-i înfășoare membrele și i le-a tăiat, astfel că Arthur era doar un „tors“, după cum avea să spună ulterior. Mama sa, Harriet, a fost norocoasă în sensul că doctorul ei, Boxwell, nu numai că era familiarizat cu teoriile lui Pestalozzi dar, spre deosebire de prințul Albert, le și aplica. Dacă ar fi încurajați, copiii și-ar putea învinge handicapurile.

Princessy se comporta precum tatăl ei: cu mult zel. Ea și soțul ei au comandat construirea unei mașinării care să-i îndrepte spatele lui Wihelm și să ajute la dezvoltarea brațului său. Pe când avea doi ani, servitorii care se ocupau de educația lui au fost puși în dificultate, copilul avea accese de furie la fel de rele ca ale lui Bertie. Princessy i-a spus mamei sale că este îngrijorată deoarece fiul său țipa ore întregi, făcându-i pe cei din jurul să fie tensionați și abătuți.

În Anglia, Princessy și mama sa au discutat și o chestiune mult mai plăcută – cu cine avea să se mărite Alice, în vârsta de șaptesprezece ani. Victoria a spus că dorește ca toți copiii ei să se căsătorească din dragoste, dar, în practică, asta însemna că ei trebuia să își găsească un soț printre membrii familiilor regale europene, dar care să fie protestant. Regina i-a cerut lui Princessy să facă o listă cu prinții eligibili. Inevitabil, această listă cuprindea un membru al casei Orania, dar el era obsedat de o arhiducesă catolică. Princessy l-a mai menționat și pe Albert al Prusiei, dar Fritz a fost de părere că vărul lui nu era potrivit pentru „cea care merită doar ce-i mai bun“.

În ultimă instanță, Princessy i l-a sugerat pe prințul Louis de Hessa. El nu avea deloc bani, dar părea să fie un tânăr promițător. Victoria a trimis-o pe Princessy să inspecteze „bunurile“, cum spunea ea, și să decidă dacă Louis sau fratele său Henric erau mai potriviți. Frații au fost invitați la Windsor în 1860, în aparență ca să poată urmări cursele de la Ascot împreună cu familia regală și, în timp ce urmăreau cursele, regina să-i poată analiza. Ambii prinți s-au descurcat rezonabil, dar Victoria a observat cât de bine se înțelegeau Louis și Alice. Ei s-au logodit în aprilie 1861. Regina l-a

convins pe prim-ministru, lordul Palmerston, să voteze o dotă de 30.000 de lire pentru Alice. Prințul Albert s-a îngrijorat în legătură cu lipsa unui palat decent în Hessa și dorea să construiască unul nou după indicațiile lui, dar ingrații hessieni nu erau dispuși să plătească. Alice era nepopulară chiar înainte de a sosi în noua sa țară.

Princessy nu era nici ea prea populară în Prusia vecină. Germanii o vedeau drept o englezoaică care nu le înțelegea țara, așa cum englezii l-au văzut pe Albert drept un german care nu-i înțelegea. Princessy nu dorea să se facă plăcută și populară, fiind furioasă când a aflat că o doică prusacă îi acoperise copiii cu plăpumi de puf germane în locul celor englezești, mai moi. Kaiserul a aflat de asta și nu a fost încântat.

Aceste conflicte culturale au atins apogeul când a venit vorba de alăptarea la sân. Kaiserul i-a cerut lui Princessy să nu îl alăpteze pe Wilhelm și pe primii ei doi copii. Când i s-a permis, în sfârșit, să-i alăpteze pe unii dintre copii ei mai mici, i-a plăcut foarte mult experiența. „Să ai un copil la sân este cea mai mare bucurie a unei femei“, îi scria ea mamei sale. „Sunt întotdeauna extrem de bucuroasă când ea își întinde mânuțele spre mine și îmi arată în fiecare zi ce mulțumită se simte la sânul meu.“ Kaiserul se opunea alăptării la sân și a decretat că Princessy poate să meargă în vacanță doar dacă își lasă cei trei copii acasă și „încredințează imediat copilașul unei doici“. Uneori, copiii regali nu „aparțin“ părinților, ci capului familiei.

Un an de decese

Prin moartea ultimului fiu al reginei Ana, anul 1700 a fost unul de calamități pentru familia regală, iar anul 1861 avea să fie la fel de tragic. Regina-mamă nu se înțelesese niciodată cu fiica ei, dar i se îngăduise să locuiască la Frogmore, o reședință regală vizitată rar de Victoria. Când mama Victoriei s-a îmbolnăvit, în 1861, tânăra Alice a fost cea care a avut grijă de ea. I-a cântat la pian și a îngrijit-o pe bunica ei până în faza finală a

bolii. Când i-a murit mama, Victoria nu se împăcase cu ea și regina a avut o cădere nervoasă. Ea se baza mult pe Alice, căreia Albert îi spunea: „Du-te și alin-o pe mama." Regina i-a scris lui Leopold că „draga de Alice era plină de tandrețe intensă, afecțiune și tristețe pentru mine". Este tentant să sugerăm că Victoria, care domnise din 1837, se simțea vinovată deoarece își abandonase mama care, la rândul ei, eșuase pentru că îl lăsase pe Conroy să impună sistemul Kensington.

După călătoria plină de succes în America, Bertie dorea să se înroleze în armată, dar părinții i-au interzis asta, chiar dacă războiul din Crimeea se terminase și Anglia nu era în război. Vizita în America l-a făcut pe Bertie mai încrezător. A călătorit în Irlanda cu permisiunea părinților, dar a luat parte la exerciții militare fără să le spună. Totuși, Bertie nu a învățat doar despre manevre militare. În timp ce era acolo, niște ofițeri i-au adus pe furiș în cort o actriță binevoitoare. Nellie Clifden a fost prima dintre numeroasele iubite ale lui Bertie.

Din nefericire, un colonel rigid a dezvăluit această relație Victoriei și lui Albert. Albert era bolnav când au ajuns la Windsor știrile despre comportamentul demn de ocară al lui Bertie. Cu toate acestea, el a considerat că trebuie să grăbească confruntarea cu fiul său, care pe atunci era în Oxford, deoarece era o criză gravă: prințul de Wales nu se putea distra cu prostituate. Albert i-a spus fiului său că nu doar că i-a sfâșiat inima mamei sale, dar a și pus în pericol monarhia. Deja avuseseră loc două încercări de asasinat asupra Victoriei; Marx și Engels publicaseră Manifestul comunist, în Franța și Germania situația era tulbure. Familia regală franceză fugise în Anglia pentru a fi în siguranță; în Anglia se produseseră revoltele chartiste. Bertie a reușit să-și țină cumpătul, i-a cerut iertare tatălui său, i-a promis că nu va mai avea de-a face cu actrițele și că se va schimba.

Când a ajuns la castelul Windsor, Albert era grav bolnav. În următoarele trei săptămâni, starea sa s-a agravat și era atât de slăbit încât abia putea să vorbească. În 10 decembrie, Victoria i-a scris lui Princessy: „Papa a avut o noapte excelentă", dar „era o grea încercare să urmărească și să fie martoră" la boala lui. Era optimistă. O zi mai târziu, starea lui Albert s-a

înrăutățit. În timpul bolii tatălui său, Alice a rămas lângă patul lui. Ea i-a trimis lui Bertie o telegramă, fără știința mamei sale, deoarece Victoria refuzase să îi spună ceva fiului, învinovățindu-l pentru boala lui Albert.

În dimineața zilei de14 decembrie, regina a întrebat dacă Albert este în stare să-i dea un sărut. El a sărutat-o și apoi a adormit. Ea a plecat din cameră și „s-a așezat pe podea, într-o disperare de neînchipuit". Când s-a întors, Albert era în comă – „Am luat draga mână stângă a lui, care era deja rece, deși respirația era foarte ușoară și am îngenunchiat lângă el." Albert a mai respirat de două, trei ori, „mâna lui strângând-o pe a mea și totul, totul s-a terminat". Regina s-a ridicat în picioare, i-a sărutat fruntea și „l-a chemat într-un strigăt amar și agonizant: «Oh, iubitul meu drag!»"

Victoria și Albert au avut fiecare o copilărie chinuită și au creat o căsnicie foarte intimă, pentru a-și asigura unul celuilalt protecție emoțională. Moartea lui Albert i-a răpit Victoriei acea stabilitate esențială și ar fi fost nevoie de o maturitate formidabilă din partea ei pentru a înfrunta durerea pierderii lui cu calm, având în vedere că a murit la doar câteva luni după mama ei. Adevărata durere urma imediat după vinovăția cu ocazia decesului mamei ei, punând-o la pământ.

În cadrul familiei, Victoria încă mai putea să domine. La șapte luni după ce a murit Albert, a avut loc căsătoria pe care Princessy a aranjat-o pentru sora ei Alice. A fost o ocazie sobră, foarte restrânsă, în umbra morții tatălui ei. Alice s-a căsătorit cu Louis de Hessa în sala de la Osbourne House. I s-a permis să poarte o rochie albă în timpul nunții, dar, înainte și după ceremonie, ea a trebuit să poarte doliu. Însoțită la intrarea în salon de cei patru fii ai ei, regina era ascunsă vederii celorlalți oaspeți. Victoria s-a luptat să își rețină lacrimile, Bertie a rămas grav, dar Arthur și Leopold au plâns tot timpul. Regina i-a scris lui Princessy că ceremonia a fost „mai mult o înmormântare decât o nuntă" și i-a spus poetului Tennyson că a fost „cea mai tristă zi pe care mi-o amintesc".

Luna de miere de la Ryde, pe Insula Wight, cu greu a putut fi minunată în aceste circumstanțe și situația s-a înrăutățit când Victoria a decis să facă o vizită cuplului. Ca să nu își supere mama, Alice a încercat să nu pară „prea

fericită". Acest lucru nu prea i-a reușit și fericirea ei prea evidentă a făcut ca regina să fie geloasă pe fiica ei.

Procesul normal de vindecare odată cu trecerea timpului nu a ajutat-o pe Victoria: ea nu putea accepta moartea lui Albert și dădea vina pe fiul pe care îl considera o dezamăgire. În mintea ei, dacă destrăbălările lui Bertie nu l-ar fi forțat pe Albert să se grăbească să îl vadă, acesta nu ar fi murit și viața ei nu ar fi fost distrusă. Ea i-a scris lui Princessy că nu îl va putea ierta niciodată pe Bertie și că: „Nu pot, nici nu voi putea să mă uit la el vreodată fără să mă cutremur." Desigur, consecințele personale și politice erau profunde. Monarhul nu mai fusese atât de nepopular precum devenise în anii 1860 când ea, pur și simplu, a refuzat să își mai îndeplinească ceea ce poporul considera a fi îndatoririle sale.

De asemnea, merită să aruncăm o privire la această perioadă din viața lui Bertie din perspectiva teoriei evenimentelor de viață. El a repurtat un mare succes în America, apoi și-a pierdut virginitatea și a trebuit din nou să facă față incriminărilor tatălui său. După aceea, a murit bunica sa și, la scurt timp, a murit și tatăl său, iar mama l-a învinuit de moartea tatălui. Victoria a ținut un jurnal în care scria cam 2 500 de cuvinte pe zi și a continuat corespondența cu Princessy. Era supapa de siguranță prin care își înregistra sentimentele în profunzime. Cu toate acestea, în 1893, ea i-a spus celei mai mici fiice, Beatrice, să ardă multe dintre scrisorile și jurnalele ei. Însă, în timp ce făcea asta, Beatrice a copiat toate jurnalele și le-a editat, „ștergând toate părticelele pe care știa că regina nu ar fi dorit să le păstreze. Apoi, Beatrice a ars originalele. Această muncă a ținut-o ocupată treizeci și nouă de ani", scria fiica lui Alice, prințesa Victoria, în memoriile ei nepublicate.

Beatrice chiar s-a dovedit a fi o fiică destoinică. Este plauzibil să ne imaginăm că fragmentele pe care regina nu a dorit să le păstreze erau pline de amărăciune, multe dintre ele îndreptate spre nefericitul Bertie. Când acesta a ajuns în cele din urmă la tron în 1901, el a recuperat scrisorile pe care mama sa le-a scris lui Disraeli. Eduard al VII-lea a ordonat ca și acestea să fie distruse.

Din nou există o paralelă curioasă cu Sigmund Freud, care și-a ars jurnalele și scrisorile de cel puțin două ori în viață și s-a asigurat că scrisorile și

documentele care au rămas nu vor fi citite niciodată. Biblioteca Congresului din Washington D.C. adăpostește nouăsprezece cutii cu însemnările lui Freud, care sunt închise pentru totdeauna. Cel puțin cunoaștem câte dintre cutiile sale sunt sigilate. Când vine vorba de Arhivele Regale, nu știm nici măcar ce documente nu pot fi citite. Este rezonabil să presupunem că există și scrisori nu tocmai drăgăstoase de la regi și regine, certându-și copiii.

Curând după ce a murit Albert, regina Victoria l-a numit pe William Gull unul dintre doctorii săi. Gull este binecunoscut pentru identificarea bolii anorexia nervoasă, dar el se ocupase anterior de salonul psihiatric de la Guy's Hospital. Deși studiase depresia, el nu a reușit să o ajute pe regină să facă față propriei depresii, care a durat cel puțin zece ani. Disraeli și Gladstone au îndemnat-o amândoi să iasă din ceea ce ar putea fi numită hibernare și să-și reia îndatoririle, dar ea a refuzat. Regina era totuși norocoasă, pentru că presa victoriană dorea să îi respecte intimitatea.

În cele din urmă, Victoria a fost convinsă să îi dea poporului său un fleac în dar, pentru a arăta că încă îi mai pasă de supușii săi. Ea a permis publicarea, în 1869, a jurnalului Highland Diary. Jurnalul, scria Greenwood cu naivitate, „ne înfățișează imaginea unei familii fericite, întotdeauna încântată să fugă de eticheta constrângătoare și de fastul absurd al rangului și capabilă să fie încântată de acele plăceri firești care sunt accesibile celor mai mulți dintre oameni". Desigur, relația reginei cu Bertie era oricum, dar nu fericită.

Exilul lui Bertie

Bertie nu era primul aristocrat libertin victorian a cărui mamă nu suporta să îl aibă în preajmă după un episod traumatizant. În 1849, Arthur Kavanagh a fost prins în timp ce făcea dragoste cu una dintre servitoarele de pe domeniul familiei. Mama sa era nebună de furie: ideea ca un olog, fără brațe și fără picioare, să facă sex o înspăimânta, așa că lady Harriett l-a expediat pe acesta cu fratele lui și cu un tânăr cleric să facă o călătorie în

Suedia și în Rusia. Arthur a fost implicat într-o luptă în Moscova și a trebuit să fugă din oraș, urcându-se pe o ambarcațiune pe Volga. A ajuns în Baku, la Marea Caspică, unde și-a înfuriat la culme preceptorul cleric, petrecând Crăciunul într-un harem. Șeicul local credea că un om fără mâini și fără picioare era puțin probabil să-i atragă concubinele, dar se înșelase.

Apoi, Arthur a traversat munții Persiei pe un ponei și a luat un vapor spre Bombay. Între timp, mama lui i-a tăiat scrisorile de credit. Circumstanțele i-au forțat pe Kavannagh și pe mama lui să se împace un an mai târziu, după ce frații săi au murit – unul din cauza consumului de droguri, altul într-un incendiu. Kavannagh a moștenit proprietăți uriașe și a fost ales în 1862 în Camera Comunelor. El este persoana cu cel mai mare handicap care a ajuns vreodată în Parlament și unul dintre cei mai puțin recunoscuți eroi din istoria britanică.

Regina Victoria a folosit aceeași tactică precum lady Harriett dar, timp de decenii, nu a existat nicio reconciliere între ea și fiul ei cel mare. Regina a aranjat ca Bertie să facă un turneu prin Orientul Mijlociu și a vizitat Egiptul, Ierusalimul, Damascul, Beirutul și Constantinopolul. Ea era încă foarte supărată pe el când s-a întors și l-a pedepsit, refuzând să îi dea chiar și cel mai mic rol în conducerea țării. În schimb, a hotărât să îi găsească o soție. În martie 1863, Bertie s-a căsătorit cu Alexandra, fiica regelui Danemarcei. El avea douăzeci și unu de ani, ea optsprezece. Alexandra era o femeie frumoasă și Tennyson a scris pentru ea câteva versuri banale și pompoase:

Fiică a regelui de peste mări,

Alexandra,

Saxoni și normanzi și danezi suntem,

Dar cu toții danezi în întâmpinarea ta,

Alexandra

Naşterea primului copil al Alexandrei şi al lui Bertie, la un an după ce s-au căsătorit, nu a înlăturat depresia Victoriei dar, ca întotdeauna, ea a avut destulă energie pentru a se amesteca în relaţia cuplului. Ea a scris: „Bertie ar trebui să înţeleagă că am tot dreptul să mă amestec în dezvoltarea copilului sau a copiilor.“ Victoria dorea ca băiatul să se numească Albert, în memoria preaiubitului ei Albert. Bertie şi Alexandra nu doreau să procedeze astfel, dar i-au satisfăcut această cerere, deşi ei înşişi îi spuneau tot timpul „Eddy“. Alexandra nu avea tăria de caracter ca să-i ţină piept Victoriei. În mod ironic, s-a dovedit că primul fiu al lui Bertie avea nevoie de mult mai mult control decât tatăl său şi, cu siguranţă, Bertie refuza să urmeze această direcţie, ca urmare a propriilor experienţe nefericite.

La şaisprezece luni după ce prinţul Albert Victor (sau „Eddy“) s-a născut, Victoria a primit dimineaţa devreme o telegramă ce spunea că Bertie are un al doilea fiu. Din nou, regina a vrut să îl numească Albert, dar de data aceasta familia a ales numele de George.

Când era vorba de copiii lui, Bertie nu avea nicio problemă în a-şi controla temperamentul. Se supăra rar, orice ar fi făcut aceştia. Alexandra i-a lăsat o impresie profundă celui de-al doilea fiu al ei. George şi-a amintit mai târziu că a crescut în preajma a două femei teribil de frumoase, una dintre ele fiind mama sa. Alexandra se ocupa de asta: ea avea un simţ al stilului şi a convocat comercianţi de textile şi croitori pentru a crea splendide haine la modă. „Ştiu mai multe decât toate modistele şi toţi anticarii“, scria ea. „Voi purta exact ceea ce îmi place şi la fel şi doamnele mele. Basta.“ Această divă timpurie trebuia să supravieţuiască la o curte încă dominată de formidabila ei soacră, care continua să oprimeze familia cu depresiile ei. Pentru a se consola, Alexandra s-a întors spre copiii ei, în special către fiii ei.

Alexandra a petrecut mai mult timp cu copiii ei decât majoritatea femeilor din aristocraţia vremurilor sale. Ea avea tendinţa de a-i dădăci, în parte pentru a compensa veşnicele absenţe ale lui Bertie. După doi sau trei ani, căsătoria a devenit formală şi manierată, dar distantă. Dacă Bertie nu se afla la curse, era la cazino şi, oriunde s-ar fi aflat, era posibil să fie cu alte

femei. Deseori, el ajungea acasă la ora 3 dimineața. Alexandra se plângea de gustul său pentru „notorietățile feminine pariziene“ și pentru „diverse frumuseți rusești“.

Copiii Alexandrei erau singura ei sursă de distracție și bucurie: îi plăcea să se joace de-a v-ați ascunselea cu ei sau să se dea în jos pe scările palatului pe tăvi de argint. Ea i-a spus prietenei sale, Annie de Rothschild, că prinții erau „groaznic de sălbatici, dar și eu eram la fel de rea“.

Curând după ce s-a născut Eddy, sora lui Bertie, Alice, a avut prima fiică: prințesa Victoria de Hessa, care a fost bunica prințului Philip. Însă tânăra prințesă trebuia să plece repede din cauza războiului care asmuțea o soră contra celeilalte. Când prusacii au invadat Hessa în 1867, soldații loiali lui Princessy și soțului ei s-au luptat cu cei care îi datorau loialitate lui Alice și soțului ei. Princessy nu avea de ce să se îngrijoreze în legătură cu copiii ei, dar fiicele lui Alice, Victoria și Ella, au fost trimise în Anglia să locuiască cu bunica lor până ce se termina războiul.

În 1872, familia a avut un alt șoc: fratele de optsprezece luni al Victoriei a fost diagnosticat cu hemofilie. Trecuseră douăzeci de ani de când Victoria dăduse naștere fiului ei hemofilic, Leopold, și noua victimă demonstra că boala sângelui din familia regală era ereditară. În anul următor, copilul a căzut de la o fereastră pe niște trepte de piatră și a murit.

Din perspectiva evenimentelor de viață, Victoria s-a bucurat și a suferit din diferite motive. Cu siguranță că ea a avut o viață plină, care a afectat familia regală timp de generații. Copilăria primului fiu al lui Bertie va fi profund influențată de așteptările excesive pe care Victoria și Albert le-au avut față de copiii lor. În ceea ce-l privea, Bertie era hotărat să nu facă aceleași greșeli pe care părinții săi le făcuseră cu el. El era indulgent cu copiii săi – și mult prea indulgent cu fiul lui cel mare.

7

———————

Pericolele unei discipline prea puţin severe: Eduard al VII-lea și fiul său cel mare (1863-1910)

Victoria nu era impresionată de modul în care erau crescuți nepoții ei. Ea o cicălea pe Princessy în legătură cu Wilhelm și pe Bertie în legătură cu Eddy și George. Victoria observase că Wilhelm era prea arogant și asta o îngrijora. De asemenea, ea o mai avertiza pe Princessy în legătură cu pericolul de a fi prea apropiată de fiul ei, deoarece: „Adesea mă gândesc că prea multă grijă, prea multă supraveghere constantă duce în viitor la pericole foarte mari pe care dorești să le eviți.“ Prinții, adăuga ea, erau expuși riscului deoarece erau lingușiți și nimeni „nu avea curajul să le spună adevărul sau să îi familiarizeze cu acele piedici și critici aspre care le sunt atât de necesare băieților și tinerilor“.

Regina era preocupată în mod special de copiii lui Bertie. Când Eddy avea șase ani și George cinci ani, ea se plângea: „Sunt niște copii atât de prost-crescuți, atât de slab instruiți că nu-mi plac deloc.“ Bertie i-ar fi răspuns că el cunoștea mult mai bine piedicile și criticile aspre pe care regina le-a recomandat pentru băieți. El era din ce în ce mai frustrat pentru că regina îl exclusese de la orice rol la guvernare și se consola cu amante și cu jocuri de noroc. A sedus-o sau a fost sedus de lady Randolph Churchill, Alice Keppel (străbunica ducesei de Cornwall) și de actrița Lillie Langtry. Chiar a fost forțat să apară ca martor în 1870 într-un caz de divorț intentat de sir Charles Mordaunt soției sale, care a avut o serie de iubiți. Bertie a petrecut ore întregi cu doamna Mordaunt și puțini cred că întâlnirile lor au fost inocente.

Cazul Mordaunt a fost primul dintre cele trei scandaluri care au amenințat reputația familiei regale între 1875 și 1890. Victoria a fost îngrozită de ideea ca fiul ei să depună mărturie într-un caz de divorț și i s-a confirmat opinia că Bertie era un desfrânat irecuperabil și nepotrivit pentru orice responsabilitate. În repetate rânduri, el a rugat-o să se răzgândească, dar în zadar. Încă o dată, relația dintre un monarh și un prinț de Wales era nefericită și distructivă.

Chiar dacă Bertie ar fi fost un sfânt, probabil că Victoria tot ar fi insistat să aleagă ea preceptorii copiilor săi. John Neale Dalton, curator la biserica din Osbourne din Insula Wight, a impresionat-o și ea a trimis după el. Dar Dalton s-a dovedit a fi o alegere mai complicată decât bănuia regina: prietenul lui apropiat din Cambridge fusese Edward Carpenter, un pionier al drepturilor homosexualilor. Nu se știe dacă cei doi bărbați au fost iubiți sau nu, dar, cu siguranță, erau foarte apropiați. Carpenter cunoștea lumea subterană homosexuală a epocii victoriene, în care, în case discrete, bogații puteau întâlni ceea ce noi numim astăzi „prostituați“. Dalton știa că Edward Carpenter vizitase asemenea case.

În 1873, regina Victoria i-a dat fratelui lui Eddie, George, un ceas de ziua lui și, ca de atâtea alte ori, era o ocazie pentru a accentua ceea ce aștepta ea de la el, deși avea doar opt ani. Ea spera: „Că acesta îți va servi ca să-ți aducă aminte că trebuie să fii punctual în orice și foarte precis în toate îndatoririle tale. Sper că vei fi un băiat bun, ascultător și sincer.“ Nu am reușit să aflu dacă ea i-a dat și lui Eddy un ceas, dar, în mod sigur, el nu a fost bun sau ascultător.

Când Bertie și Alexandra au vizitat Rusia la nunta țarului, în 1874, Dalton a stat cu prinții la Osborne. El a petrecut tot atât de mult timp călărind ponei împreună cu ei, cât le-a dat lecții adecvate. Dalton avea o înclinație spre imprudență, deoarece le dădea voie prinților să îl țintească în timp ce el se prefăcea că este o căprioară. Este însă îndoielnic faptul că cineva l-ar fi putut face pe Eddy să învețe mult, deoarece era leneș, fantastic de leneș. Dalton se plângea că mintea prințului este „anormal de adormită“. Alexandra s-a îngrijorat în legătură cu băiatul ei cel mare și îl cicălea pe George să nu fie atât de nervos pe preceptorul său. Într-un volum legat în

piele în care înregistra progresul prinților, Dalton scria că George suferă de un „temperament irascibil“ și de „automulțumire“. Asta nu îl împiedica pe preceptorul său să scrie „M-am gândit mult la Georgie, micuțul meu drag“ și semnându-și scrisoarea către „cel mai drag băiat, cu multă dragoste“. De asemenea, el îi scria foarte afectuos și lui Eddy.

Când Eddy avea nouă ani, Bertie s-a gândit că ar fi bine să îi despartă pe cei doi frați, dar Dalton s-a opus, deoarece Eddy avea nevoie de „stimulul companiei prințului George pentru a-l face să lucreze“. Memoriul lui Dalton a fost trimis, în primă instanță, desigur, nu părinților lui Eddy, ci reginei Victoria. Mentorul adăuga „influența reciprocă a caracterelor băieților“, care erau total diferite, și „care este foarte benefică în multe privințe“. Ar fi fost chiar și mai greu să-l educe pe Eddy dacă el era departe de fratele lui. Dalton mai credea că Eddy îi era de folos lui George „ca o barieră împotriva acelei tendințe de trufie care se vede uneori la el“. Poate clericii vremii erau înclinați să urmărească cu atenție mândria dar, dintr-un punct de vedere psihologic, intrigă evaluarea lui Dalton. George era din când în când plin de trufie. Explicația evidentă a lui Freud ar fi fost că mama lui George îl adora pe acesta. Uneori, adorația ei l-a făcut pe cel de-al doilea fiu arogant.

Pe când prinții se apropiau de adolescență, Dalton s-a gândit că ar fi bine să fie trimiși pe mare împreună. Regina Victoria avea unele dubii: „Am o mare teamă pentru băieții atent educați pentru că ei s-ar amesteca cu alți băieți mai mari, și cu băieți în general, iar lucrurile pe care le pot auzi și învăța de la ei nu pot fi foarte neglijate.“ În ciuda acestor neliniști, ea le-a permis nepoților să intre în marină. În 1877, când Eddy avea treisprezece ani și George doisprezece, au fost trimiși pe nava-școală a marinei regale, HMS Britannia. Timp de câțiva ani, băieții au fost separați de părinții lor. Dalton i-a însoțit în calitate de capelan și, în final, a publicat predicile pe care le-a ținut în largul mării.

Când George era bătrân, el i-a spus bibliotecarului său, sir Owen Morshead, că HMS Britannia „era un loc foarte dur și, departe de a manifesta îngăduință, spre dezavantajul nostru, ceilalți băieți își făcuseră un obicei din a se răzbuna pe noi pe motiv că nu mai puteau niciodată să o facă după

aceea“. În mod evident, niciunul dintre prinți nu îndrăznea să apeleze la Dalton pentru protecție, deoarece ceilalți cadeți ar fi considerat asta jalnic. Erau multe lupte între cadeți, precum și o ierarhie neoficială. George se plângea: „Ei mă făceau să mă duc și să îi provoc pe băieții mai mari – eram îngrozitor de mic la acea vreme – și mă ascundeam în repetate rânduri.“ Totuși, persecuția a încetat când unul dintre băieții mai mari a aplicat o lovitură strașnică nasului princiar și doctorul navei a interzis luptele.

După interzicerea luptelor, cadeții au găsit un alt mod să-l intimideze pe George. Cadeților nu li se permitea să aducă mâncare la bord și „le făceam servicii băieților mai mari, aducând înapoi multe lucruri“. Poate din cauza lipsei de iscusință, George nu a putut tăinui niciodată contrabanda, așa că dădea de necazuri, dar, cel mai rău dintre toate, „întotdeauna pierdeam din banii mei și nu mi-i dădeau niciodată înapoi“. El i-a spus lui Morshead că probabil tovarășii lui credeau că „are bani din belșug“, dar, de fapt, el primea doar un șiling pe săptămână ca bani de buzunar. În mod bizar, indulgentul său tată, care cheltuia cu miile, era zgârcit cu fiul său.

După scurtul răstimp pe Britannia, băieții au fost trimiși să navigheze pe HMS Bacchante, într-un tur de trei ani în jurul lumii. Mulți scriitori și câțiva psihiatri au reflectat asupra efectelor sistemului de educație britanic, care promova anxietatea separării. În vremea Imperiului, era un lucru foarte obișnuit, pentru familii anglo-indiene în special, să își trimită băieții în Anglia și uneori părinții nu îi vedeau cu anii.

Churchill a descris marina în care prinții s-au înrolat ca pe o instituție care funcționa pe baza romului, a sodomiei și a pedepselor corporale. Au existat și câțiva căpitani care și-au pedepsit oamenii pentru „indecență“, ca în cazul marinarului homosexual James Jones, la începutul secolului al nouăsprezecelea, dar, în general, homosexualitatea era ascunsă. Un ofițer de marină anonim a scris despre discreția legată de ceea ce scriitorul și poetul irlandez Oscar Wilde descria ca „dragostea care nu îndrăznește să-și spună pe nume“.

Ceea ce cunoaștem este mai puțin senzațional. Prinții au dat de bucluc deoarece și-au tatuat nasurile. „Cum ați putut să lăsați ca boturile obraznice

să vă fie tatuate?“, le scria mama lor. Ea continua să își bată joc drăgăstos: „În ce hal arăți și nu se vor holba toți la băiatul ridicol cu o ancoră pe nas?“ Rațională, ea a întrebat de ce fiii ei nu au ales să fie tatuați pe părți mai puțin vizibile ale corpurilor. Dalton a fost atras în dezbatere și i-a asigurat pe părinți că nasurile „prinților“ nu au „niciun pistrui, urmă, zgârietură sau punctuleț de orice fel“. Ei erau insolenți, așa cum sunt deseori adolescenții, și au dobândit și mai multe tatuaje în Tokyo, Kyoto și Ierusalim, unde au participat la un Paște evreiesc. Măcar acum Eddy trebuie fi fost impresionat deoarece a ascultat cu atenție rugăciunile evreilor.

În biografia lui George al V-lea, Philip Ziegler susține că, după ce au fost dăscăliți de Dalton ani de zile, prinții erau mai puțin educați decât un elev mediu. George făcea adesea greșeli gramaticale, iar Victoria i s-a plâns lui Bertie că măcar „tu vorbeai germana și franceza când aveai cinci sau șase ani“, dar ei nu erau buni nici măcar la engleză. Se pare că Alexandra l-a descurajat pe George să învețe germana, deoarece ea descria limba ca fiind „acea Sauerkraut[6] veche“.

Timp de șase ani, Eddy, care nu fusese disciplinat cu consecvență de tatăl său, a rămas în marină. Cunoaștem surprinzător de puține lucruri despre această perioadă, dar el nu pare să fi învățat tipul de autocontrol pe care cei mai mulți tineri marinari aristocrați și l-au însușit. Avea optsprezece ani când Bacchante s-a întors în Marea Britanie. Ce se poate învăța din povestea lui ulterioară este că el era slab și, ca să fim mărinimoși, ușor de ademenit.

George s-a simțit bine pe Bacchante și a decis să-și continue cariera în marină. Din moment ce nu era moștenitorul tronului, nu exista niciun motiv pentru care el să nu intre în marină. A urmat Colegiul Regal de Marină din Greenwich, unde cel mai bine se descurca la navigație practică; de asemenea, el și-a luat examenele la artilerie cu brio. George a fost trimis să servească pe HMS Thunderer. Tatăl său i-a scris căpitanului: „Simt că, încredințându-vi-l dumneavoastră, nu îl pot lăsa pe mâini mai bune; vă rog doar să nu îl răsfățați.“

Bertie înțelesese unele dintre preocupările lui Dalton în legătură cu îngâmfarea lui George. El l-a rugat pe căpitanul Henry Stephenson să îl trateze pe prinț la fel ca pe oricare alt ofițer și a adăugat: „Sper că va deveni unul dintre cei mai inteligenți și cei mai eficienți ofițeri.“ Prințul avea să dea greș doar dacă i se va permite să fie leneș. Într-o variantă mai îndulcită, Bertie i-a spus fiului său să nu mănânce prea multă carne și să nu fumeze prea mult. Apoi, într-o etalare de ipocrizie, el l-a mai prevenit în legătură cu petrecerea a prea mult timp în cafenelele rău famate din Malta. Pe de altă parte, sentimentala mamă a lui George a ignorat faptul că fiul ei era acum locotenent și i-a scris ca și cum ar fi fost încă băiețel și i-a dat „un sărut mare pe fața încântătoare“.

În 1889, Bertie a fost mândru când fiul său a primit prima sa comandă: Torpilorul nr. 79. Regina Victoria era îngrijorată deoarece, în ceea ce o privea, torpiloarele erau periculoase. Cu toate acestea, George s-a remarcat prin salvarea unui vas ale cărui motoare se stricaseră. Între timp, pe măsură ce îmbătrânea, Bertie a păstrat legătura cu Alice, sora lui preferată, și i se plângea adesea că mama lor încă îl excludea de la orice rol politic serios.

Alice nu uitase niciodată vizita ei la soldații răniți care erau îngrijiți de Florence Nightingale. Când Hessa a fost implicat în războiul austro-prusac, ea era însărcinată, dar asta nu a împiedicat-o să conducă spitale de campanie. Ca și tatăl ei Albert, era intelectuală și îi plăceau speculațiile metafizice. Ea s-a împrietenit cu teologul David Friedrich Strauss, care critica sentimentalismul tradițional al religiei victoriene.

În 1878, Alice a călătorit în Anglia pentru a-și petrece vacanța în Eastbourne, însoțită de fiicele ei, Victoria și Ella. Fetele au fost răsfățate cu un tur la Camera Lorzilor și și-au încântat bunica. Prințesa Alice era o femeie sănătoasă, de treizeci și patru de ani, și nu își putea imagina că va fi pentru ultima oară când își va vedea mama. La sfârșitul anului, curtea din Hessa a fost lovită de difterie. Alice și-a îngrijit familia timp de o lună, înainte de a se îmbolnăvi ea însăși. A murit la cea de-a șaptesprezecea comemorare a decesului tatălui ei, în 14 decembrie 1878, la Darmstadt. Victoria, fiica ei cea mai mare, scria: „Moartea mamei mele este o pierdere ireparabilă. Copilăria mea s-a sfârșit odată cu moartea ei, deoarece am devenit cea mai mare și cea mai responsabilă“. Totuși, moartea lui Alice a

avut un efect neașteptat. Fiica ei, Victoria, scria: „Moartea mamei mele a răzbătut prin multe bariere exterioare“ și regina le-a oferit copiilor lui Alice „apreciabile semne afectuoase de compătimire și interes“.

Fetele se simțeau bine cu bunica lor. Victoria oferă detalii minunate despre cum, în particular, regina își scotea boneta de văduvă și folosea un parfum delicat de flori de portocal. Regina, observa nepoata ei, nu transpira niciodată și mâinile ei „ardeau ca jarul“. Când a crescut, Victoria a încercat să găsească acest parfum despre care știa că provine din Grasse, sudul Franței, dar nu a reușit niciodată să și-l procure. Regina Victoria le-a vizitat în Hessa când nepoatele ei au primit confirmarea în credința luterană.

Moartea prințesei Alice a adus cu sine necazuri. Regina se aștepta ca soțul văduv să fie îndurerat, așa cum se cuvine; în schimb, Louis de Hessa a fost prins în mrejele rău famatei contese Chapsky. În memoriile ei, fiica lui Alice, prințesa Victoria, oferă unele detalii care arată, cu ocazia aceasta, faptul că regina și fiul ei Bertie se puteau comporta într-o manieră îngrozitoare. Amândoi erau de părere că acea contesă este nepotrivită. Ei l-au atacat pe Louis și l-au forțat „pe tatăl meu să își anuleze căsătoria, întrucât trecutul și reputația doamnei făceau imposibil ca surorile mele nemăritate să crească alături de ea“, scria Victoria. Într-adevăr, contesei i se oferise o compensație generoasă ca să plece. „Întregul episod a constituit un scandal de nouă zile în Europa și unul dureros pentru tatăl meu și pentru noi“, scria Victoria. Era, totuși, unul dintre primele semne că regina și fiul ei își amelioraseră relația, măcar parțial.

Cu toate acestea, fiul cel mai mare al lui Bertie continua să fie o pacoste. După ce a părăsit HMS Bacchante, Eddie a fost trimis la Cambridge. Ca și tatăl său, el nu a arătat vreun interes pentru studii, dar Bertie era mult mai tolerant decât fusese Albert și nu a insistat ca fiul său să promoveze examenele. Dalton a încetat să mai fie preceptorul său și în locul său a fost numit James Kenneth Stephen. Era o alegere stranie deoarece Stephen era implicat în aceeași lume subterană secretă a homosexualilor ca și prietenul lui Dalton, Carpenter. Se pare că Stephen s-a îndrăgostit de prinț, ceea ce a adus și mai multă confuzie în sexualitatea lui Eddie mai târziu.

În august 1884, Eddy a petrecut un timp la Universitatea din Heidelberg, studiind limba germană fără prea mare succes. În 1885, el a fost numit ofițer în regimentul zece husari, ceea ce a generat un avertisment care sugerează că existau deja unele zvonuri în legătură cu sexualitatea lui Eddy. Ducele de Cambridge i-a spus lui Bertie că ar fi mai bine ca fiul său cel mai mare să nu stea prea mult în regiment. „Cartierul general al regimentului se va muta curând la Hounslow“, scria ducele, adăugând: „Nu cred că acesta ar fi un post de dorit pentru un bărbat atât de tânăr și de neexperimentat, ce va fi înconjurat de tentații de tot soiul.“

Nu am putut afla de ce Houslow era sinonim cu destrăbălarea, din perspectiva ducelui. Sfatul lui nu a fost urmat și ducele a continuat să aibă cea mai proastă opinie despre Eddy, care era „un pierde-vară înveterat și incurabil“. Cu toate acestea, nici armata, nici universitatea nu l-au respins pe fiul prințului de Wales și, în martie 1887, Eddy a fost avansat la rangul de căpitan. La vârsta de douăzeci și șase de ani i s-a permis să inaugureze podul Hammersmith – aceasta pare să fi fost una dintre marile realizări din viața lui.

În 1994, istoricul Theo Aronson sugera că „«plăcerile» de nemenționat ale lui Eddy erau predominant homosexuale“. Aronson susținea că prințul avusese o copilărie tipic homosexuală – așa cum vor considera psihanaliștii – și că o adora pe „eleganta și posesiva lui mamă“, Alexandra. El mai menționa și „dorința de virilitate“ a lui Eddy, „reținerea lui de la distracții grosolane“, natura sa „dulce, suavă, liniștită și încântătoare“, și adăuga remarca incisivă că există „o anume tendință către homosexualitate în toți bărbații“.

Anul 1887 a marcat și Jubileul de Diamant al reginei Victoria. Curând după festivități, un scandal și o tragedie au ținut titlurile ziarelor și au provocat o controversă chiar mai mare decât cea de un secol mai târziu.

Regina Victoria și Jack Spintecătorul

Spre finele anului 1888, cinci prostituate au fost ucise în East End, Londra. Brutalitatea acestor crime a făcut ca ele să fie denumite „Crimele Spintecătorului“. Deși avea cu mult peste șaizeci de ani, regina a manifestat un interes considerabil. Un memoriu din 13 noiembrie 1888 menționează că ei îi era teamă ca noul departament de detectivi al Scotland Yard-ului să nu fie suficient de pregătit pentru a găsi ucigașul: ea dorea ca mai mulți polițiști să patruleze pe străzile din Whitechapel. Regina criminalistă a întrebat dacă fuseseră cercetate vasele pentru transportul vitelor. Oare detectivii îi investigaseră pe bărbații necăsătoriți ce locuiau singuri în camere separate? Ei păreau a fi cei mai evidenți suspecți. Ea chiar i-a amintit comisarului-șef al Poliției Metropolitane că hainele Spintecătorului „trebuie să fie îmbibate cu sânge“ și a întrebat de ce nu a fost făcută o cercetare adecvată pentru a vedea dacă asemenea haine fuseseră abandonate în East End. Regina n-ar fi bănuit că, potrivit unor istorici, Jack Spintecătorul ar fi putut să fie o persoană pe care ea o cunoștea bine.

Un al doilea scandal a izbucnit câteva luni mai târziu. Acesta implica descendenții unor aristocrați care fuseseră iubiți ai membrilor familiei regale în secolele anterioare. Consecințele posibile erau mult mai grave decât cele de peste șase ani mai târziu, când Oscar Wilde a inițiat o acțiune în justiție pentru calomnie după ce fusese acuzat de sodomie.

În iulie 1889, polițistul Luke Hanks a investigat un furt din oficiul central de telegraf din Londra. El a anchetat un telegrafist de cincisprezece ani, Charles Swinscow, și a aflat că acesta avea la el considerabila sumă de paisprezece șilingi. Swinscow a mărturisit că dobândise banii lucrând ca prostituat pentru Charles Hammond. Un alt funcționar de la poștă i-l prezentase. Acest funcționar avea un nume care părea să fi fost inventat pentru a face o aluzie – Henry Newlove. Iubirea care nu îndrăznește să își rostească numele era, desigur, cunoscută din Antichitate, dar victorienii pretindeau că este nouă.

În câteva ore, inspectorul detectiv Frederick Abberline a descins cu un mandat pe strada Cleveland, la numărul 19, pentru a-l aresta pe Hammond

Abberline; a găsit casa încuiată, dar i-a dat de urmă lui Newlove în casa mamei sale, o milă mai la nord, în Camden. Hammond nu era acolo. Abberline suspecta că Newlove vorbise cu Hammond și probabil proprietarul bordelului dispăruse pentru totdeauna din Anglia.

Newlove i-a dat lui Abberline numele mai multor clienți care frecventau bordelul, cele mai ilustre fiind lordul Arthur Somerset și Henry Fitzroy, contele de Euston – descendent al unuia dintre bastarzii lui Carol al II-lea. Entuziastului heterosexual Bertie nu i-a venit să creadă și a sugerat că poate și arhiepiscopului de Canterbury îi plăceau bărbații tineri. El nu și-a ales prea bine exemplul. Edward Benson, arhiepiscopul de atunci, fusese un preferat al trezorierului Colegiului Cambridge care, potrivit unuia dintre fiii lui Benson, era îndrăgostit de tatăl său. Mai mult, soția arhiepiscopului l-a părăsit pe acesta pentru a trăi cu o femeie care era chiar fiica arhiepiscopului precedent. Se pare că toți copiii lui Benson, băieți și fete, au fost homosexuali.

Neștiind de acest context, Bertie i-a spus revizorului său să investigheze declarațiile nedovedite încă. În decurs de o zi, au fost aranjate întâlniri cu Somerset și cu avocatul său, precum și cu comisarul Poliției Metropolitane. Toți au fost foarte siguri că Bertie era „într-o stare bună“ și că „nu credea o iotă din povestea asta“, în ceea ce-l privea pe fiul său.

Somerset avusese multe întâlniri cu Eddy deoarece se ocupa de gradurile sale. Abberline era un detectiv tenace, dar nu era ușor să arestezi un prieten al nepotului reginei. El l-a interogat pe Somerset, dar nu l-a reținut. Totuși, Abberline nu dorea să lase lucrurile așa și, câteva zile mai târziu, a interceptat scrisori care l-au condus la interogarea lui Algernon Allies. Allies a recunoscut că Somerset îl plătise pentru sex și, de asemenea, că lucrase ca prostituat în strada Cleveland, pentru Hammond. În 22 august, Abberline l-a interogat pe Somerset pentru a doua oară, dar, din nou, nu l-a reținut sau nu i s-a permis să o facă.

De îndată ce Abberline i-a dat drumul, Somerset a plecat în Germania, unde Eddy își petrecea vacanța de vară. Prințul l-a primit pe Somerset și l-a trimis la Hanovra să aibă grijă de niște cai pe care i-ar fi cumpărat pentru grajdurile sale. Între timp, presa a făcut cunoscută investigația lui Abberline

și a început să se refere la „nobilii lorzi“ implicați într-un caz sordid. Abberline i-a acuzat pe singurii suspecți pe care putea să-i acuze – pe Newlove și pe un alt prostituat, pe nume Veck. În 18 septembrie, amândoi au recunoscut că sunt vinovați de indecență, dar au primit sentințe surprinzător de ușoare. Se insinua că au fost tratați cu indulgență pentru a nu face alte mărturisiri. Hammond, care se ocupase de bordel, era încă liber. Apoi se zvonea că fusese văzut în America. Prim-ministrul, lordul Salisbury, a ordonat să nu fie făcută nicio încercare de extrădare a lui Hammond și s-a renunțat la acuzațiile împotriva lui, ceea ce, desigur, era pe placul familiei regale.

Somerset se credea în siguranță și s-a întors în Anglia ca să participe la vânzările de cai din Newmarket, dar a plecat la Dieppe în 26 septembrie, la opt zile după ce Newlove și Veck fuseseră condamnați. Foarte probabil, i s-a spus că era în pericol de a fi arestat, însă pericolul nu era chiar atât de mare, deoarece s-a înapoiat în Anglia patru zile mai târziu. Bunica lui, ducesa văduvă de Beaufort (care își putea trasa obârșia până la erudita mamă a lui Henric al VII-lea, Margaret de Beaufort), murise și el dorea să ia parte la funeralii.

După funeralii, Somerset a fugit înapoi în Franța. Prim-ministrul, lordul Salisbury, a fost acuzat ulterior că l-a avertizat că era iminent un mandat pentru arestarea lui. Salisbury a negat asta. Însă Eddy i-a scris câteva zile mai târziu și a folosit câteva expresii bizare. El i-a mulțumit lui Salisbury, după care și-a exprimat „satisfacția“ că lui Somerset i se permisese să părăsească țara. Eddy a întrebat dacă autoritățile îl vor deranja pe Somerset în caz că „ar fi mai îndrăzni vreodată să se arate în Anglia“.

Ca și în scandalul abdicării, patruzeci de ani mai târziu, presa străină scria mult mai mult despre subiect decât presa britanică. The New York Times aducea la cunoștință faptul că Eddy părăsise Anglia „pentru a scăpa de scandalul din strada Cleveland, în care era amestecat. Este un ratat.“ Ziarul adăuga că el nici nu poate fi comparat cu fratele său George. Tatăl lui Eddie avea viciile sale, spunea ziarul, dar se compensau cu unele virtuți reale, în timp ce nimeni nu a putut să găsească măcar o calitate la Eddy. Viața lui ușuratică punea în pericol monarhia, concluziona ziarul.

Ernest Parke, editor la The North London Press, a reușit să îi convingă pe câțiva dintre prostituații lui Hammond să vorbească. Parke se mira de ce prostituaților li se dăduseră sentințe atât de ușoare în locul condamnării obișnuite pentru „indecență obscenă“, pentru care pedeapsa era de cel puțin doi ani. El mai menționa și cât de ușor reușise Hammond să fugă în America. Parke a descoperit că prostituații furnizaseră Scotland Yard-ului numele unor clienți aristocrați, dar niciunul nu fusese acuzat. În 16 noiembrie, Parke i-a menționat numele lui Henry Fitzroy, conte de Euston, ca fiind prins „în scandalul nedescris de dezgustător de pe strada Cleveland“ și a adăugat că și el s-a sustras legii, navigând spre Peru.

Parker a menținut povestea în atenția publicului și, în 16 decembrie 1889, Newlove și Arthur Newton, avocatul lui Somerset, au fost acuzați de obstrucționarea justiției. Coroana a pretins că el i-a oferit lui Hammond bani pentru a pleca în străinătate ca să nu poată depune mărturie; în mod evident, s-a făcut o înțelegere. Newton a pledat vinovat doar la una dintre cele șase acuzații împotriva lui. El a recunoscut că îl ajutase pe Hammond să fugă, dar nu comisese nicio crimă deoarece nu exista niciun mandat de arestare pentru Hammond – el doar încercase să își protejeze clientul de șantaj. Procurorul nu a prezentat nicio probă pentru celelalte cinci acuzații. Newton a fost condamnat la șase săptămâni de închisoare, o sentință foarte ușoară, dar colegii săi avocați au fost indignați. Ca răspuns, 250 de cabinete de avocatură din Londra au trimis o petiție către minister în semn de protest.

În timpul procesului lui Newton, un membru al Parlamentului, Henry Labouchère, a depus o moțiune care invoca o mușamalizare pentru a proteja familia regală. Labouchère era un dușman feroce al homosexualității, dar nu un lingău al familiei regale. El era convins că această conspirație pentru mușamalizarea scandalului ajungea până la vârful guvernului și l-a acuzat pe Salisbury de obstrucționarea justiției pentru că împiedicase investigația și le permisese lui Somerset și lui Hammond să fugă. În timpul unei dezbateri furtunoase, Labouchère a declarat: „Nu îl cred pe lordul Salisbury.“ Membrii Parlamentului se pot acuza unii pe alții de orice în Cameră, dar nu de minciună. Labouchère a refuzat să își retragă acuzația și a fost exclus temporar din Cameră.

Moțiunea lui a fost respinsă cu 206 la 66 – o majoritate covârșitoare, dar existau cu siguranță șaizeci și cinci de membri ai Parlamentului care erau de acord cu el.

Chiar și tolerantul Bertie era îngrijorat de impactul pe care comportamentul fiului său îl putea avea asupra monarhiei. În scrisorile către prietenul său, lordul Esher, Somerset scria:

Înțeleg foarte bine de ce prințul de Wales este atât de enervat că numele fiului său este asociat cu treaba asta, dar așa stăteau lucrurile înainte de a pleca... Am fost amândoi acuzați de a fi mers în acest loc, dar nu împreună – vor sfârși prin a dezvălui în fața curții exact ceea ce toți vor să țină secret.

Somerset a sugerat că el nu menționase niciodată numele lui Eddy vreunei alte persoane în afară de cei trei asociați de încredere. El adăuga: „Dacă aveau minte, după ce au ascultat ceea ce știu eu și, deci, ceea ce știu și ceilalți, ar fi trebuit să țină chestiunea sub tăcere." Sora lui Somerset, lady Waterford, într-o formulare foarte modernă, a spus despre Eddy: „Sunt sigură că băiatul este curat ca lacrima. Arthur nu știe nici măcar cum sau pe unde își petrece timpul băiatul; el crede că este absolut inocent."

S-a dovedit că Parke făcuse prea multe afirmații: contele de Euston nu pusese niciodată piciorul în îndepărtatul Peru. Astfel că Parke a fost judecat pentru calomnie și condamnat la un an de închisoare. Cu toate acestea, zvonurile au persistat. Șaizeci de ani mai târziu, biografului oficial al lui George al V-lea, Harold Nicolson, i s-a spus de către lordul Goddard (un băiat în vârstă de doisprezece ani la acea vreme) că Eddy „fusese implicat într-un scandal legat de un bordel masculin și un avocat a trebuit să comită sperjur pentru a-l scăpa. Avocatul a fost scos din barou pentru abaterea lui, dar apoi a fost repus în drepturi."

Bertie și-a dat seama că trebuie să facă ceva în legătură cu fiul său. O posibilitate era să îl trimită departe, fie în colonii, fie într-un tur al Europei. El i-a scris lui sir Francis Knollys, secretarul privat al prim-ministrului, că „nu îndrăznea să-i spună reginei motivul adevărat pentru expedierea lui Eddy, care se vrea a fi o pedeapsă și un mod de a-l ține departe de modul său de viață vicios“. Lui i se părea puțin probabil că toate aceste obiective „vor fi atinse doar călătorind prin Europa“.

În octombrie 1889, Eddy chiar a mers în India, dar nu exista vreun loc pe pământ unde să nu intre în bucluc cu persoane de ambele sexe. Pe mare, el a cunoscut-o pe doamna Margery Haddon, soția unui inginer civil. Ea a afirmat ulterior că el este tatăl copilului său, Clarence Haddon. Avocații lui Eddy au admis că existaseră „unele relații“ între el și doamna Haddon, dar au negat că el era tatăl copilului ei.

Regina Victoria era mai bănuitoare decât își putea imagina Bertie și a decis că singura soluție era să îl căsătorească pe Eddy cât mai repede posibil cu o femeie puternică, care să-l țină sub control. Prima mireasă potențială, prințesa Alix de Hessa, nu îl plăcea pe Eddy și a făcut nefericita alegere de a se căsători cu țarul Nicolae al II-lea. Ea a fost împușcată împreună cu soțul și copiii ei în timpul Revoluției Ruse din 1917.

A doua posibilă mireasă, prințesa Hélène de Orléans, fiica prințului Filip, conte de Paris, îl adora pe Eddy, dar era romano-catolică. Regina Victoria, care era protestantă convinsă, s-a opus partidei, dar, când cuplul și-a mărturisit iubirea în fața ei, s-a mai înmuiat. Hélène s-a oferit să se convertească, iar Eddy s-a arătat dispus să renunțe la dreptul său la tron. Tatăl lui Hélène aflase probabil destule despre Eddy ca să nu și-l dorească ca ginere. Fiica lui era atât de captivată de Eddy încât a călătorit la Roma pentru a-l convinge pe Papa Leon al XIII-lea să permită căsătoria, dar ea nu voia să încalce dorința tatălui ei.

Eddy suferea de o boală care a fost denumită „friguri“ sau „gută“. Mulți biografi susțin că el suferea de „o formă ușoară de boală venerică“. Pe parcursul bolii sale, el a fost examinat de un doctor tânăr, Alfred Fripp, al cărui naș era John Dalton. Eddy și Fripp au petrecut mult timp împreună și au călătorit în Scoția și în Anglia. Theo Aronson susține că cei doi bărbați

erau iubiți. Cunoaștem puține detalii despre discuțiile private ce au avut ca subiect căsătoria lui Eddy. În mod convenabil, Arhivele Regale au pierdut dosarele referitoare la subiect, după cum – spre surpriza lor – au descoperit mai mulți istorici. Dar brusc, după eșecul cu Hélène, în 3 decembrie 1891, Eddy – spre „marea ei surprindere“ – a cerut-o în căsătorie pe Mary Teck.

Mary era fiica prințesei Mary, una dintre nepoatele lui George al III-lea; ea se căsătorise târziu și era atât de grasă încât regina Victoria era disperată din cauza ei. Totuși, fiica ei era o prințesă englezoaică. Tatăl lui Mary era Frederick de Teck, care provenea dintr-o familie mai puțin distinsă. El era un mic aristocrat vienez, care nu reușise niciodată să trăiască din mijloacele sale modeste și care nu lucrase nicio zi din viața lui. Chiar după ce se căsătorise cu un membru al familiei regale, singurul post care i s-a oferit vreodată a fost de cel de colonel onorific al City of London Police Volunteers. Probabil, cel mai interesant lucru despre Teck era că, potrivit zvonurilor, una dintre rudele sale comisese un incest cu sora sa și apoi își ucisese valetul când bărbatul a aflat de relație.

De fapt, cei din familia Teck nu erau rude bune. Regina i-a ajutat, asigurându-le, printr-un favor regal, o locuință în Richmond, dar le-a dat doar o mică alocație. Pentru a economisi bani, ei călătoreau de-a lungul și de-a latul Europei, vizitându-și rudele care îi puteau găzdui. Într-una din aceste călătorii, Mary a stat luni de zile în Florența și s-a bucurat să viziteze galerii de artă, biserici și muzee. La vârsta de douăzeci și cinci de ani, ea era cultivată și bine educată, dar trebuie să fi fost disperată să-și găsească un soț, ca să nu mai spunem unul care putea deveni rege într-o bună zi. Ea nu avea de gând să îl refuze pe Eddy, oricare ar fi fost reputația lui.

Nunta a fost programată pentru data de 27 februarie 1892, dar Eddy a făcut gripă în timpul acelei pandemii care bântuia în Europa din 1889. Reginei Victoria, faptul că el s-a îmbolnăvit grav dintr-o dată, i-a readus în memorie moartea mult iubitului ei Albert. Părinții lui Eddy, fratele și ceilalți membri ai familiei erau lângă patul lui, deoarece intrase în comă. Bertie, care fusese învinovățit de moartea tatălui său, a fost foarte afectat. El i-a scris mamei sale: „Mi-aș da bucuros viața pentru el.“ Mary de Teck i-a spus reginei că Alexandra, mama lui Eddy, avea „o privire disperată – era cel mai sfâșietor lucru pe care l-am văzut vreodată“.

După ce Eddy a murit, regina Victoria i-a scris uneia dintre nepoatele sale despre „groaznica nenorocire care s-a abătut asupra noastră, precum și asupra țării. Sentimentul de durere și compasiune este universal și înălțător.“ Victoria i-a crezut pe doctori, care au spus că moartea lui implica „otrăvirea sângelui“. Ea o compătimea pe Mary de Teck, care „a venit doar ca să-l vadă murind – este una dintre cele mai teribile tragedii pe care ți le poți imagina“. Regina a făcut apoi o aluzie literară, spunând: „Ar părea nefiresc și exagerat dacă ar fi transformată într-un roman.“ George, fratele mai mic al lui Eddy, scria: „Ce mult l-am iubit; îmi amintesc cu durere aproape fiecare cuvânt greu și fiecare ceartă pe care am avut-o cu el și tânjesc să-i cer iertare, dar, vai, este prea târziu acum!“

Presa britanică nu îl implicase direct pe Eddy în scandalul din strada Cleveland, iar necrologurile erau respectuoase. Gladstone, care era prim-ministru din nou, deși avea optzeci de ani, scria în jurnalul său: „O mare pierdere pentru partidul nostru“. Hermann Adler, rabinul-șef, a ținut o predică în care le reamintea evreilor că Eddy fusese „reverențios“ când asistase la slujba de Paștele evreiesc în Ierusalim și că „noi toți admirăm modul modest, prietenos și fără pretenții în care el își îndeplinea îndatoririle publice“. (Adler era mult prea îngrijorat de comunitatea evreiască, încercând să facă față miilor de refugiați care fugeau din pogromurile din Rusia, pentru a-i mai aduce critici fiului prințului de Wales.)

Alexandra nu și-a revenit niciodată complet după moartea fiului ei și păstra ca altar camera în care murise Eddy. La funeralii, Mary de Teck și-a așezat coronița de mireasă, din flori de lămâiță, pe sicriu. Trebuie să se fi gândit că acesta era sfârșitul speranței ei la o partidă strălucită.

În viața particulară, regina Victoria era mai puțin visătoare, scriindu-i lui Princessy despre „viața dezmățată“ a lui Eddy. Istoricii au fost sarcastici în aprecierile lor. Atât James Pope-Hennesy, cât și Harold Nicolson l-au portretizat pe Eddy ca leneș, prost-educat și debil fizic.

Acuzațiile din Cleveland Street au pălit ca importanță, totuși, în comparație cu teza înaintată în 1962 de Stephen Knight, care susținea că Eddy a comis sau, cel puțin, a fost implicat în crimele lui Jack Spintecătorul. Knight

pretindea că Eddy a conceput un copil cu o femeie din Whitechapel. Monarhia nu avea nevoie de un alt scandal, astfel că, fie Eddy, fie câțiva oficiali de rang înalt au comis crimele – atât William Gull, doctorul reginei Victoria, cât și James Stephen, tutorele lui Eddy, ar fi fost criminalii – pentru a proteja Coroana. Istoricii au respins aceste afirmații ca fiind fantezii și au atras atenția că, în 30 septembrie 1888, când Elisabeta Stride și Catherine Eddowes au fost ucise, Eddy era la Balmoral, cinând cu regina și cu niște rude din Germania.

Poate că acuzațiile au fost exagerate, dar la doi ani după ce Knight și-a publicat aserțiunile, biograful lui Gladstone, Philip Magnus, a denumit moartea lui Eddy „un act de iertare al providenței". După Bertie, moștenitorul tronului trebuia să fie acum solidul, impasibilul și sobrul George, căruia bunica îi dăduse un ceas de mână când avea opt ani și îi spusese să fie băiat ascultător. Deoarece Wilhelm era un mare chin, iar Eddy o rușine, nimeni nu mai acorda multă atenție băiatului despre care Dalton avertizase că suferă de trufie.

---

[6] „Varză acră" (germ. în original). (N. tr.)

8

———————

Tiranul regal

„Vreau al naibii de mult ca și

copiilor mei să le fie frică de mine!“

GEORGE AL V-LEA

George al V-lea i-a făcut această remarcă, des citată, lordului Derby, care i-a menționat-o lui Randolph Churchill, care, la rândul său, i-a spus-o lui Harold Nicolson: „Derby era întristat de modul în care regele George își teroriza copiii și s-a încumetat într-o zi, la Knowsley, când se plimbau pe o terasă, să abordeze subiectul.“ Derby a adăugat că propriii săi copii erau companioni minunați și l-a rugat pe rege să își dea seama că „nu făcea mare lucru băgând spaima în ei și continuând să îi trateze ca și cum ar fi fost copii răi“.

Potrivit spuselor lui Nicolson, George a tăcut patru minute și apoi a răspuns: „Tatălui meu îi era frică de mama lui, mie mi-a fost frică de tatăl meu și vreau al naibii de mult ca și copiilor mei să le fie frică de mine!“ Unii istorici se întreabă dacă regele chiar a spus așa ceva sau că a făcut o pauză de patru minute înainte de a spune asta.

Comportamentul uneori crud al lui George era în parte o problemă de reacție; în acest caz, o reacție împotriva modului în care părinții lui îl

trataseră pe fratele său mai mare, Eddy. Atât mama, cât și tatăl său îl răsfățaseră pe Eddy deoarece Bertie nu dorea să îi facă rău fiului său, așa cum pretențiile reginei și ale prințului Albert îi dăunaseră lui. Bertie nu luase în considerare faptul că Eddy era mai puțin inteligent și mai slab decât fusese el însuși, precum și întrucâtva bulversat de sexualitatea lui. George, care nu discutase niciodată despre sexualitatea fratelui său, a tras învățăminte simple: copiii aveau nevoie de discipină strictă, iar copiii regali aveau nevoie de aceasta chiar mai mult decât de iubire. El nu avea de gând să-i răsfețe pe ai săi.

Dar, înainte de a fi tată, George trebuia să își găsească o soție și nu i s-a permis să și-o aleagă singur. Regina Victoria fusese impresionată de Mary de Teck, pe care o considera o tânără pragmatică și inteligentă. Nu avea sens să piardă o soție bună, deci, după ce a murit Eddy, ea a decis ca Mary să se mărite cu George. Sunt două versiuni care explică ce s-a întâmplat apoi. Fie lui George i s-a ordonat, pur și simplu, să se căsătorească cu ea, fie cei doi s-au îndrăgostit unul de celălalt în timp ce jeleau. Probabil că există un sâmbure de adevăr în ambele teorii.

George și Mary de Teck s-au căsătorit în 6 iulie 1893. Una dintre domnișoarele ei de onoare a fost prințesa Alice, fiica prințesei Victoria și nepoata celui de-al treilea copil al reginei, Alice. Ea se dovedise deja a fi o fată năbădăioasă. Când avea patru ani, mama ei a scris că o enervase pe regina Victoria fiindcă a refuzat să îi sărute mâna. Regina a certat-o: „Copil rău!“ Apoi, i-a dat o palmă. Alice a pălmuit-o înapoi pe regină și a spus: „Bunicuță rea!“ „A trebuit să o îndepărtez pe împricinată“, nota prințesa Victoria în amintirile ei. Bunicuța nu tolera opoziția.

Patru ani mai târziu, ieșirea fusese uitată și, la nuntă, regina i-a spus lui Alice că arăta „foarte dulce în satin alb, cu un mic trandafir roz-roșu pe umeri“. Chiar și la cei șaptezeci de ani ai ei, regina era destul de ageră pentru a-și da seama că ceva nu era în regulă cu fata și a trimis-o la un specialist orelist (soția lui Bertie era surdă și a devenit retrasă, ocupându-se doar de copii). Prințesa Alice, pe de altă parte, era una dintre cele mai flamboiante, excentrice – și eroice – membre ale familiei regale britanice.

Frații ei, Louis și George, erau și ei la nuntă; toți trei au ajutat familia regală să devină ceea ce este astăzi.

La nuntă a participat și Wilhelm, fiul lui Princessy. Princessy se plângea că fiul ei era sub influența contelui Otto von Bismarck, forța conducătoare în politica germană, așa cum Disraeli și Gladstone fuseseră în politica britanică. Bismarck l-a făcut pe Wilhelm „să nu aibă respect sau considerație pentru părinții săi". Princessy a rămas devotată celui de-al doilea fiu al ei, Henry, dar era realistă în ceea ce-l privește: „Deși Henry mă provoacă deseori, el are o inimă bună, dar, vai, Wilhelm nu are inimă deloc." Încă o relație dintre un copil regal și părinții lui dădea greș. Este interesant de speculat ce evoluție ar fi avut istoria mondială dacă Wilhelm nu și-ar fi respins mama englezoaică.

Regina a luat-o pe Alice la Osborne pe Insula Wight, în 1893, de Crăciun, unde exista un dormitor comun pentru toți nepoții regali. Au trecut prin orașul Cowes și regina a scris: „Îi iubesc mult pe acești copii, aproape la fel de mult ca părinții lor." Totuși, Victoria nu era singura rudă regală extraordinară a lui Alice. Mătușa ei, Ella, marea ducesă Elisabeta Feodorovna a Rusiei, a fost singura membră a familiei regale care a fost canonizată în decurs de zece secole.

După nuntă, George și Mary au dus o viață liniștită. Se pare că relația lor avea multe tăceri. George o adora pe sentimentala lui mamă, care nu avusese niciodată nici cea mai mică dificultate în exprimarea sentimentelor pentru oricine. El își adora tatăl, care, de asemenea, avusese rareori probleme în a se exprima; regina Victoria era la fel de capabilă să-și exprime sentimentele. Totuși, lui George îi era greu să se exprime. El și Mary schimbau adesea scrisori de dragoste și bilețele afectuoase. Se poate ca această reticență să îi fi convenit soției, deoarece se pare că și ea era inhibată. Pe la începutul logodnei, ea i-a scris, spunând că își dorea să-i fi putut spune mult mai ușor ce simte. El a răspuns că înțelege acea reținere mult prea bine.

Nu există, din păcate, nicio biografie contemporană a lui Mary de Teck, ce ar putea face lumină asupra relației ei cu propriii părinți, care erau cumva o pacoste pentru regina Victoria. Cea mai intimă relatare pe care o avem

despre Mary o descrie drept o femeie în vârstă, când era o bunică înțeleaptă și de ajutor. Marion Crawford le-a predat lecții actualei regine și prințesei Margaret și a cunoscut-o pe regina Mary din anii 1920 și 1930, când se pare că era mai încrezătoare în sine decât fusese în tinerețe.

Căsătoria nu l-a făcut pe George atrăgător, așa cum îl vedea biograful său oficial, Harold Nicolson. Acesta era disperat în privința subiectului său când George trecuse de douăzeci de ani și îl critica: „El poate fi în regulă ca tânăr cadet și ca rege bătrân și înțelept, dar, când era duce de York, nu făcea nimic altceva decât să omoare animale și să se ocupe de timbre.“ De fapt, George a jucat un rol cheie în alcătuirea Colecției Regale Filatelice, una dintre cele mai bune din lume.

Pe lângă partidele de vânătoare și completarea albumelor de timbre, George a reușit să-și îndeplinească prima îndatorire regală – să dea un moștenitor. El era foarte tânăr, de doar douăzeci și unu de ani, când a devenit tată. Când s-a născut primul său fiu, în 23 iunie 1894, se afla în bibliotecă, citind Pilgrim’s Progress. „Draga mea Mary nu a fost conștientă în timpul acestor groaznice două ore și jumătate“, îi scria el reginei Victoria. Copilul cântărea 3,7 kilograme și era „foarte frumos, sănătos și puternic“. Bebelușul David era viitorul rege Eduard al VIII-lea.

Botezul lui David, în 16 iulie 1894, la White Lodge, Richmond Park, a fost un eveniment minunat. Prințul a avut doisprezece nași, iar prim-ministrul, lordul Rosebery, a fost și el prezent. George i-a scris bătrânului său tutore, canonicul Dalton, că a folosit două sticle cu apă din Iordan, pe care le păstrase din călătoria lui pe Bacchante, pentru a-și binecuvânta fiul. Singurul comentariu acid a venit de la Keir Hardie, întâiul membru laburist al Parlamentului, care avertiza că odrasla va fi înconjurată de lingăi și că, în cele din urmă, „țara va trebui să plătească nota“.

Istoricii familiei regale au fost nedumeriți de comportamentul lui George și al lui Mary ca părinți. După David, ei au mai avut încă patru fii și o fiică. Memoriile lui David și alte surse sugerează că erau distanți și reci cu copiii lor. Însă George era capabil să fie afectuos. De exemplu, în august 1894, el i-a spus soției lui că avea o fotografie a ei și a „dragului bebeluș, acum pe

masă, în fața mea“. Când se afla în prezența persoanei respective, lui îi era greu să fie atât de afectuos.

Ar fi greșit să insinuăm că viitorul rege George al V-lea nu a fost un tată bun. În unele dintre scrisorile către fiii săi, el putea fi foarte jucăuș, când „puișorii“, așa cum le spunea el, erau mici. Când copiii au avut varicelă, el i-a scris lui David că spera ca niciunul dintre ei să nu se înalțe la cer, pentru că atunci „ar trebui să ne urcăm într-un balon ca să vă prindem“.

Cel de-al doilea fiu al lui George și al lui Mary s-a născut în aceeași zi, 14 decembrie, în care preaiubitul prinț Albert și fiica Alice a reginei Victoria muriseră. Din nou, ea a insistat ca băiatul să fie numit după soțul ei decedat. Numele au importanța lor și pot cauza confuzie psihologică. Părinții nu doreau să-l numească pe băiat Albert și întotdeauna îi spuneau „George“ sau „Bertie“. Era începutul unui șir de probleme. El a fost un copil bolnăvicios și era descris ca fiind „fricos și cumva gata să plângă“. Lui Albert, sau lui George, nu i s-a permis să folosească mâna pe care o voia el când a învățat să scrie. El s-a născut stângaci, ceea ce era considerat un lucru rău – de-a dreptul cumplit –, așa că a fost obligat să își folosească mâna dreaptă. Tatăl său se plângea tot timpul că scrisul fiului era jalnic. George nu a fost terorizat doar de tatăl său, ci și de prima lui doică și, până la un punct, de către fratele său mai mare când erau mici. Să forțezi un copil stângaci din naștere să scrie cu mâna dreaptă este acum recunoscut ca o cauză clasică a bâlbâielii și George chiar a devenit bâlbâit. El mai suferea de probleme cronice de stomac și avea picioarele strâmbe, motiv pentru care a fost forțat să poarte atele de corecție, care erau dureroase. El a avut nevoie, în cele din urmă, așa cum vom vedea, nu doar de terapie logopedică, ci și de ajutor psihiatric.

Mary de Teck nu era o mamă de un sentimentalism exagerat, așa cum fusese Alexandra. Ea nu era nebună după bebelușii ei și considera că sunt „obișnuiți“. Deși recunoștea că sunt „foarte drăguți“, sarcina părea neplăcută; acest lucru sugerează că ea nu se bucura prea mult de latura sexuală a căsătoriei și, după ce a avut trei copii, se pare că a negociat cu soțul ei o pauză. Următorul lor copil s-a născut la câțiva ani mai târziu, după ce cuplul s-a întors dintr-o croazieră pe care o făcuse prin Imperiu.

Problemele lui George ca tată au început când copiii lui n-au mai fost bebeluși. El se aștepta ca ei să se comporte matur, sau cu o „maturitate aparentă“ pentru a folosi sintagma psihanalistului D.W. Winnicott. (Winnicot era prieten bun al Mariei Bonaparte și a inventat ideea obiectului tranzacțional.) Ei trebuia să se îmbrace ca marinarii și adesea să facă instrucție și paradă. Este tentant să îl comparăm cu alt ofițer din marină – căpitanul von Trapp din „Sunetul Muzicii“, dar Mary de Teck nu era sora Maria, cel puțin nu așa cum jucase Julie Andrews acel rol. Chiar și când ea era doar guvernantă, Maria i-a reamintit căpitanului von Trapp că, totuși, copiii lui erau doar niște copii și l-a împiedicat să le dea ordine ca și cum se aflau pe o navă de război. Însă George țipa când copiii lui purtau kilturi în culori nepotrivite, când uniformele nu arătau bine sau când nu defilau cum trebuie. Philip Ziegler susține că Mary își venera soțul și îi era teamă să îl contrazică, oricare ar fi fost comportamentul său ca tată. „Trebuie să-mi amintesc mereu că tatăl lor este și rege“, scria ea. Era conștientă de poziția inferioară a părinților ei și de sărăcia lor de când era mică.

Micii prinți puteau cel puțin să facă o impresie bună asupra străbunicii lor. În mai 1898, ei au vizitat-o pe regina Victoria, care scria: „David este un copil încântător, atât de inteligent. Copilașul este o micuță creatură dulce.“ Regina nu spunea nimic despre George, devenit acum copilul mijlociu.

În creșterea și educarea copiilor, părinții regali se sprijineau mult pe o doică-bucătăreasă, Lalla Bill, și pe un valet al cărui tată îl slujise pe ducele de Wellington. Valetul nu era slugarnic și uneori îl pălmuia pe David pentru că era nepoliticos cu Lalla Bill. Cea de-a treia persoană însărcinată cu copiii era o altă doică, care se dovedise a fi o alegere proastă.

Identitatea acestei doici nu a fost niciodată dezvăluită. Ea lucrase pentru ducele și ducesa de Newcastle, de la care avea referințe bune, dar, ori s-a schimbat când a venit la Sandringham, ori ducele și soția sa nu remarcaseră eșecurile ei. Ea îl prefera pe David lui George, dar acest lucru nu o făcea să îl trateze mai frumos pe David; ea îi răsucea și îi pișca brațul înainte de a-l duce să-și vadă părinții. Se pare că David nu le-a spus niciodată părinților săi ce făcea ea, dar uneori țipa, lucru care îi displăcea mamei lui pentru că era „supărător“. Doica îi lua mâncarea lui George, confiscând farfuriile și

bolurile. Într-un final, Lalla Bill i-a spus menajerei ce se întâmpla, dar doica a fost concediată doar după ce a avut loc o investigație. A ieșit la iveală că ea nu avusese nici măcar o zi liberă timp de trei ani, soțul ei era o persoană dificilă și înverșunarea ei era cauzată de faptul că ea nu putea să aibă copii.

Când George avea cinci ani, tatăl său, a cărui „trufie“ îl îngrijorase pe Dalton, i-a spus: „Acum că ai cinci ani, sper că vei încerca mereu să fii ascultător și vei face de îndată ce ți se spune, deoarece vei descoperi că îți va fi cu atât mai ușor cu cât începi mai repede.“

John Wheeler-Bennett a scris biografia oficială a viitorului rege George al VI-lea și a făcut dezvăluiri despre copilăria sa, care „i-au făcut pe mai mulți să sugereze că educația timpurie a lui George i-a indus tulburări nervoase care aveau să persiste în viața de mai târziu“, potrivit biografului Patrick Howarth. Howarth a respins aceste idei ca fiind impertinente, dar se pare că a ignorat rolul pe care trei doctori l-au jucat în viața lui George. Primul a fost sir Frederick Treves, care este acum foarte cunoscut pentru îngrijirea „omului-elefant“; cel de-al doilea a fost Louis Greig, care l-a întâlnit prima dată pe George când prințul avea treisprezece ani și era elev-ofițer – Greig era doctorul vasului –, iar cel de-al treilea a fost Maurice Craig, un psihiatru renumit. George nu doar că se bâlbâia, ci, când era frustrat, avea o înclinație spre izbucniri violente de temperament, ceea ce îi îngrijora familia.

Pe la sfârșitul domniei reginei Victoria, aceasta i-a permis lui Bertie să-și asume anumite responsbilități. Ea a aranjat ca fiul lui să pornească într-un turneu imperial pentru ca supușii din colonii să cunoască familia regală; bunicii au fost lăsați să se ocupe de copii. Alexandra și Bertie i-au răsfățat pe David, George și pe ceilalți cu mult mai mult decât fuseseră ei vreodată. Bertie le permitea copiilor să chiulească de la lecții și luau parte la jocuri amuzante, în care copiii vânau bucăți de unt. Mary era abătută din cauza comportamentului cam dulceag al socrului ei, dar nu îndrăznea să facă nimic în legătură cu asta. Bertie își tachina nepoții spunând că atunci când se vor întoarce părinții lor, aceștia vor fi complet negri deoarece stătuseră sub soarele tropical. În cartea sa, A King’s Story, David își amintește că era și înfricoșat și curios în legătură cu predicția lui.

Cu un an înainte de a muri, regina Victoria a devenit nașa lui Louis, fiul prințesei Victoria. Prințesa a spus că fiul ei i-a pricinuit necazuri străbunicii lui câteva luni mai târziu, deoarece „își flutura mânuțele atât de violent, încât i-a lovit ochelarii“. Regina nu l-a dojenit pe ultimul ei fin.

Familia regală și-a petrecut Anul Nou la Sandringham, unde au discutat dacă 1900 era ultimul an din vechiul secol sau primul an din următorul. Regina Victoria a murit în 1901, după șaizeci și patru de ani de domnie. Nepoata ei Victoria a plâns-o, spunând: „Ea acorda un interes special copiilor iubitei sale fiice, fiindcă își pierduseră mama de mici.“ Regina l-a făcut pe tatăl Victoriei, Louis, unul dintre executorii testamentului ei, arătând că îl iertase pentru episodul cu contesa de o proastă reputație. Prințesa Victoria a scos în evidență un alt fapt care este revelator pentru istoria de lungă durată. Mai trăia un singur membru al familiei regale dintre toți cei care asistaseră la încoronarea reginei Victoria în 1837. Această mătușă era o nepoată a soției lui George al III-lea și acum „se apela mult la ea“ deoarece cunoștea toate secretele familiei.

Când a devenit rege, Bertie era hotărât să evite greșeala crucială pe care o făcuse mama sa și i-a permis imediat lui George accesul la toate documentele de stat. Era un semn de respect pe care fiul său l-a apreciat, dar respectul tatălui său nu a schimbat cu nimic atitudinea lui George față de propriii copii.

Derby nu era singurul curtean care se îngrijora de atitudinea lui George și a lui Mary ca părinți. Lordul Esher i-a trimis lui Mary un exemplar al lucrării lui Gosse, Father and Son, un renumit memoriu despre relația adesea dificilă pe care Gosse a avut-o cu tatăl său. Într-o societate plină de respect, trebuie să fi fost nevoie de ceva curaj ca să-i sugerezi viitorului rege și viitoarei regine să-și schimbe modul în care tratau copiii. Unul dintre secretarii personali ai lui George, Alec Hardinge, era și el foarte conștient de această problemă. El spunea că „îi calcă în picioare pe tineri“ și era consternat deoarece George, „care era un om atât de bun, era așa o brută cu copiii lui“. Membrii familiei regale erau încă văzuți ca hanovrieni și bibliotecarul lui George al V-lea, Owen Morshead, i-a spus lui Harold

Nicolson: „Casa de Hanovra, ca și rațele, produce părinți răi“. Puișorii lui George și Mary aveau probleme.

Parenting-ul prost îi face adesea pe copii să fie anxioși. În 1900, anul în care Freud și-a publicat Interpretarea viselor, tânărul David avea o serie de vise anxioase. Apoi, când s-a născut cel de-al treilea fiu, Henric, George remarca faptul că David pune întrebări amuzante: „I-am spus că bebelușul zburase înăuntru prin fereastră în timpul nopții și el a întrebat de îndată unde erau aripile sale, iar eu am spus că îi fuseseră tăiate.“ David pretindea că a avut o viziune a fratelui său mai mic, ale cărui aripi au sângerat după ce au fost tăiate, și această imagine l-a întristat timp de câteva săptămâni. Freud ar fi interpretat simplu istorisirea lui David: băiatul avea o teamă subconștientă că tatăl său intimidant voia să îl castreze.

În cele din urmă, David și-a scris memoriile, A King’s Story, în care una dintre temele centrale este relația cu tatăl său. El îl iubește, îl urăște și vrea ca acesta să înțeleagă că ei nu se aseamănă, dar nu reușește niciodată să-l convingă de asta. David chiar folosește limbajul psihanalizei și, la un moment dat, recunoaște că se afla într-o „ răzvrătire inconștientă“ față de tatăl său. El spunea despre părinții lui: „Dacă se poate spune că a intervenit ceva între noi, atunci asta era formalitatea necontenită a vieților lor, niciodată relaxați pe de-a-ntregul.“ David și-a acuzat părinții de multe neajunsuri. Tatăl său era obsedat de punctualitate și nu și-a pierdut niciodată obiceiul de a verifica barometrul în fiecare dimineață. Îndatoririle regale însemnau ca părinții lor să fie prezenți rareori și „la bine și la rău, regalitatea este exclusă de la forme stabile de viață casnică“.

Lui David i s-a dat un servitor, Frederick Finch. Odată, când prințul a făcut tărăboi, Lalla Bill a dat buzna la Finch și i-a spus: „Băiatul ăsta este imposibil! Dacă nu îi dai tu bătaie, o să-i dau eu.“ Finch l-a expediat pe prinț în dormitor și, „în timp ce îl loveam cu piciorul și strigam, i-am aplicat o palmă zdravănă în acea zonă anatomică pe care natura a oferit-o anume pentru a-i chinui pe băieți“. David a strigat că îi va spune tatălui ce i-a făcut. După ce a fost „convocat“ să-și vadă mama, David nu a fost „îmbrățișat sau domolit“, așa cum se aștepta el. La urma urmei, Finch era doar un servitor. În schimb, i s-a spus că se purtase urât și a fost trimis să-i

ceară scuze lui Finch. David a pretins că nu își mai amintea incidentul, dar a adăugat că servitorul era „un om onest“, așa că a acceptat versiunea lui. Finch a rămas cu el ani de zile, devenind mai târziu valetul său.

Când David avea opt ani, tatăl său l-a prezentat domnului Hansell, care urma să-i fie preceptor. În trecut, membrii familiei regale aleseseră profesorii cu atenție, dar Hansell era doar un institutor obișnuit, care nu a reușit niciodată să-și stăpânească elevii regali.

Ironic, David scria că Sandringham, unde și-a petrecut cea mai mare parte a copilăriei, „avea cele mai multe ingrediente pentru o adolescență idilică“. Mergeau pe biciclete, jucau golf cu frenezie și, până la urmă, împușcau tot vânatul pe care și-l doreau, dar trebuia să fie întotdeauna acasă până la ora 7 seara. Discuția despre vârsta la care au învățat David și George să tragă cu pușca arată și că tatăl lor nu avea prea multă încredere în ei. Deseori, fiii aristocraților vânau de la o vârstă fragedă împreună cu tații și unchii lor. Totuși, viitorul rege George al V-lea și-a învățat fiii cum să mânuiască pușca abia când aveau treisprezece ani. Probabil că nu avea încredere în băieți că pot să mânuiască arma cum trebuie atunci când erau mai mici.

David i-a spus lui Charles Murphy, care l-a ajutat să scrie A King’s Story, că ceea ce își amintea el cel mai bine din copilărie era „nefericirea pe care trebuia să o țin în mine“. El simțea deseori că tatăl său „prefera copiii la modul abstract“ și era de acord cu ideea că perioada petrecută în marină „l-a determinat să îi privească pe copiii săi ca pe niște marinari zgomotoși, pe când el era căpitanul unui crucișător și acei tineri neobrăzați trebuia în mod constant să fie puși la punct“. Îi era groază să fie convocat în biroul tatălui său, pe care îl considera „cabina căpitanului“. Deși uneori era chemat pentru a admira un nou timbru valoros, de cele mai multe ori nu era pentru asta – „eram chemați pentru a da socoteală după presupuse acte de indisciplină“. David intra în birou pentru „vreo muștruluială“ deoarece întârziase, era murdar, făcuse prea mult zgomot sau nu stătuse locului în biserică. El concluziona: „Din cauza poziției tatălui meu se ridica o barieră invizibilă care inhiba intimitatea vieții convenționale de familie.“ Această propoziție este foarte rigidă, probabil reflectând rigiditatea tatălui său față de el.

„Aminteşte-ţi cine eşti“, îi spunea tatăl său mereu. „Acest ordin mi-a sunat în urechi de multe, multe ori. Dar cine eram eu, mai precis?“ scria David. Experienţa l-a învăţat că avea aceleaşi interese ca şi ceilalţi oameni şi că „oricât de mult am încercat, capacităţile mele nu se situau foarte mult peste standardele din lumea competitivă din afara pereţilor palatului“. E adevărat că tatăl său a insistat ca el să nu creadă că ei erau mai buni decât alţi oameni, dar chiar atunci David a trebuit să retracteze parţial ceea ce părea să fie, la prima vedere, un compliment; el a adăugat că „prin oameni, el [tatăl său] voia să spună copiii celor de neam ales“.

S-a sugerat că mama lui David era altfel atunci când se afla departe de soţul ei. Când avea douăzeci de ani, totuşi, David i-a spus Angelei, fiica lui Freda Dudley (amanta lui Eduard al VIII-lea), că era norocoasă să aibă o mamă iubitoare.

Chiar înainte de a avea zece ani, David începuse să arate unele trăsături de caracter care l-au făcut pe tatăl său să îl dezaprobe. Abila ducesă de Fife observa că „pare să nu aibă vreo aversiune faţă de fete. El a fost aşa de la început. Păstrez o amintire vie şi plăcută a singurei ocazii în care l-am văzut anul acesta, când el a flirtat cu minunata lady Collins.“

Prinţesa Alice – exotica strănepoată a Victoriei

Familia regală nu era preocupată de războaiele din anii 1860 şi 1870, când copiii s-au aflat în tabere diferite. Însă toate aceste războaie au fost relativ minore. Acest lucru se va schimba după 1910. Evenimentele acelui deceniu au condus la o întrebare fără răspuns: Dacă Wilhelm nu ar fi fost supărat pe mama sa englezoaică, ar fi încercat să oprească Germania să declare război Angliei?

În 1910, soţul prinţesei Victoria, Louis de Hessa, era amiral în marina britanică. Victoria era neobişnuită în multe privinţe. Când ea şi Louis s-au mutat la Londra, aşa cum cerea cariera lui în marină, au locuit într-un

apartament mic în cartierul rezidențial St. Ermin din Westminster și apoi au luat o casă banală în Eccleston Square. Eduard al VII-lea nu avea habar că ei dispuneau de un venit limitat și nu putea înțelege de ce au ales să trăiască într-o piață unde „locuiau numai pianiștii". Cu toate acestea, li s-a dat o cheie care le permitea accesul în grădinile de la Buckingham Palace. Victoria și-a trimis copiii la lecții locale de dans, iar Alice urma cursurile unei mici școli private. Victoria nu se baza prea mult pe doici și era foarte apropiată de copiii ei; ea îi făcea să se simtă apreciați, ceea ce nu înseamnă că nu făcea critici.

Victoria a fost îngrijorată când, în 1901, Alice, fiica ei cea mai mare, s-a îndrăgostit de prințul Andrea al Greciei și al Danemarcei. Erau prea tineri, credea ea. Totuși, și-a reținut îndoielile și cuplul s-a căsătorit un an mai târziu, la Darmstadt. După ceremonia civilă, au avut loc două ceremonii religioase deoarece Andrea era grec ortodox, iar Alice era luterană. Am văzut că Leopold a ales să fie rege al belgienilor, și nu al grecilor. Respinși, grecii s-au întors către mica nobilime daneză, care descindea din prințul Christian de Schleswig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg. Cu toate acestea, grecii nu și-au acceptat niciodată noii monarhi, care aveau tendința să-i privească de sus pe supușii lor. Nu a ajutat nici faptul că regele George I al grecilor vorbea limba greacă cu un accent îngrozitor, așa cum fusese accentul englezesc al regelui George I.

Spre deosebire de tatăl său și de ceilalți trei frați, Andrea vorbea grecește bine și a decis să intre în armata elenă. Alice învățase și ea grecește și, după câțiva ani, stăpânea limba – o adevărată realizare, pentru că era surdă și trebuia să citească pe buze. Prințesa Marie Bonaparte a vizitat Atena în 1907 și a descris-o pe Alice drept „o englezoaică blondă, frumoasă și dolofană care zâmbește mult și vorbește puțin, fiind surdă".

Căsătoria dintre Alice și Andrea a început bine; ei au avut două fiice. La cinci ani de la începutul căsătoriei, Alice a vizitat Rusia pentru a participa la o nuntă regală. Acesta va fi un punct de cotitură în viața ei. Mătușa ei, marea ducesă Elisabeta, a înființat un ordin religios de asistente și, pentru a se pregăti ea însăși pentru viața spirituală, a renunțat treptat la toate posesiunile ei. Cele mai multe rude ale Ellei o considerau excentrică, în

afară de Alice. Ardoarea religioasă a mătușii a făcut o impresie puternică asupra ei.

Când a ajuns la tron în 1910, George al V-lea s-a confruntat cu presiuni personale. Fiul lui cel mic, John, a fost aproape uitat, deși Stephen Poliakoff a făcut un film despre el. Destinul lui John a afectat familia regală mai mult decât voiau ei să recunoască. În 1909, când avea patru ani, a făcut o criză de epilepsie. A înfricoșat familia și nu a fost lăsat să asiste la încoronarea tatălui său.

Epilepsia prințului John era o problemă căreia nu-i făceau față, așa că părinții l-au trimis să locuiască la Wood Farm pe domeniul Sandringham. Acolo a fost îngrijit de Lalla Bill, care voia să îl supună prin bătaie pe David, și de un vizitiu de la Castelul Windsor (Thomas Haverly îl lua pe John în excursii și uneori la „casa mare" la Sandringham). Între crize, John părea să fie normal, după cum îl arată fotografiile în care stă pe bicicletă. După înlăturarea sa din cercul regal, el a fost primul copil de la prințul William, din 1694 până atunci, care a avut un prieten apropiat ce nu era aristocrat. La Wood Farm, el a petrecut mult timp cu Winifred Thomas, o fetiță din Yorkshire care suferea de astm cronic și fusese trimisă la țară, unde aerul era mult mai curat. Cei doi copii bolnavi mergeau împreună la plimbare și lucrau o mică grădină ce îi fusese dată lui John în îngrijire. Când John era foarte bolnav, Winifred stătea lângă patul lui, în timp ce Lalla le citea amândurora.

Mai târziu, Winifred și-a amintit cum John era încântat când tatăl ei, care era sergent în armată, venea la Wood Farm; John era bucuros să întâlnească „un soldat adevărat". Asta înseamnă că niciunul dintre frații lui, care erau în forțele armate, nu s-a deranjat să-l viziteze. David însuși a menționat numele lui John o singură dată și a scris că părinții lui mergeau să-l viziteze doar de câte două ori pe an. Pentru a fi corecți față de Mary de Teck, Winifred își amintește de ea ca o mamă iubitoare și interesată, care petrecea mult timp cu fiul ei, dar se poate ca ea să fi avut mult tact față de femeia care pe atunci era regină. Totuși, nimic nu părea să îl ajute pe John și crizele lui de epilepsie au devenit tot mai dese și mai grave. Dintre copiii lui Mary, unul era bâlbâit și, în mod evident, suferea de nervozitate

patologică, iar unul avea epilepsie. Se pare că familia regală s-a îndreptat pentru ajutor la neurologi și psihiatri.

Psihanaliza la modă

În zilele noastre, bolile mintale încă poartă un anume stigmat, dar au fost perioade în care erau privite mai puțin critic și una dintre acestea a fost în jurul anului 1914. Freud devenise celebru și aproape toți cei pe care îi tratase erau bogați, cu relații și le mergea bine. El influența cultura europeană și această influență a devenit și mai puternică când s-a dovedit că mulți soldați sufereau din cauza ororilor din tranșee și a șocurilor cauzate de explozii. Armata, fie ea britanică, americană sau germană, manifesta puțină simpatie pentru victime, dar unii doctori și-au dat seama că mulți dintre aceia care nu mai erau în stare să lupte nu erau lași. Germanii aveau un spital psihiatric la Pasewalk, care se ocupa de soldații ce suferiseră o cădere nervoasă; Hitler a fost tratat acolo când a suferit de orbire isterică în 1917. Mai existau aziluri și în Scoția, ca Craiglockhart, care găzduia mulți dintre pacienții care proveneau din rândul elitelor. Încă din 1916, un psihiatru francez, Léri, a publicat o carte despre șocul cauzat de explozii. Chiar și autorii de comedii, ca P.G. Wodehouse, scriau despre psihiatri în cărțile lor, dar oricine era tratat de personajele sale ar fi devenit mai nebun decât Hamlet. În aceste condiții, să cauți sau chiar să ceri ajutor, nu era considerat un lucru lipsit de onoare.

S-a scris mult despre faptul că George al V-lea îl intimida pe cel de-al doilea fiu al său, dar măcar pe perioada războiului regele a fost impresionat de el. Ca și tatăl său, George s-a înrolat în marină. Camarazii săi ofițeri l-au poreclit „domnul Johnson“, dar ei nu erau plini de respect pentru că George era prinț. Regele însuși fusese ofițer de marină, așa că a arătat înțelegere pentru fiul său când a căzut dintr-un hamac, „cu ajutorul cuiva“, și s-a ales cu un ochi învinețit. „Și eu i-aș face asta celuilalt tip dacă aș avea ocazia“, i-a sugerat tatăl său. Spre încântarea regelui, prințul a fost menționat în

rapoartele oficiale pentru curajul său în calitate de ofițer de turelă în timpul Bătăliei Iutlandei, în 1916. Regele scria în jurnalul său că speră că Dumnezeu „va avea grijă de viața dragului Bertie".

A existat totuși o mare dramă. George suferea de ulcer duodenal. Louis Greig, care devenise un fel de mentor, a recomandat o operație pentru înlăturarea ulcerului, deoarece îi provoca prințului multă durere și durerea îl deprima foarte mult. Treves și alți doctori erau nervoși. Numai după mai multe luni de dezbateri și nehotărâre, regele le-a permis să efectueze operația pe care și-o dorea fiul său și de care avea nevoie. Regele fusese impresionat de Greig și a aranjat ca el să facă parte din personalul prințului. Cei doi au devenit prieteni apropiați, iar Greig îi asigura, de fapt, prințului un fel de terapie permanentă. Regele chiar l-a invitat pe Greig acasă la Crăciunul din anul 1916 și Greig a fost nevoit să îi ceară scuze soției sale pentru că nu își petrecea Crăciunul cu ea.

Problemele cu care s-a confruntat David în timpul războiului erau și de natură psihologică, dar mai puțin epuizante. Ele au accentuat întrebarea pe care el o punea: „Cine sunt eu?" Nu i s-a permis să lupte pe linia frontului și i-a trebuit mult timp ca să se împace cu situația. „Evident, eram ținut la rece până în ziua în care tatăl meu ar fi murit", scria el. Ca martor la măcel, David s-a supărat că era atât de protejat. Asta a provocat o ceartă cu tatăl său. George al V-lea l-a cicălit pentru a fi fost „foarte prost când nu ai făcut ceea ce ți-am spus să faci de Paște" – el nu purtase toate decorațiile pe care era îndreptățit să le poarte. A încercat să îi explice tatălui său că era conștient de faptul că mulți ofițeri curajoși nu fuseseră decorați atunci când și-au riscat viețile. Întrucât nu i se permitea să facă și el asta, părea o insultă să poarte medalii pe care nu le merita. „Oh, numai prinț să nu fii!", suspina el. Pedantul său tată nu s-a lăsat convins.

Saga Battenberg

Fiica prințesei Alice, Victoria, se căsătorise cu Louis de Hessa, al cărui nume de familie era Battenberg. În 1914, Louis deținea titlul de First Sea Lord[7], dar numele lui era flamboiant de german. Victoria scria mai târziu cu amărăciune că guvernul britanic l-a considerat un fel de profet Iona deoarece era german. După patruzeci și șase de ani în marină, Louis era supărat, dar „s-a hotărât să sară peste bord“ înainte de a fi obligat să se retragă. Unul dintre aceia care se agitau împotriva lui era Winston Churchill, care era Prim Lord al Amiralității. Churchill insista ca lordul Fisher, în vârstă de șaptezeci și patru de ani, să revină în activitate pentru a prelua funcția. Între timp, George al V-lea nu a făcut nimic pentru a-l sprijini pe Louis.

Mama lui Alice, Victoria, se plângea că regele „este un nimeni“ și că „puțini oameni aveau încredere în guvern“. Nici ea nu avea o părere prea bună despre Fisher, care îi spusese cândva: „Îmi place să urăsc.“ Avea prostul obicei, observa ea, de a interveni uneori când vreunul dintre cadeți dansa cu o femeie drăguță și a prelua el dansul. Victoria nu avea încredere nici în Churchill, deoarece el împrumutase odată o carte de la ea și nu se obosise să i-o mai înapoieze. Nici ea și nici copiii ei nu au iertat nenumăratele insulte la adresa soțului ei.

Prințesa Victoria era, în unele privințe, la fel de metodică precum nepotul ei, pe care îl disprețuia: George al V-lea. Ea manifesta un interes pentru știință și ținea evidența cărților pe care le citise, care acopereau o gamă largă de preocupări. Totuși, spre deosebire de George, era fascinată de noile idei și chiar studiase ceva filosofie socialistă. Ea însăși a fost profesorul copiilor ei și nu s-a bazat pe un preceptor. Fiul ei mai mic, Louis, a spus că ea era:

o enciclopedie ambulantă. Pe tot parcursul vieții, ea a acumulat cunoștințe despre tot felul de subiecte de studiu și avea marele dar de a fi în stare să facă totul atât de interesant când mi-l preda mie. Era cât se poate de metodică; aveam orare pentru fiecare materie și trebuia să fac pregătire și așa mai departe. Ea m-a făcut să îmi placă să muncesc mult și să fiu

minuțios. Era realistă și deschisă la minte, la un nivel neobișnuit pentru membrii familiei regale.

În decembrie 1916, David a scris o scrisoare binevoitoare tatălui său. Viața în tranșee era plictisitoare. Majoritatea bărbaților trebuia să stea două zile de tranșee, urmate de două zile într-o cocioabă murdară. „Ce efect să aibă asta asupra creierului lor?" i-a spus el tatălui său. El se mira că unii dintre ei nu înnebuniseră. Șapte luni mai târziu, i-a scris tatălui său că era recunoscător pentru că stătea în confort, la cartierul general al corpului 14 al armatei: „E de apreciat confortul acesta când am văzut cum este acum pe linia frontului. E lucrul cel mai apropiat de iad, oricare ar fi el."

Din 1714, familia regală fusese germană. Acum, Germania era inamicul. Regele și copiii lui purtau titlul de prinț și prințesă de Saxa-Coburg-Gotha și de duce și ducesă de Saxonia; chiar regina Mary era descendentă a ducilor germani de Württemberg. Opinia publicului era ostilă față de ceea ce păreau să fie străinii din familia regală. H.G. Wells a scris despre „curtea regală alienată și neinteresantă" a Angliei și a sugerat că monarhia își trăise zilele. Regele i-a răspuns furios: „Poate că sunt neinteresant, dar să fiu al naibii dacă sunt străin!" În iulie 1917, el a elaborat o proclamație prin care schimba numele familiei regale din casa germanică Saxa-Coburg-Gotha în Casa de Windsor, un nume englezesc. George a insistat ca toate rudele sale britanice să renunțe la titlurile lor germane și să preia nume englezești. Secretarul său a fost cel care i-a sugerat că ar trebui să se numească „Windsor".

Ca răspuns la schimbarea numelui, nepotul Victoriei, kaizerul Wilhelm, glumea spunând că așteaptă cu nerăbdare să vadă excelenta comedie a lui Shakespeare Nevestele vesele din Saxa-Coburg-Gotha, când va veni în Anglia după război.

Louis Battenberg, care încă mai suferea după demisia din funcția de First Sea Lord, a obținut titlul de conte de Milford Haven și și-a luat revanșa într-un mod ingenios. În timp ce regele și-a redenumit familia Windsor, cei ce purtau numele Battenberg au renunțat doar la ultima parte din nume,

„berg“. În germană, „berg“ înseamnă „munte“, așa că cei cu numele Battenberg l-au schimbat în Mountbatten.

Obligația de a renunța la numele de familie a fost încă o lovitură pentru deja deprimatul Louis Battenberg. El s-a mai confruntat și cu probleme financiare și a trebuit să își vândă casele din Anglia și din Germania. În 1921 s-a plâns că nu se simțea bine și soția lui l-a convins să se odihnească într-o cameră pe care au închiriat-o în anexa Clubului Armatei și Marinei Regale. Victoria a chemat un doctor, care a prescris o medicație. În mod tipic pentru ea, nu a trimis o servitoare, ci a mers personal pentru a lua medicamentele de la cea mai apropiată farmacie. Când s-a întors, soțul ei decedase. Acest lucru a afectat-o foarte mult și a venit după tragedia cu care se confruntase în 1918, când a aflat că bolșevicii îi uciseseră sora dragă, Ella, chiar dacă ea se îngrijea de cei săraci.

Mama lui Alice se consola cu gândul că Ella își privise moartea fără teamă, datorită credinței. Dar Alice avea să fie distrusă. Victoria a spus: „Nenorocirea pe care biata Alicky o va fi suferit nu ar fi înduioșat sufletul Ellei.“ Când trupul Ellei a fost găsit, ea ținea în mână o cruce din lemn de chiparos. Alice însăși a înfruntat moartea: a trebuit să se ascundă în pivnițele palatului atunci când francezii au bombardat Atena (1916-1917). În timpul haosului, regele Greciei a rămas fără casă și un evreu, magnat în imobiliare, Haimiki Cohen, i-a dat o casă pentru familia sa. Regele îi era recunoscător și i-a spus lui Cohen că trebuia doar să ceară ajutor când va avea nevoie. Alice își va aminti de această promisiune. În iunie 1917, ea și membrii familiei regale grecești au fost forțați să meargă în exil, prima dintre multele dezrădăcinări.

George al V-lea, care nu făcuse nimic pentru a-l ajuta pe Louis Battenberg, era îngrijorat că Revoluția Rusă va provoca chiar mai multă ostilitate față de familia regală și astfel el nu a făcut nimic pentru a-l ajuta la nevoie pe țar, vărul său, refuzând să-i acorde azil. Ironia este că Lenin era un pragmatic și probabil ar fi fost dispus să îl lase pe țar să plece din Sankt-Petersburg pe un vas britanic.

Cu șase zile înainte de sfârșitul războiului, David i-a scris tatălui său că „pare că există o epidemie de revoluții și abdicări“, care amenință monarhiile, dar el era de părere că monarhia britanică este de departe „cea mai solidă“. După ce a fost de acord cu opinia tatălui său, că supraviețuirea monarhiei cerea menținerea „unei legături cât mai strânse cu poporul“, el a promis să aibă mereu asta în minte și s-a semnat „fiul tău foarte devotat“. El era devotat dar, după cum considera tatăl său, mai era și un delincvent, în special în viața amoroasă. Întreaga familie trebuia să facă față acum unei tragedii la care nu se gândiseră deloc.

La primele ore ale zilei de 18 ianuarie 1919, regina Mary scria în jurnalul ei:

Lalla Bill a telefonat de la Wood Farm, Wolferton, și ne-a spus că dragul, sărmanul Johnnie al nostru a murit după unul dintre atacurile lui. Știrea m-a șocat enorm, deși pentru sufletul neliniștit al băiețelului moartea a venit ca o mare eliberare. I-am adus știrea lui George și ne-am dus cu mașina la Wood Farm. Am găsit-o pe biata Lalla resemnată, dar cu inima zdrobită. Micul Johnnie părea foarte liniștit stând acolo. Pentru el, aceasta este o mare ușurare deoarece boala lui se înrăutățea pe măsură ce creștea, astfel că a fost cruțat de multă suferință. Nu pot să spun ce recunoscători îi suntem lui Dumnezeu pentru că l-a luat la El într-un mod atât de pașnic, el doar dormea în liniște, fără durere, fără zbateri, doar pace pentru micuțul și sărmanul spirit chinuit, ce fusese un mare motiv de neliniște pentru noi timp de mulți ani, de când împlinise patru ani.

Cuvintele sunt elocvente, dar George și Mary îl excluseseră pe fiul lor bolnav și îl lăsaseră mai mult în grija servitorilor. Când John a fost înmormântat, în 21 ianuarie 1919, regina scria: „Noi le-am mulțumit tuturor servitorilor lui Johnnie, care au fost atât de buni și de credincioși față de el.“ Câteva zile mai târziu, ea adăuga: „Într-adevăr, ne lipsește foarte mult copilul drag.“ Ea i-a spus lui George: „Prima despărțire din cercul familiei este greu de suportat, dar oamenii au fost atât de buni și plini de

compasiune și asta ne-a ajutat mult." Regina i-a dăruit lui Winifred Thomas multe dintre cărțile lui John, cu dedicația: „În amintirea iubitului nostru prințișor."

În The King's Story, David îl menționează pe fratele său epileptic doar când discută despre moartea lui. După război, David și-a reluat ceea ce tatăl său considera a fi o viață frivolă și prea rapidă. Era o oarecare consolare că fiul său bâlbâit părea capabil de un lucru care nu i se mai întâmplase vreunui membru major al familiei regale de când Victoria îl întâlnise pe Albert în 1840, și anume să se îndrăgostească nebunește.

---

[7] Comandantul militar al Marinei Regale Britanice. El era numit din rândul ofițerilor de carieră. (N. red.)

9

———————

Regina-Mamă și Woodrow Wilson

În ciuda problemelor sale nevrotice și a ulcerului său duodenal, prințul George participase la război, chiar dacă a fost în serviciul activ mai puțin de doi ani. În februarie 1918, el a fost detașat la baza de antrenament a Forțelor Navale Aeriene Regale de la Cranwell. El a devenit primul membru al familiei regale cu atestat de pilot calificat, lucru ce trebuie să fi fost pe placul tatălui său, dată fiind mica sa obsesie pentru aripi. Când George a încercat să obțină permisiunea de a zbura singur, locotenent-colonelului Birley, care era șeful Serviciului Medical al RAF, i s-a cerut să îl testeze. Birley a conchis că prințul avea prea multe probleme psihologice pentru a zbura singur. Era clar că avea nevoie de ajutor, mai mult ajutor decât putea să-i ofere omniprezentul Louis Greig.

Acum ciclul reacțiunii se relua. George al V-lea, care fusese forțat să se căsătorească cu Mary de Teck de către regina Victoria, a decis să le acorde propriilor săi fii libertatea de a decide cu cine să se căsătorească. În 1920, George a întâlnit-o pe lady Elisabeth Bowes-Lyon, cea mai mică fiică a contelui și contesei de Strathmore și Kingthorne. Ea se trăgea dintr-o familie scoțiană distinsă, iar printre strămoșii ei se numărau Robert de Bruce, precum și strănepotul majordomului, Henry al VII-lea. Teoretic, totuși, ea era un cetățean de rând și fusese crescută în afara cercurilor de la curte.

Elisabeth Bowes-Lyon a avut o copilărie fără constrângeri în Scoția. Ea a petrecut mult timp cu părinții și mama a alăptat la sân toți copiii, ceea ce

era încă rar întâlnit pentru clasele de sus. Tatăl Elisabetei o adora. Ea și fratele ei mai mic, David, erau cunoscuți drept „cei doi Benjamini“ și fumau țigări pe ascuns la Flea House, în mansarda unei clădiri dezafectate, care era „refugiul lor binecuvântat“. Bona nu-i putea găsi acolo și ei au acumulat „provizii de delicatese interzise, obținute pe căi necinstite: bere, portocale, zahăr, dulciuri, tablete de ciocolată Menier, chibrituri și pachete de țigări Woodbine“. Copiii fumau pe scări și, odată, au turnat apă rece pe musafirii care nu bănuiau nimic. Ei au mai vopsit treptele de jos ale unei scări, bineînțeles, fără să-i spună zugravului, care era câteva trepte mai sus. S-au distrat mult când urmele făcute de tălpile albe au acoperit întreaga curte. S-ar putea spune că au fost prea răsfățați.

Elisabeta nu a mers la școală, dar a avut mai multe guvernante. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, ea a devenit soră medicală și a tratat soldații bolnavi. Făcea parte dintr-un cerc social foarte activ și „își dădea întâlnire“, după cum am spune noi azi, cu mulți tineri spilcuiți. George s-a îndrăgostit de ea, dar sentimentele nu au fost reciproce. El i-a cerut mâna; a fost flatată, dar nu a acceptat. Un lucru remarcabil este modul în care a gestionat refuzul ei, dat fiind numeroasele lui probleme nevrotice. Pare puțin probabil că a făcut asta fără ajutor.

George era foarte deprimat de respingerea Elisabetei, după cum i-a spus lui John Davidson, secretarul personal al prim-ministrului, dar nu a renunțat. El i-a mai cerut mâna încă o dată și, din nou, ea l-a rugat să o ierte, dar nu putea să accepte. Regele și regina ar fi fost foarte bucuroși ca el să se căsătorească cu Elisabeta, dar nu au fost încântați când și-au dat seama că el avea ca țintă o femeie tânără care voia ca el să fie „un prieten minunat“. Era nedemn ca fiul regelui să vâneze o fată care nu îl voia. Probabil singura dată în viața lui, George și-a păcălit părinții și le-a promis că va încerca să renunțe să o convingă pe Elisabeta să îi devină soție. Era prea îndrăgostit de ea, totuși, pentru a face asta.

Motivul care s-a invocat de regulă pentru a explica ezitarea Elisabetei este că ea și-a dat seama că dacă se va mărita cu George, va face parte din familia regală și în viața ei aveau să apară multe constrângeri. Totuși, era mai mult de atât: ea știa de numeroasele probleme ale lui George și avea

mulți alți pretendenți, care nu erau nici bâlbâiți și nici nu-și pierdeau cumpătul. Ea a spus ulterior că fusese foarte tentată să se mărite cu unul dintre ei, James Stuart.

Dar George era foarte insistent și i-a cerut mâna din nou. Mama Elisabetei a făcut un comentariu conform căruia prințul ar fi avut mare nevoie de afecțiune. El avea să fie „transformat sau distrus“ de alegerea sa maritală. Biografii nu au reușit să explice cum George, care era timid și căruia îi lipsea încrederea în sine, a reușit atât să-și controleze temperamentul cât și să găsească forța pentru a-și continua efortul. O explicație este aceea că participase la ședințe de terapie, ca mulți alți bărbați și femei din rândul elitelor.

Până în 1920 foarte puțini psihiatri britanici au fost înnobilați. Unul dintre ei a fost James Crichton Brown, care avea ciudata slujbă de a îngriji, de regulă, pacienți bogați, care lucrau în cadrul Cancelariei. Un alt psihiatru al celor din înalta societate era Maurice Craig, care, înainte de războiul din 1914, era adesea consultat când tinerii se întorceau de la schi din Elveția. Craig a observat cum „câteva săptămâni de sporturi de iarnă“ îi aduceau „într-o stare de epuizare extremă“. Lionel Logue, care este înfățișat în Discursul regelui drept terapeutul care l-a salvat pe George al VI-lea, nu a primit niciodată titlul de cavaler, însă Craig da.

Craig a scris Nervous Exhaustion, în care discuta despre problemele cauzate de șocurile exploziilor, precum și cele mai bune moduri de a trata copiii expuși la izbucnirile violente de temperament și care se bâlbâiau. „Scriitorul acordă o mare importanță oricărei hipersensibilități cu care un copil poate să se nască sau care se accentuează ca urmare a unei boli sau tulburări zimotice“ spunea el, adăugând că „spaima și frica sunt cele mai puternice influențe asupra minții unui copil.“ El a mai recomandat ca tehnică terapeutică respirația într-un mod mai relaxat, tehnică pe care știm că viitorul rege George al VI-lea a folosit-o. Așa cum am susținut, unul dintre rezultatele curioase ale creșterii faimei lui Freud și ale conștientizării șocului cauzat de explozii a fost acela că multe persoane din rândul clasei sociale superioare consultau psihanaliști. William Bullit, primul ambasador american în Uniunea Sovietică, a fost unul dintre primii pacienți ai lui

Freud, ca și Marie Bonaparte. Faptul că prințul George a căutat ajutor în aceste împrejurări nu a fost atât de ciudat, mai ales că părinții lui au consultat doctori neurologi pentru fratele lui, John. Maurice Craig, spre deosebire de Treves, Greig sau Logue, a fost scos din istoria prințului George.

George a primit bine respingerile Elisabetei între anii 1920-1923. Dacă și-ar fi pierdut cumpătul, așa cum făcea când era frustrat, ea s-ar fi îndepărtat de el, dar prințul a reușit cumva să se controleze. Până la urmă, Elisabeta s-a răzgândit, după un episod ciudat în care ziarele relatau că ea urma să se căsătorească cu fratele lui George, David. De îndată ce ea i-a spus lui George că se va căsători cu el, temerile ei că viața nu va fi din nou normală s-au adeverit, deoarece reporterii i-au înconjurat casa, dar ea fusese mișcată de bunăvoința prințului de-a lungul anilor când ea îl refuzase.

Elisabeta și George s-au căsătorit în aprilie 1923. Curând după ce s-au întors dintr-un turneu de cinci luni din Africa, Elisabeta a avut primul ei copil, pe actuala regină. Patru ani mai târziu, în 1930, ea a dat naștere celei de-a doua fiice, Margaret.

Familia s-a mutat într-o casă minunată și spațioasă, dar deloc specială, la numărul 145 pe Piccadilly. Despre casa alăturată, de la numărul 144, s-a scris mult pe prima pagină a ziarelor în 1969. Clădirea a fost ocupată ilegal pentru a se împiedica demolarea ei în vederea construirii unui hotel de lux. Casa de la numărul 145 era mai puțin impozantă și aici și-a petrecut copilăria regina Elisabeta a II-a.

Înainte de a descrie ceea ce cunoaștem despre primii ani de viață ai actualei regine, doresc să arunc o scurtă privire la copilăria președintelui Woodrow Wilson, care a adus America în Primul Război Mondial și care a contribuit atât de mult la înfrângerea kaiserului Wilhelm. Freud a scris mai mult despre primii ani ai lui Wilson decât despre copilăria oricărui alt pacient al său. Cartea sa (Woodrow Wilson, publicată abia în 1967) pune accentul pe problemele pe care le poate genera o copilărie dificilă. De asemenea, există o legătură între scrierea cărții și familia regală.

Președintele american și tatăl său

Ideea de a scrie despre Wilson i-a venit deoarece unul dintre ceilalți pacienți ai lui Freud, William Bullitt, lucrase pentru președinte, la fel cum făcuse și nepotul lui Freud, Edward Bernays. Freud a insistat ca ei să scoată la iveală cât mai multe informații despre copilăria lui Woodrow Wilson. Bernays și Bullit aveau acces la multe detalii intime; era, de fapt, o istorie scrisă de niște indivizi bine informați și privilegiați.

Wilson era sub influența unor forțe puternice subconștiente, susțineau Freud și Bullitt. El nu putea să se opună cererile francezilor și ale englezilor în timpul negocierilor pentru Tratatul de la Versailles, după terminarea Primului Război Mondial. Deoarece nu fusese niciodată tratat, abilii Lloyd și Clemenceau l-au încolțit.

Tatăl lui Woodrow Wilson, Joseph Ruggles Wilson, era preot prezbiterian și avea mari speranțe pentru fiul său, chiar când Woodrow avea doar patru luni și, probabil, era în scutece. „Copilul acesta este atât de demn încât poate fi moderator al Adunării Generale“, se lăuda tatăl său. Tatăl lui Wilson era foarte afectuos: îi plăcea să își alerge fiul prin grădină, să îl prindă și să îl îmbrățișeze. Chiar adulți fiind, cei doi bărbați se sărutau ori de câte ori se întâlneau. Dar relația lor era în mod inevitabil inegală – copilul era pasiv și acea pasivitate avea să-l bântuie mai târziu. Freud și Bullit nu aveau nicio îndoială că dragostea lui Wilson pentru tatăl său a mers prea departe: „El nu doar că și-a exprimat dragostea și admirația pentru tatăl său, dar și-a înlocuit tatăl, încorporându-l în el însuși, ca printr-un act de canibalism. Astfel, el însuși a devenit tatăl cel admirat.“ Președinții americani au fost acuzați de multe lucruri de-a lungul timpului, dar, cred eu, numai Wilson a fost acuzat de canibalism.

Wilson nu s-a răzvrătit decât o dată împotriva tatălui său: nu a devenit preot, ci a preferat să intre în mediul universitar. După o mică depresie, a început să predea științe politice la Princeton. În 1895, tatăl lui Wilson a venit să locuiască cu el. Ca urmare, Wilson a clacat complet. Cauza era de

natură oedipiană, după cum susțineau Freud și Bullitt. Wilson nu-și putea permite să-și exprime vreo ostilitate față de tatăl său, dar, în subconștientul său neexplorat, el era un băiat cu un complex Oedip nerezolvat și care dorea „să-l anihilieze pe reverendul Joseph Ruggles Wilson".

În ciuda acestor probleme, Wilson a devenit președinte al Universității Princeton în iunie 1902. Trei luni mai târziu, tatăl său a murit. Freud și Bullit l-au ironizat. „După moartea tatălui său, dependența lui Woodrow de procesul de elaborare a discursurilor, care deja era exagerată, a luat proporții fantastice." Unul dintre deliciile cărții este tonul ei răutăcios. Ei criticau: „Reverendul Joseph Ruggles Wilson, care întâmplător nu este un model de urmat pentru un tată, l-a făcut pe fiul său să îl iubească atât de profund și de supus, încât valul de pasivitate pe care l-a creat nu putea fi satisfăcut de niciun alt om sau activitate."

În 1914, când a izbucnit războiul, Wilson a proclamat neutralitatea Statelor Unite. Consilierul său, colonelul House, scria în 10 noiembrie 1915 că Wilson trebuie să facă uz de toate abilitățile sale și de resursele Americii pentru a asigura o pace durabilă. House adăuga: „Acesta este rolul pe care cred că îți este destinat să îl joci în această tragedie mondială și este cel mai nobil rol care i-a fost atribuit unui fiu al omului." Freud și Bullitt au comentat că subconștientul lui Woodrow Wilson se concentrase asupra sintagmei „fiu al omului". El își dorea mult să fie cel ce aduce pacea pe pământ, deoarece se identificase cu Dumnezeu, iar latura lui feminină se identificase cu Hristos.

Când președintele a ajuns la Paris în martie 1919, el a fost perceput ca un salvator, dar s-a pierdut cu firea când a dat piept cu Clemenceau și Lloyd George. Confruntat cu oameni puternici, „profunda feminitate a firii sale a început să îl controleze și a descoperit că nu dorea să se lupte cu ei. El voia să le țină discursuri moralizatoare.

Clemenceau și Lloyd George au exploatat în mod repetat vulnerabilitatea președintelui, dar lui Wilson îi lipsea perspicacitatea de a vedea acest lucru. Wilson le-a spus consilierilor săi că problema era că Clemenceau avea „o gândire feminină". De fapt, „nu ar putea fi imaginat nimic care să fie mai puțin feminin decât refuzul lui Clemenceau de a se îndrăgosti de retorica lui

Wilson“, criticau Freud și Bullitt. În loc să folosească forța Americii pentru a impune o pace justă, președintele s-a făcut de râs și i-a lăsat pe francezi și pe britanici să le impună condiții drastice germanilor. Deloc surprinzător, inabilitatea lui Wilson a declanșat încă o cădere „nervoasă“. Când și-a revenit, el s-a referit la tratat ca la „o asigurare anti-război de nouăzeci și nouă la sută“. Puține predicții s-au dovedit a fi atât de eronate.

Această psihobiografie avea nerv, spirit și un caracter de urgență. După ani întregi de discuții aprinse, Freud și Bullit s-au pus de acord în privința textului final în grădina casei Mariei Bonaparte. Cu câțiva ani mai devreme, Philip se jucase în acea grădină când mama lui, Alice, a trebuit să fie internată într-un azil. Există, într-adevăr, legături între Freud și familia regală britanică.

Discreţia și problemele prezentului

Fiul prințesei Alice, prințul Philip, încă mai trăiește. La fel și regina. Când ai de-a face cu cei care sunt încă în viață, ai nevoie de mai mult tact decât atunci când te ocupi de cei demult duși. După cum l-am citat pe R.D. Laing la începutul acestei cărți, fiecare mamă și fiecare tată au avut propria experiență de a fi fost crescuți, astfel că nu este doar nepoliticos să fii critic, ci și ridicol. Conform lui Laing, în familiile de schizofrenici există uneori o nevoie disperată de a se păstra aparențele. Pentru familia regală, asta a constituit o motivație importantă.

După „plăcerile“ prințului Eddy, nevoia prințului George de ajutor medical, epilepsia prințului John, nebunia prințesei Alice și abdicarea regelui Eduard al VIII-lea din 1936, familia regală a fost convinsă că era necesar să-și protejeze intimitatea. Niciun membru de astăzi al familiei regale nu a scris atât de onest despre copilăria sa cum a făcut-o regina Elisabeta. În 1950, Marion Crawford, guvernanta devotată a reginei, a spus că exista „o conspirație regală a tăcerii despre atât de multe lucruri incomode“. Dar,

ceea ce era incomod și de nepomenit în urmă cu șaptezeci și cinci de ani, este un lucru obișnuit astăzi.

De când a venit la tron regina Elisabeta a II-a, familia regală a făcut față multor constrângeri similare celor cu care se confruntă familiile obișnuite. Prințesa Margaret, prințul Charles, prințesa Anne și prințul Andrew – toți au divorțat. Prințesa Margaret a avut și o relație mediatizată cu Roddy Llewellyn. L-am cunoscut în casa lui din Cotswolds, după scandalul legat de interceptările telefonice, și era sigur că și telefonul lui fusese ascultat în anii 1970. Unul dintre puținele lucruri pe care le-a spus despre relația lui cu prințesa Margaret a fost că ei au reușit cumva să fie împreună cam doi ani, după care presa a aflat și a început să-i urmărească. Llewellyn a fost furios când un tabloid a sugerat că „băiatul-jucărie al lui Margaret“ a fost șomer timp de o săptămână, când el, de fapt, a muncit din greu ca să finalizeze o expoziție pentru Chelsea Flower Show. El fusese foarte supărat când fratele său Dai vorbise presei despre unele secrete ale relației, dar, deja din anii 1970, orice iubit al membrilor familiei regale putea fi o țintă pentru presă.

Familia regală a mai trebuit să facă față și crizelor specifice poziției ei. Spre deosebire de regina Victoria, Elisabeta a II-a nu a fost ținta unor încercări de asasinat dar, în 1982, ea a găsit un intrus în dormitorul ei din Palatul Buckingham. De asemenea, a mai existat și o încercare de răpire a prințesei Anne în 1974 și un atentat, slab pregătit, la viața prințului Charles de ziua Australiei, în 1994. În 1979, IRA a pus o bombă pe o mică ambarcațiune care îi aparținea lordului Mountbatten, fiul celui care „sărise peste bord“ și demisionase din funcția de First Sea Lord. Prințul Philip îl considera pe Mountbatten un fel de tată; prințul Charles îl privea ca pe un bunic onorific. Mountbatten a fost ucis; prințesa Diana nu, cel puțin potrivit anchetei începute de francezi în 1997. Lordul Stevens, pensionat din postul de comisar al Poliției Metropolitane, a fost de acord cu rezultatul anchetei. Mulți sunt de părere că ancheta francezilor a lăsat numeroase întrebări fără răspuns.

Când prințesa Diana a murit, după ce Mercedesul în care se afla a fost implicat într-un accident în tunelul Alma în 31 august 1997, maturitatea aparentă a funcționat. Prinții William și Harry au fost convinși să apară în

public chiar în dimineața morții ei. Ei au mers la biserică pentru serviciul religios obișnuit de duminică pentru a arăta în mod public că totul era normal. Nu putem înțelege reacția reginei la aceste traume fără a înțelege copilăria ei – și modul în care ea și-a îngrijit copiii.

10

—————————

„Crawfie“ și micile prințese

Majoritatea informațiilor despre copilăria actualei regine le avem de la guvernanta ei, Marion Crawford, care s-a retras în 1948, când Elisabeta avea douăzeci și doi de ani. În ultima ediție a cărții lui, The Little Princesses, A.N. Wilson susține că Marion Crawford a fost „cel mai important autor care a scris despre regalitate“ din ultima perioadă, deși cercurile literare o priveau cu snobism. „Ea era mai mult ca un aparat de fotografiat și nu arăta o inteligență tipică autorului“, scria Wilson, ceea ce implică că era complet ageamie ca scriitoare.

Împrejurările din jurul publicării cărții sunt bizare. Crawford nu și-a trimis memoriile editorilor. Curând după ce s-a pensionat, editorii americani Bruce și Beatrice Gould au contactat Palatul Buckingham și Ministerul de Externe; ei doreau povești pozitive despre familia regală. Palatul a respins ideea, dar Parlamentul britanic a fost dornic să îmbunătățească imaginea țării. Un portret atrăgător al vieții în familia regală ar fi fost ideal și Ministerul de Externe a sugerat că Marion Crawford ar trebui să scrie ceva. Cei doi Gould i-au oferit lui Crawford fantastica sumă pe atunci de 85.000 de dolari pentru povestea ei. În ciuda onorariului, Crawford a cerut ca în contract să se stipuleze că va fi cerută aprobarea familiei regale pentru orice material publicat. Totuși, contractul le-a permis celor doi Gould să publice materialul, chiar dacă Palatul a refuzat să-și dea acordul.

Relatarea lui Crawford a apărut în revista Woman’s Own din Marea Britanie și în Ladies’ Home Journal din Statele Unite. Spre nemulțumirea

reginei Elisabeta a II-a, The Little Princesses a devenit un bestseller. Ea a fost auzită spunând: „Putem doar să ne gândim că ultima guvernantă, în care aveam încredere totală, și-a pierdut capul deoarece a promis în scris că nu va publica.“

Crawford a fost prima angajată din serviciul reginei care a încasat bani de pe urma viețile particulare ale membrilor familiei regale și ea a suferit pentru asta. Familia regală nu i-a mai vorbit niciodată și nici măcar nu i-a mai trimis obișnuita felicitare de Crăciun. Totuși, în mod uluitor și ipocrit, regele și regina i-au primit la Palatul Buckingham pe cei doi Gould care au publicat lucrarea.

Când Crawford s-a retras la Aberdeen, ea știa că familia regală trecea cu mașina în mod regulat prin fața ușii ei în drum spre Balmoral, dar ei nu s-au oprit niciodată să o viziteze. Când ea a murit în 1988, nici regina, nici regina-mamă, nici prințesa Margaret nu au trimis o coroană. Lipsa de curtoazie a fost uimitoare.

Marion Crawford a devenit guvernantă regală fiindcă s-a descurcat bine într-o slujbă de vară. Ea făcea studii de psihologia copilului la Moray House Institute din Edinburgh și, în 1926, a mers să lucreze ca guvernantă pentru copiii lordului Elgin. Lady Elgin a recomandat-o ducesei de York, care căuta pe cineva pentru a-i preda lecții prințesei Elisabeta și surorii ei de doi ani. Când Crawford și-a început slujba, nimeni nu-și închipuia că ducele de York, tatăl Elisabetei, va fi rege într-o bună zi.

Marion Crawford a cunoscut-o pe ducesă (care a devenit regina-mamă) și a fost decis ca ea să vină la Londra să stea o lună, pentru a vedea dacă o plăceau și dacă ea îi plăcea pe ei. Crawford s-a întors în Scoția ca să-și ia hainele deoarece și-a închipuit că va avea nevoie de o suită de rochii elegante pentru noua ei slujbă. Acest detaliu arată că ea era văzută ca fiind peste doicile și bonele care purtau uniforme. Și doamna Knight, doica copiilor, purta tot timpul o bonetă. Crawford a fost norocoasă că mama ei era o croitoreasă bună, altfel garderoba ar fi costat o avere. Însă viața din casa de la numărul 145 de pe Piccadilly era destul de liniștită și nu era nevoie de prea multe haine elegante.

Marion Crawford a descris casa ca fiind „un cămin nepretențios“. Camerele copiilor erau la etajul superior și constituiau centrul tuturor activităților. Ei i s-a dat un dormitor lângă cel al Elisabetei.

Crawford era un fin observator dar, așa cum se întâmplă cu toate memoriile, este imposibil să fii sigur cât de precis este fiecare detaliu și cuvânt al fiecărei conversații pe care ea o redă, mai ales că unele dintre ele au avut loc cu douăzeci sau douăzeci și cinci de ani înainte ca ea să le scrie. Ea nu abordează niciodată această problemă și ocazional exprimarea conversațiilor pe care le relatează nu pare convingătoare. Relatarea lui Crawford despre atmosfera din familie este, totuși, extrem de convingătoare.

Imediat, Crawford a fost impresionată de diferențele dintre „Lilibet“, așa cum era numită prințesa Elisabeta, și sora ei, Margaret. Chiar și la vârsta de șase ani, Lilibet era rezervată și stăpânită; sora ei, mult mai puțin. Crawford ne dă un exemplu bun. Tatăl prințeselor era adesea acasă pentru prânz și lua cu lingura din zahărul pentru cafea pentru a-l da fiicelor sale. Deși lui Lilibet îi plăcea zahărul, ea își alinia minuțios bucățile de zahăr pe masă și „apoi le mânca foarte ceremonios și metodic“. Pe de altă parte, Margaret ținea „toată cantitatea în mânuța ei fierbinte și îl îndesa pe tot în gură“. Lilibet părea specială: „Am cunoscut mulți copii, scria Crawford, dar niciunul cu atâta caracter la o vârstă atât de fragedă.“

Viața în Piccaddily 145 era destul de neprotocolară, astfel că nimic nu a pregătit-o pe tânără pentru întâlnirea cu regele și regina. Într-o zi, s-a anunțat că George al V-lea și regina Mary vor vizita casa. Crawford era nervoasă, temându-se că regele o va dezaproba. Totuși, relația ei cu ducesa era bună și i-a povestit despre temerile ei. Ducesa a râs spunând că, după unele păreri, „cineva mai în vârstă ar fi o alegere mai bună, dar ducele și cu mine nu credem asta – ne dorim pentru copiii noștri o copilărie fericită, la care să se poată gândi întotdeauna cu drag“. Apoi, Crawford s-a alarmat în legatură cu eticheta: ea nu învățase să facă reverențe și era îngrozită să nu se dezechilibreze în timp ce încerca. Ea abia a reușit să își păstreze echilibrul când s-a întâlnit cu regina Mary și cu regele. Lui Crawford îi venea să întrebe dacă se descurcă bine, dar a reușit să se abțină. Regina

Mary i-a zâmbit și regele doar „a mormăit și a lovit pământul cu bastonul". După asta, el a făcut o remarcă ce dezvăluie obsesia sa pentru ordine: „Pentru Dumnezeu, învață-le pe Margaret și pe Lilibet să aibă un scris rezonabil, asta-i tot ce vreau. Niciunul dintre copiii mei nu poate să scrie ca lumea."

Când George al V-lea s-a îmbolnăvit în 1929, familia s-a îngrijorat, mai ales că David căzuse recent la o cursă cu obstacole. I s-a interzis acea activitate și, pentru prima dată, a acceptat hotărârea tatălui său.

Lilibet era deja obsedată de cai și Crawford a dezvăluit că prima ei iubire a fost Owen, îngrijitorul de cai. Odată, ducele a râs când cineva a întrebat la ce se gândea Lilibet și ei i-au răspuns că trebui să îl întrebe pe Owen – el ar ști.

Fetele aveau o colecție de treizeci de cai de jucărie, toți pe roți. „Aici îi ținem noi în grajd", i-a spus Lilibet noii guvernante. Fiecare cal avea șaua și căpăstrul lui; fetele le lustruiau și respectau rutina unui grajd de mare clasă. În fiecare seară, fiecare șa era înlăturată și caii erau hrăniți și adăpați. Unul dintre jocurile preferate ale lui Lilibet presupunea punerea harnașamentului cu clopoței pe profesoara ei. Apoi, Lilibet o „călărea" pe „Crawfie" – porecla pe care o foloseau pentru Crawford – în timp ce aduceau alimente. „Eram domolită, mângâiată, mi se dădea traista de la gât și mi se spunea să opresc." Între timp, Lilibet livra produse imaginare la case imaginare și purta lungi conversații cu clienții ei imaginari.

Lilibet știa deja cum se comportă caii și i-a spus lui Crawford că, în calitate de cal, ea trebuia să „se prefacă nerăbdătoare. Lovește puțin pământul cu copita." Supusa profesoară a lovit pământul cu piciorul. Lilibet îndrăgea diminețile reci, deoarece calul ei imaginar scotea abur pe nări, „exact ca un cal adevărat". Uneori, rolurile se inversau și Lilibet se cabra împrejur, fiind calul, nechezând și mergând într-o parte spre Crawford, în cel mai cabalin mod cu putință.

De pe acoperiș, ele puteau vedea Hyde Park, unde caii mergeau la trap în sus și în jos pe Rotten Row. Fetelor le plăcea să se uite la caii căruțașilor berari în timp ce făceau turul. Lilibet nu se aștepta să devină regină, dar a

spus că, dacă avea să fie vreodată, ea va face o lege care să le dea cailor duminica zi liberă, deoarece „caii ar trebui și ei să se odihnească. Și nu aș lăsa pe nimeni să taie cozile poneilor".

Casa din Piccadilly 145 a avut câteva probleme casnice surprinzătoare. Odată, Crawford a găsit un șoarece șezând pe un prosop. Din fericire, tocmai sosise poștașul. Crawford i-a dat vătraiul și i-a cerut să îl omoare. Poștașul s-a conformat întocmai.

Nu exista o sală de clasă, astfel că prințesele își făceau lecțiile într-un budoar al ducesei. În ciuda lipsei de protocol, lecțiile începeau întotdeauna la ora nouă dimineața. Crawford nu a adus specialiști care să o ajute până când fetele nu au crescut mai mari; ea credea că este foarte competentă să le învețe engleză, istorie, matematică și să le încurajeze să citească. Ea le preda prințeselor de șase ani, când, în 1935, George al V-lea era pe moarte. Fiul său David scria: „Totul era nemișcat în timp ce noi – soția lui și copiii – stăteam toți la căpătâiul tatălui meu, așteptând să se stingă." În momentul în care regele a murit, mama și fratele lui l-au surprins: ei i-au luat mâna și i-au sărutat-o, un cuvenit omagiu adus noului rege. David era stânjenit, dar, în memoriile sale, nu recunoaște că era copleșit de tristețe și neliniște. El și tatăl său nu și-au rezolvat niciodată problemele. David a început să plângă pe umărul mamei sale. Mary de Teck era și ea stânjenită și credea că este crucial pentru proaspătul rege să fie un exemplu; tatăl lui și-ar fi dorit asta. Ea a făcut o reverență în fața fiului ei smiorcăit și i s-a adresat cu „Majestatea Sa".

Cercurile conducătoare și, mai ales, arhiepiscopul de Canterbury, s-au îngrozit când David, care urma să fie încoronat ca Eduard al VIII-lea, a dorit să se însoare cu americanca Wallis Simpson, care divorțase, nu doar o dată, ci de două ori. În câteva luni, lui Eduard i s-a spus clar că trebuie să aleagă între căsătoria cu femeia pe care o iubea și a fi rege. Punctul de vedere oficial este că fratele lui mai mic fusese întotdeauna neliniștit cu privire la posibilitatea de a urca de tron, dar unele cercetări recente sugerează că George rămăsese în relații surprinzător de amicale cu machiavelicul arhiepiscop de Canterbury, Cosmo Lang. Lang punea la cale căderea lui Eduard al VIII-lea.

În toamna anului 1936, atmosfera din Piccadilly 145 era tensionată. Apoi, ducesa a trimis după Crawford. Ea i-a luat mâna și a spus: „Mi-e teamă că vor avea loc schimbări mari în viețile noastre.“ Ei au discutat cum să le dea știrea copiiilor. Pare uimitor că Marion Crawford, și nu părinții, le-a informat pe Lilibet și pe Margaret că tatăl lor avea să fie rege. Acesta este unul dintre puținele fragmente din memorii unde se crede că Crawfie și-ar fi exagerat rolul. Când le-a spus prințeselor că se mutau la Palatul Buckingham, fetele „s-au uitat la mine cu groază“. Conform ei, Lilibet a spus: „Cum, pentru totdeauna?“ Margaret a adăugat: „Dar abia am învățat să scriu York.“

În 12 decembrie 1936, ziua în care Eduard al VIII-lea a abdicat, fiicele lui George i-au dat tatălui o „ultimă îmbrățișare înainte de a pleca“ în uniforma de amiral al flotei. Îmbrățișarea era ceva normal în viețile lor. Crawford le-a explicat fetelor că va trebui să facă reverențe când va reveni pentru prânz, întrucât la acea oră va fi rege. „Și vrei să spui că trebuie să facem asta cu tati și cu mami“, a spus Lilibet „și Margaret, de asemenea, trebuie să facă reverențe.“

Când regele s-a întors acasă, fiicele i-au făcut o reverență grațioasă. „Nimic altceva nu i-a arătat schimbarea condiției lui așa cum a făcut-o acest lucru“, remarca Marion Crawford. Regele a fost surprins pentru o clipă, după care și-a sărutat fetele „călduros“. După aceea, au intrat ca să ia prânzul, pe care Crawford l-a descris ca „hilar“. Nimeni din familie nu a mai vorbit vreodată de unchiul David. „Conspirația regală a tăcerii îl privea și pe el, pe lângă multe alte lucruri stânjenitoare“, a adăugat Crawford într-una dintre cele câteva critici tranșante din cartea ei.

Fetele trebuia să se comporte impecabil la încoronarea tatălui lor din 1936. Prințesei Elisabeta îi era ușor să facă asta, dar Margaret avea doar șapte ani și Crawford era îngrijorată despre cât de bine se va descurca. În ziua aceea, mulțimea s-a adunat afară; copiii s-au trezit devreme și erau entuziasmați, din dormitor răzbătând „râsete și chicoteli“. Regele hotărâse că fiicele sale trebuia să se simtă bine și a aranjat să fie făcute și pentru ele diademe foarte ușoare. Înainte de a porni, prințesele au făcut paradă înaintea lui Crawford. „Îți plac papucii mei?“ a întrebat Lilibet și și-a ridicat fusta

pentru a-și arăta sandalele de argint. Crawford a remarcat că ea purta șosete scurte „care dezveleau un picior drept, lung și ars de soare“. Sora mai mare s-a purtat așa cum o fac cele mai multe surori mai mari și s-a îngrijorat că Margaret avea să se facă de râs ațipind în timpul ceremoniei. „La urma urmei, ea este foarte mică pentru o ceremonie de încoronare, nu-i așa?“ remarca Lilibet.

Când s-au întors, Crawford a întrebat-o pe Lilibet cum s-a descurcat Margaret. Ea a spus că sora ei fusese minunată și că a trebuit doar să îi dea coate o dată sau de două ori, când a făcut prea mult zgomot cu cartea de rugăciuni. Cele două fete erau epuizate, dar au fost nevoite să aștepte o oră până ce le-au fost făcute fotografii. Crawford își amintește că a auzit-o pe mama lor spunând, oarecum cu tristețe: „Se presupune că noi nu suntem oameni.“

În comparație cu dificultățile cu care se confrunta prințul Philip, obligația de a asista la ceremonia de încoronare nu era chiar o problemă gravă.

11

—————————

Copilăria zbuciumată a Prinţului Philip

După sfârșitul războiului din 1914-1918, familia regală a Greciei s-a întors la Atena. Căsătoria strănepoatei Victoriei, prințesa Alice, cu prinţul Andrea era încă fericită. S-a născut cea de-a treia fiică, Cecilie, și apoi prinţul Philip, într-o casă modestă, la Mon Repos, în Corfu, în 10 iunie 1921. Prințesa Alice era o mamă foarte grijulie, care a avut un impact mai mare asupra fiului ei decât s-a sugerat. Winnicott ar fi aprobat-o: ea dormea în cameră cu fiul ei când dădaca era plecată și surorile lui au recunoscut că voiau să își pună la respect frățiorul răsfățat. Când era copil, Philip a fost iubit foarte mult.

Tatăl lui Philip, Andrea, și-a reluat cariera militară, dar a devenit o victimă a intrigilor politice balcanice. El a compărut în fața Curții Marțiale în 1923 pentru că a pierdut o bătălie împotriva turcilor și a scăpat de condamnarea la moarte doar pentru că a intervenit George al V-lea. Regele a trimis un crucișător, HMS Calypso, pentru a-i lua pe Alice și pe copiii ei, și un diplomat pentru a pleda pentru viața lui Andrea. Regele credea că poate face mai mult pentru a-l ajuta pe Andrea, prinț al insignifiantei Grecii, decât făcuse pentru Louis Battenberg sau pentru țar.

Îndată ce a părăsit Grecia, tatăl prinţului Philip s-a stabilit la Paris, dar nu a putut asigura un cămin sau siguranță copiilor săi. Alice, a cărei iubită mătușă Ella fusese ucisă de bolșevici în 1917, și al cărei tată fusese forțat să demisioneze din marină, a devenit acum tot mai religioasă. Philip avea șapte ani în 20 octombrie 1928, când mama lui a intrat în Biserica Ortodoxă

Greacă. Ea încă mai era întru totul devotată lui Andrea și traducea în engleză o justificare a acțiunilor prințului în timpul războiului greco-turc. Totuși, curând după aceea, ea a început să pretindă că primea mesaje de la divinitate și că avea puteri tămăduitoare. Fiicele ei mai mari erau tot mai îngrijorate în legătură cu starea ei de sănătate. Andrea a venit la Londra și a discutat despre problemele soției lui cu Thomas Ross, care conducea spitalul ce fusese finanțat de către bunicul Edwinei Mountbatten, Ernest Cassell, și organizat cu ajutorul lui sir Maurice Craig. Mama lui Alice, prințesa Victoria, a consultat și un al doilea doctor și i-a scris prietenei ei Nona Kerr că ambii doctori au recomandat internarea. „Andrea și cu mine credem că este singurul lucru bun de făcut. Atât pentru Alice cât și pentru familia ei. Știți cât de greu ne este să luăm această decizie și ce simțim în legătură cu asta. Aceste sărbători de Paște vor fi nefericite."

Alice a fost trimisă la clinica Tegel din Berlin, care era condusă de dr. Ernst Simmel, un prieten de-al lui Freud. Freud a recomandat folosirea razelor X asupra ovarelor lui Alice pentru a accelera menopauza, întrucât el credea că fervoarea religioasă are o cauză sexuală. Se poate ca el să fi avut dreptate, deoarece existau unele zvonuri potrivit cărora Alice se îndrăgostise de un tânăr misterios. Fiicele ei, însă, credeau că mama lor suferă de halucinații. Simmel nu a ajutat-o prea mult, astfel că Alice a fost trimisă la un alt prieten de-al lui Freud, la sanatoriul doctorului Ludwig Binswanger din Kreuzlingen, în Elveția. Binswanger și Freud erau apropiați. Freud i se plângea acestuia de colegii lui psihanaliști: „Ce adunătură!"

Andrea nu mai putea face față încă unui motiv de stres, faptul că soția lui urma să fie închisă într-un spital psihiatric. După câteva luni, el a plecat în sudul Franței, lăsându-și copii să fie crescuți de diferiți membri ai familiei.

Când mama lui a fost internată în spital, Philip avea doar opt ani. În următorii cinci ani, el nu a mai avut vești despre ea, și foarte puține de la tatăl său. Philip avea să facă naveta între Franța, Anglia și Germania, iar unii membri ai familiei sale nu l-au primit cu plăcere. În 1930, când s-a dus la Palatul Kensington, prințesa Beatrice, fiica reginei Victoria, (pe atunci având șaptezeci de ani) a insinuat că palatul nu era un loc potrivit pentru tânăr. Fiind unul dintre cei doi copii ai văduvei de Windsor, Beatrice avea

autoritate în familie și Philip a trebuit să plece să locuiască cu fratele mai mare al mamei sale, Georgie Mountbatten, marchizul de Milford Haven. Băiatul cu o mamă religioasă era acum în grija altor membri ai familiei, ale căror moravuri ar fi scandalizat nu doar pe văduva de Windsor, ci întregul oraș.

Georgie se căsătorise cu Nada, stră-strănepoata poetului rus Pușkin. Nada era bisexuală și printre iubitele sale se număra moștenitoarea trustului Vanderbilt, Gloria. Totuși, puțină infidelitate nu însemna că Georgie și Nada nu se iubeau. Fratele ei David venea des să stea cu ei; el suferea de psihoză maniaco-depresivă. Ei își adorau fiul, David, care era cu doi ani mai mare decât Philip; cei doi adolescenți au devenit foarte buni prieteni. Într-o minunată demonstrație de sfidare a convențiilor, când David avea șaptesprezece ani, părinții lui l-au trimis să locuiască într-un bordel din Paris. Probabil deloc surprinzător, el a devenit celebru pentru colecția de cărți, reviste și alte materiale pornografice, care includeau titluri ca Sparkling Tales of Fun and Flagellation. Cumnata lui Georgie, Edwina Mountbatten, a avut numeroși iubiți, printre care cel dintâi prim-ministru al Indiei, Nehru, în timp ce soțul ei, Louis Mountbatten, a avut o relație strânsă și poate erotică cu secretarul lui, despre care s-a afirmat că era spion KGB. Biograful lui Mountbatten, Philip Ziegler, neagă că cei doi ar fi fost amanți, dar nu toți cei care l-au analizat pe Mountbatten au fost de acord. Conform lui Ziegler, Mountbatten a spus că el și Edwina și-au trăit viața băgându-se în paturile altora.

Rudele pariziene ale lui Philip erau fantastic de imorale. În Paris, el a locuit cu unchiul său, prințul George al grecilor, și cu soția lui, prințesa Marie Bonaparte. Prințesa era strănepoata lui Napoleon. Mama ei a murit la o lună după ce Marie s-a născut și a fost crescută de către bunica ei, o snoabă monstruoasă care nu ar fi permis ca o descendentă a lui Napoleon să se amestece cu copiii de rând.

Primul iubit al lui Marie a fost secretarul tatălui ei, care apoi a șantajat-o. În cele din urmă, ea s-a căsătorit cu prințul George al grecilor, în 1907. În noaptea nunții lor, „Marele George“ i-a spus proaspetei sale soții că știa că actul este dezgustător, dar organele lor sexuale trebuia să facă ceea ce era

necesar și să asigure moștenitori pentru Grecia. Prințesa frustrată a avut mulți iubiți, dintre care câțiva au fost prim-miniștri ai Franței. Soțul ei nu se supăra, deoarece el însuși suferea de o fixație erotică neobișnuită: era îndrăgostit de unchiul său Waldemar. În căutările ei pentru împlinire sexuală, prințesa Marie a făcut o operație bizară pentru a-și muta clitorisul mai aproape de vagin. Ulterior, ea a mers să-l vadă pe Freud, sperând că el o poate vindeca de frigiditate, întrucât niciunul dintre numeroșii săi iubiți nu reușise să facă asta. Freud a sugerat că ea a fost martoră la o „scenă primară“, adică doica sa făcuse dragoste cu soțul ei și acest lucru o inhibase. Prințesa s-a aruncat în Rolls-Royce-ul ei, a interogat-o pe doică și a aflat că Freud a presupus corect. Din acel moment, ea i-a fost în totalitate devotată și relația lor a devenit o iubire platonică. Freud i-a acordat prințesei ședinte de psihanaliză ce durau două ore, un privilegiu neacordat niciunui alt client. Ea chiar l-a întrebat dacă nu își poate depăși problemele sexuale comițând incest cu fiul ei cel mai mare. O idee proastă, a sugerat Freud, el fiind destul de conservator. În Milford Haven, Philip a trăit într-un mediu bisexual boem; în Paris, a locuit cu psihanaliști ciudați din punct de vedere sexual.

Modul în care copiii reacționează la traume depinde de inteligența lor, dar și de personalitate și de noroc sau ghinion, într-un mod pe care psihologii nu au reușit încă să îl înțeleagă în întregime. Probabil Freud ar susține că ceea ce i-a dat lui Philip puterea de a face față era faptul că, înainte de a se îmbolnăvi, mama sa l-a iubit și l-a îngrijit cu dragoste. Oricum, asta fusese cu mult timp înainte. În Kreuzlingen, mama lui Philip nu vorbea doar cu Hristos, ci și cu alți iluminați după ce a citit Les Grands Inities, care promitea o cunoaștere spirituală secretă celor care urmau un regim strict de rugăciune, post și meditație. Totuși, Alice a insistat întotdeauna că este întreagă la minte. Psihiatrii ei, care, ca și Freud, erau în mare parte atei convinși, nu au fost impresionați.

Philip a mai avut noroc și cu bunica sa, prințesa Victoria. El i-a spus unui biograf, Basil Boothroyd: „Îmi plăcea bunica mea foarte mult și era întotdeauna de ajutor. Era foarte bună cu copiii; în ceea ce îi privea, ea adoptase abordarea practică. Îi trata corect – combinația potrivită între rațional și emoțional.“ Remarca din urmă este, desigur, atât bine cântărită,

cât și pătrunzătoare. În interviurile ulterioare, prințul Philip a fost cu mult mai brutal. El i-a spus Fionei Bruce de la BBC, când a încercat să îl facă să discute despre copilăria lui: „Este simplu ce s-a întâmplat. Familia s-a destrămat. Mama mea era bolnavă, surorile mele s-au măritat, tatăl meu era în sudul Franței – eu a trebuit să merg mai departe. Așa faci. Oricine face asta.“

Tânărul Philip nu era doar abandonat, ci și conștient de pozițiile conflictuale din familia lui – mama religioasă care se afla într-un azil, tatăl absent și rudele boeme. Este surprinzător că Mountbatten și Marie Bonaparte nu au avut o relație, de vreme ce ei aveau relații practic cu oricine beau un pahar.

Cu toate acestea, modul de viață neconvențional al familiei Mounbatten nu îi lăsa nepăsători. Louis Mountbatten știa că Philip are nevoie de o educație respectabilă și l-au trimis la Cheam, o școală veche și cu o bună reputație. Verile, Philip mergea adesea să își viziteze rudele din Germania, dar mama lui era prea bolnavă ca să-l vadă, iar tatăl său nu părea să fie interesat.

În 1933, când avea treisprezece ani, Philip a fost trimis la o școală experimentală din Salem, în Germania. Era condusă de Kurt Hahn, un profesor care credea că tinerii se află în pericol din cauza „decăderii în cinci timpi“. Potrivit lui, ei nu erau suficient de dezvoltați fizic, nu aveau autodisciplină, nu arătau compasiune, nu aveau inițiativă și le lipseau multe abilități. Hahn recunoștea că el dezvoltase această concepție studiindu-i pe marii gânditori din trecut. Se poate ca el să nu fi fost original, dar era cu siguranță excentric. De exemplu, pretindea că executarea de sărituri în înălțime îi ajută pe copii să fie mai hotărâți și este în special de ajutor pentru cei care se bâlbâiau și aveau „un intelect rafinat“.

La fel ca alți evrei, la început, Hahn nu a vrut să țină cont de amenințarea pe care o constituia Hitler. El și-a dat seama de pericol abia în 1935, când Führerul a trecut cu vedere asasinarea conducătorului Partidului Comunist. Hahn le-a scris tuturor părinților copiilor din Salem, cerându-le să rupă legăturile cu naziștii. Poliția locală l-a arestat, dar unul dintre foștii săi elevi era secretarul personal al prim-ministrului Ramsay MacDonald. Britanicii i-au convins pe naziști să îl elibereze pe Hahn, care a fugit

imediat peste Canalul Mânecii. Philip era elev la Salem în timpul acestei perioade agitate.

Hahn a primit apoi sprijin să creeze un nou Salem la Gordonstoun, în Scoția. Philip era printre copiii care au ajutat la construirea câtorva dintre clădiri. Regimul era spartan, dar Philip era rezistent – el „a mers mai departe“. De asemenea, a devenit căpitanul echipei de cricket și îi plăcea să navigheze. Deoarece nu avea rău de mare, i s-a dat sarcina de bucătar când Hahn îi ducea pe elevi în expediții pe Insulele Hebride și Shetland. Unul dintre prietenii lui de școală a dezvăluit că lui Philip nu-i era teamă să facă muncile grele.

În vacanțe, Philip mergea deseori la familia Mountbatten și, în timp ce era cu ei, a aflat de controversele din înalta societate. Gloria Vanderbilt, iubita Nadei, era implicată într-o luptă pentru custodia fiicei sale, în vârstă de zece ani. The New York Daily News a relatat că Gloria era „o mamă înnebunită după cocktailuri, devotată eroticii și amanta unui prinț german“. Se sugera că ar fi fost lesbiană atunci când nu se afla în pat cu neamțul ei și se concluziona: „Era o poveste usturătoare pe care nicio loțiune de piele nu o putea calma.“ Nada dorea să zboare la New York pentru a-și ajuta iubita, dar George al V-lea, care era convingător chiar și la bătrânețe, a determinat-o să nu plece. Ultimul lucru de care avea nevoie familia regală era ca soția unuia dintre descendenții reginei Victoria să apară pe prima pagină a ziarelor din toată lumea.

Când Philip era adolescent, mama lui a încercat să fugă din azil. După asta, ea avea să fie supravegheată mult mai atent, dar, încet-încet, starea lui Alice s-a îmbunătățit. În 1934, ea se simțea destul de bine pentru a părăsi azilul, dar nu s-a întors ca să își vadă sau să-și ajute fiul. În schimb, a rupt legăturile cu toată familia, și, mai mulți ani, a călătorit incognito prin Europa. Chiar înainte de asta, Philip a participat la nunta ducelui de Kent, unul dintre fiii lui George al V-lea. Marie Bonaparte s-a numărat și ea printre invitați. Biograful lui Philip, William Eade, sugerează că probabil ea nu le-a spus rudelor că urma să țină o prelegere la Societatea Britanică de Psihanaliză despre subiectul ei preferat, sexualitatea feminină. Mă îndoiesc. Bonaparte nu pierdea nicio ocazie să-și șocheze rudele regale.

Căsătoria ducelui de Kent era importantă din alt motiv. Una dintre domnișoarele de onoare era fiica cea mai mare a lui George și a Elisabetei, care avea opt ani. Era prima oară când viitoarea regină a Angliei îl întâlnea pe cel care avea să-i devină soț.

După abdicare

În urma abdicării din 1936, fratele lui David a devenit rege și familia lui a trebuit să se adapteze la noul rol. George al VI-lea încă își mai găsea timp să se joace cu copiii săi, iar viața de familie nu se schimbase complet. Crawford spunea că toți își găseau consolarea în weekenduri, când mergeau la Royal Lodge la Windsor, unde eticheta de curte era neglijată. „Eram din nou o familie“ scria ea. E posibil ca astfel de cuvinte să fi enervat familia regală: deși era de încredere, Crawford era doar o servitoare. Ea descrie modul în care părinții, copiii, majordomul, șoferul și ea însăși își îmbrăcau hainele vechi și se prosteau la Royal Lodge. Regele avea o mulțime de ustensile de tăiat copacii, care le fascinau pe fete. Lui îi plăcea să taie copaci și să facă focuri și punea pe toată lumea la treabă neîncetat. Gladstone scrisese că tăiatul copacilor îl ajuta să se relaxeze când era prim-ministru; era cam la fel și cu noul rege.

Una dintre multele observații elocvente pe care le-a făcut Crawford relevă cât de mult își iubea regele fiicele. El a pus doi cai de lemn lângă camera sa de lucru și Crawford se întreba dacă îi pusese acolo special pentru fetele lui, înnebunite după cai, ca să le poată auzi jucându-se în timp ce el lucra.

Ea mai consemnează și diferențele dintre fete. Lui Margaret îi plăceau farsele, lui Lilibet nu. Crawford se bucura de asemenea glume și uneori conspira cu Margaret. Ele au ascuns odată mătura grădinarului în tufișuri, astfel că bărbatul și-a petrecut ceva timp întrebându-se de ce nu se afla acolo unde trebuie: în dulapul său. Crawford remarca și izolarea familiei regale. Regele și regina doreau ca odraslele lor să fie „membri ai

comunității. Este greu de explicat cât de greu este de realizat acest lucru dacă trăiești într-un palat. Pare că există o perdea de sticlă între tine și lumea exterioară.“ Crawford folosea sintagma „perdea de sticlă“ cu mai mult de treizeci de ani înainte de prima folosire a expresiei, acum familiare, „tavan de sticlă“ într-o revistă americană despre „noile staruri“.

La scurt timp după ce părăsise azilul, Alice a trebuit să se confrunte cu o altă tragedie. În 1936, fiica ei, Cecilie, ginerele și doi dintre nepoții ei au murit într-un accident aviatic la Ostende. Cecilie era însărcinată și fătul mort a fost găsit între resturile avionului. Alice și soțul ei s-au întâlnit pentru prima oară după șase ani la funeralii. Fiul ei Philip era acolo și se pare că a fost ultima oară când și-a văzut părinții împreună. Lordul Louis Mountbatten a venit și el, precum și Hermann Goering. Naziștii continuau să spere că familia regală britanică se va alia cauzei lor.

Copilul cel mai mic al Ceciliei nu se afla în avion și a fost adoptat de unchiul ei, dar fetița le-a supraviețuit părinților și fraților mai mari doar optsprezece luni. Câteva luni mai târziu, fratele lui Alice, George, a murit de cancer osos. Nepoata prințesei Victoria, lady Pamela Hicks, își amintește că bunica ei plângea amarnic.

După aceste tragedii, Alice a păstrat legătura cu familia ei, dar, câteva luni mai târziu, s-a întors singură în Grecia. Ea și-a luat un apartament modest cu două camere în centrul Atenei și s-a dedicat cu totul religiei și ajutorării săracilor. Familia nu i-a înțeles comportamentul.

O reuniune veselă

Pe măsură ce tensiunile creșteau în Europa, familia regală trebuia să reprezinte țara în străinătate. La începutul lui 1939, George al VI-lea și Elisabeta au plecat să viziteze Canada și au lipsit câteva luni. Crawford a scos în evidență nu despărțirea, care a fost singura de durată, ci „reuniunea veselă“. Când s-au întors părinții, a fost „un mare eveniment în viețile

copiilor". Fetele au luat trenul spre Southampton, citind benzi desenate tot drumul, apoi s-au îmbarcat pe un distrugător pentru a traversa Canalul ca să-și întâlnească părinții pe Empress of Britain. Îndată ce distrugătorul a ajuns la Empress of Britain, fetele, Crawford și doamna Knight – fără nelipsita ei bonetă albă – au fost nevoite să coboare pe o scară într-o șalupă. Regele și regina așteptau „cu mare nerăbdare", în timp ce fiicele lor urcau pe o altă scară până la ei.

„Fetițele nu puteau urca scara destul de repede, dar când au ajuns sus, s-au repezit la mami și la tati. Aceștia le-au sărutat și le-au îmbrățișat întruna. Toată lumea s-a dat la o parte din calea lor", a adăugat Crawford. Margaret slăbise cât timp părinții ei au fost plecați și le-a cerut să observe că era într-o formă destul de bună, „nu cum eram înainte, ca o minge de fotbal".

Unsprezece ani mai târziu, prințul Charles, mult mai tânăr la vremea respectivă decât erau mama și mătușa lui atunci când s-au reîntâlnit cu părinții lor, a primit o formală strângere de mână de la regină.

Imediat ce a început războiul, regina i-a spus lui Crawford că se discutase despre posibilitatea de a se muta în Canada, dar că ea trebuia să stea cu copiii ei, și sub niciun chip nu putea să își părăsească regele. Familia regală nu a dorit privilegii și nu mânca mai mult decât supușii lor când au fost impuse rațiile la mâncare, așa că toți primeau câte un ou pe săptămână și îl așteptau cu nerăbdare. Totuși, pe atunci, ei reușeau să se distreze cu mijloace puține deoarece prințesele făceau pantomimă: Margaret o interpreta pe Cenușăreasa, iar Lilibet era prințul. Margaret se dichisea cu o perucă albă și îi făcea pe toți să râdă.

Regele știa că fiica sa îi va succeda la tron într-o zi și a decis că Marion Crawford avea nevoie de ajutor. El a dispus ca Elisabeta să viziteze Eton pentru lecții cu un expert în istorie constituțională. De asemenea, mai era important și ca prințesele să interacționeze cu copiii obișnuiți. Crawford susține că a fost ideea ei să se înființeze un club de cercetașe la Buckingham Palace. Lilibet era destul de mare, dar Margaret era prea mică. Tot mai ambițioasa Lilibet era neînfricată. Ea i-a spus surorii sale: „Ridică-ți fustele, Margaret, și arată-ți picioarele domnișoarei Synge (care avea să conducă clubul de cercetașe)! Nu poți să spui că nu sunt două picioare

foarte frumoase pentru drumeții." Lilibet era convingătoare. Domnișoara Synge a fost de acord ca cele două să se înroleze în trupă și lui Margaret i s-a permis să devină ea însăși membră.

Experimentul a fost un real succes. Când mergeau în drumeții, fetele aveau partea lor de munci grele. Crawford și-o amintește pe Lilibet „uitându-se cu jale la un cazan plin cu vase murdare, în care, ca să le spele, trebuia să-și bage mâinile". Prințesele nu s-au eschivat, nici nu s-au prefăcut bolnave: „Ele erau mai mult decât dornice să își facă treaba." Au interacționat cu copiii obișnuiți mai mult decât o făcuseră oricare alți copii regali înaintea lor.

Despre războiul-fulger s-a scris în multe cărți, dar efectul pe care l-a avut asupra copiilor britanici a fost analizat mai puțin decât ne-am putea aștepta. Crawford își amintește de întreruperile de curent și de teama pe care acestea le generau. În prima noapte, prințesele au avut nevoie de mai multă încurajare, întrucât au văzut cum „apartamentele erau înfofolite cu cearșafuri", în timp ce tablourile erau trimise în depozit. „Toată noaptea, chipuri fantomatice se perindau împrejur" și sarcina de camuflare a palatului părea că nu se mai termină. Un servitor în vârstă i-a spus lui Crawford: „Până vom camufla toate ferestrele de aici, se face din nou dimineață, domnișoară."

Prințesele se aflau în castel când Windsor-ul a fost bombardat. Crawford și personalul s-au grăbit să le ducă într-un adăpost antiaerian, dar Lilibet a strigat: „Ne îmbrăcăm, Crawfie; trebuie să ne îmbrăcăm!" „Aiurea, nu trebuie să vă îmbrăcați! Puneți-vă imediat un palton peste pijamale", a răspuns Crawford. În cele din urmă, Lilibet a venit în adăpost. Scena oferă un bun exemplu despre grija lui Lilibet ca totul să fie exact cum trebuia; bunicul ei fusese la fel. Ea se dădea jos din pat de câteva ori pe noapte pentru a verifica dacă pantofii erau așezați bine și hainele ei „aranjate așa cum trebuie. Curând am râs din pricina asta."

Pe măsură ce surorile creșteau, Crawford observa că între ele existau mult mai puține divergențe decât există de obicei între surori. Ea credea că asta se datorează firii neobișnuit de iubitoare a lui Lilibet. „Toate sentimentele ei pentru drăguța ei soră erau materne și protectoare. Ei nu îi plăcea ca

Margaret să fie lăsată pe dinafară; nu îi plăcea deloc ca poznele ei să fie înțelese greșit.“ Neastâmpărata Margaret își făcea adesea familia să râdă, dar uneori nu era momentul oportun. În timp ce poza pentru o fotografie oficială, Lilibet o înghiontea pe Margaret din când în când sau îi arunca „o privire ca între surori care spunea mai clar decât orice cuvinte «Margaret, poartă-te cum trebuie!»“ sau arăta în mod evident că nu este cazul de râs. Ca adolescentă, Margaret a devenit interesată de haine (Lilibet nu a fost niciodată) și a început să facă schițe.

Ca alte mii de familii, familia regală și-a trimis copiii să locuiască la țară, unde erau mai puțin vulnerabili la bombardamente. Cu guvernanta după ele, prințesele au plecat spre Sandringham. Regina i-a spus să continue cu activitățile obișnuite, pe cât posibil.

Majoritatea bărbaților și a femeilor din Anglia au avut un înalt simț al datoriei în timpul războiului și Crawford nu era altfel – ea dorea să se căsătorească, dar și-a amânat planurile deoarece știa că ar fi trebuit să părăsească familia regală. Într-unul dintre puținele ei momente de grandomanie, Crawford scria că regele și regina „îndeplineau responsabilități copleșitoare“ și că ea știa că „ar fi fost foarte liniștiți atâta timp cât eu stăteam cu prințesele. Astfel că datoria a învins.“

Prinţul Philip şi mama sa

Războiul a schimbat și viața lui Philip și a mamei sale. După plecarea de la Gordonstoun, Philip s-a înrolat în marină, unde a trecut examenele cu ușurință. El s-a făcut remarcat atunci când nava sa a fost bombardată și le-a salvat viețile mai multor camarazi de pe vas. Între timp, mama sa era în Atena, oraș pe care trupele Axei îl ocupaseră. Familia ei era divizată în funcție de loialitățile fiecărui membru. În timp ce fiul ei era în Marina Regală, ginerii lui Alice luptau de partea naziștilor. Unul dintre verii ei era ambasadorul Germaniei în Grecia. Alice era devotată cauzelor nobile, așa

cum făcuse în 1914, dar de data asta în mod subversiv. Pe lângă munca pentru Crucea Roșie și organizarea cantinelor, ea s-a folosit de statutul regal pentru a zbura în Suedia. Alice a spus că își vizita sora, pe prințesa Louise, dar, de fapt, folosea călătoriile pentru a aduce ajutoare medicale (era ajutată pentru că puterile fasciste presupuneau că este pro-germană, întrucât unul dintre ginerii ei era membru al SS). Alice nu și-a ascuns adevăratele sentimente atunci când un general german a întrebat-o: „Pot să vă ajut cu ceva"? „Puteți să vă scoateți trupele din țara mea!" a răspuns ea. Dar era prințesă, așa că nu a fost arestată.

Apoi Alice și-a asumat un risc și mai mare. Până la finele anului 1943, ea nu făcuse nimic ca să îi ajute pe cei câțiva evrei care nu fuseseră deportați și se mai aflau încă în Grecia. Însă văduva lui Haimiki Cohen, care îl găzduise pe tatăl lui Andrea, cu douăzeci de ani în urmă, i-a cerut ajutorul. Alice a ascuns-o pe Rachel Cohen și pe doi dintre copiii ei pentru a nu fi trimiși în lagăr.

Între timp, Philip se învârtea în cu totul alte cercuri. De Crăciun, în 1943, „neavând unde să meargă", el s-a dus la Castelul Windsor cu David Milford, în ultimul timp locatar al unui bordel. Philip călătorise prin toată lumea și avusese deja cel puțin două legături amoroase; prin comparație, Lilibet doar era un copil.

Crawford a remarcat cum se schimbase Philip, dintr-un băiat cam plin de sine într-un „bărbat serios și încântător". El arăta ca un viking, „ars de soare și de vânt și încordat, iar manierele sale erau ireproșabile". În compania lui, Elisabeta avea „o strălucire în ochi pe care niciunul dintre noi nu o mai văzuse înainte". A doua zi de Crăciun, toți au dansat până la ora unu dimineața. Așa cum făcuse tatăl ei în 1920, Elisabeta s-a îndrăgostit. După Crăciun, ea și Philip și-au scris unul altuia și ea a pus o fotografie de-a lui în micuța cameră de zi ce îi fusese dată.

Louis Mountbatten a întrevăzut o ocazie, mai ales după moartea ducelui de Kent, fratele mai mic al regelui. Ducele îndeplinise o serie din obligațiile regelui. Mai degrabă ca și cum ar fi condus o agenție de forță de muncă, Mountbatten încerca să impună ideea că Philip putea acum să preia o parte din funcțiile ducelui de Kent. În prealabil, Philip avea să renunțe la

cetățenia sa greacă. Se pare că Mountbatten încerca să demonstreze ceva: familia Battenberg fusese sacrificată în războiul din 1914-1918. Acum, familia Windsor avea nevoie de ei.

Totuși, Mountbatten a mers prea departe când a sugerat că, din moment ce Philip și Elisabeta se înțelegeau bine, ar trebui să se căsătorească. Regele i-a scris câteva săptămâni mai târziu că reflectase la asta și că „am ajuns la concluzia că ne pripim". Ben Pimlott, în biografia sa despre George al VI-lea, sugerează că este neplauzibil că regele ar fi acceptat ajutorul vărului său tânăr și îndepărtat ce aparținea familiei regale grecești, care nu se acoperise cu glorie. Erau mai puțin de douăzeci și cinci de ani de când ei renunțaseră la numele de Saxa-Coburg-Gotha; acum nu aveau nevoie de un sufix grecesc.

Se poate ca și comportamentul lui Alice în Atena să-l fi îngrijorat pe George al VI-lea. Când orașul a fost eliberat în octombrie 1944, Harold MacMillan a găsit-o „trăind în condiții umile, ca să nu spunem chiar sordide". Cei doi nu au comunicat bine deoarece MacMillan nu își dăduse seama că ea era surdă (pe atunci, el mai avea și barbă, ceea ce făcea dificil ca ea să citească de pe buze). Într-o scrisoare către Philip, mama lui recunoștea că în săptămana ce precedase eliberarea Greciei ea nu avusese decât pâine cu unt și nu mâncase carne de mai multe luni. Pe la începutul lunii decembrie, situația din Atena s-a înrăutățit, întrucât gherilele comuniste se luptau cu trupele britanice pentru controlul asupra capitalei. Spre îngrijorarea britanicilor, Alice insista să meargă pe străzi, distribuind rații de alimente copiilor și nesocotind interdicția de a ieși din casă. Când i s-a spus că ar putea fi împușcată de un glonț rătăcit, ea a răspuns: „Se spune că nu auzi împușcătura care te ucide și oricum, eu sunt surdă, așa că de ce să îmi fac griji în privința asta?"

Așa religioasă cum era, totuși, se pare că Alice și-a dorit o partidă strălucită pentru fiul ei. Mountbatten o atenționase să nu pomenească nimic despre planul lui atunci când ea i-a vizitat pe rege și regină în Anglia. Măcar o dată a făcut și Alice așa cum i-a cerut familia.

Prin modul în care îi făcea curte Elisabetei, Philip era la fel de insistent, ca și George al VI-lea când îi făcea curte mamei sale. În iunie 1946, Philip i-a

cerut scuze regelui pentru neobrăzarea de a se fi autoinvitat la palat, dar, adăuga el, „dacă nu riști, nu câștigi“. Chiar a câștigat, deoarece părinții Elisabetei îl plăceau destul de mult încât să îl invite la vânătoare la Balmoral. Acolo, cuplul „a început să se gândească serios și chiar să discute despre asta“ a spus Philip. Crawford era sigură că se vor căsători. „Când Lilibet își dăruiește dragostea și afecțiunea, o face imediat și pentru totdeauna“ scria ea. Regele și regina încă mai ezitau: fiica lor era atât de tânără, familia lui Philip avea multe probleme și Mountbatten își dorea mult această căsătorie. În cele din urmă, stră-strănepotul reginei Victoria și al prințului Albert s-a căsătorit cu stră-strănepoata lor.

Cartea The Little Princesses s-a terminat cu nașterea prințului Charles în 1948. „Lilibet a devenit «mami»“, remarca Crawford. Prințesa Margaret glumea că ea devenise „mătușa lui Charley – probabil cel mai mândru titlu dintre toate“.

În 1948, Crawford a părăsit serviciul regal pentru a se căsători cu un director de bancă. Ea a fost numită comandant al Ordinului Victorian Regal. Unii sugerează că s-a simțit ofensată pentru faptul că nu a primit un titlu mai important și că a scris cartea într-o izbucnire de furie și de răzbunare. Este nevoie de perversitate pentru a crede asta. Deși conține și pasaje critice, The Little Princesses constituie un tribut drăgăstos adus celor două fete și părinților. În cele din urmă, guvernanta a avut maniere mai bune decât familia regală. Ei au ignorat-o complet după ce a apărut cartea. În testamentul ei, Crawford cea loială pentru totdeauna a lăsat o colecție de fotografii pe care le făcuse reginei.

12

———————

Prinţul Charles și anxietatea separării

Căsătoria lui Philip și a Elisabetei a avut loc în 1947. Alice a fost invitată, dar nu și cele trei fiice ale ei, ai căror fii luptaseră pentru naziști – Anglia încă era ostilă inamicului ei recent.

După ce prințesa Elisabeta a dat naștere primului ei copil – prințul Charles – în 1948, băiatul a stat cuibărit lângă mama sa timp de o oră sau mai mult, iar apoi a fost mutat în camera copilului. El a fost circumcis, chiar dacă nu era evreu. În 1950, ea a dat naștere unei fiice. Charles și Anne își vor petrece mai puțin timp cu părinții decât Elisabeta și Margaret cu părinții lor. Cu toate acestea, regina a învățat multe din propria copilărie; ea și Margaret se îmbrătișau și erau adesea îmbrătișate de către părinții lor. Atingerea, așa cum observa Winnicot, este importantă. Elisabeta nu se ținea departe și îi plăcea să îi îmbăieze pe Charles și pe Anne, lucru pe care doamna Knight, cea cu „boneta albă“, îl făcea de obicei când stătea în Piccadilly nr. 145.

În 1949, familia s-a mutat la Clarence House. Sănătatea lui George al VI-lea stârnea îngrijorare: fumatul încontinuu îi afectase plămânii. Fiica lui a început să preia câteva dintre îndatoririle tatălui său. Unul dintre primii biografi ai lui Charles, G.F. Wakeford, relata că: „Prințul a trăit de timpuriu inevitabilitatea separării.“ El continua, într-o splendidă expunere de naivitate psihologică, adăugând: „Charles era încă destul de mic încât să nu simtă prea tare absența mamei lui.“ Cu siguranță Wakeford nu citise cu atenție ziare ca The Times, altminteri ar fi aflat de cercetările inovatoare

făcute de către Harlows și John Bowlby, un psihanalist de la London's Tavistock Institute. Lucrarea arăta că atât bebelușii umani, cât și puii de maimuță plângeau amarnic când mamele lor îi părăseau și uneori se răneau intenționat. În studiul său asupra a patruzeci și patru de hoți juvenili, Bowlby a mai stabilit și că majoritatea fuseseră separați de mamele lor când erau mici.

Desigur, Charles nu a devenit un hoț, dar și-a petrecut prea mult departe de părinți în copilărie. Existau motive întemeiate pentru această situație, dar nimeni nu se putea aștepta ca un copilaș care merge de-a bușilea să înțeleagă necesitatea vizitelor prin Imperiu, așa cum făcuseră membrii familiei regale de generații întregi. Părinții au lipsit de la cea de-a doua aniversare a sa, deoarece tatăl își slujea țara, iar mama a trebuit să își ajute propriul tată. Sănătatea șubredă a regelui i-a obligat pe Philip și pe Elisabeta să își amâne plecarea cu două săptămâni, în octombrie 1951, fiindcă tatăl ei a trebuit să facă o operație pentru cancer la plămâni. Când a plecat în cele din urmă, Elisabeta a luat un plic sigilat cu ea. Acesta conținea documente pe care trebuia să le semneze dacă George al VI-lea ar fi murit. Drept urmare, Charles și-a petrecut încă o aniversare, cea de a treia, fără părinții săi.

Aproape imediat după ce s-a întors din America, după o absență de patru luni, ea a început să planifice un tur al Imperiului și Commonwealth-ului, ceea ce a îndepărtat-o din nou de fiul ei. Se sugerează că ea era nefericită fiindcă trebuia să pună pe primul loc îndatoririle, dar nu avea de ales și este posibil ca soțul ei să nu fi simțit nevoia de a-l cocoloși pe Charles; la urma urmei, Philip avusese parte de probleme mult mai grave decât faptul că părinții săi nu fuseseră prezenți ca să îi aprindă lumânări pe tortul aniversar. De Crăciun, Elisabeta l-a luat pe Charles ca să îl viziteze pe Moș Crăciun la Harrods, dar majoritatea psihologilor ar fi de acord că ceea ce își dorea Charles de Crăciun era să fie cu părinții săi.

Charles se întâlnea des cu Elisabeta, regina-mamă, dar foarte puțin cu cealaltă bunică, pentru că Alice stătea în Grecia. În ianuarie 1949, ea și-a satisfăcut ambiția de a înființa un ordin de călugărițe ortodoxe: Comunitatea Călugărițelor Creștine „Martha și Maria". Ea l-a alcătuit după

modelul ordinului pe care mătușa sa martirizată, Ella, îl înființase cu patruzeci de ani mai devreme. Alice a alocat multă energie strângerii de fonduri pentru misiunea ei și a călătorit până în America de două ori în acest scop, precum și în Suedia și în India. „Ce poți spune despre o călugăriță care fumează și joacă canastă?“ cugeta prințesa Victoria amuzată (ea însăși fumase de la șaisprezece ani).

Prințesa Victoria a murit în 1950. Înainte de asta, nepoata reginei Victoria, care își pierduse doi copii și încercase să îl ajute pe cel de-al treilea când suferea de nebunie, i-a spus fiului ei, Louis Mountbatten:

Lucrurile bune făcute personal vor rămâne în istorie și asta nu are nimic de-a face cu rangul sau cu titlul. Nu am crezut niciodată că voi fi cunoscută doar ca mama ta. Ești atât de renumit acum și nimeni nu mă știe pe mine, și nici nu vreau ca ei să o facă.

O fiică îndoliată

Curând după Crăciun, Charles și Anne au fost încă o dată lăsați singuri de către părinții lor. În ianuarie 1952, George al VI-lea, slăbit de boală, și-a luat rămas-bun de la fiica sa și de la soțul ei pe Aeroportul Luton, întrucât aceștia zburau spre Africa. În timp ce erau în Kenya la o cabană de vânătoare, regele, aflat în suferință, a murit. Acasă, cei doi copii și-au petrecut cea mai mare parte a zilei în creșă. Charles simțea că ceva nu este în regulă și a cerut să-și vadă bunica. Regina-mamă l-a luat pe genunchi și l-a asigurat că „mami și tati vor fi acasă curând“. Ea l-a consolat, recunoscând ulterior că și el a consolat-o pe ea.

Patru zile mai târziu, când mama lui Charles s-a întors acasă, ea avea noi responsabilități imense. Ea însăși avea doar douăzeci și cinci de ani, dar tatăl ei o pregătise să fie extrem de conștiincioasă. Orice fel de controverse

ar exista în ceea ce privește viața privată a membrilor familiei regale, nimeni nu contestă faptul că Elisabeta a fost o regină destoinică, care s-a confruntat cu un singur moment în care supraviețuirea monarhiei a fost pusă în discuție: moartea Dianei.

Charles era prea tânăr pentru a asista la întreaga ceremonie de încoronare a mamei sale, dar a participat la o parte din ea. Alice a venit din Grecia și există o reprezentare dramatică a ei, pășind în roba sa de călugăriță pe culoarul central din Westminster Abbey. Marie Bonaparte și-a petrecut o mare parte din ceremonie flirtând cu François Mitterand, președintele Franței, dar pe atunci prințesa avea peste șaizeci de ani și era prea bătrână pentru președintele priapic, așa că ei s-au limitat doar la conversație. Contradicțiile din mediul lui Philip sunt izbitoare.

Apoi regina și prințul Philip s-au mutat la Palatul Buckingham. Ei erau în mod evident îngrijorați de modul în care schimbarea îl va afecta pe fiul lor și au încercat din răsputeri să transforme camera copilului, astfel încât să semene cu cea din Clarence House cât mai mult posibil. Charles și-a adus cutia cu soldați-jucărie, ceasul cu cuc și casa de păpuși Tudor de 3 metri înălțime. Totuși, biroul mamei sale îi era interzis. Odată, când se plimba pe lângă ușa ei, Charles i-a cerut să vină și să se joace cu el. „Numai de-aș putea“, a spus ea.

Într-o eră a deferenței, este de la sine înțeles că toată lumea se supunea familiei regale, dar copiii trebuia să se supună și adulților. Regina și prințul Philip nu voiau să își răsfețe copiii – ei insistau ca personalul palatului să îl numească pe fiul lor „Charles“, fără complimente gratuite. El a fost pedepsit când i s-a adresat unui detectiv fără să îi spună „domnule“. Când se comporta greșit, Philip îl plesnea, iar dădacelor li s-a spus să nu aibă rețineri dacă Charles era obraznic. Odată, Philip i-a tras o palmă peste fund când a scos limba la mulțimea care se uita la familia regală care se afla în mașină. Când un servitor s-a grăbit să închidă ușa lăsată deschisă de Charles, Philip i-a spus să plece. „Băiatul are mâini“ a spus el. Când Charles a aruncat câțiva bulgări de zăpadă într-un soldat din Sandringham, Philip i-a spus omului să riposteze în același fel. În comparație cu modul în

care Iacob I și George al IV-lea fuseseră tratați, fundul princiar a fost pălmuit rareori și cu blândețe, dar timpurile se schimbaseră.

Cu toate acestea, Charles nu s-a bucurat de o copilărie normală. Nu era vorba doar de multele și lungile despărțiri. La trei ani, el avea mașină, propriul său șofer și un valet personal. La începutul acestei cărți, l-am citat pe tatăl său referindu-se la dezavantajele cu care se confruntau copiii săi. Philip nu era insensibil: cel mai bun majordom nu este tată, așa cum a spus regina Charlotte în anii 1780.

Privilegiul nu era singura problemă: exista un interes enorm al presei pentru Charles, care crescuse când părinții săi au decis să îl trimită la o școală adevărată (decizie revoluționară pentru un rege). În 1955, când avea nouă ani, el a fost trimis la Hill House în Knightsbridge. Prin intermediul secretarului său personal, regina a apelat la editori pentru a-l cruța pe fiul ei de „stânjeneala publicității constante“. Ei erau mult mai respectuoși decât în zilele noastre, dar apelul nu a avut succes în întregime.

În splendida sa carte How to be an Alien, umoristul maghiar George Mikes, care se refugiase din cauza naziștilor în Anglia, făcea haz de societatea de după război. Adevăratul englez nu doar că era mai rece, dar nici nu plângea vreodată. Din nefericire, nimeni nu i-a citit această carte prințului Charles. În 1956, când regina și prințul Philip au mers într-un alt turneu politic, băiatului i s-a permis să își vadă părinții plecând, la Aeroportul Heathrow, dar camerele l-au surprins plângând. Când părinții săi au revenit, Charles a rămas la Palatul Buckingham și a privit la televizor sosirea lor: nu era bine ca viitorul rege să fie văzut plângând în hohote, smiorcăindu-se sau arătându-se emoționat. Prințul Charles a învățat că dacă își arăta sentimentele, va avea de suferit. Câteva luni mai târziu, tatăl său a plecat într-un turneu mondial de patru luni, al cărui apogeu a fost deschiderea Jocurile Olimpice de la Melbourne din 1956.

După Hill House, Charles a mers pe urmele tatălui său la Cheam. Philip l-a prezentat pe director soției sale, spunând: „Acesta este directorul școlii la care am mers eu și obișnuia să mă bată cu bățul.“ Reverendul Harold Taylor a scris ulterior că regina a zâmbit și a răspuns: „Sper că i-ai dat bine și cum trebuie.“ Cheam pregătea băieții pentru Eton și pentru marile școli

publice, dar prinţul Philip dorea ca fiul său să meargă la Gordonstoun deoarece credea că Charles are nevoie să fie înăsprit.

Philip a mers personal cu fiul său pentru a vedea școala. Evenimentul a fost filmat și Charles s-a comportat impecabil, strângând mâini la momentul potrivit (evident, el se simţea presat să facă ceea ce doreau părinţii săi). Gordonstoun îi oferise lui Philip stabilitatea de care avea o nevoie disperată în anii 1930, dar el avea un avantaj esenţial asupra fiului său: nimeni nu știa sau nu-i păsa cine era el, deoarece la acel moment nu era renumit; camarazii săi nu îl considerau ca fiind „altfel". Charles era viitorul rege și deseori era tachinat și uneori provocat. Inspiratul, deși excentricul Hahn nu mai era nici el în funcţie. Școala nu i se potrivea lui Charles atât de bine precum i se potrivise tatălui său; când a mers la școală în Australia pentru scurt timp, i-a plăcut mai mult. Regina și prinţul Philip doreau să îi ofere experienţa unei școli diferite de cea din Anglia; de asemenea, avea ocazia să reprezinte monarhia în Australia.

Anii 1960 au însemnat o mare schimbare în moravurile sexuale. Nu trebuia să fii boem sau membru al grupului Bloomsbury[8] pentru a experimenta. Membrii familiei Mountbatten duseseră vieţi desfrăbălate, așa că nu este deloc surprinzător că Louis credea că, după ce părăsea școala, prinţul Charles ar trebui să își trăiască viaţa – și, ca unul dintre cei mai râvniţi celibatari de pe planetă, lui nu i s-a părut greu să atragă fetele. Presa a făcut multă vâlvă despre legătura lui amoroasă din Australia cu o fată pe care a cunoscut-o pe plajă, dar, când am făcut documentarul The Madness of Prince Charles, am descoperit că Charles nu își alegea singur fetele. I-am fost prezentat lui Luis Basualdo, un valoros jucător argentinian de polo pe iarbă ce fusese cumnatul lui Lord Cowdray. Luis mi-a povestit o anecdotă amuzantă privind prietenia sa cu Charles și mi-a oferit și câteva informaţii interesante.

Când l-am cunoscut în apartamentul său din New York, Luis era un bărbat atrăgător, trecut bine de cincizeci de ani. Părul său era dat pe spate și îi făcea plăcere să își amintească de prietenia sa cu prinţul. El a descris două perioade diferite din viaţa lui Charles, oferind unele detalii. Prima perioadă era 1967-1968. Prinţul era la Cambridge, studiind temeinic pentru un examen strașnic, dar lordul Butler, directorul colegiului, era adesea enervat

când palatul insista ca Charles să își ia liber de la studii pentru câte o îndatorire publică minoră. Luis mi-a spus că el și Charles făceau parte dintr-un grup de jucători de polo care îi includea pe Camilla Shand și pe viitorul ei soț, Andrew Parker Bowles. Parker Bowles era „foarte spiritual". Totuși, Charles era timid și deloc sigur pe sine cu fetele. Deoarece Luis era cu trei ani mai mare, l-a sfătuit cum să se descurce cu sexul opus: el i-a spus să fie dur și l-a incurajat deschis să facă uz de poziția sa pentru a atrage fetele. A funcționat – fetele se băteau pe viitorul rege al Angliei.

Luis mi-a spus că lui personal îi plăceau fetele mai tinere, dar nu și lui Charles. El era prezentat uneori unor frumuseți de șaptesprezece ani, dar prințul nu era interesat. Luis mi-a zâmbit și și-a întins brațele, pe care și le-a împreunat pentru a se îmbrățișa: îmbrățișarea de mamă. Conform lui, Charles căuta întotdeauna iubite care să aibă grijă de el și a dat din umeri după ce a făcut acea observație.

Punctul de vedere al valetului

Pe când încă mai era la Cambridge, Charles a dobândit ceva ce puțini studenți au: un valet personal. Stephen Barry, care în 1968 a devenit un fel de Jeeves[9] pentru Charles, a scris o carte mai puțin pătrunzătoare decât cea a lui Crawford; totuși, cartea furnizează multe detalii interesante. El l-a considerat pe Charles prietenos, „dar era întotdeauna regal" și distant. Barry a învățat să nu stea jos niciodată în prezența lui dacă nu i se cerea asta în mod special. El trebuia să îl trezească la ora 7.50 dimineața. Micul dejun era aproape întotdeauna același, pentru că prințului îi plăcea ovăzul.

Barry oferă dovezi minunate despre relația lui Charles cu mama lui. Dacă amândoi erau la Palatul Buckingham, aproape întotdeauna mâncau împreună. Charles își vizita tot timpul mama în apartamentele ei; ea nu venea niciodată în ale lui. El i-a spus deseori lui Barry că regina era foarte înțeleaptă. Când Barry s-a dus să lucreze pentru el, Charles spunea

câteodată: „Vom vedea ce se va întâmpla când eu voi fi la conducere.“ Mai târziu, el a auzit acest refren din ce în ce mai rar.

Prințul Philip se supunea reginei în public, dar a luat multe decizii cruciale pentru familie. Adesea, el obișnuia să își admonesteze fiul pentru faptul că era încet și aiurit. Barry adaugă: „Atunci, puteai să îl auzi pe tatăl său strigând: «Charles, hai, odată!» El încearcă mereu să-l zorească.“ „Vin, tati“ spunea prințul, conform lui Barry.

Spre deosebire de Luis, Barry nu pomenea nimic despre fete. Cei doi jucători de polo au păstrat legătura după ce Charles a părăsit Cambridge-ul și a intrat în Marină. Luis era acum căsătorit. El mi-a spus că de multe ori îi aranja lui Charles întâlniri cu fete și că îl lăsa pe prinț să le ducă în mansarda casei care aparținea socrului său. El făcea farse, adesea încuindu-l pe Charles și pe orice fată ar fi fost atunci în cameră. Era vesel, dar nu prea inocent. Una dintre fetele cu care Charles a flirtat se mai vedea și cu un alt jucător de polo, care juca pentru Anglia – și cu, pretindea Luis, tatăl lui Sarah Ferguson, care avea o poziție importantă în polo-ul britanic. Distracție pe cinste, zâmbea el, și în spiritul decadenței căreia Moutbatten îi pusese bazele cu treizeci de ani mai devreme. Fetele „știau jocul“, adăuga Luis.

Teoria psihanalitică clasică sugerează că oamenii care au relații sexuale întâmplătoare sunt cu precădere ostili față de femei și că deseori acesta este rezultatul unei relații dificile cu mama lor. Un freudian ar afirma că Luis era cam naiv: Charles nu căuta iubirea și îmbrățișările pe care credea că nu le-a avut niciodată, ci se răzbuna pe toate reprezentantele celuilalt sex. Soția lui avea să se lupte din greu cu asta.

Pe parcursul cercetării mele am mai făcut și o a doua descoperire care îi implică pe cei în viață și pe cei recent decedați și care trebuie prezentată cu grijă. Se referă la depresia postnatală – și victima ei nu a fost prințesa Diana, ci o membră mai în vârstă a familiei regale căreia i s-a făcut terapie cu șocuri electrice (ECT) de către profesorul Dennis Leigh. Leigh a devenit foarte cunoscut în anii 1970, când era unul dintre psihiatrii renumiți pentru criticile privind modul în care sovieticii îi țineau pe disidenți în spitalele de nebuni. El lucra la spitalul Maudsley din Londra și în cele din urmă a

prezidat Asociaţia Mondială a Psihiatrilor. Episodul cu şocurile electrice contează deoarece ar fi trebuit să o facă pe regină mai înţelegătoare când Diana a suferit de depresie postnatală.

---

[8] Grup influent de intelectuali care se reunea la Bloomsbury, lângă Londra, în prima jumătate a secolului XX şi care a transformat atitudinea faţă de feminism, pacifism şi sexualitate. (N. red.)

[9] După personajul cu acelaşi nume, din povestirile lui P.G. Wodehouse (1881-1975), un valet răbdător şi raţional. (N. tr.)

13

—————————

Prinţesa Diana ca mamă

Când Charles și Diana s-au căsătorit în 1981, presa s-a întrebat dacă o reprezentantă a familiei Spencer era suficient de bună pentru a se căsători cu un Windsor. Tatăl ei povestea că cea mai adecvată întrebare era dacă un Windsor, adică un Saxa-Coburg-Gotha cu ornamente grecești, era destul de bun pentru a se căsători cu o Spencer. Charles însuși glumea că Diana era mult mai englezoaică decât el, lucru întru totul adevărat.

Tatăl Dianei, Johnnie Spencer, era un fost ofițer de armată în vârstă de 32 de ani când a cunoscut-o pe Frances Fermoy; el era și moștenitorul numelui Spencer și al minunatei lor case în Althorp. Dacă familia Spencer era membră a nobilimii, nobilime bătrână cât dinozaurii, cei din familia Fermoy erau sânge nou pe „piață", care făcuseră bani din comerț, fabricând coloranți. Mama lui Frances, Ruth Fermoy, s-a luptat mult ca să ajungă în rândul aristocrației. Niciun bogat nu se compară cu un om proaspăt îmbogățit și, probabil, niciun om important nu se compară cu unul ale cărui generații predecesoare fuseseră lipsite de importanță. Ruth Fermoy se comporta uneori în moduri care amintesc de bunica snoabă a Mariei Bonaparte din anii 1890. Fermoy era adepta convențiilor, în special după ce a dobândit distincția de a fi numită doamna de cameră a reginei-mamă. Ruth a fost încântată când Spencer, ce își putea trasa arborele genealogic până la John de Gaunt, i-a cerut mâna fiicei sale. Ea era la fel de încântată și pentru că printre martorii la căsătorie se numărau regina și prințul Philip.

Spencer nu a impresionat cine știe ce în armată. Superiorul său spunea că era foarte prietenos, dar foarte prost. După ce a plecat din armată, Spencer a încercat să își găsească de lucru, pentru a nu fi nevoit să se bazeze pe o alocație de la tatăl său. Rețeaua vechilor prieteni trebuia să funcționeze pentru „tipi“ ca el, dar, când i-a cerut unui vechi prieten de școală să îl prezinte bancherilor și agenților de bursă Hoare&Son, prietenul a refuzat. Spencer nu fusese niciodată bun la matematică, își amintea el, ceea ce s-ar fi dovedit un handicap pentru un bancher. De fapt, Spencer nu făcea nimic altceva decât să aibă grijă de Althorp când a murit tatăl său.

Familia Spencer era fericită la început. Frances a dat naștere la două fiice, dar soțul și mama ei doreau cu disperare un moștenitor de sex masculin. Nu este clar motivul, câtă vreme George al VI-lea și soția lui erau multumiți să o vadă pe fiica lor moștenitoare. Cel de-al treilea copil al lui Frances a fost băiat, dar s-a născut mort. Certificatul de naștere menționa că „murise din cauza unor malformații extinse“. Soțul și mama ei nu au lăsat-o să își vadă pruncul mort. Frances s-a supărat îngrozitor: era, credea ea, ca și cum copilașul pe care îl purtase nouă luni nu existase niciodată. Soțul și mama ei s-au comportat atunci mai degrabă ca în vremea lui Henric al VIII-lea decât ca în anii 1960. Dacă Frances nu dădea naștere la copilași de sex masculin, ceva era în neregulă cu organele ei interne; ei au trimis-o să își facă teste ginecologice. Încercarea prin care a trecut a fost umilitoare.

În ciuda acestui fapt, Frances a rămas din nou însărcinată, dar a pierdut copilul. Mai târziu, când a dezvăluit problemele din propria căsătorie, Diana a spus că această obsesie privind moștenitorul de sex masculin a afectat-o. Ea ar fi trebuit să fie băiat și simțea că își dezamăgise familia, care nu a făcut nimic pentru stima ei de sine. „Eram disperată“ spunea ea adesea.

Diana s-a născut în 1961. Presiunea de a da un moștenitor masculin nu era singura din căsătoria părinților ei: Frances începuse să îl găsească pe Johnnie Spencer plictisitor, ca și aproape oricine îl cunoștea. Când, în sfârșit, i-a dăruit moștenitorul mult asteptat, căsătoria nu s-a îmbunătățit. Frances spunea că în ultimii trei ani ai relației lor, ea și Johnnie se distanțaseră și niciunul dintre ei nu părea capabil să facă ceva în legătură cu asta.

Amintirile din prima copilărie nu sunt neapărat precise, dar Diana nu a uitat că deseori o vedea pe mama sa plângând și tatăl ei nu explica niciodată de ce. În retrospectivă, ea a înțeles că părinții ei „o scoteau la capăt“ dar, de fapt, nu reușeau să facă asta.

Nefericita Frances își petrecea tot mai mult timp în Londra. Într-una dintre vizitele ei, ea l-a întâlnit pe Peter Shand Kydd, moștenitor al unei averi făcute din tapet și, de asemenea, cumnatul lordului Lucan, un bărbat ale cărui „rătăciri“ rivalizau cu cele ale primului fiu al lui Eduard al VII-lea, Eddy. Nici căsnicia lui Kydd nu mergea prea bine, dar el nu a început o relație cu Frances. Într-un mod cu mult mai inocent decât o făcuseră cei din familia Mounbatten în anii 1930, cele două cupluri s-au împrietenit; ei se împăcau bine și au mers împreună într-o excursie de schi la Courchevel. Dar, pe pârtie și după schi, Frances și Peter și-au dat seama că erau foarte atrași unul de celălalt și au făcut ceva în acest sens după vacanță; bogăția are avantajele ei când vine vorba de adulter. Cuplul nu avea nevoie să folosească hoteluri – Shand Kydd a închiriat un apartament în Belgravia[10], unde el și Frances se puteau întâlni. În septembrie, cineva i-a spus lui Spencer că soția îi era necredincioasă. El s-a înfuriat și a cerut divorțul pe motiv de adulter. Frances a recunoscut infidelitatea, dar sub pretextul că el fusese vinovat de cruzime. Divorțul s-a înveninat și a existat o trădare cu câteva precedente moderne: Spencer a convins-o pe Ruth Fermoy să facă pasul extraordinar de a furniza dovezi împotriva propriei fiice. Se poate ca femeia a cărei familie își făcuse banii din vopsea să nu fi putut suporta să-și vadă fiica dăruindu-se unui om a cărui familie își obținuse averea din afaceri cu tapet.

În anii 1960, divorțul era încă văzut ca o rușine. Detaliile cazului au rămas secrete, dar Frances susținea că mama ei o acuzase că ar avea personalitatea atât de nepotrivită încât n-ar putea să fie niciodată un părinte bun. În consecință, curtea i-a dat lui Spencer custodia copiilor. Aceasta era o hotărâre extrem de neobișnuită atunci, mai ales că Spencer fusese un tată tipic din înalta societate și știa mai multe despre baccarat[11] decât despre educarea copiilor. Pentru Diana divorțul a fost traumatizant. „Cea mai mare ruptură a fost atunci când mami a hotărât să o șteargă“, a spus ea.

Tatăl Dianei a încercat să rămână principala persoană responsabilă pentru copiii săi. Spencer le-a făcut viața distractivă. El a construit o piscină și, bineînțeles, a angajat bone. Bonele trebuia să se descurce cu copii foarte nefericiți și confuzi. Diana și surorile ei puneau pioneze pe scaune pentru ca bonele să se așeze pe ele și uneori aruncau hainele bonelor pe fereastră, mai ales dacă aceste tinere femei „erau văzute ca o amenințare“, ne-a spus Diana. Ultima frază sugerează faptul că ei sperau că părinții se vor împăca din nou, ceea ce, desigur, era puțin probabil să se întâmple dacă tatăl lor pleca cu vreo bonă.

Diana avea nouă ani când au demarat procedurile de divorț. Ei i s-a spus că urma să vină un judecător să o vadă la școală – o procedură neobișnuită – pentru a o întreba cu care dintre părinții ei dorea să locuiască. Până la urmă, niciun judecător nu a venit vreodată să vorbească cu ea. În acel haos, Diana și-a găsit refugiul în animale de companie și a adunat o mică menajerie. Ea a devenit și foarte protectoare cu fratele ei mai mic, Charles, care a fost primul copil de care a avut grijă.

Un aspect din copilăria Dianei sugerează că ea deja avea o ușoară aplecare către nesupunere. Se presupune că fetele de nouă ani, ale căror strămoși includeau amantele lui Carol II, ar fi fost înnebunite după cai. Totuși, Diana nu a manifestat nici cel mai mic interes pentru echitație, pasiunile ei fiind stepul și baletul.

După divorț, mama Dianei a încercat să mențină contactul cu copiii ei, dar, ca multe alte cupluri divorțate, Frances și fostul ei soț erau supărați și distanți. În 1971, Spencer a angajat o nouă bonă, pe Mary Clarke, care avea mai multă răbdare cu copiii decât predecesoarele ei. Pentru Frances a fost dureros să vadă că o altă femeie îi creștea copiii. Un incident a agravat lucrurile – și, din nou, acesta implica schiatul. Lui Frances și Peter li s-a permis să-i ia pe copii în Elveția. Când Mary Clarke s-a întâlnit cu ei la King's Cross, Diana se ținea de braț. Potrivit lui Frances, ea a descoperit în curând că Diana își fracturase brațul și nici tatăl ei, nici dădaca nu observaseră. Trebuie spus că ei s-au grăbit spre pârtii și nu s-au dus la doctor, dar când copiii au fost aduși înapoi, Mary Clarke a observat: „Spre surprinderea mea, am văzut brațul Dianei într-o eșarfă.“

Incidentul i-a dat speranțe lui Frances; ea a întrezărit ocazia de a-și lua copiii înapoi și i-a instruit pe avocați să ceară custodia copiilor deoarece aceștia erau în mod evident supuși riscului, din moment ce nimeni nu observase că fiica ei avea brațul rupt. Într-o seară, Spencer i-a cerut lui Mary Clarke să vină în biroul lui și, puțin jenat, i-a citit declarația fostei soții. Clarke a susținut că era șocată de acuzațiile lui Frances. La audierea pentru custodie, dădaca și-a apărat competența. „Eu nu voiam să împărtășesc disperarea mamei sau jubilația tatălui“ a spus ea. Clarke l-a convins pe judecător și Spencer și-a păstrat copiii.

Era greu de imaginat că relațiile familiei ar fi putut deveni mai dificile de atât, dar asta s-a întâmplat când Spencer s-a îndrăgostit de Raine, fiica scriitoarei Barbara Cartland. În 1972, am filmat-o pe Barbara Cartland pentru un documentar despre stelele de cinema și am fost uimit de snobismul ei. Cartland nu a fost de acord să începem filmările până când nu am angajat-o pentru ea pe doamna însărcinată cu machiajul reginei. Nu era ușor să fii fiica ei. Raine cu siguranță nu se simțea în largul ei cu copiii lui Spencer. Ea a fost îngrozitor de grosolană când s-a întâlnit prima dată cu ei și, într-o minunată etalare de maniere, a râgâit tare. Diana a râs, ceea ce a marcat începutul unei relații lungi și ostile între cele două.

Diana nu a fost strălucită la școală; ea a terminat școala cu un calificativ „suficient“. Apoi și-a luat un apartament în ansamblul rezidențial Coleherne Court din Kensington, pe care îl împărțea cu două prietene. Diana a spus că întotdeauna a avut sentimentul că era destinată să „se căsătorească cu cineva din viața publică“. Deși a avut prieteni, nu a existat nicio aventură în paturile lor din vreo mansardă – ea îi ținea mereu în șah. Diana a devenit un exemplu timpuriu a ceea ce Ann Barr și Peter York au denumit o Sloane Ranger[12], dar, spre deosebire de Sarah Ferguson, care ulterior a devenit cumnata ei, Diana nu a avut iubiți.

Diana a terminat școala fără multe calificative bune, dar ea și-a învățat bine lecțiile propriei copilării traumatizante. Ea avea o inteligență emoțională în relațiile cu copiii, care probabil s-a declanșat când și-a protejat fratele mai mic pe parcursul traumei produse de divorțul părinților. Activitățile în care s-a implicat Diana în scurta perioadă dinaintea logodnei cu Charles par să fi

fost menite să o ajute să devină o mamă bună. Multe dintre joburile ei după terminarea școlii implicau îngrijirea copiilor mici. Astfel, ea imita ceea ce făcuseră mulți psihologi specializați în psihologia copilului care avuseseră o copilărie dificilă. Anna Freud a devenit o renumită terapeută cu copiii – Freud însuși credea că ea este prea apropiată de el, deși el personal făcuse ședințe de psihanaliză pe ea, lucru care ar fi considerat scandalos în zilele noastre. Când avea zece ani, John B. Watson, care a scris bestsellerul The Psychological Care of the Infant and Child, a văzut cum tatăl său pleacă de acasă pentru a se muta cu o indiancă. Penny Junor a susținut recent că Diana nu era o mamă chiar atât de bună, dar, în multe cărți ale ei, Junor i-a luat întotdeauna apărarea lui Charles. Totuși, ea a oferit puține dovezi convingătoare că Diana a eșuat cu fiii ei.

Multe persoane pentru care Diana a lucrat, ca bonă sau ca educatoare, au fost uluite de modul în care își îndeplinea sarcinile și de îndemânarea ei. Ea știa cum să se joace cu copiii și cum să aibă grijă de ei. Ca adolescentă, regina-mamă lucrase cu soldații răniți în timpul Primului Război Mondial și acest lucru i-a influențat atitudinea. Într-un mod similar, Diana s-a schimbat datorită experiențelor ei în îngrijirea copiilor mici. Când a devenit mamă, ea și-a folosit atât talentul natural, cât și ceea ce învățase; niciun alt părinte regal nu avusese atât de multă experiență în îngrijirea copiilor, cu posibila excepție a divei purtătoare de copii, regina Charlotte.

Ironia este că Charles și Diana ar fi trebuit să aibă un mariaj fericit. Amândoi avuseseră copilării dificile, ceea ce i-a făcut să tânjească după atenție și iubire, dar nu a fost să fie.

Charles – cel mai râvnit bărbat din lume

După Cambridge, Charles s-a înrolat în marină așa cum făcuse tatăl lui și în cele din urmă i s-a dat comanda unui dragor de mine. Era indecis în privința Camillei Shand. Când Charles și-a dat seama că voia să se căsătorească cu

ea, ea se hotărâse deja să se mărite cu Andrew Parker Bowles, după ce el își încheiase relația cu prințesa Anne. Ar fi fost o ruptură majoră cu tradiția ca moștenitorul să se căsătorească cu o femeie care avusese alți iubiți; permisivitatea se oprea la porțile palatului. Pe la mijlocul anilor 1980, când Sarah Ferguson s-a căsătorit cu prințul Andrew, era acceptabil ca soția unui prinț să aibă ceva experiență, așa cum scria Ann Barr în The Observer, dar copiii lui Ferguson nu aveau nicio șansă să ajungă vreodată pe tron.

După cum am văzut, existau considerabile antecedente psihiatrice în familia regală și Charles, a cărui bunică petrecuse mulți ani într-un azil, a avut destulă umilință și înțelegere încât să caute ajutor. Totuși, din nefericire, el a ajuns să îl cunoască pe Laurens van der Post, care a avut o influență importantă asupra lui. Van der Post era un discipol jungian. Spre deosebire de Freud, care, în ciuda numeroaselor defecte, s-a bucurat de o căsătorie stabilă și relativ fericită, Jung a fost un aventurier sexual. El a avut o relație cu una dintre pacientele lui, Sabina Spielrein, și, în cele din urmă, s-a stabilizat într-un ménage à trois. Van der Post nu a reușit niciodată să rămână fidel soției sale mult timp; date fiind dificultățile lui Charles cu femeile, poate că el nu a fost cea mai înțeleaptă alegere pentru un mentor. Era și un mincinos înrăit; biograful său, J.D.F. Jones, se plângea de asta în public și cartea despre viața lui are titlul răutăcios The Storyteller (Povestitorul).

În 1974, Charles a zburat în Kenya cu van der Post și cei doi bărbați au dispărut timp de două săptămâni. Ca un omagiu adus lui Jung, ei au călătorit într-o zonă unde, în anii 1920, Jung trăise nouă luni – și se întâlnise cu mai mulți vraci, întâlniri despre care el pretindea că fuseseră cruciale pentru dezvoltarea lui spirituală. Charles s-a întors mult mai încrezător, mai ales în privința părerilor sale despre medicina alternativă.

Problemele lui Charles în privința femeilor și a căsătoriei erau influențate negativ de atitudinea „bunicului său onorific“, Louis Mountbatten. Mountbatten a încercat din nou să plănuiască o căsătorie regală, de data aceasta între Charles și nepoata sa, Amanda Knatchbull. Prințul Philip dorea și el să își vadă fiul căsătorit, dar Charles, poate simțindu-se cumva

constrâns, a avut cel puțin înțelepciunea să-i spună „nu“ fetei pe care Moutbatten o alesese pentru el.

Apoi, în 27 august 1979, Mountbatten a fost la pescuit de homari și de ton pe Shadow V, care a fost ancorat în portul din Mullaghmore din Republica Irlanda. În timpul nopții, un membru IRA a atașat de ambarcațiune o bombă de 23 de kilograme controlată prin radio. Curând după ce Mountbatten a ajuns la bord, bomba a fost detonată. El era încă în viață când a fost scos din apă de către pescari, dar a murit înainte de a fi adus la țărm. Lady Brabourne, soacra de 83 de ani a fiicei lui Mountbatten, a fost grav rănită și a murit a doua zi, la fel ca și alți trei oameni, doi dintre ei adolescenți. În aceeași zi, IRA a mai ucis optsprezece soldați englezi într-o ambuscadă la Warrenpoint.

Charles era distrus. „El doar s-a uitat la mine și a spus foarte încet, «La ce bun?»“ își amintea valetul său, Stephen Barry. Mai târziu, el i-a mai spus lui Barry cât de neputincios se simțea. Bărbatul care îl bătea la cap să se căsătorească murise; Charles avea nevoie de consolare și probabil avea nevoie să îl omagieze pe bătrân. Pare plauzibil că în acest moment a decis că rudele lui mai în vârstă aveau dreptate și că ar trebui să-și găsească o soție. Când a întâlnit-o pe Diana, el încă își mai revenea din șocul morții lui Mountbatten. Ea a vorbit cu biograful Andrew Morton despre încercarea de a-l consola pe Charles când au început să își facă curte, deoarece el suferea atât de mult. Tânjea după iubire, dar era neîndemânatic. Fetele pe care Luis i le-a prezentat „cunoșteau jocul“ și asta însemna că trebuia să fie rapide și dornice. „Sărea pe mine – credeam că bărbații nu sunt atât de direcți“, își amintește Diana, dar, desigur, ea nu avusese iubiți adevărați. „Nu am putut gestiona situația emoțional – eram foarte stresată“, a spus ea.

Oricare ar fi fost sentimentele lui pentru Diana, Charles părea incapabil să se separe de Camilla, dar se grăbea. La douăzeci și opt de zile după ce s-a întâlnit cu Diana, el i-a cerut mâna. Femeia cu care urma să se căsătorească avea printre strămoșii ei o amantă a lui Carol al II-lea; femeia pe care o iubea era strănepoata lui Alice Keppel, amanta stră-străbunicului său, Eduard al VII-lea. Când fericitul cuplu a fost intervievat după logodnă, Diana a spus bineînțeles că îl iubea pe Charles. Comentariul lui rezervat, „Ce o fi dragostea“, sugerează că el era foarte confuz și, în plus, nu tocmai

galant. Eleanor de Aquitania l-ar fi plesnit, dar Diana era copleșită, așa cum fusese Mary de Teck. La urma urmei, viitorul ei soț avea să fie rege într-o zi.

În cele din urmă, Charles s-a căsătorit cu Diana cu senzația că a fost împins să facă această căsătorie – și cu o femeie nepotrivită. În curând el avea să se răzbune. Diana „cea fără de speranță“ găsea încontinuu scuze pentru el când s-au logodit. Înainte de căsătorie, ea a plecat în Australia pentru a-și vedea mama. Era plecată de trei săptămâni și logodnicul ei nici nu o sunase, nici nu îi răspunsese la apeluri în tot acel timp. Orice ar fi dragostea, nu arată așa – aduce mai mult a mânie.

Nunta secolului

Înainte de căsătorie, Diana și-a dat seama de influența pe care Camilla o avea asupra viitorului ei soț. Probabil a înspăimântat-o, dat fiind divorțul dificil al propriilor ei părinți. Fratele ei a spus ulterior că doar atunci când s-a căsătorit și-a dat seama de impactul pe care l-a avut divorțul părinților. Cu toate acestea, Diana a negat zvonul că se gândise vreodată serios să nu meargă mai departe cu căsătoria: era îndrăgostită de Charles.

Jungianul amator și Sloane Ranger s-au căsătorit în 1981. În timp ce își spunea jurămintele, Diana a inversat ordinea numelor lui Charles, punând Philip în fața lui Charles. Freud s-ar fi distrat analizând adevăratul înțeles al acelei scăpări. Avea Diana îndoieli în mod subconștient?

„Am avut speranțe nemărginite, care, din a doua zi, au fost tăiate din rădăcină“, i-a recunoscut ulterior Diana lui Andrew Morton. Pe atunci, însurățeii își petreceau luna de miere pe iahtul regal, Britannia. Nimeni nu a fost suficient de înțelept încât să sugereze că s-ar putea să nu fie ideal ca doi tineri aproape străini să înceapă o căsnicie în prezența a o sută de marinari. Spre deosebire de cei mai mulți tineri proaspăt căsătoriți, lui Charles părea

să-i stea mintea mai mult la citit. El și-a adus șapte cărți ale insuportabilului van der Post și s-a apucat să le citească în întregime. „Visele mele erau îngrozitoare“ spunea Diana. Ea o visa pe rivala ei, Camilla. Curând după luna de miere, Diana și-a dat seama că el era mai fericit singur cu gândurile lui – când nu trebuia să apară în public sau să se conformeze. „Charles avea un respect profund pentru mama lui și era intimidat de tatăl său“, spunea Diana, înainte de a adăuga că soțul ei „tânjește să fie mângâiat pe cap de tatăl lui.“

Am sugerat că în unele privințe Charles și Diana se potriveau din punct de vedere emoțional – amândoi avuseseră copilării dificile și tânjeau după iubire și curând ei au descoperit o altă legătură: niciunul dintre ei nu suporta să doarmă în beznă deplină. John B. Watson a avut aceeași problemă și era sigur că acesta fusese rezultatul copilăriei sale traumatizate, când tatăl său plecase de acasă.

Când a rămas însărcinată, Diana avea grețuri matinale groaznice. În ianuarie 1982, când avea cam patru luni de sarcină, ea s-a aruncat pe scările Palatului Buckingham și s-a oprit la baza scărilor. Charles a acuzat-o pe soția sa că se preface și s-a pregătit să plece la călărie.

Regina-mamă a fost una dintre persoanele care au văzut-o pe Diana și s-a îngrozit, mai ales pentru că ea avea înțelepciunea de a vedea că, dacă Diana era atât de nefericită pe perioada sarcinii, era posibil ca ea să sufere de depresie postnatală. Ea însăși văzuse pericolul în propria familie.

Charles a căutat ajutor, dar nu la tatăl său – care crescuse, până la urmă, printre terapeuți –, ci la slugarnicul van der Post. El i-a spus să o trimită pe Diana la un psihanalist jungian. „Toți psihologii și psihanaliștii pe care ți-i poți imagina au încercat să mă ajute“ a spus ea ulterior. Faptul că un soț alege psihanalistul soției sale este, desigur, un act de control la care un terapeut respectabil nu ar vrea să ia parte.

Lumea aștepta un moștenitor și tânărul cuplu nu a dezamăgit. Când Diana i-a dat naștere prințului William în 4 august 1982, Charles a ieșit legănând copilașul – o imagine emoționantă. Dar mai există și o fotografie a lui William și a familiei făcută câteva zile mai târziu la palat, cu van der Post

în rândul din spate. El a continuat să joace un rol puțin util. Pentru că ea însăși avusese nenumărate bone, Diana a insistat să fie o mamă cu mult mai implicată decât majoritatea aristocratelor. William a avut o bonă, dar mama lui a insistat ca el să nu fie „ascuns la etaj cu o guvernantă“. Deși își adora fiul, Diana a suferit de o formă severă de depresie postnatală.

În cele din urmă, Diana a mers la Maurice Lipsedge, un psihiatru care nu i-a fost impus de către van der Post. Lipsedge și-a făcut un nume arătând că emigranții tindeau să fie spitalizați pentru boli mintale mai des decât se credea. Diana a povestit că atunci când s-a dus prima oară să îl vadă, el a întrebat-o: „De câte ori ai încercat să te sinucizi?“ „Câte o dată în fiecare săptămână“ a răspuns ea.

Lipsedge a promis, poate puțin cam pripit, că ea va fi într-o formă mult mai bună în decurs de șase luni. Ea a rămas pacienta lui pentru mai mult timp, dar i-a fost de ajutor.

Căsnicia și-a revenit suficient ca Diana să îl însoțească pe Charles într-un turneu de șase săptămâni în Australia și Noua Zeelandă. Turneul din 1983 a avut un scop politic – să-i binedispună pe australieni ca să nu voteze pentru transformarea țării în republică. Malcolm Fraser, prim-ministrul australian, a întrebat-o pe Diana dacă i-ar plăcea să-l aducă și pe William. Probabil că Fraser i-a adus la cunoștință reginei care erau intențiile lui. Diana și-a luat inima în dinți pentru a-i cere reginei ca William să îi însoțească pe ea și pe Charles. Regina a fost de acord, poate pentru că era destul de conștientă de răul pe care l-a produs când ea și Philip l-au lăsat pe micul Charles singur pentru perioade mai lungi de timp. Era o schimbare foarte înțeleaptă față de precedentul regal.

Cuplul și bebelușul lor au avut un mare succes în Australia. Toată lumea se aștepta ca mass-media să își piardă interesul pentru Diana după căsătorie, dar s-a întâmplat exact opusul. Ce a spus, ce a purtat, chiar modul în care și-a aranjat părul – toate acestea impuneau titlurile ziarelor și ocupau mult din timpul de emisie al televiziunilor. Charles, care se obișnuise să fie în centrul atenției, era gelos, dar de obicei glumea despre asta. „Fata fără speranță“ devenise vedetă, dar nimeni din familie nu a lăudat-o mai mult ca Albert și Victoria pe Bertie după turneul triumfător prin America în 1860.

După Australia, căsătoria și-a mai revenit și monarhia ar fi fost salvată dacă Charles și Diana mai aveau încă un copil. Ea a rămas însărcinată din nou, dar data pentru nașterea lui Harry a trebuit să fie negociată cu atenție datorită angajamentelor tatălui său, susținea Diana. „Am găsit o dată când Charles putea să renunțe la meciul lui de polo, ca eu să pot naște“ a spus Diana iritată mai apoi. Charles nu a negat niciodată asta. Când s-a născut Harry, Charles ar fi spus, conform Dianei, că era „atât de dezamăgit. Am crezut că o să fie fată.“

La un an după ce s-a născut Harry, au apărut primele relatări care sugerau un mariaj în criză și, prin 1987, The People a scris despre o „ceartă aprinsă“ între Diana și Charles. Dar era mai rău decât atât, deoarece cuplul se mutase în dormitoare separate; curând, ei duceau vieți separate. Diana, care avusese înainte probleme cu mâncatul, a început să sufere de bulimie.

Prin 1985, când a încetat să îl mai viziteze pe Lipsedge, Diana era tratată de către psihoterapeuta Susie Orbach, autoarea cărții Fat is a Feminist Issue. Fotografii stăteau la pândă în preajma casei lui Orbach pentru a prinde instantanee cu prințesa. The Daily Mail a accentuat faptul că Orbach, al cărei tată fusese membru laburist al Parlamentului, era de stânga și „ura familia tradițională“. Orbach trăiește acum cu romanciera Jeanette Winterson. O cunosc pe Orbach din copilărie și am încercat să o conving, după ce Diana a murit, să discutăm puțin despre ce s-a întâmplat la ședințele de terapie. Orbach mi-a spus că nu va dezvălui absolut nimic.

Țelurile Dianei ca mamă erau firești în lumina propriei sale istorii. Ea spunea despre copiii ei: „Vreau să îi cresc în siguranță și să nu anticipez lucruri deoarece vor fi dezamăgiți.“ Ea a adăugat: „Îmi îmbrățișez copiii până la sufocare.“ Pare probabil că ei aveau nevoie de mângâieri deoarece puțini copii rămân neafectați când căsătoria părinților eșuează.

Diana avea experiențe pe care alte prințese nu le avuseseră niciodată și făcuse lucruri pe care ele nu le făcuseră niciodată. De exemplu, ea mergea deseori la cumpărături cu copiii și căuta să își convingă băieții să nu mănânce ce nu era bun pentru ei; ea încerca „să aleagă mâncare sănătoasă pentru băieți“. Diana s-a asigurat că niciunuia dintre fiii ei nu i-a fost atribuit un valet personal, așa cum avusese Charles la vârsta de trei ani. Ea

însăși le cumpăra haine și a adăugat: „Trebuie să cumpăr câte două din fiecare, altfel se ceartă.“ De asemenea, ea le citea aceleași cărți pe care milioane de părinți le-au citit copiilor – Winnie the Pooh, Babar The Elephant – și multe altele, pe care ea le îndrăgise în copilărie. Prietena și fosta colegă de apartament a Dianei, Carolyn Bartholomew, a admirat faptul că Diana și Charles erau conștienți de diferențele dintre William și Harry și erau „mândri de încrederea de sine și independența lui William și sunt la fel de mândri de chibzuința și de firea nobilă a lui Harry“.

Terapia a determinat-o pe Diana să-și dorească să vorbească în public despre propriile probleme și asta a marcat o ruptură cu precedentul regal. Ea a participat la mai multe conferințe despre bolile de nutriție și a descris sentimentele pe care le avea în copilărie, de „vinovăție, având repulsie față de sine și o stimă de sine scăzută, creând o dorință nestăpânită de a se dizolva ca o tabletă de aspirină și de a dispărea.“

În 1989, Diana a devenit chiar un vizitator regulat la Broadmoor, cel mai vechi azil din Anglia pentru criminalii cu boli mintale, care adăpostește cei mai periculoși bărbați și femei din țară. Ronnie Kray a fost pacient timp de zece ani, iar Spintecătorul din Yorkshire, Peter Sutcliffe, a stat acolo mai mult de douăzeci și cinci de ani. Diana a vizitat spitalul de multe ori, deseori fără a face public acest gest. Spre groaza lui Alan Frainey, directorul general al spitalului, ea insista să vorbească singură cu pacienții. Frainey mi-a spus că ea avea o relație remarcabilă cu ei. Poare că experiența divorțului părinților i-a modelat și i-a ascuțit inteligența emoțională.

Corpul prinţesei Alice

În timp ce regina și prințul Philip încercau să facă față căsătoriei în dezintegrare a fiului lor, ei și-au amintit de trecutul tulbure al lui Philip. Mama lui venise în Anglia în 1967, când coloneii au dat o lovitură de stat în Grecia. Alice a spus că dorea să fie înmormântată în Ghetsimani, pe

Muntele Măslinilor din Ierusalim, în apropiere de mătușa ei sanctificată, Ella. Când una din fiice s-a plâns că va fi foarte departe pentru ei ca să-i viziteze mormântul, Alice a glumit: „Prostii, au un serviciu perfect de transport în comun cu autobuzul!“ La nouăsprezece ani după ce ea a murit în 1969, corpul lui Alice încă se mai afla, totuși, la Windsor. Transportul unui corp nu e chiar atât de complicat câtă vreme poți plăti 4.000 de lire sterline și dacă poți lua legătura cu administratori eficienți, ceea ce nu este tocmai dincolo de puterile membrilor familiei regale. Cu toate acestea, lui Alice nu i-au fost onorată ultima dorință înainte de 3 august 1988.

Când a fost înmormântată, memoria autorităților israeliene a fost pusă la lucru, dar, din nou, cam încet. Șase ani mai târziu, cei doi copii supraviețuitori ai lui Alice – prințul Philip și prințesa Sophie de Hanovra – au mers la Yad Vashem, Memorialul Holocaustului din Ierusalim, pentru a asista la ceremonia organizată în onoarea ei ca fiind „Dreaptă între popoare“ pentru că i-a ascuns pe membrii familiei Cohen. Prințul Philip a spus: „Cred că nu i s-a părut niciodată că acțiunea ei era specială. Ea era o persoană cu o profundă credință religioasă și ar fi considerat această acțiune o reacție umană foarte firească pentru a ajuta ființele aflate în necaz.“

Publicarea cărții lui Andrew Morton, Diana: Her True Story, a arătat clar că mariajul era departe de a fi salvat – în parte, așa cum credea Diana, datorită influenței curtenilor care îl protejau pe Charles și din cauza relației lui Charles cu Camilla. La cinci luni după ce a apărut cartea, prim-ministrul, John Major, a spus în Camera Comunelor că Diana și Charles erau pe cale să se despartă. La vremea aceea, nu a surprins pe nimeni. Regina a spus că 1992 a fost annus horribilis pentru ea, copiindu-l pe Hugh Dalton, fiul lui Canon Dalton, care spusese că 1947 a fost annus horrendus pentru britanici.

Când Diana și Charles s-au despărțit, simpatia publicului era evident de partea ei, așa cum fusese în cazul Carolinei împotriva lui George al IV-lea. În 1994, cartea Princess in Love a Annei Pasternak dezvăluia îndelungata relație a Dianei cu James Hewitt, un ofițer care nu era un jucător prost de polo. După Hewitt, ea s-a implicat în relații cu bărbați care erau fundamental diferiți de Charles, ca de exemplu, chirurgul cardiolog Hasnat Khan. În ciuda acestui fapt, Diana a rămas oarecum neafectată. Ea nu a

avertizat-o pe regină despre celebrul ei interviu de televiziune cu Martin Bashir la emisiunea BBC „Panorama“, din noiembrie 1995. În cadrul emisiunii, ea a dat o reprezentație uimitoare, fiind sigură pe ea, atât verbal cât și emoțional. Ea comisese un adulter, dar oare era surprinzător, întrucât în căsătorie fuseseră implicate trei persoane, făcând-o cam aglomerată? Ea a mai criticat și familia regală pentru că nu a sprijinit-o și se întreba dacă Charles își dorea cu adevărat „jobul suprem“.

Diana a înfățișat imaginea pe care și-o dorea: aceea a unei femei care fusese trădată și care se descoperise pe sine cu ajutorul terapiei. Deși mamă de viitor rege, ea însăși nu avea să fie niciodată regină, dar a spus că spera să fie „regină în inimile oamenilor“. Publicul a ajuns la concluzia că Charles era de vină pentru eșecul căsătoriei. Ea, și nu el, părea să fie un părinte iubitor. Negocierile divorțului erau amare – deposedarea Dianei de titlul ei de Alteță Regală era o umilință inutilă.

În ziua în care s-a încheiat divorțul, Diana a participat la inaugurarea noii clădiri a Baletului Rambert. Scrisesem pe atunci o carte despre limbajul trupului și cei de la emisiunea „Good morning“ mi-au cerut să analizez și să fac comentarii despre limbajul trupului prințesei. Nu mai fusesem vreodată în corpul de presă al vreunui membru al familiei regale. Eram stupefiat. Erau probabil 300 de reporteri, fotografi și cameramani, toți chinuindu-se în toate pentru a prinde cele mai bune unghiuri. Mulți au venit cu scări pe care să stea. Pentru orice persoană a fi un „părinte bun“ în asemenea circumstanțe chiar este o mare realizare. Anthony Holden, autorul a două biografii ample despre prințul Charles, mi-a spus că a trebuit să evidențieze contrastul dintre curtoazia Dianei și nepolitețea soțului ei: Charles nu i-a mulțumit niciodată pentru lucrarea sa, dar, după ce Holden a publicat ceva în sprijinul Dianei, ea a aranjat să îl întâlnească la restaurantul ei preferat. Și prinții erau acolo. Holden a fost fermecat de ea și de cei mici.

Nimeni nu știa că atunci Diana era foarte îndrăgostită de chirurgul cardiolog Hasnat Khan. Ea a mers în Pakistan pentru a-i cunoaște familia, dar ei au respins-o categoric deoarece nu doreau ca fiul lor să se căsătorească cu o femeie divorțată. Câteva săptămâni mai târziu, după ce relația s-a destrămat, proprietarul Harrods, Mohamed al-Fayed, i-a făcut o

invitație Dianei să petreacă ceva timp pe iahtul lui în St. Tropez. Ea a acceptat, în parte și pentru că el putea asigura securitatea pentru ea însăși și pentru copiii ei. Pe atunci, Diana spunea că dorește să trăiască în străinătate: „Orice persoană întreagă la cap ar fi plecat de mult, dar eu nu pot. Îi am pe fiii mei". William avea acum cincisprezece ani și mama lui era mulțumită să vadă cum copiii ei erau protectori: „Băieții mei mă îndeamnă mereu să plec din țară; ei spun că aceasta este singura cale. Ei vor ca eu să trăiesc în străinătate. Stau în Londra tot timpul și sunt abuzată și urmărită oriunde mă duc. Nu pot câștiga."

În St. Tropez, Diana l-a cunoscut pe Dodi al-Fayed. S-au lansat speculații interminabile dacă a fost sau nu o relație serioasă pentru ea. Prinții trebuia să se întoarcă înainte de sfârșitul vacanței pentru a se alătura tatălui lor în Scoția, și așa au făcut. După ce băieții au plecat, Diana și Dodi au zburat spre Sardinia și mai departe la Paris, unde au rezervat apartamentul matrimonial de la Ritz, proprietatea lui Dodi al-Fayed. La întrebarea care nedumerește – unde mergeau ei la ora 10 seara când Mercedesul aparținând hotelului Ritz a fost distrus în Tunelul Alma – nu s-a găsit niciodată un răspuns. Drumul înapoi la apartamentul lui al-Fayed nu trecea prin Tunelul Alma. S-a spus că mergeau la o întâlnire de afaceri, deoarece cineva îi oferea lui Dodi acțiuni la un club de noapte nou înființat și el dorea să se laude cu noua lui prietenă. Nu s-a găsit un răspuns nici la întrebarea unde se afla Henri Paul, șoferul Mercedesului, între șapte și zece seara, când a fost chemat înapoi la Ritz pentru a duce cuplul. Se spune că Paul era beat, dar am găsit o înregistrare video, cu șaizeci de minute înainte de a-i lua pe Diana și pe Dodi către destinația necunoscută, în care el a reușit să se aplece pentru a-și lega șireturile. Un asemenea echilibru perfect este aproape imposibil dacă ești beat.

Cei ca David Aaronvitch, care susțin că nu a existat nicio conspirație, nu au explicat niciodată unde mergeau Diana și Dodi în noaptea de 30 august 1997.

Când Diana a murit, Charles s-a comportat cu emoție și cu demnitate. Prințul de Wales a zburat la Paris pentru a-i lua trupul și a insistat ca stindardul regal să fie pus pe sicriul ei. El avea o înfățișare foarte tristă, dar,

și atunci când l-a întâlnit prima oară, Diana a fost șocată de cât de trist părea.

La funeralii, fiii Dianei mergeau încet în spatele sicriului, foarte tineri, dar foarte calmi. De la moartea ei, prinții au vorbit mult despre amintirile calde despre mama lor. Prințul William își dorește ca mama lui să o fi cunoscut pe Kate Middleton, femeia cu care s-a căsătorit în 29 aprilie 2011. „Sunt trist că ea nu va avea niciodată ocazia să o întâlnească pe Kate“ a spus el.

Charles era acum tată singur – unul aflat într-o poziție incomodă. Fiii lui știau că el dorea să se căsătorească cu femeia care îi pricinuise mamei lor atât de multă nefericire. Nu este nicio îndoială că el a încercat mai mult ca niciodată să fie un tată bun, dar propria sa copilărie nu l-a pregătit pentru această sarcină.

Este efectiv imposibil să cunoaștem adevărul despre relațiile regale contemporane, dar, la cincisprezece ani de la moartea Dianei, se pare că Charles și fiii săi se înțeleg bine. Încă nu știm ce fel de tați vor fi copiii lui Charles și ai Dianei – nici cât de mult i-a influențat mama lor. Atât William, cât și Harry rămân devotați amintirii ei. Când și dacă, unul dintre fiii ei va avea o fiică, va fi surprinzător dacă ea nu se va numi Diana.

Concluzii

La finalul acestei lungi istorii, am putea încerca cel puțin să tragem câteva concluzii modeste. Copiii trebuie să învețe despre limite și una dintre problemele cu care se confruntă copiii regali este aceea că limitele se schimbă deoarece statutul lor se schimbă. Unul dintre cele mai pătrunzătoare momente din opera lui Shakespeare este când prințul Hal, care se îmbătase – și, probabil, se destrăbălase – cu Falstaff, se dezice de el și spune: „Nu te cunosc, bătrâne.“ Omul care l-a bătut pe viitorul Eduard al VIII-lea când era băiețel a devenit în cele din urmă valetul său. Prințesa Margaret insista adesea să fie numită „Alteța Sa Regală“ în situațiile

neprotocolare. Lui Charles i s-a dat un valet când avea trei ani și valetului i s-a spus să i se adreseze cu numele de botez. Însă nu știm în ce moment valetului i s-a ordonat să revină la protocol și să i se adreseze prințului cu „Alteța Sa Regală". Aș susține că unii copii regali devin confuzi din cauza unor asemenea schimbări – modul în care suntem numiți este în centrul simțului identității noastre – și, pe viitor, ar trebui măcar să li se explice confuzia.

În termeni de parenting, începând din anul 1066 dovezile arată că schimbările profunde au avut loc uneori foarte repede, sub presiunea personalităților și a evenimentelor. Între anii 1066 și 1480, prinții au fost învățați despre chestiuni practice de război, înaintea altor lucruri. Am susținut că, în parte datorită influenței Margaretei de Beaufort, din anul 1480, copiii regali au avut o educație elitistă și adesea au fost învățați de către cele mai strălucite minți ale Europei. După moartea lui Iacob I, Stuarții au fost mai interesați de plăceri și, până la un punct, de religie, mai mult decât orice fel de studii. Educația era mult mai puțin importantă pentru hanovrieni și, din 1714 până în 1837, relațiile dintre părinții regali și copiii lor au devenit nu doar lipsite de afecțiune, ci chiar ostile. Regina Victoria a fost o victimă a abuzului emoțional în copilărie și nu s-a comportat așa cum procedase mama ei, însă i-a permis prințului Albert să încerce să-l transforme pe fiul lor cel mai mare, Bertie, într-un pedant docil. Mulți copii ar fi fost distruși de asemenea așteptări, dar el s-a dovedit rezistent și a reacționat împotriva acestei educații draconice.

De la sfârșitul secolului al XIX-lea, o generație a reacționat împotriva modului în care a fost crescută. Desigur, există o excepție. Odată ce Bertie a devenit regele Eduard al VII-lea, i-a permis fiului său accesul la toate documentele oficiale. George al V-lea i-a acordat fiului său George dreptul să vadă multe documente și chiar i-a permis lui David – care provoca multe neliniști – să aibă acces la unele dintre ele. Nu cunoaștem în ce măsură regina a făcut asta cu prințul Charles, dar se pare că ea nu a fost atât de deschisă, odată ce a devenit clar că Charles încerca să intervină în probleme politice mai mult decât i-ar fi permis convențiile.

Îndelungatul caz istoric al Marii Britanii ne mai arată cât de înțeleaptă a fost soția regelui George al III-lea când l-a avertizat să nu aibă încredere prea mare în servitorii regali în privința creșterii copiilor: cea mai devotată doică nu este chiar același lucru cu proprii părinți și, de multe ori, copiii știu asta. Prințesa Diana nu a fost o mamă absentă, deși prințul Charles a fost de multe ori un tată absent – și, întrucâtva, a fost la fel și după moartea Dianei. Chiar și parenting-ul acceptabil are nevoie de părinți destul de buni care să își dedice mult timp copiilor; Diana se plângea că Charles este adesea distras.

Poate că merită să fie făcute unele sugestii radicale pentru viitor. Guvernarea actuală atribuie un rol important „cursurilor de parenting". Ar fi un exemplu magnific ca prințul William și soția lui, Kate, să frecventeze asemenea cursuri; ar arăta că toată lumea are ceva de învățat când vine vorba de creșterea copiilor. A doua sugestie radicală se referă la școală. Prințul Charles și Diana și-au trimis fiii la Eton deoarece Charles manifesta în mod evident antipatie pentru Gordonstoun. În prezent, lordul Wadegrave este rector la Eton, un descendent al doctorului care a asistat la multe nașteri ale Stuarților în anii 1680. Waldegrave din zilele noastre este un om deosebit de inteligent, fellow al Colegiului All Souls, Oxford, dar Eton rămâne elitist și atrage acum un număr mare de copii din familiile foarte bogate din Rusia și din Extremul Orient. De când copiii regali au început să meargă la școală, s-a presupus că ei trebuie să frecventeze o școală publică de elită. Poate ar fi benefic atât pentru copii, cât și pentru monarhie dacă generația următoare ar petrece puțin timp într-o școală obișnuită. Copiii mici sunt mai puțin conștienți de statutul lor și astfel prinții și prințesele ar putea să interacționeze cu copiii obișnuiți în mod natural, măcar când sunt mici.

Filosoful John Locke și, două sute de ani mai târziu, psihologul John B. Watson, au susținut că părinții trebuie să vorbească cu copiii lor despre probleme la sfârșitul fiecărei zile și de la egal la egal, pe cât posibil. Acesta rămâne un sfat practic – pentru orice părinte.

La sfârșitul acestei cărți, pare potrivit să ne întoarcem la cele Cele zece porunci pentru adulți ale lui Froeze. Studiind zece secole de parenting regal

și, sper eu, învățând din experiență, îmi iau acum libertatea de a le revizui:

• Privește-ți copilul ca pe cea mai valoroasă responsabilitate care ți-a fost încredințată;

• Nu încerca să îți modelezi copilul după propriul chip;

• Copiii au nevoie de spațiu pentru a se dezvolta fizic și cu veselie; lasă-i să îl aibă;

• Încearcă să cunoști și să respecți personalitatea copilului tău;

• Nu pune o presiune prea mare asupra copilului tău;

• Nu folosi forța împotriva copilului tău;

• Încurajează-ți copilul să fie încrezător chiar dacă uneori o să te enerveze;

• Protejează-ți copilul;

• Nu îți minți copilul și să nu-l provoca să te mintă;

• Și cel mai important dintre toate, bucură-te de copilul tău.

Unul dintre tristele adevăruri este că, mult prea adesea, din toate motivele explorate în această carte, părinții regali nu s-au bucurat de copiii lor atât de mult cât ar fi putut sau atât de mult cât ar fi trebuit. Când prințul William și Catherine, ducesa de Cambridge vor avea un copil, sper că se vor bucura de el sau de ea. Diana sigur și-ar dori ca fiul ei să-i îmbrățișeze, să se joace și să facă năzbâtii cu nepoții ei.

---

[10] Cartier din zona centrală a Londrei. (N. red.)

[11] Joc de cărți popular în cazinouri. (N. trad.)

[12] Persoană tânără și mondenă din Marea Britanie. (N. trad.)

Bibliografie, scrisori și alte surse

Mulți biografi ai regilor și reginelor Angliei au studiat copilăriile acestora, dar mai puțin decât ne-am putea aștepta dintr-o perspectivă psihologică. Scrierea acestei cărți m-a familiarizat cu lunga și variata tradiție a biografiilor regale, care pot fi simple flecăreli, dar și abordări savante. Despre unii monarhi, ca Elisabeta I, s-a scris mult; alții, ca Iacob I, au atras mult mai puțini biografi. Pe următoarele le consider folositoare și antrenante.

Ashley, Maurice, The Life and Times of William I, Londra, Weidenfeld & Nicolson, 1973.

Bradbury, J., Stephen and Matilda: The Civil War of 1139-1153, Stroud, The History Press, 2005.

Docherty, Paul, Isabella and the Strange Death of Edward II, Londra, Robinson, 2004.

Flori, Jean, Richard Cœur de lion, le roi-chevalier, Paris, Payot, 1999.

Mortimore, Ian, The Perfect King: The Life of Edward III, Father of the English Nation, Londra, Vintage, 2008.

Warren W.L., King John, New Haven, Yale University Press, 1997.

De asemenea, și aceste biografii: She-Wolves: The Women Who Ruled England Before Elizabeth, de Helen Castor, Londra, Faber&Faber, 2011, oferă o bună perspectivă privind femeile puternice din Evul Mediu, care au avut o influență imensă. Winter King: The Dawn of Tudor England, de

Thomas Penn, Londra, Penguin, 2011, este o lucrare excelentă despre Henric al VII-lea; David Starkey a scris minunat despre Henric al VIII-lea și despre tânărul Henric. The Six Wives of Henry VIII, de Alison Weir, Londra, Vintage, 2007, oferă o relatare bună despre cele șase soții, așa cum o face și David Starkey. Mary Tudor: England's First Queen, de Anne Whitelock, Londra, Bloomsbury, 2010, oferă o istorisire sobră despre viața unei fete tulburate, care a devenit o regină tulburată.

Două biografii de bună calitate ale Elisabetei I sunt scrise de J.N. Neale și de mai modernul apărător al Tudorilor, David Starkey. Îndelungata rivalitate dintre „Regina Virgină“ și Maria, regina Scoției, este bine reprezentată în cartea lui Jane Dunn, Elizabeth & Mary: Cousins, Rivals, Queens, Londra, Harper Perennial, 2004. Ca și Elisabeta, Maria, regina Scoției, a avut noroc cu biografii ei, printre care se numără lady Antonia Fraser și John Guy. Titlul cărții lui are o notă specifică editurii Mills & Boon – My Heart is my Own, Londra, Harper Perennial, 2004.

Primul dintre Stuarți, Iacob I, cel mai bun scriitor care a ocupat vreodată tronul, oferă destule informații privind propria personalitate. Biografia clasică scrisă de Carla și H. Steeholm, The Wisest Fool in Christendom, a fost publicată în 1938. Cei mai mulți biografi din ultima perioadă au avut tendința de a fi cam expeditivi. Îmi scapă motivul neglijării eruditului rege care ni l-a dat pe regele Iacob. Cartea Charles I, a lui Richard Cust, Londra, Longmans, 2007, include ultimele cercetări despre încăpățânatul fiu al lui Iacob, căruia i-au fost dedicate mai multe studii decât tatălui său. Marxistul Cristopher Hill oferă o descriere cumpătată, dar admirativă a lui Oliver Cromwell în God's Englishman: Oliver Cromwell and the English Revolution, Londra, Penguin, 1990, în timp ce lady Antonia Fraser, deși nefiind marxistă, îl admiră în mod evident în Cromwell, Our Chief of Men, Londra, Phoenix, 2008. În mod curios, nu există o biografie adecvată a lui Richard Cromwell, fiul lui Oliver ce a avut o domnie scurtă, a fugit din regat, s-a întors după vreo douăzeci de ani și a dus o viață liniștită de nobil. Cartea Antoniei Fraser, Charles II, Londra, Phoenix, 2002, rămâne o excelentă descriere a monarhului care nu a fost doar „fericit“, ci și un mare supraviețuitor.

Relația dintre Casa de Orania și tronul Angliei poate face obiectul unui studiu de caz istoric, deoarece membrii familiei Orania au încercat să se căsătorească mai întâi cu Stuarții, apoi cu hanovrienii și cu copiii Victoriei. Se pare că nu există o carte despre această relație.

Edward Gregg furnizează o descriere acceptabilă a reginei Ana, publicată la New Haven, Yale University Press, 2001, deși el oferă mult mai puține detalii despre tragediile ei obstetrice decât Jack Dewhurst în Royal Confinements, Londra, Weidenfeld & Nicolson, 1980.

Cartea lui J.H. Plumb, England in the Eighteenth Century, Londra, Penguin, 1951, și cea a lui V.H.H. Greene, The Hanoverians, Londra, Edward Arnold, 1953, furnizează relatări corecte despre cei patru George. Frederick, fiul cel mai mare al regelui George al II-lea, care a devenit prinț de Wales, nu a ajuns niciodată la tron. Cartea Poor Fred, a lui George Young, Oxford, Oxford University Press, 1937, trasează cariera lui tragicomică. Cea mai folositoare biografie a lui George al II-lea este cea scrisă de Andrew Thompson, George II, New Haven, Yale University Press, 2011.

Ca psiholog, sunt curios asupra dilemei dacă George al III-lea a fost sau nu nebun și dacă suferea sau nu de porfirie sau fusese otrăvit cu arsenic în timpul celor două perioade ale domniei sale – totuși, această chestiune nu este încă elucidată. Piesa spirituală a lui Alan Bennett, The Madness of George III, își bate joc de părerile exagerate ale doctorilor regali, dar opiniile experților moderni diferă la fel de mult precum doctorii secolului al XVIII-lea. Cartea lui Nesta Pain, George III At Home, Londra Methuen, 1975 arată clar cât de casnici erau el și regina Charlotte. Acum vreo patruzeci de ani, J.H. Plumb, renumitul istoric care a scris despre secolul al XVIII-lea, a publicat un pamflet drăguț, New Light on the Tyrant George III, după ce vorbise la o conferință în America – și le-a cerut oamenilor simpli din Cincinnati să își revizuiască punctul de vedere despre despoticul rege care, desigur, nu a vizitat niciodată America. Jeremy Black a publicat o biografie care folosește cele mai recente cercetări (George III: America's Last King, New Haven, Yale University Press, 2006).

Cartea lui J.B. Priestley despre George al IV-lea, The Prince of Pleasure and His Regency, 1811-1820, Londra, William Heinemann Ltd, 1969, este părtinitoare și suprinzător de dulceagă, dat fiind faptul că George al IV-lea și-a înnebunit (am ales cuvântul cu bună știință) tatăl și este foarte aproape de Henric al VIII-lea în competiția privind narcisismul regal.

Au existat multe biografii minunate al reginei Victoria, inclusiv cea a scriitoarei Elizabeth Longford, Queen Victoria, Stroud, The History Press, 2009; cea scrisă de Cecil Woodham-Smith, Queen Victoria: Her Life and Times, 1819-1861, Londra, Hamish Hamilton, 1972, și cea a lui Cristopher Hibbert, Queen Victoria: A Personal History, Londra, Harper Collins, 2001.

În biografia lui Gladstone, Londra, John Murray, 1954, sir Philip Magnus nu a folosit jurnalele „Marelui Bătrân“, în care el vorbea despre numeroasele sale intâlniri cu prostituate. În King Edward The Seventh, Londra, John Murray, 1964, Magnus a arătat unele rezerve.

Philip Ziegler a scris biografii grozave despre regele William al IV-lea, regele-marinar (Londra, Fontana Books, 1973) și despre mai puțin afabilul Edward al VIII-lea (Stroud, Sutton Publishing, 2001). Biografia scrisă de Kenneth Rose despre George al V-lea (Londra, Weidenfeld & Nicolson, 2000) este o lucrare solidă, dar tradițională. Eduard al VIII-lea și-a scris biografia – A King's Story – la mult timp după ce a a abdicat. Hidden Agenda: How the Duke of Windsor Betrayed the Allies, Londra, Macmillan, 2000) de Martin Allen, este, de asemenea, o bună prezentare a carierei sale.

Biografia oficială a Elisabetei, regina-mamă, scrisă de William Shawcross, Londra, Pan, 2010, reușește să fie distractivă și plină de tact. Nu există o biografie adecvată a actualei regine, deoarece sursele trebuie să dea dovadă de precauție, iar unele chestiuni nu pot fi abordate atâta timp cât ea și prințul Philip sunt în viață.

Literatura despre Charles, Diana și Camilla va fi într-o zi subiectul unei teze de doctorat, pentru că ilustrează cât de dificil este pentru autori să rămână imparțiali când au de-a face cu personalități istorice contemporane. Cartea mea, Diana: Death of a Goddess, Londra, Arrow, 2005, a fost

percepută ca fiind mai ostilă prințului, în timp ce Penny Junior în Charles: Victim or Villain?, Londra, Harper Collins, 1999, și Caroline Graham în Camilla: The King’s Mistress, Londra, John Blake, 1995, sunt în mod evident mai ostile prințesei.

Printre multe alte surse utile, excelenta serie de scrisori ale monarhilor, de la regina Elisabeta I până în prezent (Kila, MT, Kessinger, 2007), a fost crucială. Jurnalele reginei Victoria, care au fost editate de către fiica ei, prințesa Beatrice, au furnizat un material prețios, deși prințesa Beatrice nu a permis să fie publicat nimic din ceea ce formidabila ei mamă nu ar fi aprobat. The Dictionary of National Biography s-a dovedit a fi valoros, deși, prin natura lor, consemnările tind să nu avanseze o teză anume.

Bibliografie

Addison, Joseph, Remarks Upon Cato, B. Lintott, 1713.

Adler, Hermann, The Nation's Laments, Westheimer and Lee, 1892.

Albert, Victor și George, prinț de Wales, The Cruise of the HMS Bacchante, Macmillan, 1886. (Se spune că prinții ar fi autorii, deși cea mai mare parte a fost scrisă de preceptorul lor, John Dalton.)

Alice, prințesă, For My Grandchildren, Evans Brothers, 1966.

Allen, Martin, The Hidden Agenda, Macmillan, 1999.

Andre Le Chaplain, The Art of Courtly Love, introducere și note de John Parry, Columbia University Press, 1941.

Aronson, Theo, Prince Eddy and the Homosexual Underworld, John Murray, 1994.

Ascham, Roger, The English Works of Roger Ascham, Cochrane, 1815.

Barrie, J., The Admirable Crichton, Hodder and Stoughton, 1918.

Barry, Stephen, Royal Service: My Twelve Years as Valet to Prince Charles, Macmillan, 1983.

Bathurst, B. (editor), Letters of Two Queens, Robert Holden, Londra, 1921.

Benson, A.C. și Esher, viconte, The Letters of Queen Victoria, John Murray, 1908.

Bertin, Celia, Marie Bonaparte, Yale University Press, 1987.

Bingham, C., The Making of a King: The Early Years of James I, Collins, 1968.

Boothroyd, Basil, Prince Philip: An Informal Biography, Longmans, 1971.

Bowlby, John, A Secure Base, Routledge, 1988.

Bradford, S., George VI, Penguin, 2011.

Breslau, Naomi, Lucia V.C. și Alvarado, M.P.H., „Intelligence and Other Predisposing Factors in Exposure to Trauma and Post Traumatic Stress“, Arch General Psychiatry 63,1238-1245, 2006.

Buchanan, George, preceptorul lui Iacob I, vezi Ford, P., Prince of Poets, Aberdeen University Press și Renaissance Scholar, catalog al expoziției din 1982 de la Glasgow, de John Dorken, Stephen Rawles și Nigel Thorp, 1982.

Burchill, Julie, Diana, Weidenfeld & Nicolson, 1988.

Burney, Fanny, Selected Letters and Journals of Fanny Burney, editor J. Hemlow, Oxford University Press, 1987.

Burrell, Paul, Remembering Diana, Harper Collins, 2007.

Campbell, Beatrix, Diana: How Sexual Politics Shook the Monarchy, The Women's Press, 1998.

Cocks, Geoffrey, Psychotherapy in the Third Reich, Harvester, 1984.

Cohen, David, Kavanagh MP, Psychology News Press, 2005.

Cohen, David, Diana: Death of a Goddess, Arrow, 2005.

Cohen, David și MacKeith, Stephen, The Development of the Imagination, Routledge, 1993.

Cohn, Norman, The Pursuit of the Millennium, Pimlico, 1993.

Combe, George, Outlines of Phrenology, Machlachan and Stewart, 1838.

Combe, George, The Constitution of Man, Cassell, 1893.

Crabites, Pierre, Victoria's Guardian Angel: Baron Stockmar, Routledge, 1937.

Craig, W.M., Memoirs of Her Majesty Sophia Charlotte, Caxton Press, 1818.

Craig, Maurice, Nerve Exhaustion, Churchill, 1922.

Crawford, Marion, The Little Princesses, Transworld, 1954.

Crosby, T., Two Mr Gladstones, Yale University Press, 1999.

Darwin, C., A Biographical Sketch of an Infant, republicată în 1991 de Heinemann Medical, 1872.

Dewhurst, Jack, Royal Confinements, Weidenfeld & Nicolson, 1964.

Dimbleby, Jonathan, The Prince of Wales, Little, Brown, 1994.

Eade, Philip, Young Prince Philip: His Turbulent Childhood, Harper Press, 2012.

Erasmus, Despre educația copiilor, (disponibilă într-o ediție din 1990 publicată de Klinieksieck), 1510.

Erasmus, Despre regulile etichetei pentru tineri (de asemenea, publicată de Klinieksieck), 1510.

Erikson, E., Young Man Luther, Faber and Faber (publicată inițial în 1959), 1972.

Esher, viconte (editor), The Girlhood of Queen Victoria (două volume), Murray, 1912.

Eysenck, Hans, The Decline and Fall of the Freudian Empire, Penguin, 1985.

Flori, Jean, Richard Cœur de lion, le roi-chevalier, Paris, Payot, 1999.

Fortescue, J., The Correspondence of George III, John Murray, 1928.

Foxe, J, Foxe's Book of Martyrs (publicată inițial în 1559), publicată acum de Zondervan, 1978.

Fraser, Antonia, Our Chief of Men, Phoenix (ediție revizuită), 2008.

Fraser, Antonia, King Charles II, Phoenix (ediție revizuită), 2009.

Freud, S., The Interpretation of Dreams (publicată inițial în 1899 cu titlul Die Traumdeutung), Standard Edition, Hogarth Press, Vol 4-5.

Freud, S., „On Narcissism" (publicat inițial în 1914 sub titlul „Zur Einführung des Narzißmus"), Standard Edition, Hogarth Press, Vol. 14, pp. 69ff.

Freud, S., Totem and Taboo (publicată inițial în 1913 cu titlul Totem und Tabu: Einige Übereinstimmungen im Seelenleben der Wilden und der Neurotiker), Standard Edition, vol. 13, pp. 1-161.

Freud, S. și Bullitt, W., Woodrow Wilson, W.W. Norton, 1967.

Froebel, R., The Education of Man (publicată inițial în 1826 cu titlul Die Menschenerziehung), Dover, 2009.

Froeze, L., The Rights of the Child and the Changing Image of Childhood, în Philip E. Veerman, (editor), Martinus Nijhoff, 1992.

Fulford, Roger (editor), Darling Child: The Private Correspondence of Queen Victoria and the Crown Princess of Prussia, Evans, 1976.

Goleman, Daniel, Emotional Intelligence, Bloomsbury, 1992.

Gordon, Harvey, Broadmoor, Psychology News Press, 2012.

Gosse, Edward, Father and Son: A Study of Two Temperaments, Heinemann, 1907.

Graham, Caroline, Camilla: The King's Mistress, John Blake Publishing, 1995.

Greene, V.H.H., The Hanoverians, Edward Arnold, 1954.

Gregg, E., Queen Anne, Yale University Press, 2001.

Greig, G., The King Maker, Hodder, 2011.

Greville, F. (editor Fulford, R), The Memoirs, Batsford, 1963.

Hague, William, William Pitt the Younger, Harper, 2004.

Hague, William, William Wilberforce, Harper, 2009.

Hayter, Anthea, Opium and the Romantic Imagination, Faberand Faber, 1968.

Henderson, E., 1898, „The Present Status of the Konigsmarck Question", American Historical Review, vol. 3, p 464-476.

Hervey, lord, Memoirs, Macmillan, 1963.

Hervey, lord și Frederick, prinț de Wales, A Play – Captain Bodkin, 1733.

Hibbert, Christopher, Queen Victoria: A Personal History, Basic Books, 2000.

Hibbert, Christopher, Queen Victoria In Her Letters andJournals, John Murray, 2001.

Hill, Christopher, God's Englishman: Oliver Cromwell and the English Revolution, Penguin, 1999.

Holden, Anthony, Prince Charles, Fontana (ediție revizuită), 1989.

Holmes, T.H. și Rahe, R., „The Social Readjustment Rating Scale“, Journal of Psychosomatic Research, 11, 213-218, 1967.

Hough, Richard, Louis and Victoria: The First Mountbattens, Hutchinson, 1974.

Howarth, Patrick, George VI, Hutchinson, 1987.

Irvine, Valerie, The King’s Wife – George IV and Mrs Fitzherbert, Hambledon Continuum, 2004.

Iacob I – Scrierile lui Iacob I sunt disponibile în multe ediții, dar toate scrierile originale au apărut în timpul vieții sale.

A Counterblast to Tobacco

Basilikon Doron

The True Law of Free Monarchies

Daemonologie

The Political Works of James I, cu o introducere de McIllain, C., publicată în Cambridge Mass, 1918.

The Scottish Text Society a publicat în 1982 o ediție a lucrărilor în proză de mai mică importanță ale lui Iacob I.

James, C.L.R., Beyond a Boundary, Hutchinson, 1986.

James, Robert Rhodes, Prince Albert: A Biography, Random House, 1984.

Jenkin, Lewis, Memoir of William, Duke of Gloucester, Payne, 1703.

Jones, J.D.F., Storyteller: The Many Lives of Laurens van der Post, John Murray, 2001.

Jung, C.G., Dreams, Memories, Reflections, Routledge and Kegan Paul, 1965.

Junor, Penny, Charles: Victim or Villain?, Harper Collins, 1999.

Junor, Penny, Prince William: Born to Be King, Hodder and Stoughton, 2012.

Laing, R.D., The Divided Self, Penguin, 1961.

Laing, R.D., Knots, Penguin, 1968.

Langer, Walter, The Mind of Adolf Hitler, Macmillan, 1974.

Leiningen, Prince Charles, A Complete History of the Policy Followed at Kensington under Sir John Conroy's Guidance, 1841.

Lemel, Alix, Les 200 Clitoris de Marie Bonaparte, Fayard, 2010.

Léri, André, Shell Shock, University of London Press, 1919.

Lewis, David, The Man Who Invented Hitler, Hodders, 2010.

Lipsedge, Maurice și Littlewood, Ronald, Aliens and Alienists, Routledge, 1987.

Locke, J., Thoughts Concerning Education, Dover (publicată inițial în 1703), 2007.

Locke, J., , The Educational Writings of John Locke, Cambridge, University Press (publicată inițial în 1705), 2011.

Lyttelton Sarah, Correspondence, John Murray, 1912.

Magnus, Philip, Gladstone, John Murray, 1954.

Magnus, Philip, Edward VII, John Murray, 1965.

Marx, K. și Engels, F., The Communist Manifesto, Penguin (publicată inițial în 1848 sub titlul Das Kommunistische Manifest), 2005.

May, Steven W., Elizabeth I: Selected Works, Simon & Schuster, 2005.

Mikes, G., How to be an Alien, André Deutsch, 1946.

Montaigne, Michel de, Essays, Penguin (publicate inițial în 1580 sub titlul Essais), 1993.

Morshead, Owen, Windsor Castle, Phaidon, 1951.

Morton, Andrew, Diana: Her True Story, Michael O'Mara, 1992.

Mumby, G.A., The Girlhood of Elizabeth, Constable, 1909.

Neale, J., Elizabeth I, Penguin, 1974.

Nicolson, Harold (editor Nigel Nicolson), Diaries and Letters 1886-1968, Fontana, 1969.

Nicolson, Harold, King George V, Constable, 1952.

Norton, Elisabeth, Margaret of Beaufort, Amberley, 2010.

Orbach, S., Fat is a Feminist Issue, Arrow, 2006.

Parton, J. și Greeley, H., Eminent Women of the Age, Gibbsand Nicol, 1868.

Pasternak, A., Princess in Love, Bloomsbury, 1994.

Pestalozzi, Johan, How Gertrude Teaches Her Children, Kessinger (publicată inițial în 1801 sub titlul Wie Gertrud ihre Kinder lehrt), 2010.

Piaget, J., The Development of Language and Thought in the Child, Routledge and Kegan Paul (publicată inițial în 1923 sub titlul Le Langage et la pensée chez l'enfant), 1926.

Pope-Hennessy, J., Queen Mary, Allen and Unwin, 1959.

Priestley, J.B., The Prince of Pleasure, Heinemann, 1969.

Quetelet, A., A Treatise on Man and the Development of his Faculties, Burt Franklin (publicată inițial în 1832 sub titlul Sur l'homme et le développement de ses facultés), 1968.

Rohl, J., Young Wilhelm: The Early Life of the Kaiser, Cambridge University Press, 1998.

Rose, Kenneth, George V, Macmillan, 1983.

Rousseau, Jean-Jacques, Emile, or On Education (tradusă de Bloom, Alan), Basic Books (publicată inițial în 1762 sub titlul Émile, ou De l'éducation), 2007.

Rowbotham, Sheila, Edward Carpenter: A Life of Love and Liberty, Verso, 2009.

Sacks, Oliver, The Man Who Mistook His Wife For a Hat, Picador, 1985.

Salovey, P. și Mayer J.D., „A first formal theory of emotional intelligence, and a review of then-existing literature that mightpertain to it", Emotional intelligence, Imagination, Cognition, and Personality, 9, 185-211, 1990.

Schure, Eduard, Les Grands Inities, Pocket (publicată inițial în 1925), 1983.

Shawcross, William, Queen Elizabeth, The Queen Mother, Little Brown, 2010.

Skelton John, The Complete English Poems, Penguin, 1983.

Skinner, B.F., Particulars of My Life, Basic Books, 1974.

Steeholm, Clara și Steeholm, H., The Wisest Fool in Christendom, Michael Joseph, 1938.

Steinbeck, John, The Short Reign of Pippin IV, Penguin, 1960.

Stockmar, Christian, The Memoirs of Baron Stockmar, Longmans, Greene, 1872.

Strickland, Agnes, The Lives of the Queens of England, Continuum (publicate inițial în 1875), 2011.

Sully, James, Studies of Childhood, Longman, 1895.

Thompson, Andrew, George II, Yale University Press, 2011.

Tomalin, Claire, Mrs Jordan's Profession, Penguin, 1998.

Trapp, von Maria, The Story of the Trapp Family Singers, Creation House, 1972.

Treves, Frederick, Made in the Trenches, Forgotten Books (publicată inițial în 1919), 2012.

Van der Post, Laurens, Jung and the Story of Our Time, Vintage, 2002.

Van des Kaste, John, The Children of George V, Sutton, 2007.

Victoria, prințesă, Manuscris nepublicat al memoriilor ei, printre documentele Mountbatten, aflate la Biblioteca Universității Southampton.

Victoria, regină, My Highland Diary, Webb & Bower (publicată inițial în 1869), 1983.

Wakeford, G.F., Their Heir Apparent, Robert Hale, 1969.

Warwick, Christopher, Ella: Princess, Saint and Martyr, JohnWiley, 2006.

Watson, J.B. și Watson, R.R., The Psychological Care of the Infant and Child, Lippincott, 1929.

Wharfe, Ken, Diana: Closely Guarded Secret, Michael O'Mara, 2003.

Wheeler-Bennett, John, George VI: His Life and Reign, Macmillan, 1959.

White, T.H., The Age of Scandal, Penguin, 1964.

William of Malmesbury, Gesta Regum Anglorum, Clarendon Press (editori Mynors, A.B. et al.), (publicată inițial în 1125), 1997.

Windsor, duce, A King's Story, Prion (cu o introducere de Philip Ziegler), (ediția originală a fost publicată de Cassell), 1998.

Winnicott, D.W., Playing and Reality, Penguin, 1980.

Winnicott, D.W., The Child, the Family and the OutsideWorld, Penguin, 1971.

Woodham-Smith, Cecil, Queen Victoria: Her Life and Times, Cardinal, 1973.

Wortley Montagu, lady Mary, Selected Letters (editor Grundy, Isobel), Penguin, 1997.

Young, George, Poor Fred: The People's Prince, Oxford University Press, 1937.

Ziegler, Philip, King William IV, Readers Union, 1973.

Ziegler, Philip, Mountbatten: The Official Biography, Harper Collins, 1985.

Ziegler, Philip, Edward VIII: The Official Biography, Knopf, 1991.

Mulțumiri

Această carte nu ar fi fost posibilă dacă, acum mulți ani, David Lloyd de la Channel 4 nu ar fi comandat realizarea unui film despre moartea prințesei Diana. În cele din urmă, am făcut filmul pentru Chris Shaw, care atunci lucra pentru Five TV. Ambii m-au încurajat. De asemenea, trebuie să transmit mulțumirile mele lui François Gillery, cu care am colaborat la un film pentru televiziunea franceză. Ca întotdeauna, David Carr Brown, cel care a filmat și editat filmul meu, a avut un fler excelent în timp ce cumpăneam la editare (înainte de a face filmul nu mă aventurasem niciodată pe „teritoriul“ regal).

Mai multe biblioteci mi-au fost de mare ajutor – Wellcome Trust din Londra, The British Library (chiar dacă nu au un exemplar al cărții despre sistemul Kensington), Biblioteca Universității din Southampton, care adăpostește documentele Mountbatten, The Bishop Gate Institute și Societatea Regală de Medicină. Robert Greenwood, unul dintre bibliotecarii de acolo, mi-a prezentat o poveste minunată dar, din nefericire, mi-a spus că nu o pot folosi. I-am onorat cererea. Ben Shephard, ale cărui cărți despre psihiatria din Primul Război Mondial le-am elogiat mult, mi-a fost de mare ajutor în furnizarea unor idei.

Agenta și prietena mea Sonia Land a fost foarte încurajatoare, la fel și asistentul ei, Samuel Humphreys.

Lui Jeremy Robson i-a plăcut ideea de la bun început și a dat dovadă de temeinicie și critici folositoare. Jane Donovan a redactat manuscrisul cu pricepere. Hollie Teague a recomandat, în mod rațional, renunțarea la câteva pasaje din primul capitol. Desigur, greșelile rămân ale mele.

INDEX*[13]

A

B

C

D

E

F

G

H

I

Î

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

V

W

Y

Z

---

[13]* Numărul paginilor se referă la ediția tipărită a cărții și la ediția digitală în format PDF.